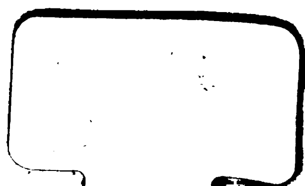

EBD
(Helmoldus)

1. Germany - Hist., 843 - 1273
2. Slavs in Germany
3. Lübeck - Hist.
4. Holstein - Hist. - To 1386.
5. Denmark - Hist. - To 1241
6. Henry, called the Lion, Duke of Saxony and Bavaria, 1129 - 1195.
7. Vicelinus, Saint, bp. of Oldenburg. d. 1154

PRÆSTEN HELMOLDS

SLAVEKRØNIKE

i oversættelse

af

theol. kand. P. KIERKEGAARD,

udgivet for

Selskabet til historiske kildeskrifters overførelse på modersmålet

ved

H. H. LEFOLII.

Kjøbenhavn.
Karl Schønbergs forlag.
1881.

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Præsten Helmolds

Slavekrønike

oversat

af

P. Kierkegaard,
Cand. theol.

Om Helmold og hans krønike.

Den Slavekrønike, vi herved lægge frem for danske læsere, er den væsentligste kilde, vi har til kundskab om tildragelserne i vort nærmeste naboland mod syd, hos de slaviske folkefærd i Nordalbingien eller Holsten, mellem årene 1066 og 1171, som den da også er bleven stærkt benyttet af senere historiske forfattere i middelalderen.

Efter en almindeligere udsigt over samtlige slaviske folkestammer og en kort fremstilling af tidligere tildragelser, skildrer den i den første bog i det væsentlige de forhold, der førte til oprettelsen af en bispestol i Lybæk, og denne bys tidligste historie. Den anden bog er, uvist af hvilken grund, ikke bleven fuldført; i det stykke, Helmold har fået skrevet af den, skildrer han forhold vedkommende bispedömmerne i Ratzeburg og Sverin samt Sakserhertugen Henrik Løves historie.

Dens forfatter Helmold må antages at være født i den første del af det 12. århundrede, enten i Holsten eller i egnen om Brunsvig; i alt fald må han i sine tidlige år selv have været i Holsten; men sin ungdomsudvikling har han fået i Brunsvig hos Henrik Løves kapellan, domherren Gerold, som var lærer ved skolen der. Siden må det antages, at han af Henrik er bleven sendt som missionær til Vagrien, for at han skulde virke for omvendelsen af de nordenelbske Slaver. Sandsynligvis var det da som broder i klosteret Faldera, det nu værende Neumynster, at han

kom til at stå på en fortrolig fod med Slavernes apostel, biskop Vicelin i Aldenburg. Efter dennes død blev den oven omtalte Gerold hans eftermand; og denne kaldte Helmold til sit bispesæde i Aldenburg og lod ham i året 1155 ledsage sig på en missionsrejse igennem de slaviske lande. Endelig blev Helmold af Gerold sat til præst i Bozov ved Plöenersøen (*Buzu* kaldes sognet hos Helmold), og i denne stilling synes han at have tilbragt resten af sit liv, men hans dødsår er lige så ukendt som hans fødselsår.

Efter at biskop Gerold var død d. 13. Avgust 1163, skrev Helmold i Bozov på latin, i et sprog, der i det hele efter tidens forhold falder let og klart, den første bog af sin krønike og helligede den til domherrerne i Lybæk (*Lubeke*), hvor bispestolen under Gerold var bleven flyttet hen fra Aldenburg; og det stykke, han fik fuldført af 2. bog, er skrevet, efter at Gerolds eftermand, biskop Konrad, var død d. 17. Juli 1172. Hans værk blev fortsat af abbed Arnold fra Lybæk. Foruden mundtlige meddelelser af Vicelin, Gerold, Konrad og flere har Helmold også benyttet skrevne kilder, både dokumenter og andre forfatteres arbejder, navnlig Adam fra Bremens kirkehistorie, hvoraf han i de 24 förste kapitler af 1. bog har udskrevet flere stykker mere eller mindre ordret. Af og til vidne de udtryk, han bruger, om erindringer fra latinske oldtidsdigtere; og han optager hyppig i sin fremstilling sætninger af den hellige skrift, ligeledes mere eller mindre ordret.

Mest pålidelig er Helmold, hvor han fortæller, hvad han enten selv har oplevet, eller hvad han har hørt af mænd, der selv havde oplevet, hvad de fortalte ham. Hvor han derimod taler om ældre forhold, har han mange historiske fejl, som vi nu ikke kende kilden til. Når han vedholdende forveksler pave Kalikstus med dennes forgænger Paskalis den tredie og byen Janua med Ankona, og når han gör Petrus

Eremita til en Spanier, da er sådanne fejl et i öjne faldende vidnesbyrd om den da værende almindelige uklarhed over samtidige eller nærliggende forhold, selv hvor det gælder vigtige tildragelser i kirkens historie. Som Sakser var han ugunstig stemt mod kejserne af det frankiske hus; derfor er han ikke fuldt pålidelig i, hvad han beretter om kejser Henrik IV og hans sön; derimod har han neppe været paven blindt hengiven, skönt han var ivrig for troens udbredelse og i sit forsvar for kirkens rettigheder; derfor kan han godt dadle de saksiske hertuger, hvor de sætte kirkens tarv til side, og iblandt dem Henrik Løve selv; men alligevel er denne og biskop Vicelin heltene i hans fremstilling.

Neden stående oversættelse følger den skikkelse, skriftet har fået ved J. M. Lappenbergs behandling, således som det 1868 er udgivet af Pertz i hans samling til skolebrug af latinske kildeskrifter til Tysklands historie (*scriptores rerum Germanicarum in usum scholarun*); de meddelte oplysninger er for största delen tagne dels fra denne udgave, dels fra J. C. M. Laurents tyske oversættelse fra 1852; lige som også den oven stående fremstilling er uddraget af de indledninger, Lappenberg har skrevet så vel til den latinske udgave som til den tyske oversættelse. De fornødne oplysninger til de forekommende navne vil blive samlede i en bogstavordnet fortegnelse, som vil blive leveret ved værkets slutning.

Viborg i December 1879.

H. H. Lefolii.

Sklavekrønike af Helmold, præst i Bosov.
Første bog.

Fortale.

De ærværdige herrer og fædre, domherrerne ved den hellige kirke i Lubeke, bringer Helmold, uværdig tjener ved kirken i Buzu, herved frivillig bevidnelsen af den lydighed, han er dem skyldig.

Alt længe har det været genstand for min overvejelse, hvilket arbejde jeg skulde vælge, når jeg vilde bringe min moder, den hellige kirke i Lubeke, en hædersgave til tak for den mig skænkede tjenergerning; men desuagtet har jeg ikke kunnet finde noget, der sömmede sig bedre, end dersom jeg til denne kirkes pris gav en beskrivelse af Sklavefolkets omvendelse, idet jeg skildrede de konger og præster, ved hvis nidkærhed kristendommen først grundlagdes og siden atter kaldtes til live i disse egne. Dette foretagende føler jeg mig opmuntret til ved den mønsterværdige iver hos de forfattere, som har levet för vore dage, og hvoraf största delen på grund af deres store skrivelyst har givet afkald på alle forstyrrende foretagender for ved stille og uforstyrrede overvejelser at finde vejen til visdom, den de har foretrukket for guldets glans og for alsköns kostbarheder; ja! endog guds usynlige væsen har de stræbt at nå med forstandens öje og higet efter at komme det nærmere,

som altid må blive os en gåde, hvorved agten som oftest har været langt over magten. Andre derimod, hvis stræben ikke gik slet så höjt, holdt sig inden for grænserne for deres evner, men har ikke desto mindre til trods for deres enfold dog forøget den rigdom af hemmeligheder, som findes nedlagte i skrevne værker; de har begyndt med selve verdens skabelse og har fortalt både mangt og meget om konger og profeter samt den vekslende krigslykke og har desuden skænket dyden pris, men omtalt lasten med afsky i deres skrifter. Ti hvor det lys, som skrifterne udbreder, svigter i denne verdens nat og tåge, der er alt mulm og mørke. Derfor er der al grund til skarpt at dadle de nu levende menneskers vanart, når de nu om stunder lige som i forrige tider har set så meget fremgå af guds dommes uransagelige dyb [1]) og så dog har sat en stopper for deres veltalenheds åre og vendt sig bort til denne verdens slibrige tant. Jeg derimod holder for, at jeg bør hellige bladene i dette arbejde til de mænds pris, som til forskellige tider med deres våben og deres tale, ja meget ofte med udgydelsen af deres blod har bragt Sklavenland til at stå i stråleglans. Disse mænds ære bør ikke tildækkes i tavshedens grav; ti det er dem, som, da kirken i Aldenburg var lagt øde, med herrens bistand har hævet Lubekernes berömte by til et sådant höjdepunkt af glans, at den iblandt alle Sklavernes vidt ansete byer nu knejser höjest både ved sin rigdom og sin gudsfrygt. Fremdeles har jeg i sinde med forbigåelse af det øvrige, som har tildraget sig i vore dage, med guds hjælp på en troværdig måde at berette, både hvad jeg herom har ladet mig fortælle af bedagede mænd, og hvad jeg selv har set som öjenvidne, det

1) Helmolds udtryk synes hentet fra Davids salmer 92,6.

sidste naturligvis udførligst, al den stund vor egen tids store begivenheder byder os det rigeste stof. Dog er det ikke min egen dumdristighed, der har drevet mig til dette værk, men kun overtalelse fra min höjtærede lærer, biskop Gerolds side, som først har hævet kirken i Lubeke til en anselig stilling både ved at oprette en lærestol der og tillige ved at ansætte udmærkede klærke på stedet.

---

1. *Om de forskellige Sklavefolk.*

Jeg holder det for umagen værd straks i begyndelsen af mit værk at forudskikke et historisk overblik, som skal indeholde noget om Sklavernes lande, deres natur og levevis samt påvise, hvor dybt de, førend guds nåde har ført dem til omvendelse, har været hildede i vildfarelsernes garn, på det at man af sygdommens voldsomhed bedre må kunne få öjet op for de store virkninger, som skyldes det guddommelige lægemiddel. — Sklaverne er da delte i mangfoldige folkeslag, og disse bor ved den balthiske søs kyster. Dette hav er en arm af den vestlige del af Oceanet og strækker sig derfra ind imod øst. Navnet det balthiske har det fået deraf, at det som et bælte på et langt strög strækker sig gennem Skythernes lande lige ned til Grækenland[1]). Det kaldes tillige Barbarerhavet eller Skythersøen efter de barbariske stammer, som det berører. Omkring dette hav bor en mængde folkeslag. Ti nordkysten og alle øerne optages af Daner og Sveoner, som vi på vort mål kalder Northmanner. På sydkysten derimod bor

1) Denne udledning af navnet balthisk er urigtig. Det er af slavisk rod og betyder hvid.

sklaviske folkefærd; af dem kommer mod øst først Rucerne og derpå Polonerne; de sidst nævnte grænser mod nord til Pruzerne og mod syd til Boëmerne og til de folk, som kaldes Moraver eller Karinther samt Soraber. Regner man endnu endelig Ungarn med til Sklavenland, således som nogle virkelig gör — ti Ungarerne er hverken i levemåde eller sprog forskellige fra Sklaverne [1]) — så bliver derved omfanget af den strækning, hvor der tales sklavisk, så betydelig, at man kun med nød og neppe er i stand til at måle den.

Alle de nævnte folk med undtagelse af Pruzerne bærer æresnavnet kristne. Det er således allerede rum tid siden, at Rucien tog imod kristendommen. Rucien kaldes af Danerne for Ostrogard, fordi dette med alle gode ting rigt udstyrede land ligger østen for dem. Det kaldes tillige Kunigard, fordi Hunerne først har opholdt sig der. Ruciens hovedstad er Kue. Men hvilke lærere der har ført Rucerne til kristentroen, derom véd jeg slet intet; det eneste, jeg véd, er det, at de i alle deres religionsskikke snarere ligner Grækerne end Latinerne [2]). Rucerhavet fører én også på kort tid over til Grækenland.

For Pruzerne er troens lys endnu ikke gået op. Det er for resten mennesker, som af naturen har mange gode egenskaber; således er de i höj grad menneskekærlige mod alle, der er stedte i nød; ja! dem, som er i havsnød, eller som overfaldes af sørøvere, iler de af sig selv i møde for at hjælpe dem ud af faren. Guld og sølv bryder de sig næsten slet ikke om. De har overflødighed på huder, som man ikke finder her til lands, og som ved deres duft har

1) Dette er urigtigt; ti Magyarerne hører til den finske stamme.

2) Deres omvendelse skyldes virkelig den græske kirke og er udgået fra Konstantinopel.

skænket vor verden en dødelig hovmodsgift. Selv holder de dem ikke for at have större værdi end skarn og dömmer, tykkes mig, på den vis os, der higer lige så ivrig efter et mårskind som efter den höjeste lyksalighed. De falbyder os derfor disse kostelige mårskind for de uldne klædningsstykker, som vi hos os kalder faldoner [1]). Om dette folks sæder lod der sig vistnok sige meget godt, dersom de kun havde kristentroen; men enhver, som vil forkynde den for dem, forfølger de med stor grumhed. Det var hos dem, at den berömte biskop Adelbert af Boëmen vandt sin martyrkrone. Og virkelig formener de os indtil denne time, uagtet de for resten deler ondt og godt med os, endnu bestandig ét, nemlig adgang til deres hellige lunde og kilder; ti dem, mener de, at de kristne smitter ved at komme dem nær. Deres føde er hestekød, og deres drik er hoppemælk og hesteblod, hvori man fortæller, at de får sig en rus. De har blå öjne, en rødladen ansigtsfarve og langt hår. I øvrigt kan man ikke komme til dem for sumpe, og de vil ikke finde sig i at stå under noget menneskes herredömme.

Det ungariske folk har tilforn været såre mægtigt og våbendjærvt, så det har indjaget endogså Romerriget selv skræk. Ti da Hunerne [2]) og Danerne [3]) havde bukket under, brød for det tredje Un-

1) Faldoner kaldes hos Adam fra Bremen, hos hvem Helmold har hentet den störste del af, hvad han her meddeler om de slaviske folk, paldoner; det synes at have været et kvindeligt klædningsstykke til at indhylle hele legemet i, beslægtet med det tyske paltrock, en stor overkappe, og den nyere tids paletot.

2) Hunernes hærgningstog under Attila standsedes 451 ved deres nederlag på de katalavniske marker i egnen ved Chalons sur Marne.

3) Normannerne blev slåede af den tyske konge Arnulf af Kärnthen ved Løwen 891.

garerne frem og udtömte deres raseri i hærgning og ødelæggelse af alle deres nabolande. Da de havde samlet en vældig stridsmagt, satte de sig med våben i hånd i besiddelse af hele Bawarien og Svevien; desuden plyndrede de også egnene ved Renus; endog Saxonien hjemsøgte de med ild og sværd helt op til Britannerhavet. Hvor store anstrængelser det har kostet de da værende kejsere, og hvor store tab kristendommens forkæmpere har måttet lide, inden de fik overvældet disse fjender og bragt dem til at tjene guds lov, er almindelig bekendt; ti historien har ikke lagt dølgsmål derpå [1]).

Karintherne er Bawarernes nærmeste naboer. De har hengivet sig til den sande guds dyrkelse, og der gives intet agtværdigere folk end dem til at dyrke deres gud og ære deres præster.

I Boëmien er både kongen og hans folk krigersk sindet; landet er fuldt af kirker, og det er et gudfrygtigt folk. Landet er delt i to bispedömmer: det ene i Prag, det andet i Olomuc.

Polonien er et stort Sklaveland, som man siger, grænser tæt op til Rucien. Det deles i otte bispedömmer. För har det haft en konge, men styres for tiden af hertuger. Og lige som Boëmien må det svare skat til kejserens höjhed. Polonerne og Boëmerne har en og samme slags våben og en og samme måde at føre krig på. Ti hver gang de kommer i krig med fremmede folk, er de kække nok til at slå fra sig, men ikke mindre grumme til at plyndre og slå ihjel, og de skåner hverken klostre, kirker eller kirkegårde. Krig med fremmede folk indlader de sig kun på på de vilkår, at det liggendefæ, som ære-

1) 884 trængte Ungarerne første gang ind i det land, de endnu bebor. 936 vandt Henrik Fuglefænger ved Merseburg, og 955 Otto den store ved Lek en afgörende sejr over dem.

frygten for de hellige steder plejer at skærme, uden videre gives til pris for deres plyndringer. Og således sker det tidt, at de af bare rovgriskhed endogså mishandler deres bedste venner, som om de kunde være deres argeste fjender, hvorfor man også såre sjælden henvender sig til dem, når man trænger til hjælp i krigen. Og hermed må der være talt tilstrækkelig om Boëmerne, Polonerne og de øvrige Sklaver, der bor mod øst.

2. *Om byen Jumneta.*

Der, hvor Polonien hører op, kommer man til et såre vidt udstrakt Sklaveland og til de folk, som fordum kaldtes Wandaler, men nu om stunder fører navn af Winither eller Winuler. De første iblandt dem er Pomeranerne, hvis boliger strækker sig lige hen til Odera, som er den rigeste flod i Sklavernes land. Den udspringer dybt inde i en meget stor skov hos Maraherne, der bor østen for Boëmien, hvor også Albia har sin kilde. Skönt disse to floder ikke er langt borte fra hinanden, tager de ikke desto mindre en forskellig retning. Albia strömmer mod vest og rører ved sit løbs begyndelse Boëmerne og Soraberne; dens mellemste løb danner grænseskellet mellem Sklaverne og Saxonerne; men den sidste del af dens løb danner grænsen mellem stiftet i Hammemburg og det i Brema; og omsider styrter den sig, efter at den lykkelig og vel har sejret over enhver hindring, i Britannerhavet. Den anden af de to floder, nemlig Odera, vender sig derimod i nordlig retning, strömmer midt igennem Winulernes lande og skiller Pomeranerne fra Wilzerne. Ved mundingen af Odera, der, hvor den strömmer ud i det balthiske hav, har én gang ligget en såre anset by, Jumneta, der har

været et vidt og bredt bekendt holdepunkt for de Barbarer og Grækere, som er bosiddende i disse egne. Til denne bys pris fortælles der så meget forunderligt, at det neppe altsammen fortjener at tros; og jeg vil derfor ikkun berette nogle enkeltheder, som synes mig værd at omtale. En gang har den virkelig været den störste by i hele Evropa og har haft til indbyggere dels Sklaver, dels et andet blandingsfolk, som bestod både af Grækere og Barbarer. Ja! selv tilrejsende Saxonere fik tilladelse til at bo med der; dog måtte de, så længe de opholdt sig der, ikke offentlig give til kende, at de var kristne. Ti lige indtil byen gik under, har alle dens indbyggere været hildede i hedenske vildfarelser og afgudstjeneste. For resten var deres opførsel så god, og deres gæstfrihed så stor, at man aldrig har fundet et mere agtværdigt og godmodigt folkefærd; og Jumneta var så rig ved sin mellemhandel på alle lande, at den havde overflod på alle slags behageligheder og sjeldenheder. Men denne hovedrige by skal en dansk konge [1]) i spidsen for en mægtig flåde have ødelagt i bund og grund. Endnu er der imidlertid levninger tilbage af denne ældgamle by; og der viser Neptun sig under tre skikkelser, idet øen her omskylles af tre arme af havet, hvoraf den første skal være ganske grön at se til, den anden derimod have et hvidligt skær; men den tredje sættes uafbrudt i et rasende oprør af de uafladelige storme.

Der findes imidlertid også andre Sklavefolk, som bor imellem Odera og Albia og i en lang krumning strækker sig syd på, så som Herulerne eller Hevelderne langs med floden Habola og Doxanerne, Lev-

1) Magnus den gode, den samme, som med den saksiske hertug Ordulfs hjælp slog Slaverne i et blodigt slag på Lyrskovshede i nærheden af byen Slesvig 1043.

[illegible] Stoderanerne og mange andre. [illegible] og Pomeranernes forskel- [illegible] de Winulers land os [illegible] eller Redarier. Deres [illegible] sæde for afgudsdyr- [illegible] tempel for afguderne; [illegible] Hans billede er af [illegible] Byen selv har [illegible] af en dyb sø, [illegible] er til- [illegible] sager svar [illegible] og [illegible]

andre Sklaver. Dette er de forskellige Winulerstammer, der findes spredte over adskillige landstrøg, landskaber og øer i havet; og hele denne folkestamme er henfalden til afgudsdyrkelse og lever bestandig i urolig bevægelse, idet de søger bytte på søen og på den ene side hjemsøger Danerne, på den anden Saxonerne med røverske overfald. Tidt og ofte har derfor store kejsere og præster på mer end én måde lagt deres hoved i blød og prøvet på at føre disse genstridige og vantro folkeslag i det mindste til en smule gudskundskab og til troens nåde.

3. *Saxonernes omvendelse ved Karl.*

Blandt alle de mænd, der har været ivrige for at udbrede kristentroen, og som for disse deres fortjenester af troen har opnået en priselig udmærkelse, vil Karl evig stråle i störst glans, en helt, hvis ros enhver historieskriver må hæve til skyerne, og som han må stille forrest i rækken af dem, der har virket for guds riges sag i Nordens lande. Ti det er ham, der har kuet Saxonernes vilde og genstridige folk med sværdet og bragt dem ind under kristne love. Saxonerne så vel som Thuringerne og de andre folk ved Renus skal fra gammel tid af have skattet til Frankerne. Men da de omsider rev sig løs fra Frankerherredömmet, begyndte Karls fader Pipin en krig imod dem, som dog først hans sön var lykkelig nok til at fuldføre. Ti det varede en rum tid, inden kampen med Saxonerne gik til ende; og i hele tre og tredive år førtes den med störste forbitrelse på begge sider, medens imidlertid Saxonerne led större tab end Frankerne. Dog kunde den have fundet en hurtigere afslutning; og det var kun Saxonernes hårdnakkethed, der gjorde det umuligt; ti de foretrak at værne om

deres frihed med våben i hånd og hærgede desårsag på Frankernes område, lige hen til Renus. Derfor gik der næppe et år hen uden strid; men omsider, fortælles der, led Saxonerne et så stort nederlag, at ti tusind mænd af dem, der boede på begge sider ad Albia, tillige med deres kvinder og spæde börn flyttedes til Frankien. Dette gik for sig i det 33. år af den lange Saxonerkrig, som var det 37. i kejser Karls regeringstid; og Frankernes historieskrivere gör det til et mærkeår, fordi det var i dette år, at Widekind, der havde været mand for opstanden, nedlagde sit voldsherredömme, blev kejserens undersåt og lod sig døbe i forening med andre af Saxonernes höjt stående mænd; og først ved den lejlighed blev Saxonien et lydland af Frankien. Men endskönt den tapre Karl således var bleven sejrherre i krigen, vedblev han ikke desto mindre at sætte sin lid til Herren, hærskarernes gud, og ikke til sin egen kraft og at tilskrive guds nådes bistand alle sine heltegerninger. Tillige besluttede han med sit blik fæstet på lönnen her ovenfra at bruge al sin flid for at fritage Saxonerfolkene fra al skyld og skat, skönt de kun dårlig havde fortjent denne skånsel, og give dem deres forrige frihed tilbage, på det at trældommens og de byrdefulde skatters åg ikke skulde tynge dem så hårdt, at tvangen drev dem til at göre oprør og falde tilbage til deres hedenske vildfarelser. Og desuden stillede Karl dem følgende vilkår, som de også gik ind på: de skulde opgive deres afgudsdyrkelse, tage imod kristentroens nådemidler, svare gud Herren skat samt være ham og hans lov hørige og lydige; og de skulde yde præsterne tiende af alt deres kvæg og af afgrøden på deres marker, den de avlede og levede af, og forene sig med Frankerne for at danne ét folk med dem. Til den ende deltes Saxonien i otte bispe-

dömmer og lagdes under de værdigste hyrder, på det at disse ved deres ord og forbillede skulde være i stand til at føre de af troen uberørte hjærter hen til kristendommen. Desuden glemte kejseren ej heller at sörge for disse mænd også med lön for dette timelige liv på en såre hæderlig og gavmild måde. Og således fuldkommedes den ny plantnings værk i Saxonien og kom til fuld kraft og fasthed. Ja! endog de vilde Frisoner tog på samme tid imod kristentroens nådegave. Og fra den tid af banedes der således vej over Albia for guds ords forkyndere, og ilbud spredte sig for at prædike fredens glade budskab vidt og bredt over hele Norden. På denne tid, da også Sklavernes folk var i færd med at komme under Frankerne, skal Karl have overladt Hammemburg, Nordalbingernes hovedstad, hvor han havde ladet opføre en kirke, til den hellige Heridags styrelse, idet han bestemte ham til at være biskop der på stedet, og dermed var det hans agt at göre Hammemburgkirken til moderkirke for alle Sklavernes og Danernes folkefærd. Men dette forehavende hindredes kejseren i at bringe helt til udførelse, både ved præsten Heridags død og tillige ved sin egen krigstravlhed; og således så han ikke sit ønske gå i opfyldelse. Denne sejrsælle fyrste skal endelig også, efter at han havde underlagt sig alle Evropas øvrige lande, tilsidst have begyndt krig med Danerne. Det er nemlig Danerne tillige med de folk, der bor norden for dem, som Frankernes historieskrivere kalder for Northmanner. Deres konge Godefrid havde i forvejen allerede undertvunget Friserne og Nordalbingerne, Obotriterne og andre Sklavefolk og tvunget dem til at svare sig skat; nu truede han endelig Karl selv med krig; og denne tvist var det især, som sinkede kejseren i at føre sit forsæt igennem med hensyn til

Hammemburg. Omsider lod himmelen Godefrid finde døden; og hans fætter Hemming, der fulgte ham i regeringen, sluttede snart derpå fred med kejseren og fandt sig i at beholde Egdora til grænse for sit rige.

Ikke længe efter forlod Karl det timelige. Han var en mand, der fortjener den höjeste ros både med hensyn til, hvad der vedrører gud, og hvad der vedrører mennesker, og den første Frankerkonge, der blev fundet værdig til at ophöjes til kejser. Ti efter at kejserværdigheden siden Konstantin mange menneskealdere igennem havde blomstret i herlig kraft i Konstantinopolis i Grækenland, kom den, da det der omsider begyndte at skorte på mænd af kongestammen, i så öjensynligt forfald, at den samme stat, der i sin første styrkes tid næppe havde haft nok i trende konsuler, diktatorer eller kejsere på én gang, nu tilsidst lod sig styre af en kvindes hånd. Derfor rejste der sig også oprør imod kejserriget, næsten alle dets lande i Evropa faldt fra, og selv byen Roma, verdens moder, hærgedes af krige med sine naboer og var forsvarsløs. Da besluttede den apostoliske stol at kalde en höjtidelig forsamling ind af de hellige og indhente alles råd i den fælles nød; efter alles ønske og med alles billigelse ophöjedes Frankernes konge Karl her ved kroning til Romerrigets kejser, al den stund han hverken i henseende til fortjenester og magtfylde eller med hensyn til krigsbedrifter syntes at have sin lige i hele verden. Og på den måde gik kejsernavnet over fra Grækerne til Frankerne [1]).

4. Om rigets deling.

Da nu Frankernes konge og Romernes höje kejser Karl med en rig høst på gode gerninger var

1) 800.

vandret til himmelen, fulgte hans sön Ludvig ham i regeringen. Hans stræben gik ganske i samme retning som hans faders; og med hensyn til omsorg for guds hus og for hele klærkestanden øvede han en lige så storartet godgörenhed som denne og nyttede sit lands rige skatte til pryd og glans for kirken, så at han gjorde bisperne, der ved deres magt over sjælene i forvejen er himmelfyrster, ved siden derad tillige til rigsfyrster. Han havde næppe fået nys om sin faders ønske med hensyn til Hammemburg, för han öjeblikkelig tog forstandige mænd på råd med sig, lod Ansgar, en såre hellig mand, som han allerede én gang havde skikket ud at forkynde ordet for Danerne og Svederne, vie til ærkebisp for kirken i Hammemburg og bestemte denne by til moderstad for alle Nordens folkeslag, på det at udbredelsen af guds ord derfra kunde udvælde i rigeligere mål til alle de vilde folkefærd. Og dette skete virkelig også. Ti ved Hammemburgkirkens præsters nidkærhed spredtes guds ords sædekorn til alle Sklavernes og Danernes eller Northmannernes folk, og Nordens isnende kulde smæltede lidt efter lidt for guds ords varme. Men mange både år og dage måtte derfor også kirkens lærere arbejde i deres ansigts sved og med den störste anstrængelse på disse hedningers omvendelse. Ti deres vildfarelsers mørke var så stort, og vanskeligheden, der var forbunden med at lysne op i deres afgudsdyrkelse, så overordentlig, at det hverken var nogen let eller hurtig sag at komme til ende med. Og oven i købet sinkedes hedningernes kaldelse til guds rige i en ikke ringe grad ved de mange storme og krige, der efter Ludvig den frommes død brød løs alle vegne. Ti da Ludvig havde forladt denne verden, rejste der sig indvortes krige; hans fire sönner reves om magten, og som følge heraf opstod der en vældig

kamp og strid mellem brødrene, i hvilken alle Frankernes stammer ifølge historieskrivernes vidnesbyrd hårdt medtoges. Omsider lagde pave Sergius sig imellem og bilagde striden, og riget deltes nu i fire dele [1]). Den ældste sön Lothar fik Roma tillige med Italien og Lotharingien tillige med Burgundien, Ludvig Renus og Germanien, Karl Gallien, og Pipin Akvitanien.

5. Om den hellige Ansgars rejse i Svecien.

På den tid, da brødrestriden fremkaldte de störste krigsrystelser og den yderste grad af svækkelse i det søndersplittede rige, bragte disse belejlige tidsforhold mange til at rejse sig, hvoriblandt de første og betydeligste var Danernes folk; mandskab og våben havde de i overflødighed; først undertvang de Sklaverne og Fresonerne, som de tvang til at betale skat; derpå stevnede de på en fribytterflåde op ad Renus og angreb Kolonia og op ad Albia og ødelagde Hammemburg ganske og aldeles, og den berömte by med samt dens nylig opførte kirkebygning gik helt op i luer. Også Nordalbingernes land, og hvad der ligger ved brederne af Albia, lå ved denne lejlighed under for vildmændenes plyndring. Saxonien grebes af den störste rædsel, og ærkebispen i Hammemburg, den hellige Ansgar, tillige med de andre ordets forkyndere, som var bestemte for Sklaverne eller Danerne, fordreves ved deres forfølgeres glødende had fra deres boliger og spredte sig trindt om lande. Desårsag søgte Ludvig, om hvem vi i det foregående har fortalt, at han havde fået Germanien, og som i navn og gudsfrygt i alle måder var sin faders lige, at genoprette Hammemburgkirkens tab ved dertil at lægge Bremerstolen, der just ved sin hyrdes død stod ledig,

1) Forliget i Verdun 843.

således at de for fremtiden ikke længer skulde udgöre to forskellige men ikkun et eneste ærkestift [1]. Da nemlig begge byer ved vikingernes angreb var udsatte for store farer, var det tjenligst, at de på begge sider hjalp og understøttede hinanden, hvorfor der fra den apostoliske stol udgik befaling desangående; alt det, som den fromme fyrste havde lagt planen til i sit stille sind, kom nu virkelig til udførelse; kirken i Brema forenedes med den i Hammemburg, den hellige Ansgar overtog styrelsen af begge, og således blev der „én hjord og én hyrde [2]". Og da Danernes rasen efter ikke lang tids forløb havde lagt sig en smule, begyndte byen Hammemburg igen at rejse sig af sine ruiner, og de nordalbingiske folkefærd at vende tilbage til deres hjemstavn. Også ærkebiskop Ansgar gæstede tidt og ofte Danernes konge i kejserens ærind, og her virkede han med iver til begge rigers fordel og fredens opretholdelse og vandt kongens gunst og tillid i höj grad; ti kongen bar, skönt han selv var hedning, dog agtelse for Ansgars tro. Ja! han tillod ham endog at bygge kirker i Sleswik og Ripe og var allerede forud gået ind på, at det skulde være enhver forment at træde dem hindrende i vejen, der ønskede at lade sig døbe og leve på kristen vis. Uden at tøve skikkede man præster ud for at sætte alt dette i værk, og således blev guds nåde i stedse rigere mål Danernes folk til del. Og derefter begyndte ærkebispen med brændende længsel at göre sig rede til at omvende Sveonerne. Men da han satte sig for at foretage denne vanskelige færd i egen person, bad han Danernes konge om at medgive sig et brev og en sendemand, drog derpå i følge med mange andre afsted til søs og kom til Svediens hoved-

1) Pave Nikolaus I. bulle 858.
2) Joh. 10,16.

stad Byrka. Her modtoges han med stor kærlighed og glæde af de troende, som han selv tidligere havde vundet for Kristus, da han inden sin ophöjelse til ærkebisp havde været sendt derhen for at forkynde ordet; og han fik kongens tilladelse til, at det måtte stå enhver, som ønskede det, frit for offentlig at bekende sig til kristendommen. Han indviede derfor en bisp og flere præster i Svedien, på det at de i hans eget sted kunde drage omsorg for gudstjenesten og folkets sjælefrelse, opmuntrede dem hver især til at stå fast i troen og vendte derpå tilbage til sit eget ærkesæde. Og det guds ords sædekorn, der den gang nedlagdes hos Danernes og Sveonernes folkefærd, begyndte snart at bære rige frugter. Vel rejste der sig mange voldsherrer hos disse folk efter den tid, og deres grusomhed gik ikke blot ud over Kristusdyrkerne iblandt deres eget folk men strakte sig endog til fremmede folkefærd. Men ikke desto mindre ser vi, at den kristne menighed, efter at den først har fået fast fod i Danien og Svedien, er vokset således i styrke, at den vistnok stundom under forfølgelsernes storme er bragt til at vakle men ingensinde er gået ganske til grunde.

6. Om Ruianernes omvendelse.

Men iblandt alle folkefærd i Norden var Sklaverne det mest hårdnakkede og det langsomste til at gribe troen. Som fortalt i det foregående, er Sklaverne delt i en mængde folk. Nogle af disse kaldes Winuler eller Winither og hører for en stor del under Hammemburgstiftet. Ti vel omfatter Hammemburgkirken i sin egenskab af moderkirke alle folk og lande i Norden, men den har imidlertid tillige et eget stift med fast afstukne grænser. Det indeslutter den nord-

ligste del af Saxonien, som ligger hinsides Albia, kaldes Nordalbingien og omfatter tre folkeslag, nemlig Thetmarkerne, Holsaterne og Sturmarierne. Derfra strækker dets område sig hen til de Winither, som kaldes Wagirer, Obotriter, Kyciner, Circipaner og lige hen til floden Panis og byen Dimin. Derfor er det forunderligt, at de værdigste hedningeapostler og forkyndere af evangeliet, en Ansgar, en Rejmbert og den sjette i rækken, Unni, hvis virksomhed for hedningers omvendelse er kommen i så stort et ry, har haft så ringe frugt af deres arbejde med Sklaverne, at de, efter hvad der berettes, hverken selv eller ved deres medhjælpere har hjulpet deres sag til nogen fremgang imellem dem. Men grunden hertil, tror jeg, vi må søge i en ulægelig forhærdelse hos folket selv og ingenlunde i nogen sløvhed hos ordets forkyndere, som hedningernes omvendelse var så magtpåliggende, at de hverken sparede penge eller liv. Ti en gammel overlevering fra forfædrene beretter, at der på Ludvig den andens tid er udgået munke, udmærkede ved deres hellighed, fra klostret Korbeja, som i deres higen efter at bringe Sklaverne frelsen har tilbudt selv at vove sig i farer og gå i døden som guds ords sendebud. De gennemvandrede en stor del af Sklavernes lande og kom omsider til det folk, som kaldes Raner eller Ruianer og bor midt i havet. Her er et arnested for hedenskabets vildfarelser og et sæde for afgudsdyrkelsen. De forkyndte derfor guds ord med den största troskab og vandt således hele øen for kristendommen, og de grundlagde tillige et bedehus der til vor herres og frelsers Jesu Kristi ære og til minde om Korbejas skytshelgen, hellig Vitus. Men snart lod gud tingene få et andet udseende, da Ranerne igen faldt fra kristentroen, pludselig bortjog præsterne og Kristusdyrkerne og forvanskede religio-

nen til overtro. Ti hellig Vitus, som vi kun gör til Kristi blodvidne og tjener, dyrker de derimod som gud selv og sætter således skabningen over skaberen [1]). Og der gives ikke nogen barbarisk skik under himmelen, som kristendommens dyrkere og de kristne præster har större afsky for. De roser sig [2]) af intet andet navn end hellig Vitus's og har desårsag viet ham et tempel og et billed, der er udstyret med stor pragt; og ham tilkender de fortrinsvis navn af den höjeste gud. Og der hentes også orakelsvar fra alle Sklavernes lande og bringes hvert år offergaver. Ja! endog de handelsmænd, der tilfældigvis lander på disse steder, får hverken tilladelse til at sælge eller købe noget der, inden de først har bragt afguden de kostbareste af deres varer til offer; da først bringes, hvad de ellers har at sælge, til torvs. Deres præst ærer de som en konge. Og denne overtro har vedligeholdt sig hos Ranerne lige fra det öjeblik, de først opgav deres tro, og indtil vore dage [3]).

7. *De northmanniske hjemsøgelser.*

Hvad der lige fra første færd voldte, at det faldt så tungt at få bestræbelserne for at vinde Sklaverne og de andre hedenske folkestammer for troen til at sætte nogen varig frugt, det var det rasende krigsuvejr, der brød løs så godt som over al verden under skikkelse af northmanniske overfald. Men Northmannernes hær var også en samling af de tapreste Daner, Sveoner og Norveer, som netop på den tid stod

1) Smln. Rom. 1,25.
2) Smnl. 1 Kor. 1,31. 2 Kor. 10,17. Gal. 6, 14. Jer. 9. 23,24.
3) Som det ses, foreligger her en forveksling af Rygboernes gud Svantevit eller Bjelbog (den hvide gud) med den kristne helgen St. Veit. Smnl. stykke 52 og 2. bog stykke 12.

under ét fælles herredömme [1]; og først af alle tvang de Sklaverne, der lå dem lige for hånden, til at svare sig skat, og hjemsøgte siden deres øvrige nabolande både til søs og til lands. Ti deres magt var ved Romanerrigets tiltagende svækkelse vokset i en betydelig grad; ti dette rige var, som fortalt i det foregående, efter Ludvig den ældres tid først blevet udtömt ved indvortes krige og omsider faldet fra hinanden i fire stykker og regeredes af lige så mange småkonger. Så meget er vist, at Northmannerne på den tid sejlede op ad Ligerfloden og stak ild på Thuroni og ligeledes op ad Sekvana og lagde sig for Paris, og at kong Karl i sin skræk skænkede dem det land til bopæl, som, da Northmannerne havde indrettet sig der, fik navn af Northmandi. Og derpå hjemsøgte Northmannerne Lotharingien og undertvang Fresien. Men vor konge Ludvig i Germanien holdt Northmannerne således i tömme ved forlig og ved krige, at de, som havde hjemsøgt hele Frankien, næsten slet ikke gjorde hans land nogen skade. Men efter hans død:

„Fnyste Barbarerne vildt og trumfed, da tömmen var sluppen“.

Ti Boëmerne, Suraberne, Suserne og de andre Sklaver, som han havde tvunget til at svare skat, afrystede nu på ny deres trælleåg, og selv Saxonien hjemsøgtes af Northmanner eller Daner; hertug Bruno blev dræbt tillige med tolv følgesvende, og de to biskopper Theoderik og Markvard fandt døden. Fresien plyndredes, og byen Trajektum ødelagdes i bund og grund. Også Kolonia og Treveri satte vikingerne ild på og tog slottet i Akvisgranum til deres heste-

1) Hvad her tænkes på, vides ikke. En svensk konge Olaf skal en tid lang have forenet de danske lande med Sverige. Måske er det derom, der er tale.

stald. Mogontia begyndte man af skræk for Barbarerne at göre til en fast plads. På samme tid var den unge Karl, en sön af Ludvig, på hjemvejen fra Roma og stødte med en stor stridsmagt på Northmannerne ved floden Mosa. Han omringede dem, indesluttede dem i en snæver kreds og tvang dem omsider efter fjorten dages forløb til overgivelse. Således fik han Danernes voldsherrer i sin magt; alligevel straffede han dem ikke med den strænghed, som de for deres fjendskab mod gud havde fortjent, men viste til en skam for sig, der sent skulde aftvættes, og til fordærvelse for kirken skånsel imod disse ugudelige mennesker, tillod dem at aflægge ed til sig og slutte forbund med sig og lod dem drage derfra med rige gaver. Så snart derfor Northmannerne, der nu havde lært at foragte den unge konges tåbelighed, til fordærvelse havde fået deres frihed tilbage, flokkede de sig igen sammen og afstedkom så megen fortræd, at deres grumhed gik over alle grænser. Kort at sige! hele byer gik til grunde tillige med alle deres indbyggere, ja! biskopper nedtrampedes med samt hele deres hjord, og berömte kirker gik op i luer tillige med skarer af troende. Karl blev desårsag sat under anklage på en fyrstedag [1]) og mistede for sin tåbelighed riget, men fik til efterfølger sin brodersön Arnulf. Da han havde fået en hær trukken sammen, rykkede han med den frem til Danernes land og bragte dem i mange store kampe til undergangens rand. Det var himmelen selv, der ledede denne krig. Ti medens her hundred tusind hedninger måtte bløde, fandtes der iblandt de dræbte neppe en eneste kristen. Og således endte Northmannernes hjemsøgelser, idet herren selv tog hævn over dem for alt det kristne

1) I Tribur 887.

blod, de nu i hele halvfjerdsindstyve år havde udøst. Denne begivenhed forefaldt på ærkebiskop Adelgars tid, som var salig Rejmberts eftermand og den tredje i rækken fra salig Ansgar. Ved sin død efterfulgtes Adelgar som ærkebisp af Hoger, og denne igen af Rejnward. I kongerækken blev Ludvig barn Arnulfs eftermand, og med denne Ludvig uddør Karl den stores stamme [1]). Ludvig måtte siden fratræde regeringen og fik Frankernes hertug Konrad til efterfølger.

8. Ungarernes indbrud.

Under Konrads regering fandt der et voldsomt indbrud sted i riget af Ungarerne; og de hærgede ikke alene vort Saxonien og de andre lande, som ligger på denne side ad Renus, men tillige Lotharingien og Frankien på den anden side ad Renus. Disse vildmænd satte ild på kirkerne, huggede korsene sønder og gjorde sig lystige med dem, myrdede præsterne for alteret og dræbte eller bortslæbte som fanger klærke og lægmænd i flæng, og spor af deres rasen har vedligeholdt sig lige indtil vore dage. Også Danerne hjemsøgte i forbund med Sklaverne først Nordalbingerne og siden Saxonerne på den anden side [2]) ad Albia og satte derved Saxonien i stor skræk. Over Danerne herskede på den tid Worm og var, som hans navn lyder, den grummeste orm [3]), der nærede et glødende had til de kristne. Hans hensigt var det for stedse at göre ende på kristendommen i Danien. Derfor drev han præsterne ud af landet og lod dem massevis pine og slå ihjel. Men kong Hen-

1) 911.
2) Den sydlige bred.
3) Gorm er det samme navn som Gram og har slet intet med Wurm at bestille.

rik, der havde fulgt Konrad i regeringen, og som, allerede fra han var barn, havde frygtet vor herre og slået al sin lid til guds miskundhed, sejrede over Ungarerne i flere store kampe og kyste ved et eneste vældigt slag [1]) Bohemerne og Suraberne, der i forvejen var undertvungne af de andre konger, tillige med resten af Sklavefolkene i den grad, at de få, der endnu havde holdt sig tilbage, nu frivillig lovede kongen at svare skat og gud at blive kristne. Derefter [2]) faldt Henrik ind i Danien med en hær og skræmmede allerede ved sit første angreb Worm i den grad, at han lovede lydighed og bad kongen ydmygt om fred. Og da kong Henrik således havde trukket det længste strå, besluttede han, at rigets grænser skulde være ved Sleswik, der nu kaldes Hejdebo, indsatte en markgreve og lod en nybygd af Saxonere bosætte sig der på stedet. Da Rejnwards eftermand, den hellige ærkebiskop Unni, var kommen under vejr med, at Danernes og Sklavernes hårdnakkethed var brudt, og troens dör var opladt hos hedningerne [3]) ved vor herres nåde og kong Henriks mod, bestemte han sig til i egen person at gennemrejse hele sit ærkestift. Og således kom han også i følge med mange klærke til Danerne, der på den tid stod under den grumme Worm; men ham, som af naturen var voldsom, fik han ingen magt over; derimod lykkedes det ham at omvende Worms sön Harald og göre ham til en så troende kristen, at sönnen af sig selv tillod, at kristendommen, som hans fader stedse havde båret nag til, offentlig øvedes, ihvorvel han ikke selv tog imod dåbens sakrament. Da den hellige guds mand derfor

1) Ved Merseburg 936.

2) Henrik Fuglefængers sejrrige Fremtrængen i Jylland sættes ellers til året 934, altså för slaget ved Merseburg.

3) Ap. gern. 14,27.

havde indviet præster til alle kirker i Danernes land, skal han have pålagt Harold at drage omsorg for de troendes flok og trængte derpå selv, understøttet af kongen, der gav ham en mand med i følge, ind i det indre af alle Danernes øer, prædikede overalt guds ord og hjalp de troende fanger, han der traf på, med kristendommens trøst. Derpå fulgte han den hellige Ansgars fodspor, roede lige som han over den balthiske sø, og nåede ikke uden möje til hovedstaden i Svedien, Byrka, hvor nu i halvfjerdsinstyve år efter den hellige Ansgars død ingen kristendomslærer havde vovet sig hen undtagen, som det fortælles, Rejmbert. Byrka er Gothernes folkerigeste by; den ligger midt i Svedien ved en arm af den balthiske sø, der danner en god havn; og her er det skik og brug, at alle fartöjer, der kommer fra Danerne og Norveerne lige som også fra Sklaverne og Semberne, tillige med andre af Skithiens folkeslag jævnlig træffer sammen for at drive handel med forskellige fornødenheder. Her i havnen landede Herrens vidne, og her begyndte dette troens sendebud straks at kalde de studsende folk til sig. Ti både Sveoner og Gother [1]) havde som følge af de farefulde tider og deres kongers blodtørst og vildhed aldeles tabt mindet om kristendommen. Men ved guds miskundhed lykkedes det fader Unni for anden gang at føre dem til troen. Da guds tjener nu havde røgtet sin sendefærd og lavede sig til hjemrejsen, blev han syg i Byrka og aflagde der sit trætte legems byrde. Han døde efter at have stridt den gode strid og fuldkommet løbet [2]) i det ni hundrede og treti sjette år efter Herrens kødspåtagelse, og hans eftermand som ærkebisp var den höjværdige Adheldag.

1) Svear og Gøter.
2) 2 Tim. 4,7.

9. Harolds omvendelse.

I det samme år [1]) skete det også, at den berömmelige kejser Henrik vandrede heden, og hans sön Otto med tilnavnet den store blev hans efterfølger. Men da Otto havde tiltrådt sin regering, måtte han döje mange forurettelser fra sine brødres side. Også Danernes konge, som havde måttet betale hans fader skat, afkastede nu trælleåget og greb til våben for friheden. Og først og fremmest lod han markgreven i Sleswik, som også kaldes Hejdebo, myrde tillige med kong Ottos sendemænd og udryddede ganske hele Saxonernes nybygd på stedet der. Også Sklaverne kom i bevægelse og afstedkom ligeledes et voldsomt røre, hvorved de vakte stor skræk hos deres naboer Saxonerne. Kong Otto lod sit folk nyde lov og ret, efter at han først med guds bistand havde fået hænderne fri for sine brødres rænker; og da han igen havde lagt næsten alle de lande, som var faldne fra efter Karls død, under sit scepter, greb han endelig til våben imod Danerne, gik med en stridsmagt over grænsen, der fra arilds tid havde været ved Sleswik, og hærgede med ild og sværd hele landet lige til det yderste hav, der skiller Northmanner og Daner, og som lige til vore dage har beholdt navn af Ottensund efter kongens sejr. Under hans fremrykning mødte kong Harold ham ved Sleswik; men skönt begge parter stred mandelig, gik dog Saxonerne i dette slag af med sejren, og Danerne vendte ryg og flyede til deres skibe. Nu blev der omsider udsigt til fred derved, at Harold böjede sig for Otto, tog sit land til len af ham og gav det løfte at skaffe kristendommen uhindret indpas i Danien. Og nu lod Harold selv sig uden tøven døbe tillige med sin hu-

1) 936.

stru Gunnild og sin spæde sön, som vor konge løftede op af dåbens hellige kilde og nævnede Svejn Otto. Således var nu omsider det öjeblik kommet, da Danien [1]) helt og holdent blev kristnet, og det blev delt i tre stifter og lagt under ærkebispestolen i Hammemburg. Salig Adheldag var således den første ærkebisp, som indviede bisper for Danien [2]); og fra det öjeblik af begyndte Hammemburgkirken at lægge lydkirker ind under sig. Og på denne gode begyndelse lod himmelens nåde en så rig vækst følge, at det fra den stund af og lige indtil dette öjeblik har vist sig, at Danernes menigheder har båret rigelig frugt iblandt Nordens hedninger. Da den tapre kejser Otto på tilbørlig måde havde ført alle disse sager igennem i Danien, lod han sin hær göre omkring for at underkaste sig de Sklaver, som havde gjort opstand. Dem havde allerede hans fader tvunget ved ét hovedslag; og nu kuede Otto dem så tappert, at de med glæde fandt sig i både at svare skat og at lade sig kristne af sejrherren, blot for at bevare deres liv og deres land. Således lod hele dette hedningefolk sig døbe, og kirker rejste sig nu for første gang iblandt Sklaverne. Om måden, hvorpå dette gik for sig, tror jeg imidlertid mere passende at kunne fortælle noget mer på et andet sted.

10. *Om hertug Hermann.*

Men derpå blev den sejrsæle kong Otto kaldt til Italien for at befri den apostoliske stol; og han

---

1) Ved Danien menes her halvøen Jylland.

2) Adaldag indviede 946 Håred til biskop i Slesvig, Ljufdag i Ribe og Reginbrand i Århus. (A. D. Jørgensen: Den nordiske kirkes grundlæggelse, side 200).

skal desårsag have plejet råd om, hvem han ved sin bortrejse skulde efterlade som sin stedtræder til at skifte lov og ret i de egne, der grænsede op til Barbarernes lande. Ti Saxonien havde fra Karls tid på grund af Saxonernes tidligere ofte gentagne opstande endnu aldrig haft nogen anden til hertug end kejseren selv. På det imidlertid Danerne eller Sklaverne ikke skulde vække uroligheder, medens kongen var borte, lod denne sig tvinge af nøden til omsider at overdrage Heremann det hverv at våge over Saxonien i sin fraværelse. Og om denne mand og hans æt har jeg troet, at jeg her burde meddele et og andet, ti hans familje har just i vore dage fået en större indflydelse. Han skal da have været en sön af fattige forældre og ejede fra først af ikke mere end sin fædrearv, der kun omfattede syv jordlodder, og på hver af disse sad der en fæster. Men han var et lyst hoved og en smuk mand, og han viste både sine overmænd og sine ligemænd ærbødighed og troskab. På grund af disse egenskaber faldt det ham let at göre sig kendt ved hove og at komme til at stå på en fortrolig fod med kongen selv; og denne optog den unge mand, hvis flinkhed han havde været vidne til, iblandt sine hofmænd og gjorde ham derefter til opdrager for sine sönner, ja skænkede ham siden, da hans lykke var i stigende, tilmed grevskaber. Det fortælles, at han styrede dem med kraftig hånd, og at han endog, da en gang nogle af hans egne fæstere blev indstævnede for hans domstol for tyveri, selv afgav den kendelse, at de alle skulde lide døden. Det usædvanlige i hans fremfærd ved denne lejlighed gjorde ham straks afholdt blandt menigmand og bragte ham senere i stor anseelse ved hove. Og således fik han til lön for sin tro tjeneste omsider hertugdömmet Saxonien til len, hvilket land han også

styrede med klogskab og retsind, og var lige til sin død de hellige kirkers kraftige arm og værge.

Sådan var den mand, som den fromme drot lod træde i sit sted i Saxonien, inden han drog til Italien, hvor kongen afholdt et bisperåd og lod pave Johan med tilnavnet Oktavian, som man tillagde en hel række misgerninger, afsætte, medens han var fraværende; ti denne pave havde ved at flygte søgt at undgå en domfældelse, hvorfor kongen lod hans første sekretær Leo vie til pave isteden for ham; derpå kronede denne kort efter kongen til kejser, og tillige hilste Romanerfolket Otto som kejser og Avgustus; dette gik for sig i det 28. år [1]) af hans regering, og siden Karls kejserkroning i Roma var der gået et hundrede og femti tre år [2]). Ved samme lejlighed opholdt kejseren sig fem år i Italien med sin sön, overvandt fuldstændig Berengars sönner og gav byen Roma dens frihed tilbage. Derpå vendte han tilbage til sit land, hvor han gjorde sig den störste umage for at kalde hedninger og især Sklaver til omvendelse. Og dette lykkedes ham også fortræffelig; ti gud var selv med den fromme drot og lagde overalt kraft i hans arm.

11. *Om ærkebiskop Adhelbert.*

Men efter at Otto den store havde undertvunget Sklavernes stammer og knyttet dem til kristendommen, byggede han den berömte by Magdeburg ved bredderne af floden Albia, bestemte denne by til moderkirke for Sklaverne og lod Adhelbert, en höjhellig mand, indvie til ærkebisp på stedet der, og denne

1) Rigtigere 26. (962), og Otto blev kronet af Johan XII.
2) Rettere 162.

var således den første ærkebisp i Magdeburg; han styrede i tolv år sit ærkestift med kraft og dygtighed og bragte ved sin prædiken der i stiftet mange af Sklavernes folk til at omvende sig. Han blev indviet i kejserens 35. regeringsår og 137 år efter, at den hellige Ansgar var bleven indviet. Til Magdeburgs ærkestift hører hele Sklavenland lige hen til floden Penis, og fem bispedömmer lyder derunder, af hvilke Merseburg og Cicen ligger ved floden Sala, og Misna ved Albia, men Brandenburg og Havelberg længere inde i landet. Det sjette stift i Sklavernes land er Aldenburg, og dette vilde kejser Otto ligesom de andre fra først af have lagt under Magdeburg. Men da gjorde ærkebispen i Hammemburg, Adheldag, fordring derpå, eftersom grænserne for hans ærkestift i tidligere nådebreve fra kejseren var fastsat på den måde.

12. Om biskop Marko.

Aldenburg kaldes på sklavisk Starigard d. e. Gammelby. Den ligger i Wagirernes land vest for den balthiske sø og er det yderste punkt i Sklavenland. Denne by eller rettere dette land havde i gamle dage en såre kæk befolkning, al den stund dets beliggenhed som forpost for alle Sklaver på grænserne af Danien og Saxonien snart gjorde det til den angribende og snart til den angrebne part i de hyppige grænsekrige; og det skal endog til sine tider have haft så mægtige fyrster, at de satte sig i besiddelse af alle de lande, der tilhørte ikke blot Obotriterne eller Kicinerne men endog folkefærd, der lå endnu langt længere borte. Da derfor hele Sklavernes land, som fortalt i det foregående, var undertvunget og overvældet, måtte også byen Aldenburg omvende sig

til kristendommen og fik derved en stor mængde troende indbyggere. Og til bisp i byen havde den fortræffelige kejser[1]) indsat den værdige Marko, som han havde underlagt hele Obotriternes land lige hen til floden Penis og byen Dimine; og fremdeles havde kejseren overladt den vidtbekendte by Sleswik, som også bærer navnet Hejdibo, til biskop Markos omsorg. Ti på den tid hørte byen Sleswik til Romerriget tillige med det hele tilliggende land, som strækker sig fra Slyasø til Egdorafloden; og det var et stort og frugtbart land, men lå for störste delen øde hen, da det ved sin beliggenhed midt imellem Oceanet og den balthiske sø led mange og store tab ved indfald af fremmede. Dog, da freden ved guds miskundhed og den store Ottos manddom var sikret allevegne, begyndte også ødemarkerne i det wagriske og sleswikske landstrøg at fyldes med mennesker, og der fandtes ikke længer nogen krog, hvor man ikke så både byer og landsbyer tillige med en mængde munkeboer. Og der er endnu adskillige spor tilbage af denne tidligere nedsættelse, især i den skov, som strækker sig fra byen Lutilinburg et meget langt stykke vej lige hen til byen Sleswik. Dens dybe ensomhed og næsten uigennemtrængelige tykskov fremviser endnu de furer, der en gang har tjent til skel imellem de forskellige lodder. Også stædernes og byernes omfang kan man slutte sig til af voldenes beliggenhed; og ligeledes viser de dæmninger, som er rejste i de fleste bække for at stemme vandet op til brug for møllerne, at hele denne skov i fordums tid har været beboet af Saxonere. Og fra først af var det, som sagt, biskop Marko, der forestod den ny planteskole og badede Wagirernes og Obotriternes folk i

1) Otto den store.

dåbens hellige vande. Men efter Markos død nød Sleswik den ære at få sin egen bisp.

Bispestolen i Aldenburg overdroges til den værdige Ekwards styrelse, og han fik mange Sklaver til at omvende sig til Herren. Han blev bispeviet af ærkebispen i Hammemburg, hellig Adeldag. Således voksede de troende i mængde, og intet trådte den unge kirke hindrende i vejen i hele Ottonernes lange regeringstid. Om disse, der var tre i tallet, véd jeg, at de alle tre var lige ivrige for at kalde Sklaverne til omvendelse, og hele Wagirernes og Obotriternes land fyldtes derfor efterhånden med kirker og præster og med munke og nonner. Kirken i Aldenburg bar sit navn til ære for den hellige Johannes den døber og nød som moderkirke fortrinlig ære. Men kirken i Mikelinburg byggedes til ære for apostelfyrsten Peter, og til den hørte der desuden et nonnekloster. Bisperne i Aldenburg viste for resten Sklavernes småkonger den störste ære; ti de havde ved den store kejser Ottos gavmildhed fået overflødighed på timeligt gods og så sig derfor i stand til af disse midler at uddele rige gaver og skaffe sig folkegunst. Fra hele Obotriternes og Wagirernes land var den årlige skat til bispen, som trådte i tiendens sted, et mål korn af hver plov samt fyrretyve bundter hør, tolv penninge rent sølv og desuden en penning til den, der opkrævede skat. Men en plov land gælder hos Sklaverne lige så meget som et par øksne eller én hest. Her at gå nærmere ind på de byer og ejendomme samt tallet på de gårde, som den gang tilhørte bispen, ligger imidlertid udenfor dette værks plan; ti „det forrige er glemt, se! alt er blevet nyt“ [1]).

---

1) 2 Kor. 5,17.

13. *Om biskop Wago.*

I sit kongedoms 38. og sit kejserdoms 11. år [1]) gik den store kejser Otto, der havde kuet alle Nordens folk, salig bort til herren og stededes til hvile i det af ham selv byggede Magdeburg; og ham efterfulgte hans sön, Otto den mellemste, som styrede sit rige med kraft og dygtighed et tiår igennem. Han undertvang allerførst Frankerkongerne Lothar og Karl, forlagde derpå krigens skueplads til Kalabrien og døde i Roma, efterat han både selv havde slået Saracenere og Grækere og derpå igen var slået af dem. Han fik til eftermand Otto den tredje, som ved sin faders død endnu kun var et barn; men denne kraftige og retsindige fyrste vedblev i atten år at være en pryd for sin trone.

På samme tid døde hertug Hermann af Saxonien, efter at han havde indsat sin sön Benno til sin arving, og denne skal ligesom sin fader have været en dydig og kraftig mand; kun i ét stykke vanslægtede han fra Hermann, idet han trykkede sit folk med store udpresninger.

I Aldenburg døde imidlertid Ekward og fik Wago til eftermand, og denne skal have levet lykkelig en tid lang hos Sklaverne. Han havde en smuk søster, som en Obotriterfyrste ved navn Billug attråede, hvorfor han flere gange gjorde biskoppen forestillinger i den retning; men nogle af biskoppens gode venner afviste hans begæring og var uforsigtige nok til oven i købet at fornærme ham ved at slå på, at det var en skam, at den dejlige jomfru skulde binde sig til sådan en udannet og rå mand. Han lod imidlertid, som om han ikke mærkede deres uartighed, og fornyede sine bönner, da han var indtagen i pigen. Men

[1]) 973.

bispen var bange for, at dette forhold skulde blive kilden til farer og tunge tilskikkelser for den unge kirke, hvorfor han stillede sig gunstig til hans begæring og gav ham sin søster til hustru; og med hende avlede han en datter ved navn Hodika, som hendes morbroder bispen satte i et nonnekloster, lod oplære i den hellige skrift og gjorde til abbedisse for nonnerne i Mikilinburg. Dette harmede imidlertid hendes broder Missizla, der hemmelig nærede had til kristendommen og desuden var bange for, at det skulde føre til, at fremmed sæd og skik sneg sig ind i disse lande. Derfor lod han tidt sin fader høre, at han ganske havde ladet sig blænde af sin lyst til fremmede og unyttige påfund og ikke havde undset sig for at afvige fra sine fædres skik og brug ved først at tage en tevtonisk kvinde til ægte og derpå overgive sin datter til klostertvang. Og da han flere gange æggede sin fader på den måde, begyndte denne omsider at blive tvivlrådig og tænke på at skille sig ved sin kære hustru og sætte alt på en anden fod. Men frygten tillod ham ikke at prøve derpå; det har altid sine vanskeligheder at tage fat på noget stort, og Saxonernes kækhed kunde nok indjage ham skræk. Ti, hvis han forskød bispens søster og omstyrtede kirkens vælde, vilde krig blive den uundgåelige følge.

14. Billugs rænker.

Nu hændte det en dag, at biskoppen kom til Obotriternes by Mikilinburg for at visitere, og Billug var også ilet derhen med de fornemste i landet under skin af at berede ham en festlig modtagelse. Og ved denne lejlighed holdt Obotriterfyrsten til biskoppen, der var optagen af sine embedsforretninger, i alles påhør følgende tale: „Stor tak skylder jeg dig, vær-

dige fader! for din kærlighed; og jeg føler selv bedst, hvor ganske uskikket jeg er til at bringe dig den tak, du har fortjent af mig. Den personlige velvilje, du har vist mig, er i og for sig så stor og vilde kræve så mange ord, at jeg af den grund må opsætte at udtale mig desangående til en anden lejlighed. Derimod er det mig for öjeblikket en trang nærmere at gå ind på den godhed, som du har vist imod landet i det hele. Din omhu for kirkernes istandsættelse og sjælenes frelse kender alle; og heller ikke er det nogen hemmelighed, hvor store krænkelser fra magthavernes side du ved din kløgt har afvendt fra os, således at vi nu i fred og ro kan leve under kejserens nåde. Os selv og alt, hvad vi ejer og har, vil vi derfor, hvis det kræves af os, uden at betænke os et eneste öjeblik med glæde skænke dig i æresgave. Kun en ringe bön tager jeg ikke i betænkning at henvende til dig; og bring ikke den skam over mig, at jeg skulde få et afslag af dig! Hos Obotriterne træder den såkaldte bispeskat isteden for tienden; og den regnes for hver plov, der har samme værdi som et par øksne eller én hest, til et mål hvede, fyrretyve bundter hør, tolv penge i god mønt og dertil en penning til ham, der opkræver skatten. Lad nu mig indkræve denne skat og lade den tilflyde din søsterdatter, min datter til livsophold! For at det imidlertid ikke skal få udseende af, at det er til din skade eller for at göre et skår i dine indtægter, at jeg retter denne bön til dig, så lægger jeg oven i købet de landsbyer, som du selv måtte vælge trindt om ved alle byerne i Obotriternes land, til din ejendom med undtagelse af dem, som kejseren allerede forinden har skænket biskopperne". Bispen mærkede ikke den svig, der skjulte sig bag den snedige mands fagre ord; tillige kom han ved at tænke over sagen

til den forestilling, at han intet tab vilde komme til at lide ved byttet; og han var derfor hurtig villig til at opfylde Billugs ønske. Derpå valgte han til ejendom for sig selv de allerstörste landsbyer, men afstod den för omtalte afgift til sin svigersön, for at han kunde indkræve den til bedste for sin egen datter; han blev endnu i nogen tid hos Obotriterne for at fordele de ejendomme, han nu havde fået, til fæstere, der kunde tage sig ad deres opdyrkning, men vendte omsider, da han havde fået ordnet alt på bedste måde, igen tilbage til Wagirernes land. Der passede opholdet ham nemlig bedre, og han var ikke udsat for så stor en fare. Ti Sklaverne har af naturen en troløs tænkemåde, der let böjer sig til uret; og desårsag gælder det at tage sig vel i agt for dem. Derfor havde biskoppen foruden flere andre især to betydelige herresæder, hvorpå han tidt opholdt sig; det ene af dem lå i en landsby, som hedder Buzu, og det andet ved floden Trabena på et sted, som hedder Nezenna; og sammesteds fandtes der et kapel og en muret spisesal, hvis ruiner jeg som ung mand endnu har kunnet se; ti de lå ikke langt fra foden af det bjærg, som i gamle dage hed Ojlberk, men nu bærer navnet Sigeberk efter borgen, som ligger derpå. Men, medens nu biskop Wago havde andensteds ærind og derfor ikke besøgte Obotriternes land så tidt mere, fandt Billug efter en længere tids forløb lejlighed til i forening med sin sön Missizla lidt efter lidt at lade de rænker komme for dagens lys, som han hemmelig havde smedet mod sin rette herre og sjælesörger; og han begyndte derfor i al stilhed at hjemsøge og udplyndre de biskoppelige ejendomme, som Wago havde givet ham at have opsyn med i egenskab af sin vasal og sin frænde, og skikkede hemmelig sine livegne derhen for at stjæle fæsternes heste, og hvad de ellers

ejede og havde. Ti nu havde han i sinde, ligesom han allerede forud havde snydt bispen for hans tiende, således tillige at fratage ham hans ejendomme, på det at guds dyrkelse lettere kunde kuldkastes, når først den mand var bragt til fald, der havde ledelsen af den i sin hånd. Omsider kom imidlertid bispen en gang igen til Obotriternes land og fik ved at forhøre sig hos fæsterne på stedet uimodsigelig vished om, hvem der var skyld i, at hans ejendom så tidt var udsat for røveri. Derfor var det heller ikke så forunderligt, at han blev lige så overrasket som forfærdet ved sin opdagelse. Han havde således fundet sine værste fjender der, hvor han havde troet, at han havde sine bedste venner; han blev ræd for, at det, som han nylig havde plantet på stedet, skulde gå til grunde; og han var desårsag såre rådvild. Omsider tog han sin tilflugt til det middel, der for öjeblikket forekom ham det sikreste: han begyndte at prøve, om han ikke ved overtalelse efterhånden kunde finde et råd mod denne snigende sot, og forsøgte med mange venlige ord og med det gode at få sin svigersön til at opgive sit forsæt og lade være at give kirkens ejendomme til pris for røvere; dersom han ikke kom på bedre tanker, udsatte han sig ikke alene for himlens men tillige for kejserens vrede. Men Billug mødte hans bebrejdelser med træske udflugter og gav ham til svar, at han ingensinde havde øvet slige rænker mod sin herre og fader, for hvem han stedse havde næret den varmeste hengivenhed; hvis sådanne overgreb virkelig havde fundet sted, så havde ophavsmændene dertil været røvere, som var komne hid fra Ranerne og Wilzerne, og som også havde ladet det gå ud over hans egne undersåtter; og for at få bugt med disse skælmer var han derfor selv såre villig til at gribe ind både med råd og med dåd. På

sådan vis faldt det ham let at overbevise den godtroende mand om, at han havde taget fejl. Men aldrig så snart havde bispen ladet sig stille tilfreds og var borte igen, för de andre straks gjorde brud på, hvad de havde lovet ham, atter tog fat på deres onde værk, både plyndrede og stak ild på landsbyerne og derhos truede alle fæsterne på de biskoppelige ejendomme med døden, hvis de ikke så snart som mulig tog flugten. Og på den vis kom biskoppens ejendomme snart til at stå øde og tomme.

Til alle disse ulykker kom fremdeles det, at Billug brød sit ægteskabsløfte og forskød biskoppens søster. Dette blev en hovedkilde til et spændt forhold, og kirken begyndte derfor lidt efter lidt at komme i en farlig stilling. Heller ikke var det den unge kirke muligt helt at rejse sig; ti den store Otto var allerede for længe siden vandret heden, både den mellemste og den tredje var optagne af krigen i Italien, og desårsag begyndte Sklaverne i deres fraværelse i stedse höjere grad at sætte sig op både imod guds bud og kejserens befalinger. Den eneste, der endnu tilsyneladende havde reddet en svag skygge af magt, var hertug Benno i Saxonien; og hensynet til ham havde dog den virkning, at det hæmmede Sklavernes voldsomhed i det mindste så meget, at de betænkte sig på at slippe deres kristentro og gribe til våben.

Imidlertid døde Wago og fik Eziko til sin efterfølger som biskop, og denne blev indviet af ærkebispen i Hammemburg, hellig Adeldag. Ikke mindre end fire bisper, ser jeg således, at man får ud, at kirken i Aldenburg har haft, för den gik til grunde, nemlig Marko, Ekward, Wago og Eziko; og i deres tid veg Sklaverne ikke fra kristendommen, men kirker rejste sig overalt i Sklavenland, og en mængde

klostre opførtes for gudhengivne brødre og søstre. Min hjemmel er her mester Adam, der har skildret Hammemburgs ærkebispers liv med stor kunst. Han fortæller, at Sklavenland er delt i atten fylker, og forsikrer, at de alle så nær som tre har omvendt sig til kristendommen.

15. Om Danernes kong Svejn.

Ved samme tid tvang den allerkristeligste konge Bolizlaus af Polonien i forening med Otto den tredje hele Sklavenland på den anden side af Odera til at betale skat og ligeledes Ruceme og Pruzerne, hos hvem biskop Adelbert var bleven blodvidne, og hans levninger flyttede Bolizlaus nu over til Polonien. Høvdingerne for de Sklaver, der kaldes Winuler eller Winither, var dengang Missizla, Nakkon og Sederik; under dem herskede der uafbrudt fred, og Sklaverne nægtede aldrig at svare skat. Imidlertid tör man ikke glemme, at det var Obotriterfyrsten Missizlaus, der, skönt han gav sig mine af at være kristen, i det skjulte forfulgte de kristne, bortførte sin egen søster, jomfru Hodika, der havde viet sit liv til herrens tjeneste, fra nonneklostret i Mikilinburg og med brødefuld foragt for denne hendes hellige indvielse lod hende gifte sig med en mand ved navn Bolizlaus og lod resten af jomfruerne der på stedet indgå ægteskab med sine krigsmænd eller skikkede dem over til Wilzerne og Ranerne. Og som følge heraf kom klosteret til at stå øde og tomt. Ti i disse dage skete det, hvad gud for menneskenes synds skyld ikke vilde hindre, at freden forstyrredes hos Danerne og Sklaverne, og et fjendtlig sindet menneske prøvede på at overså den guddommelige religions skönne spirer med

ukrud [1]). Hos Danerne begyndte nemlig Svejn Otto, en sön af den allerkristeligste kong Harold, tilskyndet dertil af djævelen, at smede svare rænker imod sin egen fader i det håb at støde den svage olding fra tronen og ganske tilintetgöre guds riges vækst i Danien. Harold havde, som fortalt, først været hedning, men havde derpå ved den store kirkefader Unnis prædiken ladet sig føre til omvendelse og kristentroen og dyrkede nu sin gud med sådan nidkærhed, at der ikke har været nogen hans lige iblandt alle Danernes konger, ingen, der har bragt så mange Nordboer til trofast tilslutning til den guddommelige erkendelse, eller som har skænket hele landet et så udbredt ry ved at lade opføre kirker og indkalde præster. Denne mands nidkærhed i alt vedrørende guds rige kunde imidlertid ikke være större end hans klogskab i alt, hvad der hører til denne verden; og han stod i så stort ry for sin statskløgt, at den lov og ret, som han har givet, selv i dette öjeblik ikke har tabt sin gyldighed hverken hos Danerne eller, hvad der er end mærkeligere, hos Saxonerne. Danerne lod sig imidlertid ægge af folk, som hverken var til sinds at tjene gud eller lade sig lede af en fredelig regering, så at de alle som én slog sig sammen og sagde sig lös fra kristendommen, gjorde den ugudelige Svejn til deres drot og erklærede hans fader Harold krig. Men denne, som altid havde slået sin lid til gud, lagde, som sædvanlig, sagen i Vor Herres hånd og følte mindre kummer over den fare, der svævede over hans eget hoved, end over sin söns brøde og kirkens nød. Da han imidlertid mærkede, at oprøret ikke kunde dæmpes uden våbenmagt, rustede han sig, skönt meget mod sin vilje, på deres opfor-

1) Matth. 13,25.

dring, som ønskede at vise deres gud og deres drot uplettet troskab. Og således kom det til krig, men Harolds tilhængere tabte slaget, mange af dem blev sårede og dræbte, og Harold selv måtte hårdt såret forlade valpladsen og gå ombord på et fartöj, hvorpå han omsider slap bort til den anselige Sklaveby Jumneta. Her modtog Barbarerne ham venligere, end han havde turdet håbe. Men efter at han havde opholdt sig nogle få dage på stedet der, tog hans kræfter hurtig af som følge af det sår, han havde fået; og således gik han bort i troen på Kristus. Han må ikke blot regnes blandt de konger, der har været gud værdige [1]), men tillige blandt de navnkundige blodvidner; og han havde den gang hersket i halvhundrede år. Ved hans død greb Svejn spiret, og han gav sig straks til at rase grumt og forfølge de kristne med vold. Alle ugudelige i hele Norden rejste derfor deres hoved, inderlig tilfredse med, at de nu omsider kunde komme til uhindret at øve deres ondskab og vække krige og uroligheder, og hjemsøgte til en begyndelse deres nabolande både til lands og til søs. Og efter kort tids forløb havde de samlet sig en flåde, drog med den ad den korteste vej over Britannerhavet, gik i land på kysterne af Albia, kastede sig ganske brat over de fredsommelige indbyggere i landet, der ikke anede ringeste uråd, og gennemplyndrede hele Hathelens kystland, som ligger ved Albias breder, indtil de kom til Stadium, som har en god havn for de fartöjer, der kommer ned ad Albia. Rygtet herom kom imidlertid snart greverne Sigafrid og Thiderik for øre tilligemed resten af de höjtstående mænd, som havde det hverv at sörge for landets sikkerhed. Og skönt tallet på deres stridskræfter

---

1) Smnl. Visd. 3,5.

kun var såre ringe, tvang den öjeblikkelige nød dem til at skynde sig ud imod Barbarerne og tage imod fjenden allerede i Stadiums havn. Der kom det til en hidsig træfning, og Danerne gik af med sejren, men de tapre Saxoneres hær fik et stort knæk, og begge greverne med hele resten af høvdingerne og ridderne, som ikke omkom i dette blodbad, førtes lænkebundne ned til skibene. Grev Sigafrid flygtede om natten bort med bistand af en fisker og slap således ud af sit fangenskab. Men herover blev Barbarerne som rasende af forbitrelse, huggede hænder og fødder af alle mænd af stand, som de havde i deres magt, skar næsen af dem, smed dem halv døde i land og gav sig derpå uden at standses af nogen til at plyndre det, der endnu var tilovers af landet. En anden sørøverflok sejlede op ad Wirraha og havde allerede plyndret flodbrederne lige hen til Lestmona, da de med en stor mængde fanger omsider kom til et mosestrøg, der bærer navnet Glindesmor; og på dette strøg tog de en fangen saxonisk kriger til deres vejviser, men denne mand førte dem hen til det allermest uvejsomme sted i mosen; og her splittede Saxonerne, der havde fulgt dem i hælene, de trætte vikinger ad, som ved den lejlighed mistede tyve tusind mand. Men den kriger, som således ledte dem på vildspor, hed Heriward, og hans navn lever i udødeligt minde hos Saxonerne.

16. Sklavernes frafald fra troen.

På samme tid gik år tusind og et ud, fra den stund ordet blev kød; i dette år overraskedes den tapre kejser Otto den tredje, efter at han tre gange var draget ind i Roma som sejrherre, af en altfor tidlig død [1]) og fik til sin efterfølger Henrik den fromme,

1) † 24. Jan. 1002

der var lige udmærket ved sit retsind og sin gudsfrygt; det var ham, der lagde grunden til bispedömmet Bavenberg, og for kirkerne og gudstjenesten sörgede han såre rigelig. I hans tiende regeringsår døde hertug Benno af Saxonien, der var en særdeles brav fyrste og en ivrig beskytter af kirkerne; og hans værdighed gik i arv til hans sön Bernard, der dog ikke kom sin fader nær i lykke. Ti lige fra det öjeblik af, da han var bleven hertug, fik tvedragten og forvirringen i hans land aldrig ende. Hertugen dristede sig nemlig til at rejse oprørsfanen mod kejser Henrik og fik hele Saxonien bragt i harnisk imod kejseren. Ikke tilfreds hermed stod han op mod Kristus selv og satte alle kirker i hele Saxonien i skræk, især alle dem, der ikke vilde tage parti med hans egen ondskab og være med til at göre oprør. Og til disse ulykker kom endnu den, at hertugen ganske tilsidesatte sin faders og sin farfaders forkærlighed for Sklaverne og ved sin havesyge øvede så hårdt et tryk på Winulerfolket, at han derved tvang dem til imod deres vilje at falde tilbage til deres forrige afgudsdyrkelse. Så meget er i al fald vist, at, da markgrev Theodorik og hertug Bernard på samme tid havde opkastet sig til herrer over Sklaverne, og Theodorik havde fået den østlige, men Bernard den vestlige del, så var det deres slette regering, der tvang disse til frafald. Ti medens för deres tid de gode kejsere havde behandlet disse i troen endnu kun lidet fæstnede hedningefolk med den störste sagtmodighed og mildhed og havde holdt måde med deres strænghed imod dem, fordi deres saligheds sag lå dem på hjærtet, stormede nu disse ny fyrster ind på dem med slig grumhed, at de omsider i deres store nød afrystede slaveåget og greb til våben for at skaffe sig deres tabte frihed igen. I spidsen for

Winulerne stod Mistiwoj og Mizzidrag [1]) og var førere for det oprør, der rejste sig. Og nu går der et sagn, der oftere møder os i ældre kilder, og som går ud på, at Mistiwoj havde forlangt hertug Bernards søsterdatter til ægte af denne og fået løfte på hende [2]). Winulerfyrsten vilde imidlertid vise, at han fortjente pigen, ledsagede derfor hertugen med et følge af tusind hestfolk ned til Italien, hvor de næsten allesammen blev på pladsen, og gjorde ved sin hjemkomst fra dette togt sit krav gældende på bruden. Men markgrev Theodorik lagde sig imellem og skreg med höj røst, at hertugens frænke aldrig måtte gives til en køter; og neppe havde Mistiwoj fået dette ord at høre, för han gram i hu gik sin vej. Hertugen skiftede imidlertid hurtig sind og sendte bud efter ham med opfordring til at skynde sig med at holde det bryllup, han længtes så meget efter, men skal da have fået til svar: „En stor hertugs höjbårne søsterdatter må bindes til en höjtfortjent mand, men ikke kastes hen for en køter. Det er en smuk tak, I viser os for vor tjenstvillighed. Nu ser man på os som på hunde og ikke som på mennesker. Men store hunde har stærke munde"! Og med disse ord skyndte han sig igen til Sklavenland og vendte sig allerførst til byen Rethre i Lutitiernes land. Her sammenkaldte han alle de Sklaver, der bor mod østen, og meddelte dem den skam, der var overgået ham selv, og at Saxonerne brugte at skælde Sklaverne for hunde. Men de

---

1) Rigtigere Meschislaw.

2) Den følgende fortælling findes også, optegnet af en senere hånd, i Adam fra Bremens bispekrønike, kun med den forskel, at det her er for sin sön, at Slavefyrsten bejler til Bernards søsterdatter. Den her nævnte hertug Bernards fader var for resten ikke Benno men Hermann; ti Benno er selv det samme navn som Bernard.

svarede ham: „Det er altsammen din egen skyld. Hvorfor ringeagter du dine landsmænd og logrer for Saxonerne, der både er troløse og havesyge? Sværg os derfor at slippe dem! så får du os til venner". Og dette svor han dem.

Men da hertug Bernard så sit snit og greb til våben imod kejseren, tog Sklaverne dette gunstige öjeblik i agt; de samlede en krigshær, hjemsøgte først Nordalbingien med ild og sværd og lagde derpå vejen igennem de øvrige Sklavelande, de satte ild på alle kirker og jævnede dem med jorden, myrdede præsterne og kirkens andre tjenere under mangfoldige pinsler og udslettede alle spor af kristendommen på den anden side ad Albia, og fra Hammemburg bortslæbte man så vel den gang som siden efter mange både klærke og lægmænd i fangenskab og dræbte endnu flere blot af had til kristendommen. Gamle folk hos Sklaverne, der mindes hele disse Barbarers færd, ved endnu at fortælle om, hvorlunde flertallet af præsterne i byen Aldenburg, der den gang vrimlede af kristne, blev huggede ned som andet slagtekvæg, medens ikkun tresindstyve stykker opbevaredes til at drive spot med. Den ældste af dem var provst på stedet der og hed Oddar, og han samt hele resten blev blodvidner på følgende vis. Først gjorde man en korsdannet flænge i huden på deres hoved, rev denne hud af dem og blottede deres hjærne. Derefter slæbte man disse herrens bekendere med bagbundne hænder gennem alle Sklavernes byer, lige indtil de døde; og på denne måde blev de „et skuespil både for engle og mennesker" [1]) og opgav ånden midt i deres sejersløb. Endnu mange flere hændelser af samme art skal den gang have tildraget sig trindt om i Sklavernes og

1) 1 Kor. 4,9.

give skat og skaffe Nordalbingerne og moderkirken Hammemburg fred igen; og for atter at få den til at rejse sig efter dens fald skal den ærværdige kirkefyrste have ladet både byen og kirken genopføre, efter at de var lagte i grus af Sklaverne, og ved siden derad have udvalgt tre brødre fra hvert af sine munkeklostre, så han i det hele taget fik tolv mænd, som måtte forpligte sig til at leve i Hammemburg efter klærkereglen og virke til at omvende folket fra afguderiets vildfarelser. Derhos indviede han for Sklavenland efter Reginberts død den forstandige Benno, hvem han havde taget iblandt brødrene ved Hammemburgkirken; og den ny valgte gjorde god nytte mellem Sklaverne ved sin prædiken.

18. Om biskop Benno.

Benno, der var en såre from mand, begyndte, tilskyndet af sit ønske om at genopføre det ødelagte bispesæde i Aldenburg, at anstille undersøgelser angående de ejendomme og indtægter, der ifølge den store kejser Ottos bestemmelse tilkom bispen. Men efter Aldenburgkirkens ødelæggelse var de oprindelige stiftelser og de store fyrsters gaver komne i forfald og gåede over i Sklavernes besiddelse; og derfor klagede biskop Benno, da hertug Bernard besøgte ham, over, at Wagirerne og Obotriterne og de andre Sklavefolk ikke vilde give ham, hvad de var ham skyldige. Som en følge af bispens klage sammenkaldte man de fornemste Winuler til underhandling. Da man spurgte dem om grunden til, at de ikke gav biskoppen den korntiende, de skyldte ham, begyndte Winulerne at undskylde sig med de mange byrdefulde afgifter, som de måtte udrede, og föjede til, at för vilde de römme deres land, end tynges af en endnu

svarere skattebyrde. Hertugen betænkte derfor, at kirkens rettigheder umulig længere kunde göres gældende på samme vis, som i Otto den stores dage, men opnåede ved venlige bönner til nød,. at hvert hus fra det fattigste til det rigeste i hele Obotriternes land skulde yde bispens kasse to penninge; og desuden overdroges de vidt bekendte gårde Buzu og Nezenna tilligemed resten af ejendommene i Wagirernes land til biskoppen, for at han på ny kunde bo der. De ejendomme derimod, som lå længere borte i Sklavenland, og som efter historiens vidnesbyrd fra gammel tid af havde tilhørt Aldenburgstiftet, så som Derithsewe, Morize, Kuzin og alt, hvad der hørte til dem, vilde hertugen ikke for nogen pris skænke biskop Benno, hvor tidt denne så anstrængte sig for at få dem. Men da den fromme kejser Henrik en gang fik i sinde at holde en fyrstedag på Werbeneburg ved Albia for nærmere at lære Sklavernes tanker at kende, trådte alle Winulerfyrsterne her frem for kejseren med en höjtidelig forsikring om, at de var villige til at stå under riget til freds og lydigheds fremme. Nu fremførte imidlertid biskoppen i Aldenburg igen og denne gang for kejseren selv sit gamle kæremål og sit tidligere krav på de ejendomme, der tilhørte hans kirke. Da kejseren nu spurgte Sklavehøvdingerne nærmere ud om de ejendomme, der hørte til bispens landområde, indrömmede de straks, at de fornævnte byer [1]) tilligemed de dertil hørende landstrækninger med fuldeste ret tilkom biskoppen; og derhos lovede alle Obotriter, Kiciner, Polaber, Wagirer og de andre Sklavefolk, som boede indenfor Aldenburgkirkens grænser, at svare den skat, som Otto den store i vederlag for tienden havde ladet indgå i kir-

1) Ovenfor kaldte han dem ejendomme, gårde.

kens kasse. Men de lovede det ikkun på skrömt og gik om med svig i hu. Neppe havde kejseren derfor opløst fyrstedagen og vendt sine tanker andensteds hen, för de også straks igen glemte det, som de havde lovet ham. Og desuden trykkede Saxonernes hertug Bernard, der vel var en helt i krigen, men som var betagen af den mest uhelbredelige havesyge, de Sklaver i hans nærhed, der ved krige eller ved fredelig overenskomst var komne til at stå under hans herredömme, med så svare skattebyrder, at de både glemte deres gud og opgav ethvert velvilligt sindelag mod deres præster, hvorfor den Kristi bekender Benno, som ikke blot måtte undvære de verdslige fyrsters bistand i udøvelsen af sin gerning, men endogså se på, at de lagde alle mulige hindringer i vejen for den, og som endelig var træt af al sin frugtesløse möje, da han til ingen nytte havde søgt fodfæste allevegne, omsider begav sig på vejen til den hellige biskop Berenward i Hildensem, meddelte denne det tryk, der hvilede på ham, og søgte trøst hos ham i sin hjærtekvide. Berenward havde et blidt sind, tog derfor venlig imod sin gæst, viste den mødige kærlig omhu og underholdt ham så længe af sin egen kirkes midler, til han så sig i stand til atter at bryde op for pány at tage fat på sit kald, vende hjem igen og i sit hjem finde et sikkert opholdssted, hvor han kunde slå sig til ro. På samme tid lagde biskop Berenward på en ejendom, som var tilfaldet ham ved arv, grunden til en meget stor kirke, der tydelig nok kostede ham særdeles mange penge, og som opførtes til ære for den hellige ærkeengel Mikael; og til denne kirkebygning knyttede han en stor skare munke, som skulde sörge for gudstjenesten der. Og da kirken var færdig efter ønske, samlede der sig på den til indvielsen fastsatte

dag [1]) en talløs mængde mennesker på stedet. Men derved skete imidlertid den ulykke, at vor biskop Benno, der just var i færd med at indvie det venstre kirkeskib, blev således trykket og puffet af folk, at han efter få dages forløb blev så dårlig, at han ikke kunde leve, og derfor fik en hæderlig begravelse i Mikaelskirkens nordlige kapel. Hans efterfølger hed Mejnher, ham indviede Libentius den anden til biskop; og efter Mejnher kom Abelin, som ærkebiskop Alebrand indviede.

19. Godeskalks kristenforfølgelse [2]).

På den tid var der fred og ro i Sklavenland; ti Konrad, der havde fulgt Henrik den fromme i regeringen, havde svækket Winithernes magt i flere krige. Og dog havde hverken kristendommen eller kirkens tjeneste nogen större trivsel, da den stod i stampe på grund af hertugens og de andre Saxoneres havesyge; ti de rev alt muligt til sig og lod hverken kirker eller præster beholde det mindste tilbage. Fyrster over Sklaverne var den gang Anadrag, Gneus og den tredje i rækken Udo, af hvilke den sidste ikke fortjente navn af kristen og på grund af sin grumhed blev snigmyrdet af en saxonisk overløber. Hans sön hed Godeskalk og nød på den tid en videnskabelig opdragelse i Lunenburg. Men næppe havde han fået sin faders død at vide, för han gav såvel troen som videnskaberne en god dag, satte over Albia og kom til Winitherne. Her flokkedes en skare røvere om ham, og i forening med dem plyndrede han for at hævne sin faders død hele Nordalbingien og voldte

1) 24. Sept. 1022.
2) 1024.

en sådan ufærd iblandt den kristne almue, at hans grumhed gik over alle grænser, og intet undslap for hans hånd hverken i Holzaternes eller i Sturmariernes land eller hos de såkaldte Thetmarsere alene med undtagelse af de to vidt bekendte borge Ekeho og Bokeldeburg, hvorhen en væbnet hob havde reddet sig med deres kvinder og spæde börn og med de ejendele, som endnu ikke var fratagne dem ved plyndring. Som derfor fyrsten en dag red gennem mark og skov for, som han plejede, at göre bytte, blev han ved at se landet, der nys havde vrimlet af mennesker og kirker, men som nu lignede en stor ørk, ganske forskrækket over dette værk af hans egen grusomhed, grebes af sorg i sit inderste hjærte og sind og begyndte at tænke på at opgive sin ryggesløse færd. Han skilte sig derfor fra sine fæller, som han fik til at tro, at han kun for en kort tid fjærnede sig for at lægge sig i baghold, men traf ganske uventet på en Saxoner, der var kristen; denne flyede straks, så snart han i det fjærne blev en våbenklædt mand var; men fyrsten opmuntrede ham med höjt råb til at blive stående og svor på, at han ingen fortræd vilde göre ham; og omsider tog den rædde mand mod til sig og stod stille. Da gav fyrsten sig til at spörge ham, hvem han var, og hvad nyt han kunde fortælle; og den anden gav ham til svar: „Jeg er en fattig mand fra Holzatien. Hver dag hører vi kun det, som ondt er, al den stund denne Godeskalk, der er herre over Sklaverne, handler såre ilde både med vort folk og med vort land og kun higer efter at læske sin grumme blodtørst på os. Det var såmænd snart på tide, at guds straffende hånd hævnede al den uret, vi nu må döje“. Godeskalk svarede: „Det er hårde beskyldninger, du fremfører mod den Sklavefyrste. Og virkelig er det et tungt tryk, han

for til gavns at hævne drabet på sin fader har lagt på jert folk og jert land. Du må imidlertid vide, at jeg er selv den mand, om hvem vi skifter ord, og at det er for at tale med dig, at jeg er kommen; ti den uret, jeg har øvet både imod Vor Herre og hans kristne her på jorden, trykker mig; og jeg har ikke noget höjere ønske end igen at komme til god forståelse med dem, som jeg véd, at jeg har gjort så megen uret imod. Hør derfor efter, hvad jeg har at sige dig, og gå hjem og bed dine landsmænd om at skikke nogle pålidelige folk hen på det sted, jeg skal vælge; så vil jeg der i al hemmelighed overlægge med dem angående forbund og fredspagt; og når det er sket, skal jeg give disse røvere, som nøden imod min vilje knytter mig til, i deres hænder". Og med disse ord angav han ham både tid og sted til mødet; og Saxoneren kom til borgen, hvor hans tiloversblevne landsmænd var sammenstuvede og tilbragte deres tid i frygt og bæven. Han bragte straks de ældste iblandt dem dette skjulte ord [1]) og søgte på alle måder at få dem til at skikke nogle mænd til det aftalte sted, hvor samtalen skulde gå for sig; men de vilde ikke, da de holdt det for en list af fyrsten for at lokke dem i en fælde.

Nogen tid efter fangede hertugen fyrsten og lod ham kaste i fængsel som røvernes høvedsmand; men da han kom til at tænke på, at en så tapper og våbendjærv mand kunde være ham til nytte, sluttede han forlig med ham og lod ham gå med rige gaver. Da Godeskalk således fik sin frihed, drog han straks til Danernes konge, der hed Kanut, blev hos ham mange dage og år og kom ved sine mange krigsbedrifter både i Normannien og Anglien i ry for sin

1) Smnl. Luk. 18,34.

djærvhed, så han til lön for sin kækhed fik en kongedatter [1]) til hustru.

20. Godeskalks trosiver.

Efter kong Kanuts død vendte Godeskalk igen tilbage til sit fædreland. Da han der fandt, at nogle voldsherrer havde revet hans arv til sig, besluttede han på stedet at lade sværdet råde; og da han var heldig nok til at sejre i kampen, vandt han med sine ejendomme tillige sin fyrsteværdighed tilbage. Nu var det hans første tanke at skaffe sig hæder og ære i Vor Herres öjne; hans stræben gik derfor ud på at få Sklaverne, som fast havde glemt den kristendom, det var så længe siden, de havde fået, til pány at tage imod troens nådegave og atter vække dem til nidkærhed for kirken; dette guds værk fik så stor en fremgang under hans hånd, at en talløs skare hedninger strömmede sammen for at delagtiggöres i dåbens nåde; og i hele Wagirernes, Polabingernes og Obotriternes land blev de kirker, der tidligere var nedrevne, nu byggede op igen. Tillige sendte man bud til alle lande efter præster og ordets tjenere, for at de skulde føre de endnu vankundige hedninger ind i kirkens troslærdomme. Derfor kunde de troende heller ikke andet end glæde sig over den unge grødes vækst, landene fyldtes med kirker, og kirkerne fik overflod på præster. Ja! selv Kicinerne og Circipanerne og de folk, der bor på begge sider ad floden Penis, blev nu troende kristne. Penis er den flod, ved hvis munding byen Dimin ligger; så langt rakte i sin tid Aldenburgstiftet. Følgen heraf var, at alle de Sklavefolk, der stod under kirken i Aldenburg, ivrig

---

1) Svend Tveskægs datter Siritha.

holdt fast ved deres kristentro, lige så længe som Godeskalk levede. Den nidkære mand skal have været så brændende i sin iver for guds ord, at han mer end én gang selv henvendte formanende ord i kirken til folket og søgte at göre det, som bisperne og præsterne havde brugt billeder for at fremsætte, tydeligere for menigmand på Sklavernes eget modersmål. Han er uimodsigelig den af alle, der har udrettet mest i Sklavenland og været den nidkæreste der for troens sag. Dersom der blot var blevet ham forundt et længere liv, havde det været hans hensigt at göre alle, der var hedninger, til kristne; allerede nu havde han fået omtrent tredjedelen til at omvende sig af dem, som tidligere under hans bedstefader Mistiwoj var faldne tilbage til hedenskabet; og tillige rejste der sig overalt i byerne stiftelser for hellige mænd, der levede efter kirkens regler, i forening med munke- og nonneklostre. Dette bevidnes af dem, der selv har set dem i Lubeke, Aldenburg, Racesburg, Leontium og andre byer; og i Magnopolis, en berömt by i Obotriternes land, skal der alene have bestået tre foreninger af sådanne, der havde viet sig til herrens tjeneste.

21. Tholenzerkrigen.

På den tid rejste der sig en stor bevægelse blandt de Sklaver, der bor østerpå, og der udbrød en borgerkrig imellem dem. De, der fører navn af Lutitier eller Wilzer, deles nemlig i fire stammer; og af dem bor Kicinerne og Circipanerne, som bekendt, på den anden side ad floden Panis, men Riadurerne og Tholenzerne på denne side ad samme flod. Mellem dem opstod der nu en svar strid om, hvem af dem der stod höjest i styrke og magt; ti Riadu-

rerne og Tholenzerne gjorde på grund af deres hovedstads ælde og det tempels ry, hvori Radigasts billed forevises, fordring på herredömmet over de andre, idet de regnede sig det til den störste ære og udmærkelse, at alle Sklavernes stammer søgte hen til dem for at hente svar fra guden og bringe ofre hvert år. Men Circipanerne og Kicinerne vilde på den anden side ikke være trælle af dem men foretrak at værge deres frihed med våben i hånd. Da striden voksede, kunde krig omsider ikke undgås længere; og Riadurerne og Tholenzerne tabte flere blodige slag; derfor udbrød krigen hele to gange påny; men hver gang fik den det udfald, at Tholenzerne tabte, og deres fjender vandt. På begge sider faldt der mange tusind mennesker; men Circipanerne og Kicinerne, som nøden havde tvunget til kamp, gik af med sejren. Riadurerne og Tholenzerne, der kun havde kæmpet for æren, kunde imidlertid ikke finde sig i den spot og spe, der var overgået dem ved deres nederlag. Derfor kaldte de Danernes mægtige konge, hertug Bernard af Saxonien og Obotriternes høvding Godeskalk med deres krigsmagt til hjælp og underholdt hele denne mængde folk seks uger igennem for deres egne midler. Således tiltog krigen med Circipanerne og Kicinerne i styrke, og disse var i længden ude af stand til at modsætte sig en så stor menneskemængdes tryk, hvorfor en masse af dem faldt, men det langt overvejende antal blev taget til fange; og krigen endte med, at de måtte tilkøbe sig fred for femten tusind mark, hvilke penge høvdingerne delte imellem sig. Men kristendommen var der ingen, der bekymrede sig om; og sejrherrerne glemte ganske at give gud æren for den sejr, han havde skænket dem i krigen. Dette kan ret tjene til at vise Saxonernes umættelige havesyge; ti skönt de både i krigsstyrke og krigserfaring

står over de andre folkefærd, der er Barbarernes naboer, så har de desuagtet altid större drift til at skrabe fler penge til sig end til at vinde sjæle for herren. Ti så ivrige havde præsterne været til deres gerning, at kristendommen allerede for længe siden kunde være fremtrådt i sin fulde glans og kraft i Sklavenland, når blot Saxonernes havesyge havde tilladt det. Og desårsag fortjener den værdige Godeskalk så stor lov og pris, al den stund han, skönt han nedstammede fra Barbarer, dog igen skænkede sit folk kristendommens gave og troens nåde ved sin brændende kærlighed; medens Saxonernes høvdinger ikkun fortjener dadel, al den stund de, hvis forfædre har troet på Kristus, og som selv er udgåede af kirkens hellige moderskød, ikke desto mindre aldrig har vist sig frugtbare eller kraftige i herrens tjeneste.

22. *Om Sklavernes opstand.*

I løbet af den tid, da kirken og gudstjenesten i Sklavenland stod i sin fejreste flor som en følge af guds miskundhed og den fromme Godeskalks bravhed, døde biskop Abelin [1]), og kirken i Aldenburg blev delt i tre stifter. Dette skete dog ikke på kejserens bud men var så sikkert som noget kun et indfald af ærkebispen i Hammemburg Adalbert den store. Ti denne höjtstående mand havde en altfor stor indflydelse i riget og var afholdt både af den djærve kejser Henrik, Konrads sön, og af pave Leo, som begge gik efter hans hoved i alle stykker; og han øvede derfor en ærkebisps myndighed og havde ved siden derad magten som pavelig legat over hele norden, både Danien, Svedien og Norvegien; men

1) Abelin skal være død 1053.

ikke tilfreds hermed higede han efter at opnå værdigheden som patriark ved at oprette 12 bispedömmer indenfor grænserne af det ham tilhørende ærkestift, en plan, hvorom det er overflødigt at tilföje videre; ti det hele så i alle fornuftige menneskers öjne ud som dårskab og pure vanvid. I den anledning strömmede der en mængde både af præster og af andre klærke, ja endog en hel skare af biskopper sammen til hans hof, som alle var fordrevne fra deres kald og nu blevne hans bordfæller. Han blev imidlertid snart selv ked ad deres påhæng og sendte dem langt bort til hedningerne; og nogle af dem fik faste boliger af ham, medens andre måtte finde sig i at flakke om fra sted til sted. Blandt andet gjorde han Ezo til Abelins efterfølger i Aldenburg, en anden ved navn Aristo, der nylig havde været i Jerusalem, indsatte han i Racesburg, og Johannes bestemte han for Mikilinburg. Denne sidste havde af lyst til at se sig om forladt Skotien og var kommen til Saxonien, og ærkebispen havde ved modtagelsen vist ham den samme venlighed som alle de andre og ikke længe efter skikket ham til Godeskalk i Sklavernes land, hos hvem han skal have døbt mange tusind hedninger.

Og nu herskede der en tryg fred i hele riget, da den tapre kejser Henrik med vældig hånd havde tugtet Ungarer, Boëmer, Sklaver og alle andre nabofolk. Men da Henrik var bortrykket til de salige, kom hans sön, der hed ligesom faderen, men som den gang kun var en dreng på otte år, til at styre riget efter ham; og straks udbrød der mange uroligheder, da fyrsterne var opsatte på fejde og ringeagtede kongen på grund af hans store ungdom, hvorfor enhver af dem rejste sig imod sin nærmeste nabo, og der strömmede stadig flere ulykker ind over det arme

rige, både røverier, ildspåsættelser og drab. Det varede heller ikke længe, för hertug Bernard af Saxonien døde. Han havde nu i fyrretyve år styret alt med dygtighed både hos Sklaverne og hos Saxonerne; hans arv delte hans sönner Ordulf og Heremann imellem sig; og Ordulf overtog styrelsen af faderens hertugdömme, skönt han langtfra kom denne nær hverken i kækhed og krigserfaring eller i lykke. Neppe var der derfor henrundet fem [1]) år efter hans faders død, forinden Sklaverne, der öjeblikkelig havde fattet det forsæt at göre opstand, til en begyndelse myrdede Godeskalk; og denne til alle tider uforglemmelige mand fik således for al den troskab, han stedse havde udvist både imod sin himmelske og sine jordiske herrer, den lön at finde døden for de Barbarers hånd, som han selv stræbte efter at omvende til troen. „Ti Amoriternes ondskab er endnu ikke fuld [2])", og tiden er endnu ikke kommen til at være dem nådig [3]); derfor „måtte det så være, at forargelserne kom [4])", „at de retskafne kunde blive åbenbare [5])". Døden led denne anden Makkabæus den 7. Juni [6]) i byen Leontium, der med et andet navn kaldes Lenzin; tilligemed ham blev også præsten Eppo blodvidne og ofredes på alteret selv; og mange andre både lægmænd og klærke dræbtes under alle slags pinsler for Kristi navns skyld. Munken Ansver blev med flere andre stenet til døde i Racesburg, og deres lidelse faldt den femtende Juli. Ansver skal, da han blev ført hen for at lide, have bedet hednin-

1) Skulde hedde 7.
2) 1 Mos. 15,16.
3) Smnl. Ps. 102,14.
4) Matth. 18,7.
5) 1 Kor. 11,19.
6) 1066.

gerne om først at stene hans fæller, al den stund han var ræd for, at de ellers skulde falde fra; og først da de alle havde opnået martyrkronen, faldt også han på knæ, fuld af glæde, ligesom Stephanus[1]).

23. Den hellige biskop Johannes' martyrdød.

Den gamle biskop Johannes holdtes med de andre kristne i fangenskab i Magnopolis eller Mikilinburg og forvaredes der til triumfen; og da han vedblev at bekende Kristus, fik han først stokkeprygl og blev så til spot og spe slæbt igennem alle Sklavernes byer; men da man desuagtet ikke kunde formå ham til at falde fra, huggede man hænder og fødder af ham og smed hans krop ud på gaden; derefter skar man hovedet af ham, og Barbarerne stak det på en stage og ofrede det som sejerstegn til deres gud Radigast; alt dette foregik i Sklavernes hovedstad Rethre den 10. November.

24. Sklavernes første frafald fra kristentroen.

En datter af Danernes konge skikkedes i følge med flere kvinder nøgen ud af Obotriternes by Mikilinburg. Ti hun var, som sagt[2]), enke efter fyrst Godeskalk, der med hende havde sönnen Henrik, medens Butue havde en anden til moder. Begge var fødte til stor fortræd for Sklaverne. For öjeblikket var altså nu disse gåede af med sejren og hjemsøgte hele landet omkring Hammemburg med ild og sværd. De dræbte eller slæbte i fængsel fast alle Sturmarier og Holzater og ødelagde fæstningen Hammemburg i

1) Ap. gern. 7,60.
2) Se slutn. af 19. stykke.

bund og grund; for at drive spot med vor frelser splintrede hedningerne endog korsene. Og på selv samme tid overraskedes tillige Sleswik eller Hejdebo, en velhavende og folkerig by, der tilhører de nord for Albia boende folk og ligger på grænsen af Danernes rige, ved et overfald af Barbarerne og blev helt tilintetgjort. Da gik profetens ord i opfyldelse også på os, når han siger: „Gud, hedningerne har brudt ind i din arv, de har besmittet dit hellige tempel [1])“ o. s. v., hvad der ellers i hans mund er profetiske klageord over byen Jerusalems ødelæggelse. Den, der havde skyld i dette blodbad, skal have været Blusso, som var gift med en søster til Godeskalk, men som selv ved sin hjemkomst blev dræbt, og alle Sklaver faldt, som sagt, tilbage til hedenskabet ifølge fælles overenskomst og myrdede alle, der ikke ligesom dem vilde opgive troen. Hertug Ordulf kæmpede i alle de 12 år, han efter sin faders død levede, tidt og mange gange uden frugt med Sklaverne, men var aldrig så heldig at gå af med sejren og blev tilsidst, da han altid tabte imod hedningerne, latterlig endog i sine egne landsmænds öjne. Den omtalte omvæltning i Sklavernes land gik for sig i det år tusinde og seksti seks efter, at ordet blev kød, i kong Henrik den fjerdes 8. regeringsår, og bispestolen i Aldenburg blev nu ubesat 84 år igennem.

25. Kruto.

Da Godeskalk, der stedse havde dyrket sin gud som en brav mand, var død, gik herredömmet som en arv over til hans sön Butue. Men da faderens mordere frygtede for, at sönnen skulde hævne sig for

1) Ps. 79,1.

mordet på hans fader, vakte de en folkeopstand. „Butue skal ikke herske over os“, sagde de, „men derimod Kruto, Grins sön. Ti hvortil hjælper det os, at vi har taget livet af Godeskalk for at vinde friheden, når hans herredömme går i arv til hans sön, der jo vil være endnu hårdere imod os, end hans fader har været, og i spidsen for Saxonerne kun vil volde landet ny fortræd“? Desårsag sammensvor de sig på stedet og tog Kruto til deres herre, men forbigik Godeskalks sönner, som herredömmet med rette tilkom. Den yngste af disse, Henrik [1]), tog sin tilflugt til Danerne, hvis kongestamme han var i slægt med; men Butue, der var den ældste af brødrene, gik til Barderne for at søge hjælp hos Saxonernes høvdinger; disse havde stedse fundet en hengiven og pålidelig ven i hans fader; og de gengældte derfor godt med godt, begyndte virkelig krig for hans skyld og satte ham efter flere besværlige felttog igen på tronen. Men ikke desto mindre blev Butues magt stadig kun ringe og kunde ikke få nogen stor betydning, efterdi han både var sön af en kristen fader og tillige hertugernes ven og desårsag af sit eget folk betragtedes som en hemmelig fjende ad dets frihed. Efter at Sklaverne nemlig først havde myrdet Godeskalk og vundet en sejr, der var et svært stød for Nordalbingernes land, gjorde de sig med våben i hånd fri for trælleåget og stræbte så hårdnakket at hævde den frihed, de nylig havde vundet, at de för vilde finde sig i døden end i at blive kristne pany og betale Saxonernes fyrster den skat, de plejede. Denne krænkelse havde Saxonerne selv pådraget sig ved deres usalige havesyge; ti så længe, som de endnu stod i deres magts fylde og var overmodige af deres

---

1) Se slutn. af 19. stykke.

mange sejre, glemte de, at også krigen står i herrens hånd, og at sejren kommer fra ham, men tyngede hellere de folk af Sklaverne, som de enten i krig eller ved fredelig overenskomst havde lagt under sig, med så svare skattebyrder, at den bitre nød tvang disse til at sætte sig op imod guds love og hertugernes åg. Denne brøde måtte Saxonernes hertug Ordulf bøde for; ti Herren forlod ham, så at han efter sin faders død aldrig kunde sejre over Sklaverne. Og følgen heraf var da også, at Godeskalks sönner, der havde sat deres lid til hertugen, kun „søgte deres støtte i en brudt rørkæp [1])“.

Efter Ordulfs død fulgte hans sön Magnus ham som hertug. Dennes moder var en kongedatter fra Danerne [2]). Magnus brugte, ophidset af Godeskalks sön Butue, lige fra begyndelsen af sin regering alle sine evner og al sin magt til at kue Sklavernes opstand; men disse satte sig alle som én mand til modværge og lod sig lede af Grins sön Kruto, der som sædvanlig lod sit had gå ud såvel over de kristne som over de höje hertuger; og til en begyndelse drev de Butue ud af landet ved at nedrive de borge, han kunde tage sin tilflugt til. Da han således så sig magten fravristet, skyndte han sig til hertug Magnus, som just opholdt sig i Lunenburg, og henvendte sig til ham på følgende vis: „Store mand! det kan ikke være din herlighed ubekendt, hvordan min fader Godeskalk som lensmand i Sklavernes land altid trolig har udført sin gerning såvel til guds som til din bedstefaders ære, og at han aldrig har ladet det skorte på noget af det, som han skyldte guds tjeneste og troskaben mod sine höje foresatte; og selv har jeg

1) Es. 36,6.
2) Ulvhilde.

i hele min vandel taget min fader til mønster, har stedse med iver og troskab rettet mig efter hertugernes befalinger og har udsat mig for en mængde farer, på det at jeg kunde hævde min hæderstitel, om den end i virkeligheden var et tomt skin, og for at eders fordel ikke skulde lide noget skår. Men alle véd, hvad jeg og min fader har fået til gengæld. Ham har mine og hans fjender ranet hans liv og mig mit fædreland. Men vore fjender er lige så fuldt dine fjender; og hvis du vil værne om din egen ære og dine landsmænds lykke, må du gribe til våben af al din styrke; ti vor skæbne hænger i et hår. Skynd dig derfor, inden vore fjender går endnu videre og hjemsøger Nordalbingernes land"! Herpå svarede hertugen: „For mit eget vedkommende kan jeg umulig rykke i marken for öjeblikket, fordi jeg har meget andet at göre; men jeg vil overlade dig Barderne, Sturmarierne, Holzaterne og Thetmarkerne, og med deres bistand har du styrke nok til for en stund at standse fjendernes angreb. Skulde det så behøves, skal jeg selv så snart som mulig komme bag efter dig". Det, som hindrede hertugen i straks at drage i marken, var den omstændighed, at han snart skulde have bryllup [1]).

Butue gik altså fulgt af de tapreste af Barderne over Albia og ilede selv forud til Wagirernes land, medens sendebud fra hertugen gennemstrejfede hele Nordalbingernes land og drev folket til at rykke ud og hjælpe ham, da hans fjender trængte ham hårdt. Men Butue selv var draget i forvejen med mer end 600 krigere og kom til fæstningen Plune, hvor han mod forventning fandt byen åben og forladt af alle mænd, og han gik da derind. En tevtonisk kvinde,

1) Med Sofia, en datter af kong Andreas af Ungarn.

som han der traf, sagde til ham: „Tag, hvad der ligger dig lige for hånden, og skynd dig bort herfra dermed! Ti det er ikke andet end et krigspuds, at man har ladet byen her stå åben uden forsvar; og så snart som Sklaverne får nys om, at du er her inde, kommer de igen i morgen med en stor hær for at indeslutte byen“. Men han troede ikke, hvad hun sagde, og blev om natten i fæstningen. Byen er, som man kan se endnu den dag i dag, indesluttet rundt omkring af en dyb sø, og folk må gå over til den ad en lang bro. Da det gryede ad den følgende dag, blev man da også talløse skarer af Sklaver var, som var i færd med at omringe byen, ganske som man havde forudsagt Butue aftenen i forvejen; og tillige havde de sörget for, at der ikke var en båd at finde på den hele ø, som de angrebne kunde smutte bort i. Butue og hans mandskab måtte derfor udholde angrebet og havde ovenikøbet hunger at kæmpe med. Men ved rygtet om byens vanskelige stilling ilede de tapreste Holzater, Sturmarier og Thetmarker med at komme den til hjælp; da de kom til den lille ström, der kaldes Svale og gör skel mellem Saxonerne og Sklaverne, sendte de en mand, der forstod Sklavernes sprog, i forvejen for at udspejde, hvad disse havde for, og hvor hidsige de var på at tage byen; denne mand, der var udsendt af sine våbenfæller, kom da til Sklavernes hær, der dækkede marken trindt omkring, og hvor man just var ifærd med at bygge forskellige maskiner, som skulde bruges ved angrebet; og han henvendte öjeblikkelig følgende ord til Sklaverne: „I mænd! Hvorfor angriber I dog en by og mennesker, der med venskabets bånd er knyttede til hertugerne og Saxonerne? Det er et foretagende, som aldrig kan løbe heldig af for eder; derfor byder hertugen og de andre fyrster eder at hæve belejringen

jo för jo heller; og dersom I ikke gör det, vil I snart komme til at fortryde det“. Da Sklaverne blev bestyrtede og spurgte, hvor hertugen opholdt sig, og manden svarede, at han snart vilde indfinde sig med en stor skare krigere, tog høvedsmanden Kruto budet lidt til en side for nöjere at komme efter sagens rette sammenhæng. Da siger manden til ham: „Hvad giver du mig, så røber jeg dig det, som du fritter mig om, og hjælper dig til at få din vilje med byen her og dem, der er i den“! Kruto kom overens med forræderen om 20 mark; og aldrig så snart havde denne fået sikkerhed for det lovede beløb, för han sagde til Kruto og hans mænd: „Den hertug, som du frygter, står endnu bestandig på den anden side ad Albia, hvor han må kæmpe med mange store forhindringer; kun Sturmarierne, Holzatierne og Thetmarkerne er rykkede i marken med en ringe styrke, og dem skal jeg let lokke til at gå hjem blot ved at sige dem et ord“. Med disse ord gik han over broen og sagde til Butue og hans kampfæller: „Du må selv sörge for dig og dine mænd; ti Saxonerne, som du slog din lid til, kommer dig denne gang ikke til hjælp“. Butue, der ganske tabte sin fatning, gav da til svar: „Hvorfor lader dog mine venner mig ulykkelige mand i stikken; og hvor kan de brave Saxonere således svigte den i nødens stund, der har anråbt dem om hjælp og trænger så hårdt dertil? Skammelig er jeg ført bag lyset, jeg, der altid har stolet så trygt på på Saxonerne, men som de nu har givet til pris i den yderste nød“. Men den anden svarede: „Der er udbrudt splid i folket; da de ikke kunde blive enige, er enhver især vendt tilbage til sit hus [1]); og du må derfor tage en anden beslutning“. Og da sendebudet

1) Lignende udtryk f. eks. i 2 Sam. 20,1. 1 Kong. 12,16.

på den måde havde bragt alt i forvirring og igen var kommen tilbage til sine landsmænd, og de af Saxonerne, der var forrest i troppen, spurgte ham, hvorledes sagerne stod, gav han straks til svar: „Jeg har været henne ved borgen, som I skikkede mig hen til; der er, gud være lovet! ikke mindste fare på færde, og man er slet ikke bange der for noget angreb. Jeg fandt tværtimod såvel Butue selv som hans folk ved godt mod og uden spor af frygt“. På den måde opholdt han hæren, så at den ikke kom de belejrede til undsætning; og således var det denne mands skyld, at Butue tillige med hans våbenfæller omkom. Ti så snart den lumske forræder havde overlistet disse, så de havde opgivet håbet om igen at komme på fri fod, begyndte de at underhandle med fjenderne for at komme efter, om de ikke kunde redde livet ved at byde dem løsepenge. Men disse svarede dem: „Hverken guld eller sølv vil vi tage af eder, men kun, som I beder os om, lade eder beholde liv og lemmer i uskadt stand, når I kommer ud til os med eders våben og lader os få dem“. Da Butue havde hørt dette, sagde han til sine venner: „Det er hårde vilkår, man der stiller os, at vi skal gå ud og levere dem vore våben. Vel véd jeg, at sulten er på nippet til at nøde os til overgivelse; men går vi ind på deres vilkår og drager bort uden våben, udsætter vi os derved for en ligeså stor fare; ti jeg har mangen gang erfaret, hvor lidt man kan stole på Sklavernes løfter, som de straks glemmer igen; og derfor mener jeg, at det vil tjene vort fælles tarv bedre at købe vort liv ved at holde ud en stund endnu, selv om vi finder det aldrig så hårdt, og oppebie, om Vor Herre ikke vil skikke os hjælp fra en anden side“. Men hans kampfæller modsatte sig hans plan og sagde: „Rigtignok må vi give dig medhold i, at det ikke er

noget beroligende vilkår, fjenderne her har stillet os, og at det tilvisse må göre os betænkelige; men ikke desto mindre tör vi ikke vise det fra os, da det er den eneste måde, hvorpå vi kan slippe ud af den fare, der nu truer os. Og hvad kan det nytte at skyde afgörelsen længere ud, da vi ikke har en eneste ven, som kan komme os til undsætning, og det desuden er en hårdere død at sulte ihjel end at falde for sværdet og bedre at få en brad ende på livet end at lide længe"?

26. Om Butues død [1]).

Da Butue derfor mærkede, at det var hans kampfællers faste forsæt at gå ud, lod han sig bringe finere klæder, som han trak i, og gik selv ud med de andre; og de gik parvis over broen, udleverede deres våben og blev således førte frem for Kruto. Men da de alle var forestillede for denne, henvendte en höjt anset kvinde fra borgen følgende opfordring til ham og de øvrige Sklaver: „Dræber uden skånsel alt mandkön, som har overgivet sig! Ti de har voldtaget eders hustruer, som var blevne tilbage hos dem i byen; og I må desårsag hævne vor skam". Aldrig så snart havde Kruto og hans kammerater hørt disse ord, för de straks for ind på livet af dem og lod dem alle lide døden for det skarpe sværd [2]); og på den dag [3]) dræbte de således både Butue og hele Bardernes stridbare unge mandskab udenfor fæstningen Plune. Men Krutos magt voksede, sagen lykkedes ved hans hånd [4]), og han opnåede at komme i

1) 1071.
2) Smnl. Sam. 15,8.
3) 8. Avgust.
4) 1 Makk. 2,47.

besiddelse af hele Sklavenland, medens Saxonernes stridskræfter blev oprevne, og de selv, det vil sige hele Nordalbingernes land, der tilhører Holzaternes, Sturmariernes og Thetmarkernes tre folkefærd, måtte svare skat til Kruto. Alle disse måtte finde sig i at trælle under åget i al den tid, han levede; og landet blev fuldt af stimænd[1]), som slog guds folk og gjorde det til bytte og „fortærede" Saxonernes stammer „med fuld mund[2])"; men på samme tid stod over seks hundrede familjer af Holzaternes folk op, satte over floden og drog så langt bort som mulig for at finde passende bopæle og unddrage sig den hidsige forfølgelse; og de nåede til Hartesbjærgene, hvor de selv og deres sönner og sönnesönner er forblevne indtil denne dag[3]).

27. Om Hartesborks anlæg.

Det kan imidlertid ikke forekomme nogen besynderligt, at der har tildraget sig slige ulykker hos et vanartigt og forvendt" folk[4]) „i en skrækkens og tomhedens ørk[5])"; og det så meget mindre, som krigens storme på den tid hævede sig over hele riget. Ti regeringens anseelse, som havde stået på meget svage fødder, så længe som kong Henrik endnu kun var et barn, løb, efterat han var vokset til, en ikke ringere fare; han var nemlig neppe bleven myndig mand og sin opdrager[6]) kvit, för han begyndte på

1) Lignende udtryk Ps. 74,20.
2) Es. 9,12.
3) Måske er Elbingerode, hvis navn først forekommer i 12. årh., anlagt af disse folk, der boede ved Elben.
4) Philipp. 2, 15; sml. 5 Mos. 32,5.
5) 5 Mos. 32,10.
6) Helmold synes her at sigte til ærkebiskop Adalbert.

en grusom forfølgelse af hele Saxonernes folk; og omsider fratog han Otto hertugdömmet Bawarien, blot fordi han var en Saxoner ad byrd, og skænkede det i hans sted til Welpo [1]). Og ikke tilfreds dermed byggede han til undertrykkelse af hele Saxonien på Hartes skråning en såre stærk borg, der fik navn af Hartesberg [2]); men derved vakte han harme hos Saxonernes høvdinger, så de slog sig sammen og jævnede den borg med jorden, der var bestemt til at holde dem i ave, og Saxonerne bestyrkedes i deres modstand imod kongen. Til førere havde de Wicelo, biskop i Magdeburg, Bukko, biskop i Halverstad, hertug Otto, hertug Magnus, markgrev Udo og mange flere fornemme herrer. For at kue deres dristighed skyndte kongen sig derhen med en hær og havde i sit følge Svevernes hertug Rodulf og mange andre rigsfyrster. Men heller ikke Saxonerne spildte tiden; de ilte heltemodig i kampen, og begge hære stødte sammen ved floden Unstroth [3]). Næsten som slaget imidlertid skulde til at begynde, stillede forholdene sig således, at begge parter godvillig tilsagde hinanden fred for to dage; ti på den vis håbede man at få krigen bilagt i mindelighed. Saxonerne frydede sig da også allerede ved freden, lod deres våben hvile og spredte sig rundt omkring på pladsen, slog lejr og plejede deres krop. Men da kongens spejdere omtrent ved den niende time på dagen [4]) blev var, at Saxonerne var i opløsning og havde spredt sig helt ud over sletten, bragte de skyndsomt kongen det bud tilbage, at Saxonerne rustede sig til kampen; og kongens hær brød desårsag op, gik over

1) 1070.
2) 1074.
3) 9. Juni 1075.
4) Klk. 3 om eftermiddagen.

floden, faldt over de rolige og våbenløse Saxonere og nedhuggede samme dag mange tusinde af dem.

Skönt Saxonerne ikke var til sinds at opgive krigen så snart, men vilde værne om deres frihed, så opnåede Svevernes hertug, der som en brav mand elskede freden og, skönt han fortrinsvis vågede over kongens ære, dog ved siden derad tillige havde hjærte for Saxonernes vel, at disse sidste indvilligede i, at deres høvdinger, Wicelo fra Magdéburg, Bukko fra Halverstad, hertugerne Otto og Magnus samt markgrev Udo, overgav sig til kongen, dog på det udtrykkelige vilkår, at de hverken besværedes med at holdes i fængsel eller led nogen vold og overlast. Men så snart som Saxonerne havde overgivet sig til kongen og havde ladet sig lokke i fælden ved hans lönråd, bød han at kaste dem i hårdt fængsel og skammede sig ikke ved at bryde det løfte, han selv havde givet dem; og hertug Rodulf græmmede sig, fordi han var ude af stand til at holde, hvad han havde lovet dem.

28. Om kong Henriks offentlige bod.

Efter få dages forløb blev Saxonernes fangne høvdinger til trods for kongens forbud slupne løs og kunde igen vende hjem; men efter den tid fæstede de aldrig lid til noget løfte af kongen og sendte en beretning om det forefaldne til den apostoliske stol i Romà samt indgav en klage til den höjværdige pave Gregor, over at kongen lod hånt om guds lov, fratog guds kirke al dens frihed til at vælge sine tjenere biskopperne og med vold indsatte dem, han selv fik i sinde. Tilmed gav de ham skyld for, at han på Nikolaiternes [1]) vis havde gjort sin hustru til en offent-

1) Nikolaiterne nævnes i Joh. Åb. 2,6; 14; 15 og var en sekt, der påstod, at den kristne stod over loven, og som derhos misbrugte evangeliets frihed til kødelig lyst.

lig skøge og tvunget hende til at være andre til tjeneste, i forening med meget andet, som man hverken gider fortælle eller høre; og som følge heraf skikkede den apostoliske herre, dreven til dette skridt af retfærdig nidkærhed, sendemænd til kongen og lod ham indstævne til forhør for apostelens domstol. Hverken den anden eller tredje stævning brød kongen sig imidlertid om; og det var først ved sine venners råd, der med rette frygtede, at han skulde miste riget, at han lod sig bevæge til at gå til Roma og skyde sig ind under overhyrdens kendelse med hensyn til de poster, for hvis skyld man med föje klagede ham an; han fik derfor pålæg om et helt år igennem ikke at vige fra Roma og i den tid aldrig at sætte sig på en hest, men gå om ved kirkedörene i bodsklæder og „bære omvendelsens værdige frugter“ [1]) i bön og faste; og dette pålæg stræbte kongen i ydmyghed at fyldestgöre.

Kardinalerne og de, som ellers hørte til pavehoffet, og som så, hvorlunde de verdslige magthavere skælvede, og de, som holdt verden i deres hånd, böjede deres nakke for den apostoliske stol, gav derfor paven det råd, at han skulde lade riget gå over i en anden mands hænder, og påstod, at det sömmede sig slet, at en person bar kronen, der var overbevist om offentlige skændselsgerninger. Paven lod derfor forhøre, om nogen i Alemannien var værdig til at indtage en så ophöjet stilling; og man nævnte ham Rodulf, Svevernes hertug, som var en god og fredsommelig mand og nærede det bedste sindelag mod præsterne og kirkerne. Til ham sendte paven derfor en guldkrone med følgende vers indgravet:

Klippemanden fik Rom af klippen, du kronen af paven [2]),

---

1) Matth. 3,8.

2) Ordspil med Petra, klippen, og Petrus, klippemanden (en mand med fast tro). Matth. 16,18.

og han befalede endvidere ærkebiskopperne af Mogontia og Kolonia i forening med de andre bisper og fyrster at tage parti med Rodulf og sætte ham til konge. Alle de, som holdt ordet fra paven i agt, kårede derfor Rodulf til deres konge, og såvel Saxonerne som Sveverne erklærede sig for ham; men de øvrige fyrster samt byerne ved Renus vilde intet have med ham at göre; og lige så lidt vilde nogen af Frankerne det, da Henrik én gang havde fået deres ed, som de nu ikke kunde bryde. Men imedens alt dette stod på, opholdt Henrik sig endnu ganske rolig i Roma, underkastede sig pavens befaling og anede mindst de rænker, man smedede imod ham.

29. Om Rodulf af Sveviens død.

Derfor gjorde en biskop af Straceburg [1]), der var en god ven ad kong Henrik, sig færdig, drog skyndsomt til Roma og fandt efter lang forgæves søgen omsider kongen, der opholdt sig mellem martyrernes gravsteder. Kongen, der straks blev greben af glæde ved synet af ham, gav sig til at spörge, hvorledes det stod til i riget, og om der herskede fred overalt. Da begyndte bispen at meddele ham om den nyvalgte hersker og lægge ham på sinde, hvor nødvendigt det var, at han så snart som mulig så til Tevtonien igen for at styrke sine venners mod og bryde sine fjenders planer. Og da kongen undskyldte sig med, at han umulig kunde rejse uden pavens tilladelse, gav bispen ham til svar: „Så vid da, at det er Romas troløshed, der har bragt hele denne usalige sammensværgelse i stand, og at, hvis du vil undgå fængsel, må du hemmelig forlade byen“. Følgelig forlod kongen ved

1) Werner.

nattetid Roma, drog bort fra Italien og kom til Tevtonien, efterat han foreløbig havde bragt sikkerhed tilveje i Longobardiens forhold. I Tevtonien vakte Henriks uventede komme stor fryd i alle byerne ved Renus og overhovedet hos enhver, der hørte til hans parti; og han samlede en stor hær for at göre det af med Rodulf. I hans følge var også den höjt berömte hertug Godefrid, der siden befriede Jerusalem, og mange mægtige herrer, hvorimod Saxonernes og Svevernes krigsfolk holdt med Rodulf. Og det kom til slag [1]) mellem de to konger, hvor Rodulfs parti tabte, og Saxonerne og Sveverne bed i græsset. Rodulf selv fik et sår i sin höjre hånd, tog flugten til Marcipolis og talte på sit yderste til sine venner, som følger: „I ser, at min höjre hånd er kvæstet af et sår; med denne min höjre var det, jeg en gang tilsvor Henrik, min herre, ikke at krænke ham eller göre skår i hans anseelse. Men det er pavens bud og bispernes bönner, der har bevæget mig til at bryde min ed og tilrane mig en ære, som ikke tilkommer mig; og I har nu for öje, hvilken ende det har taget med mig, al den stund jeg har fået dette dødelige sår i den hånd, hvormed jeg har brudt min ed. Lad derfor dem, der har ophidset mig til min dåd, se sig vel for, om de ikke ved deres råd har styrtet en sjæl i den evige fordömmelses afgrund“! Og med disse ord på læberne gik han bort under de störste kvaler.

30. Om kong Hermann.

Da sammenkaldte kong Henrik, som lykkens medbør havde gjort overmodig, en stor samling af biskopper [2]) og lod på den pave Gregor dömme som

1) Ved floden Elster 18. Okt. 1080.

2) I Pavia 1081.

forræder mod riget og forstyrrer af kirkefreden, hvorefter han sammendrog en stor krigsmagt, gik med den til Italien, satte sig i besiddelse af Roma, rigets moder, lod mange af borgerne dræbe, jog Gregor på flugten og lod, da han efter ønske havde fået byen Roma og senatet i sin magt, biskop Wibert fra Ravenna vie til pave, hvorpå denne til gengæld signede ham, og Romanerfolket hilsede ham som sin store kejser [1]. Men dette ord blev höjlig „til snare for Israel [2]"; ti fra det öjeblik af begyndte der at komme spaltninger i guds kirke, som der fra arilds tid ikke havde været mage til, så alle, som ansås for at være de fuldkomnere og piller i herrens hus [3], hængte ved Gregor, medens resten, som lod sig lede enten af frygt eller af hengivenhed for kejseren, sluttede sig til Wibert, der også kaldes Klemens; og denne kirkespaltning varede i 25 år. Ti, da Gregor døde, kom Desiderius [4] efter ham, efter Desiderius Urban, og efter Urban Paskalis; og disse satte tilsammen kejseren og hans pave i band, medens de opholdt sig hos kongerne af Frankien, Sicilien og Hispanien, som alle stillede sig på katholsk side.

Efterat Saxonerne var komne til kræfter igen efter deres nederlag, tog også de sig en Hermann, som havde øgenavnet Kluflok (Hvidløg), til deres konge og begyndte påny krigen med kejser Henrik. Og allerede havde den ny hersker i Saxonien haft lykken med sig i to slag og drog som erobrer ind i en borg, da han ramtes af en synderlig guds dom derved, at porten gik af sine hængsler og i sit fald knuste kongen tilligemed mange andre. Således

1) 31. Mars 1084.
2) Es. 8,14.
3) Gal. 2,6; 9.
4) Rigtigere Viktor III 1086—1087.

strandede også den gang Saxonernes forehavende og blev til slet intet; ti de dristede sig ikke mere til at vælge en ny konge eller bære våben mod kejser Henrik, da de så, at det var efter guds velbehagelige vilje eller dog med hans tilladelse, at han beholdt kronen.

31. Om munken Peters brev.

I Henrik den ældres sidste dage tildrog der sig noget, som aldrig vil gå ad glemme, og som desårsag også skal fortælles her. Der var nemlig en mand ved navn Peter, ad byrd en Hispaner [1]), men ad levevej en munk, der kom ind i Romerriget [2]), opløftede sin prædikens røst vide om land og manede folkene til at drage til Jerusalem for at befri den hellige stad, som var i Barbarernes vold. Han foreviste et brev, som han foregav, var kommet fra himmelen, og hvori der fandtes skrevet, at folkenes tider var fuldkommede, og staden, som hedningerne nedtrådte, skulde befries [3]). Straks begav derfor øvrighedspersoner, biskopper, hertuger, statholdere, adelsmænd og borgere allevegne fra sig på vejen til Jerusalem under den tapre Godefrids anførsel, tog i tillid til guds mægtige bistand Nicea, Antiokia og mange andre byer tilbage, som Barbarerne havde erobret, og drog derpå videre og udfriede den hellige stad af deres hænder [4]); og snart tonede lovsangen der med fornyet kraft, og der opsendtes atter bönner til herren fra jordens folk på de steder, hvor hans fod en gang har trådt.

---

1) Peter Eneboer var født i Amiens i Frankrig.
2) 1096.
3) Smnl. Luk. 21,24.
4) 1099.

32. *Om kejser Henriks afsættelse.*

Efter disse dages forløb døde Wibert [1]), også kaldet Klemens, kirkespaltningerne udjævnedes, hele kirken vendte sig igen til Paskalis, og der blev „én hjord og én hyrde [2])“. Da Paskalis derfor var kommen til ro på pavestolen, bød han alle biskopper og tjenere af den katholske kirke at udstøde kejseren af de helliges samfund; og denne hans kendelse trængte i den grad igennem, at fyrsterne på en almindelig herredag besluttede at fratage Henrik kronen og overgive den til hans sön, der bar sin faders navn og efter faderens ønske allerede længe havde været udset til hans efterfølger. Desårsag kom, just som kongen en gang opholdt sig på sin kongsgård Hingelishejm, ærkebisperne af Mogontia og Kolonia samt biskoppen af Wormatum og bragte ham følgende mundtlige bud fra fyrsterne: „Sörg for, at vi får kronen, ringen og kåben tillige med det øvrige tilbehør til kejserkroningen tilbage, på det at vi kan overbringe din sön det“! Og da kejseren spurgte, hvormed han havde gjort sig fortjent til en sådan ydmygelse, svarede de og sagde: „Hvorfor spörger du om, hvad du godt véd? Husker du, hvorlunde hele kirken i en lang årrække alene for din skyld har måttet finde sig i al den uro, som en spaltning medfører; hvorlunde det er dig, der har stillet bispedömmer, abbedier og alle kirkeembeder til salg; og at du har forhindret ethvert lovligt valg af de tiltrædende biskopper og kun ladet dig lede af pengehensynet? For dette og meget mere er det, at hans apostoliske höjhed har besluttet med fyrsternes enstemmige samtykke både at fratage dig riget og udstøde dig af

1) 1100.
2) Joh. 10,16; se stykke 5.

kirkesamfundet". Kongen gensvarede: „I, som beskylder os for, at vi har solgt kirkens æresposter for penge, er naturligvis mænd for at rejse en sådan beskyldning imod os. Så lad da høre, hr. ærkebisp af Mogontia! — vi besværger dig ved den levende gud — hvad det er, vi enten har krævet eller fået af dig for at sætte dig på stolen i Moguntia. Også dig, hr. ærkebisp af Kolonia! spørger vi på ære og samvittighed, hvad skænk du har givet os i vederlag for den stol, som du af vor nåde klæder". Og da begge måtte indrömme, at han lige så lidt havde modtaget tilbud om penge som fået noget derfor, sagde kongen: „I det stykke er vi da, gud ske lov! befundne tro, og alligevel .var disse to æresposter de störste og kunde nok have indbragt vor kasse en god skilling. Men fremdeles er det ingen hemmelighed, hverken for hr. biskoppen af Wormatum eller for eder, hvorledes vi har handlet imod ham, og hvortil vi har forfremmet ham, samt om vi i dette forhold har vist os partiske eller bestikkelige. Er det en sömmelig tak at bringe os for vore velgerninger? I skulde dog nødig slutte forbund med dem, som har opløftet deres hånd imod deres herre og konge [1]) og sat en plet på deres troskab og edens hellighed. Se, vi er allerede affældige og har kun et kort stykke vej tilbage; ti vi er opslidte af år og anstrængelser. Derfor bør I have tålmodighed med os en lille tid endnu og ikke på det sidste omskifte vor ære til skam. Men dersom det er eders vilje, at vi under alle omstændigheder skal vige pladsen, og denne beslutning står urokkelig fast, bør I unde os en frist og bestemme en domsdag, på det at vi, dersom herredagen vil det således, egenhændig kan nedlægge kronen til

---

1) Smnl. 1 Kong 11,26.

fordel for vor sön. Vi forlanger derfor at stilles for en almindelig herredag“.

Da mændene satte sig derimod og svarede, at de punktlig måtte udføre det, hvorfor de var sendte, forlod kongen dem et öjeblik for at pleje råd med sine trofaste tilhængere. Men da han blev var, at de udsendte var komne med et væbnet følge, og at altså enhver modstand var frugtesløs, lod han sig omsider bringe sin kroningsdragt, satte sig, iført den, på tronen og holdt følgende tale til dem: „Disse tegn på min kejserværdighed har jeg af den evige konges godhed ifølge rigsfyrsternes samdrægtige valg; og den samme gud, som efter sin nådes vilje har ladet mig stige så höjt, har det også i sin magt at lade mig beholde det, som han har skænket mig, og at holde eders hænder tilbage fra at øve den voldsdåd, som I står i begreb med. Ti på guds bistand må vi lide endnu mere, al den stund vi er uden krigsmagt og uden forsvarsmidler. Hidtil, når vi var optagne af krige med fremmede, har vor årvågenhed og omhu stedse været vort skjold, og vi har med guds hjælp trodset alle storme og tab snart ved vor kløgt og snart ved vort mod. Men denne ulykke i hjemmet har vi hverken forudset eller truffet forholdsregler imod. Ti hvem skulde tro, at ryggesløsheden i den kristne verden kunde nå til et sådant punkt, at de til fyrsten svorne troskabseder tabte deres kraft, at sönnen lod sig opægge mod faderen, og at der kort sagt hverken blev vist taknemlighed for modtagelsen af velgerninger eller ærefrygt imod den, der fortjente den? Kejseren plejer i sin ophöjethed ikke engang at tilsidesætte billighedshensynet til sine fjender; men når de skal forvises eller dömmes, lader han dem beholde ret til at indanke deres sag eller nyde godt af en frist, advarer altid, för han slår til,

og opfordrer dem til at underkaste sig hans nåde, för han fælder den uigenkaldelige dom. Men os nægter man imod al ret tilladelse både til at indanke vor sag og til at stedes til forhør og giver os mundkurv på, for at vi ikke skal sige noget, man kan få at høre. Og hvem skulde tro, at de, der var vore mest trofaste venner, og især præsterne kunde fatte et sådant had til os? Ti stille vi eder den herre for öje, som har skabt himmel og jord, på det at frygten for ham kan lægge bånd på eder, siden kærligheden ikke kan holde eder tilbage. Men dersom I er ligegyldige både for gud og eders egen ære, så er vi jo her tilstede og kan ikke gribe til voldsomme forholdsregler, hvisårsag vi tvungne böjer os for magten, eftersom vi ikke kan byde den spidsen".

Allerede begyndte bisperne at blive rådvilde og vidste ikke, hvad de skulde gribe til; ti det har altid sine vanskeligheder at tage fat på noget stort [1]). Men omsider sagde ærkebispen af Magontia til de andre: „Hvorfor betænker vi os så længe, mine venner! Mon det ikke tilkommer os at indvie kongen og iklæde den indviede? Det, som en beslutning af fyrsterne således kan meddele, skulde de samme fyrsters vilje ikke også kunne ophæve det? Når vi har iklædt manden hans fyrsteskrud på grund af hans fortjenester, hvorfor skulde vi da ikke afklæde ham det på grund af hans forseelser"? Dette lod de sig ikke sige to gange, men gik lige løs på kongen, rev kronen af hovedet på ham, trak ham derpå ned af tronen og skilte ham helt af med purpurkåben og alt, hvad der ellers hører til det hellige skrud. Da udbrød kongen, overvældet af skam: „Gud se selv til og dömme eder, fordi I handler så ubillig med mig! Jeg bøder

1) Se stykke 13.

for mine ungdomssynder [1]), og der tilmåles mig med samme mål [2]) af Herren, idet han lader mig times en spot og spe, som vitterlig ingen af de konger, der har været för mig, har måttet döje. Men alligevel er I ingenlunde angerløse, al den stund I har opløftet eders hånd imod eders herre [3]) og krænket den ed, som I har svoret: det se gud selv til og gengælde eder, han, „den gud, som hævnen hører til [4])“! Gid I ikke må hæve eder eller få fremgang, gid eders gerning må mislykkes og eders del blive med ham, som forrådte Kristus, sin herre“! De tilstoppede imidlertid deres øren [5]) og gik til hans sön for at bringe ham tegnene på kejserværdigheden og sætte ham på tronen.

33. *Om kejser Henriks flugt og død.*

Således stod sönnen op imod sin fader og ranede hans krone. Men Henrik flyede for sin söns åsyn og kom til det hertugdömme, som kaldes Linthburg; og han gik hastig frem for at undgå deres hænder, som søgte hans liv. Men nu opholdt sig der på egnen en höjbåren høvding [6]), som kejseren, da han endnu var i sin vælde, havde frataget regeringen i Linthburg for at give den til én anden. Nu skulde det just træffe sig, at denne høvding var på jagt i nærheden af vejen, da kejseren med et følge af ni personer kom der forbi. Og så snart, som han fik öje på kejseren

1) Smnl. Ps. 25,7.
2) Smnl. Matth. 7,2; Mark. 4,24; Luk. 6,38.
3) Smnl. 1 Kong. 11,26. Se ovenfor.
4) Ps. 94,1.
5) Smnl. Ps. 58,5.
6) Henrik, greve af Limburg, der havde været kejserens modstander; denne havde overvundet ham i krig, men skænkede ham senere hertugdömmet Lothringen.

og fattede, at denne flyede for sin söns åsyn — ti rygtet derom var allerede kommet ud over landet — så tog han, som han sad der på sin hest, nogle krigsfolk med sig og gav sig til at ride efter ham i temmelig stor fart. Da kejseren imidlertid fik öje på ham, troede han, at han havde ondt i sinde, og begyndte allerede at skælve for sit liv, hvorfor han gav sig til at råbe om nåde med höj røst. Men den anden sagde: „I har kun vist mig ringe nåde, herre! I, som uagtet jeg tiggede og bad eder, dog var unådig nok til at tage mit hertugdömme fra mig“. „Derfor bøder jeg nu“, svarede kejseren, „al den stund min sön er stået op imod mig og har ranet hele min værdighed“. Da høvdingen derfor mærkede kongens nedslagenhed, blev han greben af medlidenhed og sagde til ham: „Vel har I svarlig misbrugt eders magt imod mig; men gud er mit vidne, at det alligevel gör mig hjærtelig ondt for eder. Ti de, som har handlet ukærligst imod eder, er jo dem, som I stedse har elsket og vist godhed. Men hvad mener I? mon I slet ingen af fyrsterne har tilbage på eders side“? Kejseren svarede, at han ikke kunde vide det, såsom han endnu ikke havde forfaret det. Da sagde manden: „Gud kan endnu bringe eder til ære og værdighed igen, fordi man har været ubillig imod eder. Derfor göre I efter mit råd og komme op i byen her for at pleje eders trætte krop! så vil vi skikke bud om lande for at forfare, om vi nogensteds kan finde bistand. Måske er dog ikke al retfærdighed uddød blandt menneskens börn“.

Og uden at tøve skikkede han til alle sider efter krigsfolk, fik henved otte hundrede harniskklædte mænd samlede, tog kejseren med og førte ham til den store by Kolonia, hvor indbyggerne tog ham til sig. Men ved rygtet herom kom hans sön og lagde

sig for Kolonia med en stor hærstyrke; og da angrebet blev meget hidsigt, blev kejseren urolig for byen, forlod den ved nattetid og flyede til Leodium [1]), hvor alle hans trofaste mænd og alle, som havde medynk med ham, flokkede sig om ham; og da han så, hvor stort et antal tilhængere han havde, besluttede han at lade sværdet råde og rykkede frem til til Masas vande [2]) for at møde sin sön, som fulgte efter ham med en stor stridsmagt; men til fyrsterne og alle mændene i hæren vendte han sig med bön og sagde: „Dersom den almægtige gud idag er med os i kampen, og dersom vi sejrer i striden, så må I skåne mig min sön og ikke dræbe ham [3])“. Slaget begyndte altså; og faderen havde først fordelen på sin side og drev sönnen tværs over broen, hvor mange faldt for sværdet, og endnu flere druknede i bølgerne; men da slaget fornyedes, blev den gamle kejser slået, omringet og gjort til fange.

Men om de krænkelser og den hånlige medfart, som den store helt har måttet döje på den tid, falder det mig vanskeligt at fortælle, som det da og er tungt at høre tale derom. Hans fjender kunde ikke spotte og drille ham værre, end hans egne venner gjorde; ja! tilsidst skal endogså en lærd ståder i alles påhør have overfuset ham med de ord: „„Du onde gamle skalk! nu er dine synder komne for en dag, som du tidligere bedrev, idet du afsagde uretfærdige domme og undertrykte den retfærdige, men lod den skyldige slippe fri [4])““. Dette var dog de omstående, der var mænd med hjærte i livet, for groft; men kej-

1) Lüttik, hvorhen kejseren imidlertid alt i Februar 1106 var flygtet, medens angrebet på Køln først åbnedes samme år i Juli måned.

2) Slaget ved Viset 21. Marts 1106.

3) Smnl. 2 Sam. 18,5.

4) Dan. 13,52; 53.

seren tyssede blot på dem og sagde: „Ham må I tilgive! „„Se, min sön, som er kommen af mit liv, søger efter mit liv; hvi skulde ikke meget mere en fremmed göre det? Lader ham bande! ti herren har budet ham det [1])““.

Men også biskoppen af Spira var der, en mand, som kejseren en gang havde gjort meget af; ti både havde han ladet opføre en meget stor kirke i Spira for guds moder og havde derhos smykket og udvidet såvel byen som bispeboligen der. Derfor sagde kejseren til sin ven biskoppen af Spira: „Se! jeg har mistet kronen og med den mit sidste håb, og det tjener mig nu bedst at hænge sværdet bort. Skænk mig derfor et levebrød i Spira og lad mig tjene min höje dronning, guds moder, som jeg stedse flittig har dyrket! Ti jeg er vel oplært, så at jeg endnu kan göre tjeneste ved koret i kirken“. Bispen svarede: „Såsandt hjælpe mig Marie! din bön kan jeg ikke opfylde“. Da sukkede kejseren dybt, brast i gråd og sagde til dem, der stod omkring ham: „„Forbarmer eder over mig, mine venner! forbarmer I eder dog i det mindste over mig! ti guds hånd har rørt mig [2])““.

Men på den tid døde kejseren i Leodium, og hans lig stod hele fem år igennem ubegravet hen i et tomt kapel [3]). Ti så strængt straffede hr. paven og hans øvrige fjender ham, at de ikke engang lod ham stede til jorden, da han var død.

Hvilke „svare gudsdomme“ [4]) ramte dog ikke denne stormægtige mand! Alligevel tör man håbe, at denne lidelsernes gloende ovn har renset ham for

1) 2 Sam. 16,11.
2) Job 19,21.
3) I Spejer.
4) Visd. 17,1.

slakker og fortæret hans rust [1]): „ti, når vi dömmes her, revses vi af herren, på det at vi ikke med denne verden skal fordömmes [2])". Kejseren var dog såre god imod kirkerne, det vil sige imod dem, hvis troskab han var overtydet om. Den romerske pave Gregor derimod og de øvrige, der trådte hans ære for nær, betragtede han som sine fjender og viste dem derfor selv fjendskab. Men dertil tvang efter manges sigende den hårde nød ham. Ti hvem kan rolig se på, at hans ære lider mindste skår? Vi læser jo dog om mange andre, at de har syndet, men fundet nåde ved anger og bod. David vedblev således, da han angrede sin synd, både at være konge og profet, medens kong Henrik, der kastede sig for apostlernes fødder i bön og bod, omsonst ydmygede sig og fandt ikke i nådens, hvad kong David opnåede i lovens strænge tid. Dog derom må de dömme, som kan og vil. Kun så meget er sikkert, at den romerske stol endnu den dag i dag bøder for sin optræden ved denne lejlighed. Ti fra den stund har alle konger af dette hus søgt at ydmyge kirkerne på enhver vis, på det at de ikke med friske kræfter skulde byde kongerne spidsen og bringe over sönnerne, hvad de havde bragt over deres fædre.

Men den unge Henrik regerede i sin faders sted, og enighed herskede imellem kongen og paven; dog varede det ikke længe. Ti heller ikke han havde held med sig i hele sin levetid, men den apostoliske stol besnærede ham ligesom hans fader. Dog herom skal jeg tale nærmere på et andet sted. Det foregående om urolighederne i kejserriget og de gentagne krige med Saxonerne har jeg været nødt til at forud-

1) Smnl. Ez. 22,18 f. f. og Ez. 24,11.

2) 1 Kor. 11,32.

skikke, al den stund de især har været skyld i Sklavernes frafald; men nu vender jeg omsider efter denne langvarige afbrydelse påny tilbage til dette folks historie.

34. Om Krutos død.

Men det begav sig, da Sklavehøvdingen Kruto, der havde været en forfølger af de kristne, var bleven gammel og affældig, at Godeskalks sön Henrik [1]) forlod Danien og gav sig på vejen hjem. Da Kruto imidlertid spærrede ham al adgang, samlede han en del skibe hos Danerne og Sklaverne, overfaldt med dem Aldenburg og alle Sklavernes kyster og medbragte derfra bytte i mængde. Dette gentog han både to og tre gange og indjog på den måde alle de Sklaver, der boede på øerne og kysterne, så stor skræk, at Kruto imod al forventning indlod sig på fredsunderhandlinger med ham, gav ham lov til at gå i land og skænkede ham de pladser, han vilde have til at bo i. Men dette gjorde han kun på skrömt, idet han havde til hensigt således at komme bag på den raske og krigerske unge mand med svig, da han ikke kunde bruge vold. Desårsag søgte han fra tid til anden ved vel tilberedte gæstebud at komme efter, hvad han førte i sit skjold, for at han kunde finde en gunstig lejlighed til at stræbe ham efter livet. Men Henrik manglede hverken kløgt eller list til at tage sig iagt. Ti fru Slavina, Krutos hustru, advarede ham gentagne gange og røbede hint rænkespil for ham. Omsider fik hun isinde, hvis det blot lod sig göre, at tage Henrik til ægtemand; ti sin egen mand, der var til års, havde hun ingen godhed for længer.

1) Se begyndelsen af stykke 25.

Desårsag formåede hun Henrik til at byde Kruto til gæstebud; og da denne, beruset af megen drik, bukkede sig og vilde gå ud af gildestuen, slog en Daner til ham med en stridsøkse og huggede med ét slag hovedet af ham [1]). Derefter fik Henrik Slavina til hustru og med hende land og rige og satte sig i besiddelse af de borge, som havde tilhørt Kruto, samt hævnede sig på sine fjender.

Han begav sig fremdeles til hertug Magnus, som var hans frænde [2]), og som han holdt höjt i ære, og svor ham troskab og lydighed. Men også Nordalbingernes folk, for hvilke Kruto havde været en sand plageånd, kaldte han sammen og sluttede en såre tryg pagt med dem, som skulde stå fast i alle krigsstorme. Og Holzaterne tillige med Sturmarierne og de øvrige Saxonere, der var Sklavernes naboer, glædede sig af hjærtet over, at deres værste fjende var styrtet, han, som havde givet dem hen til død, trældom og udryddelse, og at der i hans sted var oprejst en ny høvding [3]), der vilde Israel det vel. Derfor tjente de ham villig og styrtede sig med ham i krigens tusind farer, rede til sammen med ham at leve og dø som tapre mænd. Men da alle de af Sklavernes folk, som boede mod øst og mod syd, fik at høre, at der var oprejst en høvding i deres midte, der forlangte, at de skulde underkaste sig kristne love og svare fyrsterne skat, fnyste de af harme, kom sammen alle med det forsæt og i den hensigt at ville kæmpe mod Henrik og opstillede i hans sted en anden, der var en gammel fjende ad dem, som tjente Kristus. Så snart det blev meldt Henrik, at Sklavernes hær var rykket ud for at knuse ham, udskikkede

1) 1093.
2) De var begge dattersönner af Svend Æstridsen.
3) Smnl. Ap. gern. 7,18; 2 Mos. 1,8.

han straks sendinge for at hidkalde hertug Magnus og de kækkeste af Barderne, Holzaterne, Sturmarierne og Thetmarkerne; og alle ilede ham villig og hjærtensgærne imøde, rykkede ind i Polabernes land og kom til pladsen Zmilowe, hvor fjendehæren havde spredt sig over den hele strækning. Da Magnus derfor så, at Sklaverne havde en stor og vel udrustet hær, frygtede han for at indlade sig i kamp, og slaget blev udsat lige fra morgen til aften, medens underhandlere prøvede på at få striden bilagt ved forlig, og hertugen derhos biede på væbnet hjælp, som han håbede, straks vilde indfinde sig. Men det begav sig, da solen var ved at gå ned, se! da bragte en spejder fra hertugen det budskab, at der langt borte nærmede sig en væbnet flok; og ved dette syn blev hertugen fornöjet, Saxonernes mod voksede, og med höjt råb begyndte de kampen. Sklavernes rækker blev brudte, og de spredte sig i vild flugt og faldt for det skarpe sværd [1]). Og denne Saxonernes sejr rygtedes vide og fortjener at mindes, al den stund herren var med sine troende og lod mange blive et bytte for nogle få. De, hvis fædre har været med, vil vide, at den nedgående sols stråler har blændet Sklaverne, der havde den lige i ansigtet, således, at de for bare lys blev stærblinde, og at den almægtige gud i kampen mod sine fjender lod en liden tue vælte et stort læs. Og fra den tid af stod alle disse østlige Sklavefolk under Henrik og skattede til ham; han kom i stort ry hos disse folkeslag og vidste at skaffe sig et godt navn ved at fremme gode sæder og vogte freden. Han lærte Sklaverne hver især at dyrke sin egen lod og øve nyttig og frugtbar id og rensede derimod landet

1) Smnl. 1 Sam. 15,8; se st. 26. — Denne begivenhed er rimeligvis at henlægge til 1093.

for stimænd og landstrygere. Nordalbingerne kom frem igen fra deres faste pladser, hvortil krigsfrygten så længe havde fængslet dem, og vendte alle som én tilbage til deres gårde og ejendomme. Og de huse og kirker blev genopbyggede, som tidligere, medens krigen rasede, var nedrevne. Dog var der den gang i hele Sklavenland endnu ikke en kirke eller en præst undtagen alene i den by, der nu går under navn af Gammel-Lubike, som følge af at Henrik oftere opholdt sig der med sine husfæller.

35. Om grev Godefrids død.

Efter disse begivenheder døde hertug Magnus af Saxonien [1]), og kejseren skænkede grev Luder hertugdömmet, såsom Magnus ingen sön havde men ikkun døtre. Af disse ægtede den ene, der hed Ejlike, grev Otto og fødte ham markgrev Adalbert med tilnavnet Björn (der Bär), og den anden, der hed Wulfild, blev givet til hertug Welf (Hvalp) af Bawarien og fødte ham sönnen Henrik Løve [2]). Men Luder fik hertugdömmet Saxonien og rådede med mådehold både for Sklaverne og Saxonerne.

Men det begav sig i de samme dage [3]), at stimænd fra Sklaverne kom til Sturmarien og i nærheden af byen Hammemburg gjorde både kvæg og mennesker til bytte og bortførte dem. Og ved lyden af dette råb [4]) stod greven i landet, Godefrid, op med en del af borgerne i Hammemburg og satte efter

---

1) 23. Avgust 1106.

2) Helmold gör sig her skyldig i en forveksling; Wulfhilds ægtefælle var hertug Henrik den sorte af Bajern; han havde en sön, der hed Henrik den stolte; og denne var fader til Henrik Løve.

3) 1110.

4) Smnl. Jer. 8,19; 25,36.

røverne; men da han fornam, at de var mange, tøvede han lidt for at oppebie forstærkning. I det samme kom en bonde gående forbi, hvis hustru og sönner de havde bortført i fangenskab, skældte greven og sagde: „Hvad venter du på, du usleste af alle mænd? Du har en kvindes og ikke en mands hjærte. Sandelig, havde du set dem føre din hustru og dine sönner bort, således som jeg har set dem göre ved mine, så tøvede du ikke. Il og skynd dig med at befri fangerne, hvis du ikke vil miste din anseelse i landet"! Disse ord bragte greven i harnisk, og han brød ilsomt op for at sætte efter fjenderne. Men disse havde ladet nogle af deres folk blive tilbage og lægge sig i et baghold; og da greven kom forbi med et ringe følge, rejste de, der lå på lur, sig fra deres smuthuller, dræbte ham og henved en snes folk af hans følge og gik deres vej med det bytte, de havde ranet. Og folkene i landet, som også kom efter, traf greven myrdet, men fandt ikke hans hoved, da Sklaverne havde skåret det af og taget det med sig. Siden blev det indløst for en höj pris og jordfæstet der, hvor hans fædres ben hvilede.

36. Om blodbadet på Rugianerne.

Det ledige grevedömme skænkede hertug Luder til Adolf af Skowenburg, en mand af ædel byrd, og mellem denne greve og Sklavernes høvding Henrik var der fred og god forståelse. Men da Henrik en gang opholdt sig i byen Lubeke, se! da kom Ruianernes eller Ranernes hær uventet over ham, fór op ad Trabena og lagde sig omkring byen med deres skibe. Ranerne eller, som de kaldes af andre [1]), Runerne er

---

1) Adam af Bremen.

et grumt folkefærd og rasende afgudsdyrkere, bor i hjærtet af havet og er, fordi de har en konge og et gudehus, det første af alle Sklavernes folk. Fordi dette gudehus holdes synderlig i ære, står de også höjest i dyrkelsen af guderne; og medens de selv pålægger mange et åg, er de fri for alle andres åg, efterdi deres vanskelige beliggenhed spærrer adgangen til dem. De folk, som de undertvinger i krigen, lader de skatte til deres tempel; og præsten står hos dem i höjere anseelse end kongen. Deres hær sender de derhen, hvor loddet peger; og når de har sejret, lægger de guldet og sølvet op i deres guds skat, men deler resten imellem sig. Dem var det altså, som deres herskesyge tilskyndede til at komme til Lubeke tilsyneladende i den hensigt at bemægtige sig hele Wagirernes og Nordalbingernes land. Men Henrik, som pludselig så ulykken ved et angreb bryde ind over sig, sagde til høvedsmanden for sine stridsfolk: „Vi må drage omsorg for vor egen og de mænds redning, som er hos os; og jeg finder det fornødent at gå bort for at samle hjælp og således om mulig bringe byen undsætning. Vær derfor brav, styrk de stridsmænds mod, som er i byen, og hold den for mig fire dage! Så skal jeg, ifald jeg endnu er i live, vise mig på bjærget der". Derpå kom han, efterat han ved nattetid havde sneget sig ud af byen med to andre, til Holzaternes land og underrettede dem om den truende fare. Men de flokkedes straks, ilede med ham til kampen og rykkede frem i nærheden af den del af bymuren, som fjenden trængte hårdest. Og Henrik lod sine folk lægge sig i smuthuller, bød dem holde sig rolige, på det at fjenderne ikke skulde høre stemmer af mange folk eller vrinsken af deres heste, forlod dem derpå og kom alene med én tjener til det sted, som han i forvejen

havde vist, og hvorfra man kunde öjne ham inde i byen. Høvedsmanden i byen skelnede ham grant og viste ham til sine venner, der var ganske rådvilde, eftersom det rygte havde nået dem, at Henrik var bleven opsnappet af fjenderne samme nat, han gik ud af byen. Men Henrik, der så den fare, hvori hans landsmænd var stedte, og den rastløshed, hvormed fjenden angreb, vendte om til sine folk og førte i al hemmelighed hæren omkring langs med stranden til mundingen af Trabena, så at han kom til at rykke ned ad den samme vej, som Sklavernes ryttere måtte følge; og da Ranerne derfor så en skare mennesker komme ned ad den vej, som går langs med stranden, troede de, at det var deres ryttere, forlod skibene og ilede dem glade og jublende imøde, medens hine gav sig til at bede og synge lovsange med höj røst, og derpå pludselig styrtede sig over fjenderne og drev disse, som lod sig skræmme af det uventede angreb, helt ned til skibene. Ranernes hær fristede på den dag et stort nederlag, og de nedhuggedes og fældedes ved fæstningen Lubeke; men tallet på dem, som druknede i bølgerne, var lige så stort som på dem, der faldt for sværdet; og man rejste en stor gravhöj, hvori man kastede de dødes kroppe. Til minde om sejren kaldte man höjen Raniberg, og den kaldes således endnu i vore dage. På den dag ophöjedes gud Herren ved de kristnes hånd; og det vedtoges, at den første Avgust skulde höjtideligholdes hvert år til tegn og minde, at Herren havde slaget Ranerne for sit folks öjne. Og Ranernes folk tjente Henrik og skattede til ham [1]) på samme vis som Wagirerne, Obotriterne, Kicinerne, Cyrcipanerne, Luticerne, Pomeranerne og alle de af

1) Andre kilder tillægger hertug Lothar af Saksen æren for disse bedrifter.

Sklavernes folkefærd, som findes imellem Albia og den balthiske sø, indtager et såre udstrakt fladerum og når hen lige til Polonernes land. Over alle dem bød Henrik og bar kongenavn i hele Sklavernes og Nordalbingernes land.

37. Om Mistues sejr.

Da Brizanernes og Stoderanernes folk, det vil sige beboerne af Havelberg og Brandenburg, derfor en gang skikkede sig til at göre opstand, fandt Henrik det fornødent at vende sine våben imod dem, på det at tvende folkefærds uvorenhed ikke skulde give hele østen anledning til at rejse sig; og han drog desårsag ud med de af Nordalbingernes stridsmænd, der især var ham hengivne, tog vejen igennem Sklavernes land og nåede under de störste farer Havelberg, lagde sig for denne by, rejste skanser imod den og bød hele Obotriternes folk støde til sig for at indtage byen; men angrebet trak ud fra dage til måneder. Imidlertid spurgte Henriks sön Mistue, at der i nærheden lå et landskab, der havde overflødighed på alt, hvad der er godt, og at beboerne var fredsommelige mennesker, som ingen mistænkte for uroligheder. Disse Sklaver hedder Liner eller Linoger. Han tog to hundrede Saxonere og tre hundrede Sklaver, der alle var udsøgte mænd, med sig og brød op uden at tage sin fader på råd med; efterat han i to dage var draget igennem skovpasser, vandløb og en mægtig stor sump, styrtede han sig over disse mennesker, som var ganske rolige og trygge, og gjorde der bytte i massevis og en lige så stor mængde fanger; og overlæssede med dette bytte forlod han og hans folk stedet. Men da de nu for at skynde sig tilbage lagde deres vej igennem den ufremkomme-

ligste del af sumpen, se! da styrtede de, der boede rundt omkring i egnen, og som ligeledes havde slået sig sammen i hobe, frem til kamp for at sætte fangerne i frihed. Da derfor de, som var med Mistue, så, at de var indesluttede af en mægtig fjendehob, og at de måtte bane sig vej med sværdet, satte de mod i hverandre oganstrængte sig af yderste evne; og de nedlagde alle deres mange modstandere med det skarpe sværd [1]), førte ovenikøbet deres høvding med sig som fange og kom velbeholdne tilbage til Henrik og den hær, der ledede angrebet, med sejr og store rigdomme. Men efter få dages forløb bad Brizanerne og de øvrige oprørere om fred og stillede de af Henrik forlangte gisler. På denne vis fik Henrik oprørerne til at holde sig i skindet og kom hjem igen til sit, og Nordalbingernes folk vendte ligeledes tilbage til deres bopæle.

38. Sklavernes togt til Rujanernes land.

Men derpå begav det sig, at en af Henriks sönner ved navn Woldemar blev myrdet af Ranerne, og desårsag vendte faderen, lige betagen af sorg og harm, hele sin hu til at øve gengæld og skikkede bud til alle Sklavernes lande for at samle hjælp; men Sklaverne flokkedes tilhobe og havde alle kun én vilje og ét sind, nemlig at göre efter kongens befalinger og undertvinge Ranerne; og de var „talløse som sand i havet [2])“. Dog ikke tilfreds hermed skikkede han hen for at kalde de Saxonere hid, som bor i Holzatien og Sturmarien, og minde dem om det personlige venskabsforhold, der herskede imellem

1) Smnl. 1 Sam. 15,8; se stykke 26 og 34.
2) 2 Sam. 17,11.

dem og ham. Og de fulgte ham med den största beredvillighed og beløb sig til henved seksten hundrede. De satte over floden Trabena, lagde vejen igennem Polabernes og de såkaldte Obotriters vidtløftige lande, indtil de nåede floden Penis, gik ligeledes over den og tog så vejen henimod den by, der hedder Woligost, men som af de mere dannede kaldes Julia Avgusta efter Julius Cæsar, der har anlagt den [1]). Der traf de Henrik, der biede på dem, overnattede der og slog lejr ikke langt fra havet. Men da det var blevet morgen, kaldte Henrik folket sammen til et møde, talte til dem og sagde: „Jeg er eder höjlig tak skyldig, mænd! for det gode sindelag og den ubrødelige troskab, I har vist ved at foretage den lange vandring for at bringe mig hjælp imod mine rasende fjender. Vel har jeg oftere fået en mundsmag på eders kækhed og en prøve på eders troskab, og det er vitterligt, at den ofte har bådet mig og hædret eder; men aldrig har den strålet klarere end ved det bevis, I her giver mig på eders hengivenhed, som jeg aldrig skal glemme, men altid og af al magt skal vise mig værdig. Ti lader jeg eder vide, at Ranerne, som vi nu drager ud imod, ved nattetid har skikket mig bud og er villige til at købe freden for to hundrede mark, men at jeg ikke vil afgöre sagen uden at rådføre mig med eder; vil I, tager jeg derimod; men i modsat fald afslår jeg det“. Men Saxonerne svarede og sagde: „Vi lader os lede af vor tørst efter hæder og mandig dåd og sætter af alt störst pris på æren. Og du vil, at vi

---

1) I biskop Otto af Bambergs levned, hvis forfattere Helmold synes at mene med „de mere dannede“, siges Julius Cæsar at have anlagt Julin (Wollin). Den by, Helmold kalder Woligost, det nuværende Wolgast, hed på Sklavernes mål egentlig Bolehost og kaldes i den omtalte levnedsbeskrivelse Hologosta.

skal råde dig til forlig med Ranerne, der har myrdet din sön, imod en bod på to hundrede mark. Det var sandelig en bod, der anstod sig dit berömte navn! Nej! langt fra os være det, at vi nogensinde skulde begå den blodige uret at give vort minde til slig dåd. Det er ikke derfor, vi har forladt hustru og sönner, hus og hjem, at vi skulde lade retten til stiklerier gå i arv til vore fjender og uudslettelig vanære til vore sönner. Bliv så hellere ved, som du har begyndt; gå over havet ad den bro, som den bedste bygmester har lagt for dig, og lad dine fjender mærke din arm! Og du skal sande, at vi af alt sætter störst pris på at dø med ære". Denne opmuntrende tiltale satte mod i fyrsten, hvorfor han brød op fra stedet og rykkede ned til havet. Men den arm af dette, der går ind på stedet, og som ikke er bredere, end at man kan se tværs over den, dækkedes just den gang af såre tyk is, da det knagfrøs; og så snart de derfor gennem krat og rør nåede ud på havskorpen, se! da bredte Sklavernes horder fra alle lande rundt omkring sig vidt ud over denne, opstillede delingsvis ved deres faner og afventende kongens bud, og de udgjorde en såre stor hær. Medens altså alle de øvrige blev stående forsigtig og ordentlig hver i sin deling, trådte høvdingerne alene frem for at hilse på kongen og den fremmede hær og viste ham hyldest med böjet hoved. Henrik hilste igen, talte opmuntrende ord til dem og gik derpå over til at udspörge dem om vejen og om, hvem der skulde gå i spidsen under fremrykningen. Men da alle høvdingerne omkap tilbød sig til at være første mand, svarede Saxonerne og sagde: „Vi har vitterlig ret til at være de første, der rykker i marken, og de sidste, der vender hjem igen; og denne skik, som er gået i arv til os fra vore fædre, og som vi hidtil har holdt vedlige, tror vi

heller ikke, at vi bør give afkald på her". Og kongen gav dem sit samtykke; ti ihvorvel Sklaverne var mange i tallet, så „betroede" Henrik „sig dog ikke til dem, fordi han kendte alle [1])". Saxonerne brød derfor op og gik i spidsen; men de øvrige horder, der var sammensatte af Sklaver, kom bagefter, hver deling for sig, og vadede hele dagen igennem dyb is og sne, indtil de omsider omtrent ved den niende time viste sig ovre i Rugianernes land, hvor de straks satte ild på de landsbyer, de fandt på kysten. Men Henrik sagde til sine stridsfæller: „Hvem af os skal gå hen og udspejde, hvor Ranernes hær opholder sig? Det kommer mig for, som jeg langt borte ser en sværm komme hen imod os". Altså udskikkede man en saxonisk spejder tilligemed en del Sklaver; og han vendte öjeblikkelig om med det bud, at fjenden var der. Da sagde Henrik til sine kampfæller: „Mænd! kommer ihu, hvem og hvor I er! Se! bordet venter; så lader os gå uforfærdede tilbords, al den stund vi ikke kan knibe ud, men skal og må med til gildet! Se! hav har vi rundt om os, fjender både for og bag, og håbet om flugt har vi mistet. Ti „vorder stærke i Herren" [2]), den höjeste gud, og værer mænd i kampen, al den stund vi nu kun har tvende kår at vælge imellem og enten må sejre eller falde som helte"! Han stillede altså sin hær til slag og sig selv med Saxonernes bedste mænd i spidsen. Men ved synet af hans raskhed „frygtede" Rugianerne „såre" [3]) og skikkede deres præst for at slutte fred med ham; denne begyndte at byde ham fire men gik omsider op til otte hundrede mark; men som hæren vredelig

1) Joh. 2,24.
2) Efes. 6,10.
3) Mark. 4,41. Luk. 2,9.

„knurrede imod [1]“ og trængte på for at komme i lav med fjenden, faldt han fyrsten til fode og sagde: „Herre! vredes ikke på dine tjenere [2])! Se! landet er for dine öjne [3]); gör med det, som du vil; ti du har os alle i din hånd; og vi vil bære, hvad du lægger på os [4])“. Og således fik de freden for fire tusind og fire hundrede mark, og Henrik tog gisler af dem, vendte hjem til sit land, opløste sin hær og lod dem gå hver til sit, men skikkede bud til Rugianernes land efter de penge, som de havde lovet. Ranerne kender imidlertid ikke til mønt og bruger ikke penge i handel og vandel; vil man købe noget på torvet, må man betale det med et stykke lærred. Det sølv og guld, som de ved at plyndre eller göre fanger og på anden vis får fingre i, sætter de enten på deres hustruers pynt eller lægger det op i deres guds skat [5]). Desårsag lod Henrik ved vejningen henstille en vægt for dem med et såre tungt lod; og da den offentlige skat tilligemed alt det guld og sølv var gået med, som var i deres hjem, havde de neppe betalt halvdelen, fordi de nemlig blev skuffede ved vægten [6]). Ti vrededes Henrik over, at de ikke efter løfte havde betalt den fulde værdi, og rustede sig til et nyt togt til Rugianernes land; i forening med hertug Liuder gik han den næste vinter, da søen var til at slippe over, iland hos Rugianerne med en stor hær af Sklaver og Saxonere; men neppe havde de slået sig til ro derovre i tre nætter, för det faldt i tø, og isen

1) 2 Mos. 15,24; 16,2.
2) Smnl. 1 Mos. 18,32.
3) Smnl. 1 Mos. 13,9.
4) Smnl. 2 Kong. 18,14.
5) Se stykke 36.
6) Sammenhængen er uklar; da marken som regnemønt havde forskellig værdi på forskellige steder, er meningen måske, at Henrik ved vejningen brugte den svære mark.

gav sig til at smælte. Og det begav sig, at de vendte om med uforrettet sag og nær var blevne et bytte for søen, og Saxonerne opgav at göre landgang hos Ranerne mere, al den stund Henrik ikke levede ret længe endnu[1]; og hans død gjorde ende på fejden.

39. *Romanernes nederlag.*

Men omtrent i de samme dage førtes der en vældig kamp af kejser Henrik med hertug Liuder og Saxonerne. Henrik den yngre, der havde fortrængt eller rettere sagt gjort det af med sin fader og derved selv fået enevælden i riget, så nemlig, at hele landet var kommet til hvile for hans öjne[2], og lod samtlige fyrster i riget sværge at göre et togt til Italien, efterdi han ifølge skik og brug var tilsinds at tage imod den fulde kejserværdighed af den øverste biskops hånd. Og således gik han over Alperne og kom til Roma med en vældig krigsmagt. Men da den herre paven Paskalis hørte tale om hans komme, glædede han sig højligen, skikkede bud til landskaberne rundt om og bød klærkene give møde i så stor mængde, at han derved så sig istand til at modtage kongen, der kom med glans, med endnu större æresbevisninger; således blev kongen modtagen med stor jubel af klærkene og staden. Men da man var kommen sammen for at foretage indvielsen, forlangte den herre paven, at kongen skulde gøre ed på, at han ikke vilde lade sig komme noget til last med hensyn til den punktlige efterlevelse af den katholske tro, være villig til at vise den apostoliske stol ærefrygt og lade kirkernes beskyttelse ligge sig på hjærte. Kongen var imidlertid altfor overmodig til at aflægge

1) † 22 Marts 1127.
2) Smnl. Sakar. 1,11.

eden og erklærede, at kejseren ikke burde lade sig tage i ed af nogen mand, al den stund han var den, der skulde tage alle i ed. Og således rejste der sig en strid imellem den herre paven og kongen, hvisårsag indvielsen ikke blev fuldbyrdet. Herover blev kongens hær, der stod under våben, øjeblikkelig greben af vild vrede, lagde hånd på klærkene, rev de hellige klæder af dem og rasede som en ulv mellem en flok får; ved rygtet herom styrtede Romanerne til for at sætte sig til modværge og holde deres hånd over klærkene, der mishandledes for deres øjne; og der opstod en så vild kamp i den salige Peters kirke, som der ikke var hørt om fra arilds tid. Men kongens hær fik overhånd; den knuste Romanerne i et kun altfor skrækkeligt blodbad og gjorde ikke forskel på klærke og lægmænd, men lod alle springe over klingen. Der deltog alle de tapreste i kampen, så længe til sværdet sløvedes i hænderne på dem; helliggörelsens hus fyldtes med mord og drab og dynger af lig, der udsendte sådanne strømme af blod, at Tiberens bølger blev blodrøde. Dog lad mig fatte mig i korthed! Hvad den herre paven og de øvrige, som var slupne levende fra blodbadet angår, førtes de i fangenskab; og man havde det syn at se dem slæbe af med kardinaler, som de havde smidt en strikke om halsen på, og hvis hænder de havde surret fast bag på deres ryg, og føre talløse skarer af borgere bort i lænker. Da fangerne derfor var dragne ud af Roma og havde nået til det sted, hvor de først skulde holde rast, gik nogle bisper og munke hen til den herre paven og sagde til ham: „Det skærer os dybt i hjærtet, helligste biskop! at man har øvet slig udåd imod dig selv, dine klærke og borgerne i din stad. Men det er vore synder, der har gjort det til en nødvendighed, at disse ulykker måtte

times os, ikke så meget fordi man med velberåd hu har villet bringe dem over os, som fordi ingen i tide har tænkt på, at de kunde komme. Hør derfor på os og vær föjelig imod vor herre kongen, at han, når du fuldbyrder din velsignende handling på ham, også må vise sig föjelig imod dig". Men paven gav dem til svar: „Kære brødre! hvor kan I dog tale så? Vil I, at vi skal indvie denne uretfærdige og rænkefulde blodmand? Den, der har besudlet guds altre med blod af hans præster og fyldt helliggörelsens hus med de slagnes kroppe, han har rigtig nok rene hænder til at tage imod indvielsen med! Nej! langt fra mig være det ord, at jeg skulde samtykke i at velsigne en mand, som selv har gjort sig fortjent til forbandelse"! Og da de tilföjede, at han både for sin egen og sine medfangers skyld gjorde sikrest i at stille kongen tilfreds, svarede han dem med stor frimodighed og sagde: „Jeg frygter ikke eders herre kongen. Mit legeme kan han slå ihjel, om han vil, men mere formår han ikke at göre [1]). Vel har han været såre heldig i drabet på sine borgere og sine klærke, men „sandelig siger jeg eder" [2]): For fremtiden skal han ikke vinde sejr eller se fred i sine dage og heller ikke avle en sön til at sidde på hans trone" [3]). Da dette imidlertid fortaltes igen, medens kongen var tilstede, blussede denne op i vild harme og bød, at alle fangerne skulde miste deres hoved lige for öjnene af paven, for at han ialtfald på den måde kunde tabe modet. Dog paven opfordrede dem indtrængende til at dø som helte for en retfærdig sag og forjættede dem det evige livs uvisnelige krans [4]). Men de ka-

1) Smnl. Luk. 12,4. Matth. 19,28.
2) Matth. 5,18.
3) Smnl. Jer. 22,30.
4) Smnl. Jak. 1,12. 1 Pet. 5,4.

stede sig alle som en ned for fødderne af ham og bad ham unde dem tid til at leve. Og ved dette syn brast den höjsalige pave i tårer og tog ham, der kender hjærterne [1]), til vidne på, at han vilde foretrække døden for underkastelse, hvis han turde det for den medfølelse, som Kristi lov vil, at vi skal vise alle mennesker. Han gjorde således det, som var bydende nødvendigt, og lovede, at han, for at fangerne kunde komme løs, skulde indvie kongen; og da han og kardinalerne var komne til staden igen, var de kongen til vilje og skænkede ham af særlig gunst alt det, hans sjæl begærede [2]); men det var ene nøden, som tvang dem til at give efter.

40. Om slaget ved Welpesholt.

Da derfor kejseren havde tiltvunget sig velsignelsen [3]) og igen havde set Tevtoniens land, trådte et kirkemøde, bestående af hundrede og tyve fædre, sammen i byen Roma; og man anklagede der paven hårdt, fordi han havde hævet en konge på kejsertronen, der var en tempelskænder, som havde taget den øverste biskop til fange, bortslæbt kardinalerne og ladet både klærkes og borgeres blod flyde; og så havde dette menneske, der mindst af alle havde gjort sig værdig til slig gunst, ovenikøbet fået sit krav opfyldt på at beskikke biskopper, medens tidligere

1) Smnl. Ap. gern. 1,24.

2) Ved et særeget „privilegium" ordnedes det såkaldte investiturspörgsmål i overensstemmelse med Henriks ønsker således, at biskopper og abbeder skulde vælges frit uden al Simoni, men valget skulde stadfæstes af kongen, som indklædte (deraf navnet investitur, indklædelse) dem med ringen og krumstaven, og først derefter skulde de have den kirkelige indvielse.

3) Smnl. 1 Mos. 32,26. — Kejseren blev kronet 13. April 1111.

paver havde hævdet dette som kirkens ret, selv når de derved havde udsat sig både for død og udlændighed. Paven beråbte sig først på nødvendighedens lov og undskyldte sig med, at han havde givet efter i småting for at afvende större farer, da han på anden vis havde været ude af stand til at forebygge flere slagterier på folket og brandstiftelser i staden; vel havde også han båret sig urigtig ad, men forledet dertil af andre, og denne sin fejl vilde han göre god igen og böje sig for den hellige kirkeforsamlings bud. Dermed lod pavens anklagere sig berolige, deres harme køledes, og man tog omsider den beslutning ikke at kalde den forret, som kejseren havde tiltvunget sig, en forret, men en uret [1]), som man derfor vedtog at tage tilbage ved at sætte bandsstraf derpå; og derhos bestemte man sig til at udstøde kejseren fra den hellige kirkes tærskel [2]).

Rygtet herom ilede gennem hele riget; og alle de, der med glæde greb den første den bedste lejlighed til at afstedkomme uorden, begyndte at arbejde på et oprør; deriblandt især den vidtbekendte biskop Adalbert af Moguntia, som havde fået en hel mængde fyrster til at slutte sig til sig, især af de saxoniske, som havde ladet sig lokke til frafald, tildels fordi de ikke kunde göre andet, men tildels også ifølge den vane, de altid havde haft til at sætte sig op imod enhver, idet de foruden de ny kampe, som de nu igen rustede sig til, allerede tidligere ikke mindre end ni gange havde stridt med den tapre Henrik den ældre. Dog lad mig fatte mig i korthed [3])! Kejseren, som fornam, at hele Saxonien rev sig løs fra ham, og at

1) Ordspillet er mellem privilegium (forret) og pravilegium (vrang ret).
2) Laterankoncil 1112.
3) Se stykke 34.

mytteriets giftstof bredte sig endnu videre, lod allerførst biskoppen af Moguntia gribe som den, der var skyld i oprøret, fór derpå med hærskjold over hele Saxonien, drog igennem landet fra ende til anden, øvede et skrækkeligt blodbad og lod høvdingerne henrette eller tage tilfange. Men da forenede de af Saxonernes høvdinger sig, som endnu var i behold, nemlig hertug Liuder, biskop Rejnger i Halverstad, grev Friderik af Arnesberg og mange andre herrer af ædel byrd; og da kejseren pány faldt ind i Saxonien med en hær, mødte de ham på et sted, kaldet Welpesholt. Skönt de ikke havde så mange folk som kongen, men måtte kæmpe tre mod fem, førte de dog deres hær frem imod hans. Og således kom det den første Februar [1]) til hint slag, der er det berömteste i vor tid, idet Saxonerne her viste deres overlegenhed og knuste kongens styrke. I dette slag faldt høvedsmanden for kongens krigere, Hoger, der selv var en indfødt Saxoner, og som, hvis alt var gået vel, var udset til hertug i Saxonien. Nu søgte Saxonerne, hvis mod sejren havde hævet, og som vel indså, at kejseren var altfor vred til, at han så snart kunde glemme det store tab, han havde lidt, tidt og ofte sammen for at aftale, hvorledes de bedst skulde sikre deres stilling, og forbandt de rundt omkring i landet spredte rejsninger ved overenskomster, drog hobevis hjælp til sig andensteds fra og forpligtede sig omsider alle ved ed til at gå i kampen for at redde fædrelandet, på det at ingen af dem, der var med i forbundet, skulde bryde pagten. Om kejserens arrigste fjende, biskoppen af Moguntia behøver jeg slet ikke at sige noget. Han kunde takke sine undersåtters kraftige bestræbelser for, at han igen var kommen

1) 11. Februar 1115.

til at indtage sit sæde på bispestolen; ti de havde indesluttet kejseren i Moguntia. Og derefter kunde man ikke blot på hans udtærede udseende men endnu mere på hans forbitrede had mærke, hvilke dødskvaler han i sit fangenskab havde måttet gennemgå; og da han tillige var legat for den hellige stol, androg han ved møder af bisperne og dem, der ellers havde dömmende myndighed, gentagne gange på, at kejseren skulde sættes i band, indtil denne, tirret ved disse höjforræderske forslag, med sin hustru Mathilde, en datter af kongen i Anglien, drog over i Longobardiet og skikkede bud til pave Paskalis for at bede sig løst af bandet. Men denne skød sagen ud, til han havde indhentet erklæring fra en hellig kirkeforsamling, satte kongen en frist så længe og løste ham for mellemtiden fra bandets lænker.

Imidlertid døde Paskalis [1]), og kejseren indsatte i hans sted en anden ved navn Burdinus, men forkastede Gelasius, på hvem kirkens valg var faldet; således opstod der pány en spaltning i guds kirke, idet Gelasius flygtede og lige til sin dødsdag opholdt sig i Frankernes rige.

Det er derfor en vidtløftig sag at skildre denne stormfulde tid i alle sine enkelte træk, og en fremstilling af sligt vedkommer ikke nutiden. Derimod kræver Sklavernes historie, som jeg er kommen langt bort fra [2]), indtrængende, at jeg vender tilbage til den. Disse folks omvendelse har i ethvert fald begge de to kejsere Henrik betydelig forsinket, al den stund de indre anliggender stadig var dem til hinder. Hvis nogen imidlertid ønsker at kende disse tvendes bedrifter og kirkespaltningens udgang nærmere, må han

1) 21. Jan. 1118.
2) Se stykke 38.

læse den femte bog i Mester Eggehards historier; ti denne er af forfatteren stilet til Henrik den yngre, og deri lovpriser han kejserens gode egenskaber i de höjeste toner, men tier enten ganske stille med, hvad ondt han har øvet, eller udlægger det dog i den bedste mening.

Imidlertid tror jeg ikke, at jeg med tavshed bør forbigå biskop Otto af Bavenberg, en mand, der i de dage havde et overordentligt ry på sig for sin store hellighed, og som, opfordret og understøttet dertil af Polonernes hertug Bolizlaus, foretog en gud velbehagelig pilegrimsfærd [1]) til et folk iblandt Sklaverne, der hedder Pomeranere og bor imellem Odera og Polonien, og forkyndte disse Barbarer guds ord. Og „Herren arbejdede med og stadfæstede ordet ved medfølgende tegn [2])“. Således fik han hele dette folk tillige med deres fyrste Wertezlaus til at omvende sig til Herren, og guds pris bliver bestandig ved at bære sine frugter der på stedet endnu den dag i dag.

41. Liuders valg.

Året efter disse begivenheder, det 1126-nde [3]), siden ordet var blevet kød, døde kejser Henrik i Trajektum, og Liuder, Saxonernes hertug, fulgte ham på tronen. De, der var af frankisk blod, og som harmedes over, at en Saxoner havde besteget tronen, prøvede vel på at ophöje en anden til konge, nemlig Konrad, en fætter af kejser Henrik. Men Liuders parti fik overhånd, og denne drog til Roma, hvor pave Innocentius med egen hånd hævede ham til kejserværdighedens tinde. Og da han havde paven for

1) 1124.
2) Mark. 16,20.
3) 23. Maj 1126.

sig, blev Konrad bragt så vidt, at han gav sig i Liuders magt og fra hans fjende blev hans bedste ven. Men i kejser Lothars regeringstid — ti dette navn kaldes Liuder også med — begyndte et nyt lys at gå op, ikke så meget over Saxoniens land, som over riget i det hele, idet der kom rolige tider med overflod på alt, og kongevælden enedes med præstevælden.

Men også Sklavernes folk var nu stemte for fred, al den stund deres underkonge Henrik viste grev Adolf og Nordalbingernes nabofolk den allerstörste velvilje. I de dage var der hverken kirker eller præster i hele Luticiernes, Obotriternes og Wagirernes land med undtagelse af byen Lubeke, i det Henrik plejede at opholde sig der med sine husfæller [1]. På den tid stod en præst ved navn Vicelin op, kom til Sklavernes konge i Lubeke og bad om tilladelse til at forkynde guds ord indenfor hans herredömmes grænser. Denne mands betydning og det store ry, der har gået af ham, kender mangfoldige mennesker, der endnu er i live. Men på det at det ikke skal være skjult for dem, der kommer efter os, tror jeg, at jeg bør indskyde noget desangående i denne min beretning, al den stund han blev sat til frelse for dette folk [2] og til at bane vor gud veje [3] hos et „vanartigt og forvendt [4]“ folkefærd.

42. Om biskop Vicelin.

Vicelin var altså fra kirkesognet Minden og var født på et rigsgods, som hedder Quernhamele og ligger ved Wiseras bred, af forældre, der udmærkede

1) Se stykke 34.
2) Smnl Luk. 2,30; 31; 34.
3) Smnl. Joh. 1,23. Es. 40,3.
4) Filipp. 2,15, se stykke 27, beg.

sig mer ved tugtig og hæderlig vandel end ved fornemt blod og byrd. Sin første skoleundervisning fik han hos kanikerne på stedet, men var forresten overladt til sig selv, uden at der var nogen, der tog sig ad ham, næsten lige indtil han havde nået sin manddomsalder; ti han mistede sine forældre, og derefter bortødslede han sine ungdomsår med sanselig tant, som det plejer at gå i den alder. Da han omsider havde sat det hus overstyr, som han havde efter sin fader, tog han sin tilflugt til en borg der i nærheden, der kaldes Everstejn, hvor den adelige borgfrue, grev Konrads moder, blev greben af medlidenhed med det unge menneske, der stod ene i verden, en tid lang beholdt ham hos sig og tog sig så kærlig ad ham, at borgkapellanen både så det og så skævt dertil samt lurede på en lejlighed til at få ham stødt ud af borgen. Derfor spurgte han en dag i mangfoldige vidners påhør Vicelin, hvad han havde læst i sin skoletid; da denne sagde, at han havde læst Statius's Akilleïs [1]), spurgte hin fremdeles, hvad Statius's bog handlede om; og da Vicelin svarede, at han ikke huskede det, vendte præsten sig til de omkringstående med den kun altfor bidende bemærkning: „Ak! jeg havde dog håbet, at denne unge mand duede til lidt, siden han lige er kommen ud af skolen. Men der er jeg rigtignok kommen til kort. Ti den fyr duer til ingen verdens ting“. Men som skrevet står: „De vises ord er som brådde og som söm, der trænger dybt ind [2])“, så vakte også denne stikpille undseelse og frygt hos den unge mand, så han skyndsomt forlod borgen uden engang at sige farvel; hans tårer randt stride, og skammen gnavede

1) Et digt af den romerske digter Statius, der levede på Flaviernes tid, hvori han besynger Akilles.

2) Præd. 12,11.

i den grad på ham, at man vanskelig gör sig nogen forestilling derom. Jeg har tidt og mange gange hørt manden sige, at dette ord af præsten var et öjekast, guds miskundhed sendte ham. Han gik altså til Patherburnen, hvor de videnskabelige sysler netop på den tid trivedes fortræffelig og ledédes af den berömte mester Hartmann, hvis bord- og husfælle han blev, og hos hvem han i mangfoldige år studerede med en iver og rastløshed, der vanskelig lader sig beskrive:

Svart han slæbte og sled og svedte ret som en kæmper
for at tvinge sit sind ved den forædlende kunst.
Ham hverken tant eller svir kunde

rokke i hans forsæt, men enten læste han, eller og udarbejdede han eller afskrev i al fald et eller andet og passede derhos sin tjeneste i koret med al flid:

Gud til ære han from og glad sit embede røgted
mellem de peblingers flok, kirken gav næring og ly.

Da hans fortræffelige lærer derfor så, at hans lærling og husfælle overanstrængte sig, sagde han mangen gang til ham:

O! Vicelinus!
Du har jo ypperlig tid, lær kun at töjle din flid!

Men herom vilde Vicelin intet høre, og han gav til svar:

Betænk dog, hvor silde
bøgerne kom mig i hånd! nu må jeg dyrke min ånd.

Men Herren skænkede manden forstand og let nemme, så han overgik de øvrige lærlinge; og snart lod mesteren ham hjælpe sig med at styre skolen. Han førte desårsag med nidkærhed tilsyn med de andre lærlinge og var deres lærer både i viden og vandel. Til andre tider gav han sig hen i bönnen og anråbte alle helgene om deres forbön, men i synderlighed salig Nikolaus, som han netop havde lovet at tjene i ydmyghed. Ti begav det sig, at han også en gang

lod sine brødre give møde i den hellige Brigittes kapel for at höjtideligholde sin helgens fødselsdag til livet (dødsdag); og da den höjtidelige aften- og morgenmesse var helt sungen, hørte nogle af de tilstedeværende engleröster, ligesom klærkene ellers plejede van, istemme svaret og udbryde: Salig Nikolaus! palmen har han vundet. Og Vicelin grebes af glæde ved jærtegnet, og glæden fyldte ham med ny nidkærhed.

43. *Om præsten Ludolfs hedenfart.*

Men det store ry, som Vicelins morbroder Ludolf, der var præst i Feule, havde på sig, ansporede hans søstersön overordentlig til at lade sig optage i herrens tjeneste; ti Ludolf var en såre hellig mand; han havde sin styrke som skriftefader, og hen til ham søgte sædvanlig folkene der på egnen for at skrifte deres synder af længsel efter „at fly fra den kommende vrede [1]“ ved bodens sonemiddel. Denne mand lod også Vicelin kalde til sig, og Vicelin kom ofte til ham og stræbte ligeledes at rense sig for sine synder ved skriftemål. Der lagde han mærke til præstens hellige enfold, hans pletfri vandel, men fremfor alt hans store godgörenhed og så på den anden side, at han aldrig lod sine sager komme i ulave ved letsind. Rigtignok var denne ærværdige præst den gang tillige böjet af årene, men han havde endnu beholdt sin åndsfrisked; da han derfor blev dødssyg, lod han alle præsterne og munkene kalde til sig; og efterat man havde salvet ham med den sidste olje, beklagede han, at han ikke fik nogen af sine tvende dyrebare venner, hverken Rotholf, der

1) Matth. 3,7.

var kanik i Hildensem, eller Vicelin at se. Da trådte pludselig, som han endnu bad derom, begge ganske uventet ind og fandt den mand, som var gud kær [1]), og som med stor hengivenhed biede på timen til sin hedenfart. Også genkendte han dem og takkede for deres komme. I den sidste del af natten talte han så med gud i bönnen og lod, da morgenstunden nærmede sig, Herrens lidelseshistorie læse for sig af diakonen; da han med spændt opmærksomhed havde hørt på den, vendte han sig hastig til diakonen og sagde: „Bring mig hurtig den velsignede rejsetæring! nu er timen der, da jeg skal gå bort". Straks som han havde fået del i de livsskabende hemmeligheder, udbrød han til de omstående: „Se der dem, som skal føre mig bort herfra! der kan I se min herres sendebud komme. Løfter mig op af mit leje"! Da disse stod ubevægelige som ramte af et lyn, sagde den døende: „Hvi frygter I [2]), mænd! Kan I da ikke se, at alle min herres udsendinge er der"? Og straks løstes hans sjæl fra kødets bånd. Da det altså blev morgen, kom der mange mennesker sammen for at være med ved en så betydelig mands jordefærd; men da opstod der uenighed om, hvor man skulde jordfæste ham; ti menigheden vilde have ham jordet i selve kirken, men hans venner på kirkegården [3]), således som det havde været den afdødes ønske, medens han levede. Imidlertid bragtes det signede offer for hans sjæl; og samtidig lå en mand ved navn Theoderik, der lever endnu, henstrakt på sit leje; han var bleven træt af at tage del i gudstjenesten ved den

---

1) Smnl. Ap. gern. 13,22. 1 Sam. 13,14.
2) Smnl. Luk. 24,38.
3) Det latinske udtryk, her er brugt, er *atrium*, som snart bruges om kirkegården, snart om en forhal til kirkehuset.

døds båre og var nu falden i en dyb sövn. Da drömte han, at en mand af et værdigt udseende trådte nær hen til ham og sagde: „Hvi sover du så længe? Stå op [1]) og lad præsten blive jordet der, hvor hans menighed vil have ham“! Således viste det sig som guds velbehagelige vilje, at menigheden skulde trænge igennem med sine fordringer, og han kom i jorden indenfor den kirkes mure, som han havde tjent så tro i mange år.

44. Om provst Thetmar [2]).

Da hans morbroder således var død, blev Vicelin så længe ved kirken i Patherburnen, til han blev kaldet til Brema, hvor han blev forstander for skolen. Og til at styre denne passede han ypperlig, førte tilsyn med koret, opdrog ungdommen til tugt og ærbarhed og gjorde med ét ord lærlingerne, som man för hans tid havde villet bringe altfor hurtig frem, til virkelig dannede mennesker, der tillige ordentlig passede gudstjenesten og flittig indfandt sig i koret. Biskop Fretherik og de øvrige mænd, der stod höjt i kirken enten på grund af den post, de klædte, eller den agtelse, de nød, gjorde meget ad ham; og de eneste, han var til byrde, var sådanne folk, som var komne i vane med at forsömme kirkens tjeneste og deres klærketugt, svire på skænkestuerne, drive om i husene og på byens gader og göre sig til trælle af verdslig tant; ti de frygtede hans irettesættelser for deres uvæsen og var derfor tidt efter ham med hårde ord og spottegloser. Men på hans opførsel kunde de aldrig udsætte noget, som kunde give hans avindsmænd

---

1) Smnl. Matth. 26,45; 46. Mark. 14,41; 42.
2) Se stykke 58.

stof til bagvaskelse, undtagen at han ikke forstod at slå med måde, når han revsede de unge mennesker. Da derfor adskillige af hans lærlinge løb deres vej, måtte han høre ilde for sin overdrevne strænghed. Men alle de, som havde sindsstyrke nok til at finde sig i at stå under hans tugt, høstede de bedste frugter deraf; ti de voksede ikke blot mægtig i kløgt og kundskaber men tillige i værdighed og anstand. På den tid var der i hans skole en ypperlig ung mand ved navn Thetmar. Denne unge mands agtede moder havde et syn den samme nat, som hun skulde blive svanger med et sådant foster; ti det kom hende for, som om hun favnede et guldkors, der var tæt prydet med ædelstene; og dette var sikkerlig et herligt tegn på, at det barn, hun skulde føde, var bestemt til at stråle i helgenglans. Da hun derfor havde bragt en sön for lyset, drog hun sig dette varsel til minde og gav ham hen til at tjene gud og dyrke gudsvidenskaben. Men da han på grund af, at skolen i Brema var gået tilbage, blev höjlig forsömt, begav det sig netop, at mester Vicelin kom og overtog skolens ledelse der på stedet, og at den unge Thetmar, der var anbefalet til dennes varetægt, fik Vicelin til lærer og kom til at bo sammen med ham.

45. *Vicelins rejse til Frankien.*

Da der altså var forløbet en hel række år, og Vicelin så, at hans lærlinge gjorde god fremgang og stadig forøgedes, fik han isinde at gå til Frankien for at kunne lægge sig efter höjere studier og bad gud lede hans tanker på rette spor. Medens hans sind var optaget heraf, trådte en dag provsten ved hovedkirken, Adalbert, hen til ham med de ord: „Hvorfor skjuler du for din ven og frænde, hvad du har på

hjærte"? Og da Vicelin trængte ind på ham for at få at vide, hvad han mente, svarede Adalbert: „Jeg véd meget vel, at du tænker på at göre en rejse til Frankien, som du ikke vil tale til nogen om. Så vid da, at gud selv er den, der her leder dig på rette spor; ti en nat i drömme forekom det mig, at jeg stod for Herrens alter og bad inderlig til gud, og da talede det billede af guds salige moder, som står på alteret, disse ord til mig: „„Gå hen og forkynd den mand, som ligger bag dören, at han frit må drage, hvorhen ham lyster""! Da jeg efterkom det bud, der blev mig givet, og gik hen til dören, fandt jeg dig henstrakt i bönnen. Og nu, da jeg har bragt dig det bud, jeg skulde, og du har hørt det med glæde, skænker jeg dig orlov: drag nu til dine ønskers mål"! Således trøstet og styrket af forsynet opgav han sin skole, skönt biskoppen og de höjere klærke, der nødig vilde give slip på en mand af hans evner, kun ugærne så det, rejste til Frankien med den höjt ansete unge Thetmar og besøgte der de ærværdige lærere Rodulfs og Anselms skoler; begge disse mænd var fortrinlige fortolkere af den hellige skrift, og begge satte Vicelin höjt for hans brændende videbegærlighed og mønsterværdige levned. Han skyede ganske alle overflødige spörgsmål og unyttige ordkævlerier [1]), der snarere virker nedbrydende end opbyggende [1]), men lagde sig kun efter det, der tiltalte den sunde menneskeforstand og fremmede et retskaffent og ærbart liv. Og da han omsider havde annammet guds ords sædekorn [2]), voksede hans kraft i den grad, at han alt den gang foresatte sig for guds skyld at slå ind på en strængere livsførelses vej ved at høre op

---

1) Smnl. 1 Tim. 1,4; 4,7-8; 6,4-5. 2 Tim. 2,23. 2 Kor. 10,8; 13,10.
2 Smnl. Matth. 13,20. Mark. 4,16. Luk. 8,13

med at spise kød, bære en hårdug på sit blotte legeme og træde nærmere i kirkens tjeneste. Ti hidindtil havde han ikkun været akolut [1]) og havde holdt sig borte fra alle höjere stillinger i kirken, afskrækket af sin let fængelige ungdommelighed. Da derfor mandens modnere alder og lange øvelse i afholdenhed havde skænket ham större karakterfasthed, besluttede han, efterat tre år var gåede med til hans studeringer, at gense sit fædreland og lade sig forfremme til kirkens höjere grader. I de samme dage begav det sig, at hans kære lærling Thetmar blev syg; da han frygtede, at der var fare for hans liv, græd han såre med Ezekias [2]) og bad gud forlænge det for hans mesters skyld, som havde fundet nåde for guds öjne [3]); da denne selv var ivrig i bönnen for sin ven, kom Thetmar sig, gud være lovet! igen af sin sygdom; og begge rejste så sammen hjem, men skiltes her fra hinanden, idet den ærværdige Thetmar blev udstyret med et kanonikat ved kirken i Brema, en værdighed, som man først havde tilbudt mester Vicelin, men som han havde afslået. Ti han skulde efter guds bestemmelse tjene en anden sag.

46. Vicelins ankomst til Sklavenland.

Samme år, som han kom hjem fra Frankien, begav han sig nemlig til bispen i Magdeburg, den höj-

---

1) Akoluter kaldtes de af kirkens tjenere, der kun brugtes til at besörge de mindre betydelige dele af gudstjenesten, såsom til at tænde vokskærterne og bære dem o. a. l. Hierarkiets rækkefølge er, når man begynder med de höjeste og stiger ned til de laveste grader, følgende: biskop, presbyter, diakon, hypodiakon, akolut, exorcist og lektor.

2) Smnl. 2 Kong. 20. Ez. 38.

3) Smnl. 1 Mos. 33,8. Ap. gern. 7,46.

værdige Northbert og fandtes værdig til at nyde godt af sit bekendtskab med ham og optages i præstestanden. Og straks fyldtes han af glødende nidkærhed og spænding for at finde sig en virkekreds og en tjenestegerning, som kunde være kirken til nytte, og hørte da tale om Sklavernes fyrste Henrik og om, hvorlunde denne havde tvunget disse vildmænd og viste en god vilje til at udbrede guds hus's tjeneste. Da han derfor selv troede sig kaldet af gud til at virke for evangeliet, begav han sig til den værdige Adelbero, der var ærkebisp i Hammemburg, men som just opholdt sig i Brema, for at åbenbare ham sit hjærtes forsæt. Denne mand gav hjærtensgærne sit samtykke til planen og overdrog sendefærden med guds ord til afguderiets udryddelse blandt Sklavernes folk til ham som sin stedtræder. Og straks tiltrådte Vicelin sin rejse til Sklavernes land i følge med to ærværdige præster, Rodulf, kanik i Hildensem, og Ludolf, kanik i Verden, som begge havde viet sig til denne tjenestegerning. I byen Lubeke traf de fyrst Henrik, talte med ham og udbad sig af ham tilladelse til at forkynde Herrens navn. Henrik ophöjede uden at betænke sig disse höjværdige mænd til store værdigheder for sit folk og overlod dem kirken i Lubeke, for at de der kunde opholde sig hos ham på et betrygget sted og virke det, som hører til guds rige. Og da de havde udrettet alt dette efter ønske, vendte de hjem igen til Saxonien for at træffe bestemmelser angående deres husvæsen og ruste sig til at drage ud til Sklaverne. Men pludselig ramte en stor sorg deres hjærte. Ti snart bragte rygtet dem det budskab, at Sklavernes konge Henrik havde taget afsked med dette liv [1]); og de måtte således for öjeblikket stille

1) 22. Marts 1127. Se stykke 38.

deres fromme forsæt i bero, da Henriks sönner Zventepolk og Kanut, som fik herredömmet efter deres fader, ragede så uklare ved krige i deres eget hjem, at de gik glip ad fredens velsignelser og skatterne fra de lande, som deres fader havde erhvervet sig ved sin kækhed i strid [1]).

47. *Om Northalbingernes bod.*

Omtrent på samme tid overskred den herre ærkebispen Adelbero Albia for at besøge Hammemburg og Northalbingernes land og kom således også til Milethorp, fulgt iblandt andre af den ærværdige præst Vicelin. Men tre af Northalbingernes folk, Sturmarierne, Holsaterne og Thetmarzerne er hverken i sæder eller sprog meget forskellige fra hinanden, har Saxonernes ret og navn af kristne, men har alligevel, fordi de bor dör om dör med Barbarerne, fået vane og hang både til tyveri og stimandsfærd. Gæstfrihed er en af deres hoveddyder; og hos Holzaterne betragtes det som en æressag at stjæle for at kunne meddele andre; men den, der ikke kan rapse, er et sølle skrog. Medens bispen opholdt sig i Milethorp, indfandt indbyggerne i Faldera sig hos ham for at bede om en præst. Men Falderas bymark er Holzatiens grænse der, hvor dette land støder op til Sklaverne. Og straks vendte bispen sig til præsten Vicelin og sagde: „Hvis du har mod på at virke i Sklavenland, drag så med disse mænd og overtag deres kirke! Ti den ligger på grænsen mellem de to lande; og du får derved et blivende opholdssted, hvor du kan gå ind og ud i Sklavenland“. Vicelin svarede, at han var

1) Kanut skal dog have skænket Vicelin kirken i Lubeke; men andre holde for, at det var Knud Lavard, der gjorde det.

rede til at følge bispens råd; denne spurgte desårsag mændene fra Faldera: „Er det en kyndig og duelig præst, I søger“? Og da de svarede, at de fremfor alt både søgte og bad ham give sig en, der var begge dele, tog bispen Vicelin ved hånden, førte ham hen til en mand, hvis indflydelse var såre betydelig, og som hed Markrad, og til dem, der for resten var tilstede fra Faldera, og bød dem tage sig ad ham med al den iver og omhu, som han fortjente. Men Vicelin så, da han kom til sit bestemmelsessted, dettes lejlighed, at en stor og ufrugtbar hede gjorde landet til en ødemark, og tillige, at de folk, der boede der, var rå og udannede, samt at de, hvad deres religion angik, kun lod sig kalde kristne, medens dyrkelsen af hellige lunde og kilder og mangfoldig anden overtro og vildfarelse gik i svang hos dem. Da han derfor skulde til at bo midt iblandt et „vanartigt og forvendt“ [1]) folk „i en skrækkens og tomhedens ørk [2])“, gav han sig endnu fastere gud i vold, jo mere han måtte undvære al trøst af mennesker. Men Herren lod ham finde nåde for dette folks öjne [3]). Ti straks som han begyndte at forkynde guds ære, det evige livs goder og kødets opstandelse, slog det ny og overraskende i disse lærdomme det rå folk med undren, og syndetågen svandt for guds nådes lysende stråler. Kort, ingen skulde, når man fortalte det, tro, hvor stor en folkeskare der i de dage tog sin tilflugt til bodens lægemiddel; Vicelins prædikens røst lod sig høre overalt i Northalbingernes land, og han begyndte med from nidkærhed at besøge kirkerne rundt omkring, give menighederne råd i deres saligheds sag, vise dem til rette, der var komne på afveje, bringe enig-

1) Filipp. 2,15 smnl. 5. Mos. 32,5 (se stykke 27 beg.).
2) 5 Mos. 32,10; se sammesteds.
3) Smnl. 1 Mos. 39,4. 2 Mos. 12,36.

hed tilveje mellem de splidagtige og derhos rydde lundene tillige med alle afgudsskikke af vejen. Mange både klærke og lægfolk, som havde hørt rygtet om hans hellighed, flokkedes om ham; og blandt dem var de første og ypperste præsterne Ludolf[1]), Eppo, Luthmund[2]), Volkward[3]) og mange flere, af hvilke nogle er hensovede, men andre er endnu i live[4]); og disse mænd sluttede sig sammen ved hellige pagter og bestemte sig til at leve i ugift stand, holde ved med bön og faste, øve sig i kærlighedsgerninger, besøge de syge, bespise de trængende og arbejde på deres egen og næstens frelse. Fremfor alt lå Sklavernes kaldelse dem på hjærte, og de bad derfor Herren snarlig at oplade troens dör for dem[5]). Men opfyldelsen af deres bönner lod gud dem bie på i længere tid. „Ti Amoriternes ondskab er endnu ikke fuld[6])", og tiden er endnu ikke kommen til at være dem nådig[7]).

48. Om Zventepolk.

Henriks sönner fik nemlig krigen til at bryde ud i deres hjem og voldte påny Nordalbingernes folk alleslags fortrædeligheder. Zventepolk, der var den ældste og derfor tragtede efter eneherredömmet, krænkede nemlig sin broder Kanut på mangfoldig vis og angreb ham omsider med Holzaternes hjælp i borgen i Plune. Men Kanut bød sine kampfæller

1) Se stykke 54 og 94.
2) Se stykke 54.
3) Se stykke 78.
4) Smnl. 1 Kor. 15,7.
5) Smnl. Ap. gern. 14,27. Se stykke 7.
6) 1 Mos. 15,16.
7) Smnl. Ps. 102,14. Se stykke 22.

holde inde med at kaste spyd på angriberne, steg selv op på brystværnet, talede til hele hæren og sagde: „Fortræffelige Holzatere! jeg beder eder høre, hvad jeg har at sige. Hvad grund, spörger jeg eder, har I til at stå op imod mig, som er eders ven? Er jeg ikke Zventepolks broder, har jeg ikke Henrik til fader ligesom han, og er jeg ikke hans rette medarving til min faders krone? Hvi arbejder min broder da på at skille mig ved min fædrearv? Lader eder dog for alting ikke uden grund ophidse imod mig, men kommer dog igen til fornuft og udvirker for mig hos min broder, at han skænker mig den andel i riget, som jeg har ret til og krav på“! Ved disse hans ord blev angriberne blidere stemte, besluttede at opfylde hans billige ønske og nåede virkelig, skönt med möje, at få de fjendtlige brødre forligte og landet delt imellem dem. Men ikke længe efter blev Kanut dræbt i byen Lutilinburg, og Zventepolk blev således eneliersker. Understøttet af grev Adolf foretog han med Holzaterne og Sturmarierne et tog til Obotriternes land, hvor han lagde sig for en by, kaldet Werle, drog, efterat han havde taget den, videre til Kicinernes [1]) by, som han lå for i fem uger, erobrede omsider også denne by, lod den give sig gisler og vendte hjem til Lubeke igen, og Nordalbingerne tog ligeledes vejen hjem til deres bopæle. Men da præsten Vicelin så, at Sklavernes fyrste optrådte ret velvillig imod de kristne, begav han sig hen til ham, mindede ham om det løfte, han allerede havde fået af hans fader, vandt fyrsten for sin sag og skikkede de værdige præster Ludolf og Volkward til byen Lubeke for at tage sig ad folkets frelse. Disse mænd fandt en god modtagelse hos de købmænd, som havde

1) Se stykke 87, 92 slutn. 2 bog, stykke 3.

grundet en ikke ubetydelig nybygd på stedet i tillid til fyrst Henriks fromme redelighed, og de opholdt sig i en kirke, der var beliggende på en höj lige overfor byen hinsides Trabena; men efter ikke lang tids forløb se! da angreb Rugianerne staden, hvor der den gang ingen skibe lå, og ødelagde byen tillige med borgen i bund og grund. Ligesom disse vildmænd brød ind ad den ene kirkedör, slap de berömte præster ud ad den anden, fandt frelse i skjul af en nærliggende lund og tyede derfra på deres flugt til Faldera som til en havn. Zventepolk blev ikke længe efter ryddet af vejen ved en hovedrig Holzater Dasos svig; han efterlod sig en sön, der hed Zvinike; men denne blev ligeledes myrdet [1]) i Ertheneburg, en by, der tilhører de folk, der bor på den anden side [2]) ad Albia; og således uddøde Henriks stamme på Sklavernes trone med hans sönner og sönnesönner. Han havde selv forudsagt, at det vilde komme således; ti det var blevet ham varslet på en måde, jeg ikke kender.

49. Om Kanut.

Derpå gik fyrstemagten over Sklaverne over til den höjt ansete fyrst Kanut, en sön af Danernes konge Herik. Ti denne stormægtige drot overlod, da han havde viet sig til et togt til Jerusalem, sit rige og sin sön Kanut i hænderne på sin broder Nikolaus, men lod først denne sværge, at, hvis han ikke selv kom igen, skulde han overdrage regeringen til hans nys nævnte sön, såsnart han var bleven voksen. Da derfor skæbnen bortrev kongen på hjemvejen fra Jeru-

1) Formodentlig ved år 1129.
2) Den sydlige bred.

salem, beholdt Nikolaus, der var en slegfredsön, magten over Danerne, efterdi Kanut endnu kun var et spædt barn. Men Nikolaus havde selv en sön, der hed Magnus; og disse tronarvinger blev begge opdragne med kongelige æresbevisninger, en omstændighed, der skulde blive kilden til fremtids krige og mange Daners undergang. Men da Kanut begyndte at vokse til, begav han sig af frygt for, at han måske ellers vilde blive et bytte for sin farbroders rænker, til kejser [1]) Lothar, hos hvem han opholdt sig mange både år og dage og nød al den agt og ære, der tilkom ham ifølge hans kongelige rang. Derefter begav han sig hjem til sit fædreland, hvor hans farbroder tog venlig imod ham og gjorde ham til hertug over hele Danien. Og denne mand, som forstod at skaffe rolighed tilveje, begyndte at berolige landet ved at vise alle løsgængere på dören. Men fremfor alt var han Sleswikernes velgörer; således begav det sig iblandt andet, at man en gang fik fingre i nogle fribyttere ude på en hede, som skiller Slia fra Egdora [2]), og at de blev førte frem for Kanut, der dömte dem alle til at hænges. En af disse havde imidlertid ikke lyst til at miste sit liv og lod sig derfor forlyde med, at han var Kanuts frænde og hørte til Danernes kongestamme. Men Kanut gav til svar: „Det sömmer sig ikke, at vi behandler vor kære frænde som andre simple folk, men vi må bringe ham i ry“, hvorefter han bød dem klynge manden op i toppen af en skibsmast for hele folkets öjne [3]).

Imidlertid faldt det ham på sinde, at fyrstetronen hos Sklaverne efter Henriks død og hans sönners ud-

1) Den gang hertug af Saksen.
2) Kropper Haide.
3) Jo höjere galgen var, desto större var efter tidens anskuelse ogsaa straffen.

ryddelse stod ledig; desårsag begav han sig til kejser [1]) Lothar og købte af denne kongemagten over Obotriterne og dermed hele den myndighed, som för havde tilhørt Henrik, for en stor sum penge; og kejseren satte selv den krone på hans hoved, som gjorde ham til konge over Obotriterne, samt tog ham til sin mand. Derpå begav Kanut sig over i Wagirernes land, satte sig fast på et bjærg, som fra gammel tid af kaldtes Alberk [2]), og lod der rejse blokhuse i den hensigt sammesteds at lade bygge en befæstet borg; og han slog sig sammen med alle kække mænd i Holzaternes land og faldt i forening med dem gentagne gange ind i Sklavernes land, hvor han dræbte enhver, der gjorde modstand, og kastede ham til jorden. Men også Pribizlaus [3]), en fætter til Henrik, og Niklot, en ældste i Obotriternes land, tog han med sig som fanger og satte dem i forvaring i Sleswik, hvor de måtte bære håndjærn, til de stillede penge og gisler for deres frihed og nemmede deres pligter som hans undersåter. Heller ikke Wagirernes land besøgte han sjælden, tog ved disse lejligheder herberg i Faldera, viste venlighed både imod Vicelin og alle, som forresten opholdt sig på stedet, og lovede dem alt godt, når Herren vilde lade hans foretagender i Sklavenland få et heldigt udfald. Og da han derfor kom til Lubeke, lod han den kirke indvie, som Henrik havde ladet bygge; og ved indvielsen gik den værdige præst Ludolf ham til hånde og ligeledes de andre klærke fra Faldera, som skulde göre tjeneste ved kirken.

I de samme dage døde grev Adolf, men efterlod sig tvende sönner. Den ældste af dem, der hed Har-

1) Den gang konge, blev først kejser 1132.
2) Se stykke 14 (Ojlberk).
3) Formodentlig en sön af Butue, se stykke 26.

thung og var født til krigerstanden, skulde have grevskabet efter sin fader, men den yngste hængte ved videnskabelige sysler. Men det begav sig, at kejser Lothar drog til Boëmien med en stor udrustning; på dette togt faldt Harthung med mange fornemme herrer, og Adolf blev på den måde greve i Nordalbingernes land. Det var en forstandig mand, der var ypperlig hjemme både i det, der angik kirken og staten, talte flydende både latin og tysk, og tilmed var kyndig i Sklavernes mål.

50. Om Nikolaus.

Omtrent i de samme dage begav det sig, at Obotriternes konge Kanut kom til Sleswik for at have en sammenkomst med sin farbroder på en almindelig herredag. Men da folket havde indfundet sig til mødet, og den ældre konge i sit kongeskrud havde taget plads på tronen, satte Kanut, der på sin side bar Obotriternes kongekrone og havde et stort følge af drabanter, sig lige over for ham. Og da hans farbroder kongen så, at hans brodersön trådte op med kongepragt og hverken stod op for ham eller, som det ellers var skik og brug, kyssede ham, skjulte han sin harme over krænkelsen og gik over imod Kanut for selv at hilse på ham med et kys, hvorpå denne gik ham den halve vej imøde og derved gjorde sig ganske lige med sin farbroder både i rang og værdighed. Men ved denne optræden skaffede Kanut sig en dødsfjende. Ti Nikolaus's sön Magnus, der tillige med sin moder ligeledes var tilstede ved dette optrin, opæggedes ubeskrivelig, da moderen sagde: „Mærker du ikke, at din fætter alt har grebet spiret og er drot? Så betragt ham som din åbne fjende, siden han ikke har været bange for at tilrane sig navn af konge,

medens din fader endnu lever. Lukker du fremdeles dine öjne og lader ham blive i live, kan du være sikker på, at han skiller dig både ved livet og riget". Disse hendes ord æggede ham, som sagt, og han begyndte at smede rænker for at komme Kanut til livs. Kong Nikolaus, der fornam dette, sammenkaldte alle høvdinger i sit rige og gjorde sig umage for at få de unge fjender forligte. Da fjendskabet således var på veje til at gå over til et fredeligt forhold, indgik man på begge sider forlig, som man bekræftede med ed. Men det var kun Kanut, der holdt pagten, medens Magnus var underfundig nok til at slå en streg over den. Ti såsnart han under trofast venskabs skin havde lært Kanut at kende og så, at han ikke gav nogen skummel mistanke rum, bad han ham møde sig til en samtale under fire öjne. Skönt Kanuts hustru frarådede ham at begive sig derhen, da hun frygtede, at der var rænker med i spillet, og desuden var opskræmmet af en dröm, som hun natten i forvejen havde haft, var hun ude af stand til at formå ham, der altid holdt ord, til at blive hjemme. Og han viste sig desårsag efter løfte på det aftalte sted uden at have fler end fire andre hos sig. Magnus indfandt sig med ligeså mange, omfavnede sin brodersön [1]) og kyssede ham, og begge tog plads for at drøfte deres mellemværende. Men Magnus havde haft folk liggende på lur, som pluselig brød frem fra deres smuthuller, sårede og dræbte Kanut [2]); og de var i deres blodtørst grumme nok til at finde en tilfredsstillelse i at sønderlemme den dødes krop led for led. Men fra den dag af tiltog urolighederne og de indre fejder i Danien, som vi i det følgende delvis vil

1) Rigtigere fætter.
2) 6. Januar 1131.

komme til at berøre, i det de også ramte Nordalbingernes land hårdt. Ti ved jobsposten om Kanuts død blev kejser Lothar og hans hustru Rikenza grebne af såre stor kummer, efterdi den slagne havde knyttet sig til kejseren og riget med så stor velvilje. Lothar nærmede sig med en mægtig hær byen Sleswik ved den såre berömte skanse Dinewerk for at hævne den hjærtens brave Kanuts død. Og lige overfor ham havde Magnus slået lejr med en vældig hær af Daner for at værge sit land, men tilkøbte sig af rædsel for de kække tevtoniske krigere tilgivelse af kejseren for dynger af guld og på det vilkår, at han blev hans håndgangne mand.

51. Om Herik.

Da derfor Kanuts broder Herik, hvis moder var en slegfred, mærkede, at kejserens vrede havde lagt sig, begyndte han at træffe forberedelser til med væbnet magt at hævne sin broders drab; han ilede omkring både til lands og til vands og fik samlet en hob Daner om sig, der alle forbandede det frække mord, der var begået på Kanut. Derpå antog han navn af konge og begyndte at falde over Magnus og yppe blodig kamp med ham den ene gang efter den anden; men han tabte og måtte flygte. Derfor fik Herik også øgenavnet Hasenvoth d. e. Harefod, fordi han bestandig var på flugten. Omsider måtte han vende Danien ryggen og flygtede til byen Sleswik. Og Sleswikerne havde ikke glemt de velgerninger, Kanut havde vist dem; de tog vel imod Herik, så de var rede til at lide død og landsforvisning for ham. Ti bød Nikolaus og hans sön Magnus hele Danernes folk at drage ned for at stride mod Sleswik, og angrebets vælde oversteg alle rimelige grænser. Tilmed

var den sø, som ligger ved byen, tilfrossen, så man kunde rykke frem over den; og staden blev således angreben både fra søsiden og fra landsiden. Sleswikerne sendte da bud til grev Adolf og bød ham hundrede mark, hvis han vilde komme byen til hjælp med Nordalbingernes folk. Men Magnus bød ham for sit vedkommende en lige så stor sum, for at han skulde holde sig udenfor striden. Da greven under disse omstændigheder ikke kunde blive enig med sig selv om, hvad han skulde göre, tog han de ældste i landet på råd med; og de rådede ham til at bringe byen undsætning; ti de tog ofte varer derfra. Derfor trak grev Adolf en hær sammen, gik over floden Egdora og besluttede at slå sig til ro der en kort tid, indtil hele hæren kunde give møde, for at man da med yderste forsigtighed kunde rykke ind i fjendens land. Men det byttelystne mandskab var ikke til at styre; de satte afsted i en sådan fart, at bagtroppen endnu neppe havde nået floden Egdora, da fortroppen allerede indtraf ved Thievelakrattet. Da Magnus derfor havde erfaret, at greven nærmede sig, valgte han tusind panserklædte af sin hær, drog med dem ud imod den stridsmagt, som var kommen fra Holtsatien, og indlod sig i slag med den. Her blev greven slået på flugt, og Nordalbingerne led et såre stort nederlag; men greven selv tillige med alle dem, som var undkomne fra slaget, trak sig tilbage over Egdora og bjergede således livet. Efter sin sejr tog Magnus igen fat på at angribe byen, men hans anstrængelser var frugtesløse; ti hverken byen eller fjenden kom i hans magt. Med vinterens strænghed blev også hans angreb svagere, så Herik slap bort og nåede til kysten af Skonien, hvor han alle vegne førte klage over mordet på sin uskyldige broder og over sine egne genvordigheder. Da derfor Magnus

hørte tale om, at Herik igen var kommen frem, gjorde han, da sommeren nærmede sig, et togt til Skonien med en mægtig flåde. Men Herik havde slået lejr lige over for ham og var omgiven af et vistnok kun ringe tal af folkene på stedet. Ti det var alene Skoner, som bød alle Danerne spidsen. Da altså Magnus på en höjhellig pintsedag [1]) vilde tvinge hæren til at kæmpe, sagde de ærværdige bisper til ham: „Giv gud i himlen ære [2])! böj dig i ærefrygt for den höje helligdag, hold dig rolig i dag og opsæt kampen til imorgen“ [3])! Han slog imidlertid deres formaninger hen i vejr og vind og lod slaget begynde. Også Herik førte sin hær i marken og mødte ham „med stærk hånd“ [4]). På den dag faldt Magnus, og hele den danske hærstyrke blev slået af Skonerne og opreven til sidste mand. Denne sejr bragte Herik i ry og skænkede ham et nyt navn, så han fra den tid af kaldtes Herik Emun d. e. den mindeværdige. Kong Nikolaus derimod, som var temmelig til års, undslap på et fartöj til Sleswik, men blev slagen af bymændene [5]), der vilde göre sejrherren til vilje. Således krævede Herren hævn for blodsudgydelsen på Kanut, som Magnus dræbte til trods for den ed, han havde aflagt. Herik blev konge i Danien og avlede med sin slegfred Thunna en sön, der hed Svejn. Men Kanut havde også en sön, den berömte Waldemar, og efter Magnus var der ligeledes en sön ved navn Kanut. I disse tre havde Danerne friske kongsemner, på det de bestandig kunde holdes i øvelse, så de

1) Slaget ved Fodevig i Skåne stod 4. Juni 1134.
2) Smnl. Joh. 9,24. Josva 7,19.
3) Smnl. 2 Makk. 15, 1—5.
4) 5 Moseb. 4,34; 5,15; Ezekiel 20,34.
5) 25. Juni 1134.

ikke skulde komme ud af vanen med at slås og derved omsider vanslægte. Ti det er kun borgerkrige, de viser styrke i.

52. *Om Sklavernes sæder og skikke.*

Da Obotriternes konge Kanut med tilnavn Laward således var død, trådte Pribizlaus og Niklot [1]) i hans sted og delte herredömmet således imellem sig, at den ene af dem rådede for Wagirernes og Polabernes land, men den anden for Obotriternes. Det var to grumme udyr, som rasede forfærdelig imod de kristne. Og på samme tid greb igen mange slags afguderi og mangehånde overtroiske vildfarelser kraftig om sig i hele Sklavenland. Ti foruden de hellige lunde og husguderne, som det vrimlede af både på landet og i byerne, var der endnu en overflødighed på guder; og af dem var de første og fornemste Prove, der var gud i Aldenburglandet, Siwa, som var Polabernes gudinde, samt Radigast, gud for Obotriternes land. Disse havde alle deres særlige præster og egne ofre og æredes og dyrkedes på mangfoldig vis. Også de fester, man skylder guderne, tilsiges efter lodtrækning af præsterne; da samles mænd og kvinder med samt deres spæde börn og slagter ofre, bestående i øksne og får, til deres guder; ja! de fleste af dem bringer endog kristenmennesker til offer, fordi de påstår, at blodet af disse tækkes deres guder. Når offerdyret er dræbt, smager præsten på blodet for at være bedre skikket til at opfange vink fra guderne. Ti der er mange, som holder for, at dæmonerne lettest lader sig lokke af blod. Når så ofringen er fuldbyrdet efter skik og brug, holder folket ædegilde og

1) Se stykke 49.

lystighed. Sklaverne har en forunderlig overtro; ved deres gæstebud og drikkelag lader de nemlig en skål gå rundt, hvorover de udtaler velsignende eller rettere sagt forbandende ord i deres guders navn, den godes nemlig og den ondes; ti de tror, at al lykke er i hænderne på en god gud, men enhver ulykke i hænderne på en ond. Derfor kalder de også på deres eget mål den onde gud Diabol eller også Zcernebok, et navn, der betyder den sorte gud. Iblandt Sklavernes brogede gudevrimmel bærer Zvantewith, der er gud for Rugianernes [1]) land, prisen som den skrappeste til at svare på de ham forelagte spörgsmål; og i forhold til ham betragtes de andre kun som halvguder. Derfor har de også for skik til særlig ære for denne gud hvert år at bringe ham den af Kristi dyrkere til offer, som loddet monne falde på. Og fra alle Sklavernes lande sendte de endog en vis bestemt sum derover til ofre. En sælsom ærbødighed bærer de for alt det, der vedrører tempeltjenesten; ti hverken tillader de sig gerne at bruge nogen ed på det hellige sted, ej heller at vanhellige templets omgivelser endog blot ved at forgribe sig på en fjende [2]). Derhos var grumhed en medfødt egenskab hos alle Sklaver, og de kunde aldrig holde sig rolige, men hjemsøgte de lande, der lå dem nærmest, både fra landsiden og fra søsiden. På hvor mangfoldig vis de har ladet de kristne dø, er ikke let at sige. Nogle har de således revet tarmene ud af livet på og viklet disse om en pæl, andre har de derimod korsfæstet for at drive spot med pantet på vor forløsning. Hos dem er det nemlig kun de groveste forbrydere, der dömmes til døden på korset. Holder de nogen i for-

1) Se st. 6, 2. bog, st. 12.

2) Se stykke 83.

varing og vil, at han skal købe sig fri, piner og plager de ham således og snörer ham i så stramme bånd, at ingen, som ikke selv har set det, har let ved at tro det.

53. *Om opførelsen af Segeberk.*

Da derfor den stormægtige kejser Lothar og hans höjt agtede hustru Rikenze viste den frommeste nidkærhed for gudsdyrkelsen, trådte Kristi præst Vicelin frem for kejseren under dennes ophold i Bardewik for at lægge ham på hjærte at nytte den ham her oven fra betroede magt til at sörge for et råd til Sklavernes sjælefrelse. Tillige gjorde han ham opmærksom på, at der fandtes et bjærg i Wagirernes land, hvor en kongelig borg kunde lægges for at sikre landet. Ti også Kanut havde, som konge over Obotriterne, en gang lagt en besætning på dette sted; men de krigere, som lå der, var ved nattetid faldne i røveres vold ved svig af den ældre grev Adolf, der var bange for, at han selv skulde blive trykket ned af Kanut, hvis denne fik endnu större indflydelse. Kejseren lånte da øre til præstens forstandige råd og skikkede sagkyndige mænd derhen for at undersøge, om bjærget egnede sig til et sådant anlæg; og da deres svar lød bekræftende, satte han over floden [1], gik ind i Sklavernes land og begav sig hen på det til anlæget bestemte sted. Derpå bød han hele Nordalbingernes folk give møde til opførelsen af en borg. Men selv Sklavernes høvdinger indfandt sig for at föje kejseren og bygge med på værket, skönt dette foretagende fyldte dem med dyb sorg; ti de forstod godt, at det var dem selv, man derved egentlig havde

1) Elben.

til hensigt at lægge et tryk på. Derfor sagde en af Sklavernes høvdinger til en anden: „Ser du, hvor stærk denne bygning er, og hvor höjt den knejser? Se, jeg siger dig det forud: denne borg vil hvile som et tungt åg på hele landet. Her vil de få et sted, de kan gå ud fra for at bryde ind i Plune, og siden i Aldenburg og Lubeke, hvorfra de tilsidst kan overskride Trabena og hærge Racesburg og hele Polabernes land. Ja! selv Obotriternes land vil ikke kunne unddrage sig deres hånd“. Den anden svarede: „Hvem har da voldt os den fortræd at forråde kongen dette bjærgs gunstige beliggenhed“? „Kan du se den skaldede mandsling, som står der hos kongen“? spurgte den første høvding; „han har bragt al den elendighed over os“. Borgen blev da fuldført og fik en anselig krigsstyrke til besætning; den fik navnet Sigeberk, og kejseren satte en af sine hofsinder ved navn Herimann til høvedsmand der. Han indskrænkede sig imidlertid ikke hertil, men påbød grundlæggelsen af en ny kirke ved foden af bjærget og gav den anvisning på tilskudet fra seks eller endnu flere byer til gudstjenestens vedligeholdelse og til underhold for de brødre, der skulde samles der; og efter skik og brug gjorde han denne bestemmelse urokkelig ved at udfærdige gavebreve. Fremdeles overdrog han til kraftigere fremme af bygningernes rejsning og klærkenes samling opsynet med den omtalte kirkes indretning til herren Vicelin; med hensyn til kirken i Lubeke traf han en lignende bestemmelse og bød Pribizlav, dersom han vilde beholde kejserens nåde, at vise samme præst og hans stedtrædere den störst mulige imødekommen. Hermed havde han efter eget sigende det öjemed at få hele Sklavernes folk til at böje sig for den guddommelige religion og at skabe en stor biskop af Kristi tjener.

54. *Kejser Lothars hedenfart.*

Efter gennemførelsen heraf og ordningen både af Sklavernes og Saxonernes forhold skænkede kejseren hertugdömmet Saxonien til sin svigersön, hertug Henrik i Bawarien, som han også tog med i sit følge, da han for anden gang vilde gæste Italien. Imidlertid røgtede herren Vicelin det ham betroede hverv på forstandig vis ved til tjenergerningen at skaffe sig mænd, der var udrustede med evne til at forkynde evangeliet. Således ansatte han de ærværdige præster Lodolf, Herimann og Bruno i Lubeke og lod Luthmund med resten tage ophold i Sigeberk. Og Guds miskundhed og kejser Lothars dygtighed nedlagde således sædekornet til en frisk grøde i Sklavenland. Men dem, som skikker sig til at tjene gud, skorter det aldrig på prøvelser [1]. Således måtte også den unge kirkes fædre prøve de føleligste tab. Ti den fortræffelige kejser, som havde indlagt sig så store fortjenester af hedningernes omvendelse, blev overrasket af en brad død [2]; han havde da sat sig i besiddelse af Roma og Italien og forjaget Sikuleren Roger fra Apulien, og han traf allerede forberedelser til at drage hjem. Rygtet om denne begivenhed bragte alle rigsmyndigheder i forvirring; det så ud, som om Saxonernes heltekraft, der havde været forherliget ved den store fyrste, var ganske brudt; og i Sklavenland kom der en standsning i udviklingen af kirkeforholdene. Ti lige så snart som den afdøde kejsers legeme var bragt til Saxonien og jordet i Luttur, rejste der sig splid imellem kongens svigersön Henrik og markgrev Adalbert, i det disse to kivedes om hertugdömmet Saxonien. Kong Konrad, som nu kom på tronen,

1) Smnl. Sir. 2,1.
2) 3. Dec. 1137.

stræbte at styrke Adalbert som hertug og erklærede det for uret, at en enkelt fyrste sad inde med tvende hertugdömmer. Henrik hævdede nemlig sit herredömme både i Bawarien og i Saxonien. På grund heraf lå disse to fyrster i indbyrdes strid, skönt de var börn af to søstre, og hele Saxonien følte rystelsen. Adalbert tilrev sig straks borgen Lunenburg samt byerne Bardewik og Brema og satte sig i besiddelse af Vestsaxonien. Ja! endog Nordalbingernes land tilfaldt ham. Desårsag måtte grev Adolf römme; ti han var ikke at formå til at bryde den troskabsed, som han havde aflagt kejserinde Rikenze og hendes svigersön. Hans grevskab, hans byer og len fik Henrik af Badwide af Adalberts nåde. Ti Herimann var død, og de øvrige, som kejseren havde sat til høvedsmænd, forjagne.

55. Pribizlaus's kristenforfølgelse.

Under disse uroligheder, som således opkom overalt i Saxonien, tog Pribizlaus lejligheden i agt, så at han brød frem fra Lubeke med en flok røvere og i bund og grund ødelagde bygden om Sigeberk og alle de steder i omegnen, hvor der havde bosat sig Saxonere. Derved blev det ny bedehus og det kort forinden opførte kloster et rov for luerne, og Volker, en såre from og enfoldig broder, fandt sin død for sværdet. Men resten af brødrene undslap og tog deres tilflugt til Faldera. Præsten Ludolf og de øvrige, som med ham opholdt sig i Lubeke, joges imidlertid ikke fra hinanden ved denne ødelæggelse, al den stund de levede på borgen og stod under Pribizlaus varetægt. Men deres stilling var som følge af tidsforholdene ikke let, og de levede i en stadig frygt for deres liv. Ti det var ikke nok, at de

selv led nød og daglig svævede i livsfare; men de måtte oven i købet være tilstede og se på, at deres kristne brødre, som denne røverbande idelig gjorde jagt på overalt, lagdes i bånd og plagedes på enhver vis. Ikke længe efter [1]) indfandt en af Krutos efterkommere ved navn Race sig med en vikingeskare i håb om at træffe sin fjende Pribizlaus i Lübeke. Ti Krutos og Henriks frænder stredes om herredömmet. Men Race og hans folk benyttede nu Pribizlaus's fraværelse til at lægge borgen og dens omgivelser øde; præsterne reddede imidlertid livet ved at skjule sig i noget krat og slap derfra bort til Faldera.

Dyb kummer over, at deres ny plantning var kvalt i selve spiren, trykkede således den ærværdige præst Vicelin og de øvrige ordets forkyndere. De var derfor varagtigen i kirken [2]) i Faldera, hvor de holdt hart ved i bön og faste [3]). Dog det er en umulighed at give en tilfredsstillende skildring af det strænge liv, den afholdende levemåde og den fuldkomne vandel i det hele taget, der lige fra først af smykkede dette broderlav i Faldera. Ti skænkede gud dem i følge sin egen forjættelse „helbredelsernes nådegave“ [4]), så de lægede syge og uddrev dæmoner [5]). Hvi skulde jeg nemlig tale om de besatte? Dem bragte man langvejs fra, og dem var huset så fuldt af, at brødrene ikke kunde få ro for dem, idet de råbte og skreg, at de hellige mænd ved at være tilstede ikkun øgede deres luer [6]). Men hvo kom didhen, som gud i sin miskundhed ikke skænkede lindring? I de samme

1) Formodentlig ved midsommertide år 1138.
2) Smnl. Ap. gern. 2,46.
3) Smnl. Luk. 2,37. Kol. 4,2.
4) 1 Kor. 12, 9. 28.
5) Smnl. Mark. 9,29. 16,17. 18.
6) Smnl. Matth. 8,29. Mark. 1,24. 5,7.

dage skete det, at en mø ved navn Ymme, der plagedes af en dæmon, blev bragt frem for præsten Vicelin; og han lod ikke dæmonen i fred, men vedblev at spörge ham, hvor han dristede sig til at vanhellige et ufordærvet redskab, al den stund han selv var fordærvelsens kilde. Derpå svarede dæmonen med tydelig stemme: „Fordi hun nu tredje gang har fortørnet mig". „Og hvormed"? spurgte Vicelin. „Dermed", svarede han, „at hun har hindret mig i min gerning. Ti to gange har jeg skikket indbrudstyve hen i et hus; men begge gange har hun siddet på arnestedet og skræmmet dem bort med sine skrig. Nu da jeg i min herres ærind går til Danien, krydser hun atter min vej; og til straf, fordi hun tredje gang har fortørnet mig, er jeg faret i hende". Da den guds mand imidlertid blev ved med sine besværgelser, sagde han: „Hvi skynder du så stærkt på mig, som selv har i sinde at gå min vej. Jeg skal nu hen til den nærmeste landsby og se til mine fæller, som holder sig skjulte der. Ti det hører med til mit ærind og må göres, inden jeg drager til Danien". Vicelin spurgte: „Hvad er dit navn [1]), hvem er dine fæller og hvem bor de hos"? „Jeg", svarede han, „hedder selv Rufin; af mine fæller, som du spörger mig om, er der to på stedet; den ene opholder sig hos Rothest, og den anden hos en kvinde i samme by. Dem vil jeg derfor se til i dag; men i morgen, för kirkeklokken ringer dagens første time [2]) ind, vil jeg være her igen for at tage afsked, för jeg drager til Danien". Med disse ord for han ud; og møen fandt lindring for

1) Mark. 5,9.
2) Primen, som her nævnes, var den første (omtr. kl. 6 om morgenen) af de 7 såkaldte kanoniske timer. De andre var: Tertien, Sexten, Nonen, Vesperen, Kompletoriet og Morgentimen (Matutina) efter midnat.

de kvaler, han havde plaget hende med. Da bød præsten, at hun skulde kvæges og igen bringes hen i kirken næste morgen för primens time. Da nu forældrene næste morgen tidlig bragte hende hen til kirken, lød det første klokkeslag, inden de fik sat deres fod på dörtærskelen, og straks blev pigen besat. Men den gode hyrde helmede ikke i sin nidkærhed, för guds vældige magt nødsagede ånden til at forlade hende. Iøvrigt stadfæstede det, der fulgte på, hvad han i forvejen havde talt om Rothest, som snart efter hængte sig, da den onde ånd var ham for slem.

Også i Danien udbrød der efter Heriks mord [1]) en alvorlig forvirring; og man måtte være blind for ikke at skönne, at det ikke var nogen ringe djævel, som der havde indfundet sig og hjemsøgte folket. Ti det véd jo dog enhver, at krig og uvejr, farsot og alt andet for menneskeslægten skadeligt må tilskrives dæmonernes tjenende virksomhed.

56. Hertug Henriks hedenfart.

Men lige som i Danien således rasede også i Saxonien krigens storme idelig med indre fejder mellem de store høvdinger Henrik Løve [2]) og Adalbert, der kivedes om hertugdömmet Saxonien. Og medens Saxonerne havde fuldt op at göre hermed, var det, som brast alle töjler på Sklaverne; deres raseri brød løs og bragte især forstyrrelse i Holzaternes land, så at egnen omkring Faldera næsten forvandledes til en ørk som følge af de daglige mord på befolkningen og udplyndringer af landsbyer. Midt under disse

---

1) 18. Sept. 1137.
2) Den Stolte, se st. 35.

trængslers knugende tryk formanede præsten Vicelin folket til at sætte sin lid til gud og med „et sønderbrudt hjærte“ [1]) holde faste og synge hellige bönner; ti onde dage forestod. Henrik, der havde styrelsen af grevskabet, var imidlertid ikke af dem, der plejede at ligge på den lade side, men en mand, der var van at tumle sig i kampen; i al stilhed fik han derfor en hær af Holsatere og Sturmariere trukket sammen, faldt ved vintertide [2]) ind i Sklavenland, angreb dem, der boede nærmest og var brådde i Saxonernes öjne [3]), og tilföjede dem et stort nederlag. Hele Plune-, Lutilinburg- og Aldenburglandet tillige med hele det landstrøg, som begynder ved floden Svalen og ender ved den baltiske sø og floden Trabena, — alle disse lande på de byer nær, som skærmedes af volde og bomme [4]), og som det krævede större anstrængelse at tage, hærgede de blot ved at falde én gang derind med rov og brand. Den følgende sommer [5]) satte Holtsaterne mod i hverandre, rykkede endog uden at oppebie hertugen frem for borgen Plunen, indtog imod forventning med guds bistand denne plads, den fasteste af alle, og lod de Sklaver lide døden, som de traf derinde. I samme år kronedes den krig, de førte, i det hele taget med glimrende held; de hjemsøgte Sklavernes land med gentagne overfald, gjorde Sklaverne samme skel, som disse gerne havde gjort dem, og forvandlede hele deres land til en ørk. Og Holtsaterne betragtede den krig, Saxonerne førte hinsides Albia, som en lykkens tilskikkelse, efterdi man fra ingen side havde lagt dem hindringer i vejen, men

1) Ps. 51,19. 34,19. Smnl. Es. 57,15. 66,2.
2) 1138—39.
3) Smnl. Josva 23,13.
4) Smnl. 5 Moseb. 3,5.
5) 1139.

de havde haft fri hænder til at lade det gå ud over Sklaverne. Ti i regelen holder de store deres hånd over disse for derved at forøge deres indtægter. Da nu kong Lothars svigersön Henrik ved sin svigermoder kejserinde Rikenzes hjælp var kommen i besiddelse af hertugdömmet og havde fordrevet sin fætter Adalbert fra Saxonien, kom grev Adolf tilbage til sit grevskab. Men da Henrik af Badewid mærkede, at hans stilling var uholdbar, satte han ild på pladsen Sigeberk og den stærkt befæstede borg i Hammemburg, som grev Adolfs moder havde ladet opmure fra grunden, for at den skulde tjene byen til bolværk imod Barbarerne. Denne fæstning tilligemed de anselige bygninger, som Adolf den ældre havde ladet opføre, lagde Henrik i grus alle sammen, inden han flyede. Derefter begyndte Henrik Løve [1]) at gribe til våben imod kong Konrad og førte en hær imod ham til et sted i Thuringien, som kaldes Kruceburg. Man fik imidlertid krigen udsat og en våbenhvile afsluttet, og hertugen vendte tilbage til Saxonien, hvor han kort efter døde [2]). Hans sön Henrik Løve, der den gang endnu var et spædt barn, fik hertugdömmet Saxonien. På samme tid overlod barnets moder, fru Ghertrudis, Wagirernes land til Henrik af Badewid for en sum penge; ti derved håbede hun at volde grev Adolf, som var hende imod, bryderier. Men samme frue giftede sig siden med kong Konrads broder, fyrst Henrik [3]), og tabte således hertugdömmets handeler af syne; derfor begav grev Adolf sig til den unge hertug og hans rådgivere for selv at føre sin sag Wagirerland angående; og han

1) Se begyndelsen af dette stykke.

2) 20. Oktbr. 1139.

3) I Juni måned 1142 ægtede Gertrudis markgreven af Østerrig (Avstrien) Henrik Jasomirgot.

gik af med sejren, ikke blot fordi han havde retten på sin side, men tillige fordi han kunde byde en klækkeligere sum. Derfor bilagdes stridighederne imellem Adolf og Henrik på den måde, at Adolf kom i besiddelse af Sigeberk og hele Wagirernes land, men Henrik holdtes skadesløs ved at få Racesburg og Polabernes land.

57. *Opførelsen af byen Lubike.*

Efterat dette således var bragt i stand [1]), begyndte Adolf at genopføre borgen Sigeberk og rande den med en mur. Landet var imidlertid mennesketomt, hvorfor han skikkede bud ud i alle lande, nemlig i Flandrien og Hollandien, til Trajektum, Westfalien og Fresien for at lade sige, at alle, der savnede dyrkelig jord, skulde indfinde sig med deres husstand; de vilde få et fortrinligt land, der både var stort og frugtbart, og som havde overflødighed på fisk og kød og de ypperligste græsgange. Til Holtsaterne og Sturmarierne lod han sige: „Er det ikke eder, som har undertvunget Sklavernes land, og som har betalt det med eders brødres og fædres liv? Hvi vil I da være de sidste til at tage det i besiddelse? I skulde snarere gå i spidsen ind i dette land, der er så godt, som man kan ønske sig det, så I kunde få del i dets herligheder. Ti I, som har taget det ud af fjendehånd, kan med rette göre krav på blomsten af det“. På dette opråb satte en talløs skare af forskellige folkeslag sig i bevægelse, tog deres husstand og rørlige gods med sig, og indfandt sig hos grev Adolf i Wagirernes land for at komme i besiddelse af den jord, som han havde givet dem løfte på. De første, der fik bopæle, var Holtsaterne, som fik anvist et vel

1) Det der nu følger, må henføres til året 1143.

sikret strög i egnen vest for Sigeberk ved floden Trabena og tillige på slettelandet ved Zventineveld og hele den landstrækning, som går fra floden Svalen hen til Agrimesov og Plunesøen. I Darguneland kom Westfalere til at bo, i Utineland Hollandrere og i Susle Fresere. Kun Pluneland var endnu ubeboet. Aldenburg, Lutilenburg og de andre kystlande gav han derimod Sklaverne til bolig og gjorde dem skattepligtige.

Derefter kom grev Adolf til et sted, der hedder Bucu. Her forefandt han volden af en forladt by, som den guds svøbe Kruto havde ladet opføre, og en ø af meget betydeligt omfang, omkredset af tvende floder. Ti på den ene side flyder Trabena forbi og på den anden Wokniza, og begges breder er lige sumpige og uvejbare. Men på den side, hvor der er en landfast forbindelse, ligger en smal höj, der er spærret ved borgvolden. Da den driftige mand så, at stedets beliggenhed var fortræffelig, og at havnen ikke kunde være bedre, begyndte han der at bygge en by og gav den navnet Lubeke, såsom den ikke lå langt fra den gamle havn og den by [1]), som fyrst Henrik en gang havde anlagt der. Derhos skikkede han sendebud til Obotriternes høvding Niklot, sluttede venskab med ham og knyttede alle ansete mænd således til sig ved sin gavmildhed, at de kappedes om at gå ham til hånde og bringe fred til veje i landet. Således begyndte de menneketomme strøg i Wagirerland at få beboere, og tallet på nybyggerne var i stigen. Også præsten Vicelin fik de ejendomme i nærheden af borgen Sigeberk tilbage, som kejser Lothar allerede tidligere havde skænket ham til opførelsen af et kloster og underhold for guds tjenere; og det var greven selv, der opfordrede ham til at komme igen og derefter støttede ham.

1) Se stykke 34 sl. og 41.

58. Opførelsen af klosteret i Hagerestorp.

Imidlertid fandt man det for at undgå ulemperne fra handelspladsen og forstyrrelserne fra borgen heldigst at grunde klosteret i den nærmeste by [1]), som på sklavisk hedder Kuzalina og på tevtonisk Hagerestorp. Derhen skikkede Vicelin den ærværdige præst Volkward med arbejdsdygtige mænd, der skulde tage fat på at rejse bedehuset og klosterets husholdningsbygninger. Men i øvrigt blev der ved foden af bjærget anlagt en kirke for handelspladsen, som sognet kunde benytte. I de samme dage opgav den höjt ansete Thetmar [2]), forhen en lærling af herren Vicelin og hans fælle ved skolen i Frankien, sin indtægt og stilling som dekan [3]) i Brema for at vie brodersamfundet i Faldera sine kræfter [4]). Han agtede denne verden kun ringe, lagde vind på frivillig armod og vandrede som en af de fuldkomneste i ånden. Hans hellighed fortjener lov i alle stykker. Ti den var parret med en så stor ydmyghed og hjærtens godhed, at man i ham kunde se en engel iblandt mennesker; han kunde have medlidenhed med alles skrøbeligheder, men var selv forsøgt i alle ting [5]). Senere blev han tillige med flere brødre kaldet til Hagerestorp eller Kuzalina og var til stor trøst for de nylig indvandrede. Også herren Vicelin sörgede med kyndig omhu for den ny kirke, der var bleven ham betroet, stræbte af al magt at få kirkebygninger rejste på passende steder og forsynede dem fra Fal-

---

1) d. e. landsby.

2) Se stykke 45.

3) Denne stilling klædtes af én af kanonikerne (domherrerne) på stedet.

4) 1142.

5) Smnl. Hebr. 4,15.

dera såvel med præster som med det øvrige behov til altertjenesten.

59. Om abbeden i Klarevallis, salig Bernard.

I hine dage og tider tildrog der sig noget nyt og uhørt, der vakte forbavselse i hele verden. På den tid, da den höjhellige pave Evgenius var kirkens overhoved, og Konrad den tredje styrede riget, kom abbed Bernard i Klarevallis for orde; og da man tillagde ham jærtegn, bredte hans ry sig således, at mange folkefærd trindt om i hele verden lod sig gribe af attrå efter at blive vidne til hans undergerninger og strömmede sammen om ham. På en rejse, denne mand gjorde til Tevtonien, kom han nu til den bekjendte kongsgård Frankenvorde. Der traf han sammen med kong Konrad, som på samme tid netop var kommen derhen i festoptog og ledsaget af samtlige rigsfyrster. Medens nu den hellige under kongens og de höje herrers tilstedeværelse i en kirke arbejdede alvorlig på at helbrede syge i herrens navn, kunde man for den store tilströmning af folk hverken få vished om, hvad hver især fejlede, eller hvorvidt han blev hjulpen. Vor greve Adolf, der netop også var tilstede, ønskede blot at blive vidne til en guddommelig nådevirkning for at overbevise sig om, hvad Bernard duede til. Under disse omstændigheder fik denne en dreng bragt frem for sig. Barnet var både blind og lam, så hans dårlighed måtte falde ethvert menneske i öjnene. Den skarpsindige greve begyndte desårsag at passe omhyggelig på, om han ikke ved denne dreng kunde få en prøve på Bernards hellighed. Den guds mand fik i det samme ligesom en indskydelse fra Vor Herre, udfandt et lægemiddel for grevens skrøbelighed i

troen og forlangte imod sædvane at få drengen under behandling, medens han ellers kun plejede at udtale en velsignelse over de syge; og da man rakte ham drengen, tog han ham på sine arme, rørte under hårde ord [1]) ved hans öjne, og skænkede dem pány deres sekraft, fik derpå hans krogede knæ rettede og bød ham så løbe op ad trinene på en trappe, til iöjnefaldende vidnesbyrd om, at han havde fået både sine öjnes og sine fødders brug igen.

Samme hellige begyndte, belært ved forskellige varsler, at tilskynde fyrsterne selv og skaren af andre troende til at drage til Jerusalem for at kue de barbariske folkefærd i Østen og tvinge dem til at antage kristne love, fordi, som han sagde, tiden nærmede sig [2]), da hedningernes fylde skulde indgå, og derpå hele Israel frelses [3]). På hans opråb viede straks en så mægtig folkeskare sig til denne færd, at det lyder utroligt. I spidsen stod de fornemste, kong Konrad, hertug Fretherik af Svevien, som siden kom til at klæde kongestolen, og hertug Welf med bisper og fyrster og et mandskab, bestående såvel af adelsmænd som af uadelige og menige folk og for stort, til at nogen kunde holde mønstring over dem [4]). Dog lad mig tie om Tevtonernes hær, al den stund kong Lodewik af Parisii [5]) og hele blomsten af Frankerne var ikke mindre ivrige! Hverken i den os nærmest liggende tid eller i umindelige tider har man set eller hørt tale om så stor en hær; dens eneste fejl bestod

1) Nemlig til besværgelse af dæmonen. Smnl. Matth. 17,18. Luk. 9,42. Måske skal der oversættes: Og skænkede ved langvarig berøring hans öjne deres sekraft pány.
2) Smnl. Joh. Åb. 1,3. 22,10.
3) Smnl. Joh. Åb. 1,3. 22,10.
4) En sådan holdtes dog i Spejer 28. Dec. 1146.
5) Helmold kalder ham i det følgende konge af Frankien.

just i, at den var altfor vældig. Krigerne bar korsets mærke både på deres klæder og på deres våben. Men de, der havde sat hele dette foretagende i gang, besluttede imidlertid at lade en del af hæren gå til Østerland, en anden til Hyspanien, men en tredje til vore naboer Sklaverne.

60. Om kong Konrad og kong Lodewik.

Den første og större hær drog altså afsted til lands under kong Konrad af Alemannien og kong Lodewik af Frankien tillige med de mest fremragende stormænd i begge lande. Igennem kongeriget Ungarien nåede de Grekien og skikkede bud til kongen der [1]) for at anmode ham om lejde med ret til at købslå, såsom de havde til hensigt at lægge vejen igennem hans land. Skönt han blev slagen af en stor frygt, besluttede han dog at opfylde deres begæring, i tilfælde af at de ikke havde ondt i sinde, og fik til svar, at de ikke tænkte på at volde nogen forstyrrelse, men det var kun for at skaffe fredens rige större udbredelse, at de havde givet sig på deres frivillige pilegrimsfærd. Altså gav kongen af Grekien dem ved en forordning lejde med ret til overalt for penge at skaffe sig fødemidler, så mange som dem lystede, på ethvert sted, hvor de havde deres lejr. Men i hæren viste der sig i de samme dage en mængde jærtegn, der alle varslede om et forestående nederlag. Det betydningsfuldeste var, at lejren en aften indhylledes i en såre tæt tåge, og da den lettede, blev man var, at teltenes overtræk tillige med alt andet, der havde været udsat for luftens påvirkning, var overstænket med blod, som om det var kommet fra tågen.

1) Manuel Komnenus var den gang græsk kejser.

Da kongen og de andre fyrstelige personer fik dette at se, sluttede de sig til, at det vilde blive deres lod at döje meget ondt på denne færd og tidt at komme i livsfare. Og deres anelse bedrog dem heller ikke. Efter ikke lang tids forløb kom de ind imellem nogle bjærge, hvor de fandt en ypperlig dal med enge og en lille nedrullende ström, og slog selv lejr på brinken, medens de nede i dalen anbragte lastdyrene tillige med de karrer og vogne, hvorpå de havde læsset hærens levnedsmidler og oppakning. Ud på aftenen hørte man tordenskrald og stormbrus oppe fra fjældbrynet, og se! da det blev midnat, bragte et skybrud eller noget sådant bjærgströmmen til at svulme op og gå over sine bredder, bortskylle i et nu alt, hvad det fandtes nede i dalen af mennesker og lastdyr, og slænge det ud i havet [1]). Dette var det første tab, der ramte krigerne på denne deres valfart. Resten af hæren, som var bleven i behold, fortsatte imidlertid sin én gang begyndte færd, drog igennem Grekien og nåede omsider kongestaden Konstantinopolis, hvor de blev i nogle dage for at samle kræfter, og hvorfra de kom til en bugt af havet, som de fleste kalder hellig Georgs arm [2]). Der havde kongen af Grekien sörget for færgeskibe til dem og ladet skrivere være tilstede for at skaffe ham en opgivelse af tallet på dem, der overførtes. Ved gennemlæsningen deraf drog han et dybt suk og udbrød: „Herre, du min gud! hvi har du dog villet, at så meget folk skulde forlade sit hjem? Hvor höjlig vil de ikke komme til at trænge til „din kraftes arm“ [3]), hvis de nogensinde igen skal se det land, som er

1) Ved Körobaka 7. Sept. 1147.
2) Imellem Sestos og Abydos.
3) Ps. 89,11.

målet for alle deres ønsker, deres fødeland mener jeg". Efter at de altså var satte over, lagde kong Lodewik af Frankien vejen hen ad Jerusalem til, men mistede i kamp med de vantro hele sin hær. Og hvorfor skal jeg tale om kongen af Alemannien og dem, som fulgte ham? De gik alle til hobe til grunde af hunger og tørst, bedragne af den vejviser, som kongen af Grekien havde sendt dem; ti istedenfor at føre dem ind i Persernes land, førte denne dem ud i en stor ørk, hvor de af mangel på levnedsmidler og vand tæredes således hen, at de uden videre gav sig selv blot for Barbarernes indhug. Ikkun kongen selv slap med sine mest hærdede krigere levende derfra for derpå at tage flugten tilbage til Grekien. Hvor underlige er dog ikke den höjestes domme [1])! Så skrækkeligt var hærens nederlag, og så ubeskrivelig stor deres nød, at mindet endnu bestandig vækker gråd og klage hos alle dem, der har været med på denne færd og endnu er tilovers.

61. Indtagelsen af Lacebona.

Den anden del af hæren, der havde samlet sig om bord på fartöjer fra Kolonia og andre byer ved Renus og på breden af floden Wisera, sejlede straks ud på det store og vide Ocean og nåede således Britannien. Her brugte man nogen tid til at bøde flåden, hvorpå de i forening med en hel del Angler og Britanner styrede til Hyspanien og gik i land ved den navnkundige Portugalenserby i Galatien [2]) i den tanke at holde deres fromme bönner ved Hellig Jakobus [3]). Opmuntret ved pilegrimenes komme, an-

1) Smnl. Rom. 9,16.
2) Oporto.
3) St. Jago de Kompostella i Gallicien.

modede kongen af Galacien dem om, såfremt de virkelig var uddragne til kampen for Vor Herres sag, da ikke at unddrage ham deres bistand i striden med indbyggerne i Lacebona, der foruroligede de kristnes enemærker. Herpå gik de ind og sejlede med en mængde skibe til Lacebona, medens kongen i spidsen for en mægtig hær nærmede sig byen fra landsiden, så at staden trængtes fra to sider. Desuagtet måtte de ligge for den i lang tid, för de kunde få den indtagen og Barbarerne fordrevne derfra. Derefter bad kongen af Galacien pilegrimene om at dele byttet broderlig og lade ham beholde den tomme by. Og fra den tid af lige indtil nu har den været et sæde for kristne folk. Dette var imidlertid det eneste af pilegrimshærens foretagender, der fik et heldigt udfald.

62. Om Niklot.

Den tredje hær af korsmærkede viede sig til et hævntogt mod de af Sklavernes folk, som bor os nærmest, Obotriterne nemlig og Luticierne, der havde bragt død og fordærvelse over Kristi dyrkere og iblandt dem især over Danerne. Høvedsmænd på denne færd var ærkebisp Albero i Hammemburg, samtlige bisper i Saxonien, desuden den unge hertug Henrik, hertug Konrad af Zaringe, markgrev Adalbert af Saltwidele og Konrad af Within. Da Niklot derfor spurgte, at det ikke vilde vare længe, för der vilde være samlet en hær for at knuse ham, lod han hele sit folk kalde sammen og lægge hånd på opførelsen af borgen Dubin, for at de kunde søge tilflugt der i nødens time. Tillige skikkede han bud til grev Adolf for at minde ham om den pagt, de havde sluttet [1], og anmode ham om en samtale for at indvie

1) Se st. 57 slutn.

ham i sine planer. Da greven imidlertid afslog hans bön med den bemærkning, at han ikke turde tilstå ham den for ej at lægge sig ud med fyrsterne, lod Niklot sine bud hilse og svare: „Jeg havde i sinde at være dit öje og dit øre i Sklavenland, hvor du nylig har fæstet bo, og fritage dig for alle ulemper fra de Sklavers side, som tilforn herskede i Wagirernes land, og nu knurrer over, at man med urette har berøvet dem deres fædrenearv. Hvi vil du da ikke vide af din ven at sige i nødens stund? Eller er det ikke i faren, man skal kende sine venner? Hidindtil har jeg holdt Sklavernes hånd tilbage og hindret dem i at forgribe sig på dig; men nu vil jeg en gang drage min hånd tilbage [1]) og overlade dig til dig selv alene, da du er ked ad din ven, har glemt vor aftale og nægter at komme til mig i nødens time". Men grevens sendebud svarede Niklot og sagde: „At vor hersker ikke kan komme til dig for öjeblikket, har, som du véd, sin grund i omstændigheder, som han ikke råder over. Vis ham derfor fremdeles den velvilje ikke at bryde dit ord og løfte til ham, så at du advarer ham, hvis du mærker, at Sklaverne i smug ruster sig til krig mod ham". Dette lovede Niklot greven, som derfor gav indbyggerne i sit land følgende tilsagn: „Dersom I blot vil holde et vågent öje med eders kvæg og øvrige ejendele, at disse ting kan være i fred for tyve og røvere, så kan I trygt overlade mig omsorgen for folk og land, da jeg skal vide at sörge for, at ingen fjendehær uforvarende kaster sig indover eder". Den kloge mand håbede nemlig ved sit snille at have afvendt faren for at overraskes af en krig, der kunde medføre tab. Men begivenhederne stillede sig anderledes.

---

1) Smnl. Josv. 8,26.

63. Opbrændingen af skibene.

Da Niklot nemlig mærkede, at iværksættelsen af den én gang svorne færd var uigenkaldelig besluttet, udrustede han hemmeligt en hær, som han lod indskibe sig, satte med den over søen og lod flåden lægge til ved mundingen af Travena for således, inden Saxonernes styrke kunde kaste sig over hans område, først at lade hele Wagirernes land undgælde. Da det var blevet aften, skikkede han derhos bud til Sigeberk, eftersom han havde lovet greven at advare ham; dette kunde han imidlertid have sparet, eftersom greven var fraværende, og tiden desuden for knap til at bringe en hær på benene. Da det derfor gryede ad den dag, hvorpå man i kirken højtideligholder begge de hellige, Johannes' og Pavlus' dødsfest [1]), stod Sklavernes flåde ind ad Travenas munding. Og straks gjorde indbyggere i byen Lubike, som havde hørt den dumpe larm af hæren, anskrig hos bymændene og berettede: „Vi har hørt et stærkt råb lyde, der kunde synes at komme fra en brat fremrykkende skare; men hvad der virkelig er på færde, ved vi ikke". Man sendte da bud omkring i byen og hen på torvet for at advare alle om, at en fare truede. Men befolkningen havde drukket tæt og var så forsviret, at man hverken kunde få dem purret op fra det sted, de lå på, eller gennet bort fra fartöjerne, inden de var helt indesluttede af fjender, og ild havde fortæret deres rigt ladede skuder; over tre hundrede mænd måtte samme dag bide i græsset. Den præsteviede munk Rodolf blev, da han vilde søge tilflugt i borgen, indhentet af Barbarerne og

1) 26. Juni 1147. De blev begge martyrer omtr. 363 under Julianus Apostata.

bukkede under for tusind sår. Endvidere måtte de, som opholdt sig i borgen, to dage igennem udholde det voldsomste angreb; og derhos gennemstrejfede tvende rytterskarer hele Wagirernes land og ryddede alt, hvad de stødte på i Sigeberks forstad. Også den egn, der kaldes Dargune [1]), og hele det strøg nedenfor Travena, der var beboet af Westfalere, Hollandrere og andre fremmede folkefærd, blev et bytte for den grådige lue. Og de kække, som med våben i hånd prøvede at sætte sig til modværge, huggedes ned, medens deres hustruer og börn bortførtes som fanger. Derimod sparede fjenderne de Holzatere, der bor vest for Sigeberk hinsides Travena, gjorde holdt på bymarkerne ved Kuzalina og standsede her deres fremrykning. Heller ikke ødelagde Sklaverne nogen af flækkerne på slettelandet ved Zventinevelde, skönt de strækker sig lige fra Svalenströmmen til strömmen Agrimesov [2]) og Plunesøen, eller forgreb sig på noget af alt det, som tilhørte de der bosatte folk. Ordet gik den gang almindelig, at det var nogle Holzatere, der havde afstedkommet al den fortræd og forvirring af had til indvandrerne, som greven havde fået til at komme sammen fra det fjærne og nedsætte sig der i landet, hvorfor det tillige viste sig, at kun Holzaterne var blevne sparede. Dog blev staden Utine også reddet som følge af sin faste beliggenhed.

64. Om præsten Gerlav.

Jeg vil her berette noget, som fortjener at komme til efterverdens kundskab. Da Sklaverne ret af hjærtens lyst havde udpint Wagirernes land, kom de til

---

1) Se stykke 57.
2) Se stykke 57.

sidst til Susleegnen for at hjemsøge den der værende nybygd af Fresonere, hvis tal man havde anslået til over fire hundrede mandspersoner. Men nu da Sklaverne stod for dören, fandtes der knap hundrede mænd i den lille fæstning, eftersom de øvrige var vendte tilbage til deres fædreland for at tage sig ad det liggendefæ, som de der havde ladet forblive. Da fjenderne havde stukket ild på alt uden for fæstningen, blev de, som opholdt sig inde i denne, hårdt trængte af deres angribere. Ti hele dagen igennem gik tre tusind af Sklavernes krigsmandskab dem djærvt på klingen i sikker forventning om sejren, medens besætningen måtte nöjes med at købe sig forlænget liv ved fortsat kamp. Da Sklaverne imidlertid mærkede, at sejren vilde koste blod, lovede de Fresonerne at spare deres liv og lemmer, når de vilde forlade fæstningen og udlevere deres våben. Nogle af forsvarerne begyndte derfor at råbe på overgivelse for at redde livet; men den heltemodige præst [1]) revsede dem og sagde: „Hvad har I for, mænd? Bilder I eder ind, at I kan købe eders liv ved overgivelse, eller at Barbarerne er til at stole på? Nej, landsmænd, I farer vild, og det er dårligt at fæste lid til deres ærlighed. Eller har I glemt, at ingen af alle indvandrerne er Barbarerne så forhadte som Freserne? Vi er ret stinkende for dem [2]). Hvi kaster I da eders liv hen frivillig og iler eders undergang i møde! Jeg besværger eder ved den gud, der har skabt „jordens kreds“ [3]), og som ikke spörger om mange eller få for at redde [4]), at I end en kort tid prøver eders kræfter i kampen

1) Gerlav; se stykkets overskrift.
2) Smnl. 1 Mos. 34,30.
3) Ap. gern. 17,26.
4) Smnl. 1 Makk. 3,18.

med fjenderne. Ti så længe som denne vold er imellem os og dem, kan vi dog endnu bruge vore arme og våben og behøver ikke at opgive alt håb om at beholde vort liv; udleverer vi derimod vore våben, bliver en skændig død enden på det hele for os. Så borer da för det sværd, som de vil, I godvillig skal udlevere til dem, dybt i deres inderste marv, at I må få bod for blod! Lad dem smage eders djærvhed og ikke bære sejren hjem uden skrammer"! Og med disse ord gav han dem tillige en prøve på sit höje mod ved selv med en eneste mand til at stille sig foran porten, drive fjendens horder tilbage og med egen hånd fælde en mægtig hob Sklaver; og skönt han tilsidst havde mistet sit ene öje og fået underlivet gennemboret, var han dog lige ivrig i kampen og bar lige som en guddommelig kraft til skue både på sjæl og legeme. Således kæmpede præsten Gerlav tillige med hele den lille skare i borgen Susle ikke mindre heltemodigt, end Sarvias höjt berömte sönner [1]) og Makkabæerne gjorde i de gamle dage, og værnede fæstningen mod ødelæggernes vold. Ved rygtet herom samlede greven en hær for at stride med Sklaverne og drive dem ud af sit land; men da disse fik nys om hans plan, vendte de tilbage til deres skibe og drog afsted med et mægtigt bytte både af fanger og allehånde løsøre, som de havde taget i Wagirernes land.

65. Om angrebet på Dimin.

Imidlertid flöj det rygte ud over hele Saxonien og Westfalien, at Sklaverne havde vovet sig frem og

1) Zerujas sönner Joab og Abisaj, kong Davids søstersönner. Smnl. 2 Sam. 14,1. 16,9. 18,2.

været de første til at begynde krigen; og hele den korstegnede hær, der agtede at gå imod dem, ilede derfor med at nå deres land for at tage hævn for denne krænkelse af retten. Den delte sig, lagde sig for de to fæstninger Dubin og Dimin og byggede mange angrebsværker imod dem. Også en hær af Daner gav møde for at understøtte angrebet på Dubin, og dette voksede således i kraft. Da derfor de indesluttede en dag lagde mærke til, at Danernes hær ikke var synderlig virksom — i hjemmet er de nemlig stridbare nok, men ude taber de lysten til krig [1]) — gjorde de pluselig et udfald, fældede mange af dem og gødede jorden med deres døde kroppe; ti der var jo ingen mulighed for, at de kunde få hjælp, afskårne som de var ved sø og salten vove [2]) fra deres brødre i hjemmet. Harmen over det lidte tab bedrog imidlertid kun til, at hæren gik hårdere på i kampen. Men vor hertugs og markgrev Adalberts vasaller skiftede ord med hverandre og sagde: „Er det land og det folk, vi her hjemsøger, ikke vort folk? Hvi „„lader vi os da finde [3])““ som de, der er vore egne fjender og øder det gods, vi selv skulde have i skat og skyld? Vort tab går jo også ud over vore lensherrer“! Og fra den tid af begyndte man i hæren at skubbe af sig og skaffe de angrebne lindring ved gentagen våbenhvile. Ti hver gang Sklaverne var i begreb med at bukke under i en kamp, holdt man hæren tilbage og hindrede den i at følge dem på flugten og indtage borgen. Tilsidst tabte vore folk helt lysten til at kæmpe og sluttede forlig på det vilkår, at Skla-

---

1) Se stykke 51 sl.

2) Dette udtryk er brugt i oversættelsen, da det er Østersøen, hvorom talen er, og denne ikke godt, som hos Helmold, kan betegnes som et stillestående, grundt vand (stagnum).

3) Ap. gern. 5,39.

verne skulde antage den kristne tro og frigive de Daner, som de havde holdt fangne. Mange af dem lod sig således døbe blot for et syns skyld, og af fangerne satte de kun alle de gamle og utjenstdygtige på fri fod, men beholdt resten, som endnu var i deres bedste alder og skikkede til slid. Således opgav man denne storartede færd uden at have fået synderlig meget udrettet. Ti det varede kun ganske kort, för Sklaverne teede sig endnu umedgörligere end tilforn og hverken brød sig om dåben eller dyede sig for at plyndre Danerne.

66. Om hungersnøden.

Vor greve bragte imidlertid det forstyrrede venskab på fode igen og sluttede fred med Niklot og de øvrige Sklaver, som boede mod øst. Alligevel stolede han ikke fuldt og fast på dem, eftersom de havde brudt det første forlig og hjemsøgt og hærget hans land på det grueligste. Han søgte imidlertid at trøste sit folk for deres lidelser og fjendernes hjemsøgelser og bad dem ikke lade sig kue af denne modgang, men huske på, at Markomanner [1]) må have en hård hud og være villige til at ofre liv og blod. Også til at løskøbe fanger var han ivrig. Hvorfor tale om Kristi præst Vicelin? I denne nød, da Barbarernes raseri var gået ud over så mange, og mangelen på korn havde fremkaldt hungersnød, lagde han alle indbyggerne i Faldera og Kuzalina indstændig på hjærte at tage sig ad de fattige. Til denne gerning passede „den guds mand“ [2]) Thetmar uden

---

1) Indbyggere i de såkaldte „marker“ (grænselande); disse var stadig udsatte for angreb af rigets fjender.
2) Et udtryk, der bruges i det gl. T. om profeterne.

sammenligning bedst; han uddelte og bortskænkede som en tro og klog tjener [1]) overalt til de fattige af et kærligt sind og med fuld hånd, så jeg ikke kan finde ord stærke nok til hans pris. Ja! visselig svulmede denne præstemands hjærte af en miskundhed, der udbredte den sødeste duft [2]); og de trængende, som biede på en almisse af den guds mands hånd, lå henstrakte i sådan mængde uden for klosterets döre, at det tegnede til, at denne hans gavmildhed vilde ødelægge stedets midler. Derfor satte klosterets husholdere lås og bom for forrådskamrene, på det at gården ikke skulde lide tab. Hvad skulde den guds mand gribe til? De armes skrig var ham uudholdelige; men han havde intet imellem hænder, som han kunde give dem. Derfor begyndte den medlidende mand at „handle snildelig“ [3]) og snige sig rundt omkring laderne for snedig at opspore et sted, hvor man kunde komme til. Og når han i al stilhed havde fundet et sådant, gik han til værks som en tyv og uddelte hver dag til de fattige, så langt det kunde række. Men det er os berettet af folk, om hvis troværdighed der kun kan være én mening, at det kornforråd, der således gik med, stadig erstattedes ved guds nåde. Og troen på denne kendsgerning vinder kun i styrke, når man tænker på, hvad Helias og Helisæus [4]) har udrettet; ti det er uden for al tvivl, at der endnu er mennesker, som ikke står tilbage for dem hverken i djærvhed eller underlige gerninger.

67. *Om Ethelers død.*

Der hengik altså en föje tid, så Wagirerland igen fik lov til at trække vejret efter den hårde medfart,

1) Smnl. Matth. 25,21. 23. Luk. 19,17. 16,8.
2) Smnl. 1 Mos. 8,21.
3) Luk. 16,8.
4) Elias og Elisa; se 1 Kong. kap. 17. 2 Kong. 3.

det havde lidt; se! da rejste der sig pâny kampe fra Norden, som atter medførte smerter og sår. Ti efter at Henrik med tilnavn Emun var dræbt [1]), var der hele tre kongsemner i behold, nemlig Svejn Heriksſön, Waldemar Kanutsön og Kanut Magnussön. Men da disse endnu kun var småbörn, besluttede Danerne at sætte en vis Herik med tilnavn Spak til deres formynder for at tage sig ad riget og kongesönnerne; og denne var en fredsæl mand, som styrede det ham betroede land i uforstyrret ro; kun de forbitrede Sklaver havde han ondt ved at holde stangen. Ti disses røvertog gik det netop på hans tid usædvanlig vildt med. Men da Herik følte sin sidste time nærme sig, lod han de tre unge prinser kalde og bestemte efter stormændenes råd Svejn til konge, men bød Waldemar og Kanut lade sig nöje med deres fædrearv; og da han således havde bragt dette i rigtighed, afgik han ved døden [2]). Men lige straks gjorde Kanut Magnussön brud på sin formynders sidste vilje, prøvede på at tilrive sig kongemagten og bekæmpede Sveno af al magt. Waldemar sluttede sig til den sidste, og hele Danien kom i oprør. Store tegn viste sig på den nordlige del af himlen, fremtoninger, der grangivelig lignede ildfakler og menneskers røde blod. Og varslerne löj ikke! Ti alle véd, hvor stort et mandefald netop denne skrækkelige krig førte med sig.

Begge konger stredes om at få vor greve dragen over, hver på sin side, og skikkede bud til ham med gaver og det ikke få, medens de lovede endnu betydeligere. Men greven fandt velbehag [3]) i Kanut; og efter at de havde haft et møde, hyldede han ham.

---

1) Se stykke 55 sl.
2) 27. Avg. 1147.
3) Smnl. 1 Sam. 2,26.

Dette opbragte imidlertid Svejn således, at han i spidsen for en væbnet skare gennemfor Wagirerland, satte ild på Aldenburg, ryddede hele kyststrækningen og inden sin bortgang stak bygden ved Sigeberk i brand, så at alt der omkring fortæredes af de grådige luer. Mesteren for denne ufærd hed Etheler [1]), en Thetmarser ad byrd, der ved rigelig understøttelse fra Danerne havde forstået at göre sig alle de kækkeste Holzatere forbundne. Da han derfor var bleven tagen til kongens [2]) høvedsmand, var det hans stadige forsæt at fordrive greven fra hans land og lægge dette under Danernes krone. Men greven kom imidlertid til kundskab herom og begav sig derpå straks til hertugen for at søge beskyttelse hos ham; ti han kunde ikke med sikkerhed blive i Holzacien, eftersom tallet på Ethelers mænd var vokset, og disse stod ham efter livet. Enhver, der ønskede at blive Ethelers mand, behøvede blot at indfinde sig og modtage en klædning, et skjold eller en hest af hans hånd; og ved slige bestikkelser fyldte han hele landet med frafaldne. Derfor lod hertugen det bud udgå til hele Holzaternes og Sturmariernes folk, at, hvor som helst de traf nogen af Ethelers mænd, skulde de tvinge dem til enten at opsige denne huldskab og troskab eller i modsat fald til at forlade landet. Dette skete virkelig, og hele folket forpligtede sig med ed til at stå under hertugen og adlyde sin greve. På den dag enedes Holzaterne, og alle oprørsmænd fik enten tilgivelse eller bortjoges fra landet. Greven skikkede altså bud til Kanut med opfordring til ufortøvet at indfinde sig med en hær for at overvælde Svejn; han kom ham også selv imøde i nærheden af Sles-

1) Han omtales også af Saxo Grammatikus.

2) Svejns.

wik i spidsen for fire tusind let væbnede, og begge slog lejr i længere afstand fra hinanden, medens Svejn lå inde i byen med en ikke ganske ringe skare stridsmænd. Men høvedsmanden for Svejns hær, Etheler, mærkede, at han truedes fra begge sider, og at angriberne var mange i tallet; derfor sneg han sig hemmelig bort til Kanut og lokkede ved at bestikke hans høvedsmænd den unge fyrste til uden grev Adolfs vidende at vende tilbage til sit eget land og lade sin hær gå hver til sit. Med det samme indledede han en våbenhvile og lovede uden blodsudgydelse at skaffe Danerne fred; og da han havde udrettet så meget, vendte han om til Sleswik for næste morgen at kæmpe med greven og knuse ham med ét slag. Samme aften befandt imidlertid en af grevens fortrolige venner sig i Sleswik; og da han kom efter, hvad man havde bag øret, satte han i störste hast over søen, kom til greven i lejren og udbrød: „Man har ført dig bag lyset, greve! man har ført dig bag lyset og styrtet dig i fordærvelse. Kanut er vendt hjem til sit fædreland med den hær, du skulde hjælpe; du ligger her ganske alene, og ved daggry vil Etheler være her for at prøve styrke med dig“. Greven kunde neppe fatte en sådan troløshed, men sagde til sine folk: „Efterdi vi ligger her midt på vildene hede [1]), og vore heste ikke har noget til føden, gör vi bedst i at bryde op og finde en mere passende lejrplads“. Således mærkede hæren, at en jobspost havde sat grevens sind i bevægelse, brød op med lejren fra et sted, Kuningisho kaldet, og vendte sine fjed ad Egdora til, men styrtede således afsted over hals og hoved, at greven, da han nåede denne flod, af sine fire tusind let væbnede neppe havde fire hundrede

1) Kropperhaide.

hos sig. Til dem stillede han følgende opfordring: „Uagtet vore brødre og venner uden at være tilstrækkelig hjemme i forholdene har ladet sig jage af en tom skræk, holder jeg det ikke desto mindre for rådeligst, at vi forbliver her for at værne om vort land og udskikker spejdere, som kan give os nöjere underretning om fjendernes færd“. Og straks sendte han bud ud for at erfare, hvorledes alt stod til; men hans sendebud faldt ved Sleswik i fjendehånd og kastedes i lænker, hvorpå Etheler sagde til sin herre kongen: „Nu er det på tide ufortøvet at bryde op med hæren; da vil denne greve, som er ladt i stikken af alle, af sig selv falde i hænderne på os. Når vi så har gjort det af med ham, kan vi gå lige ind i hans land og skalte dermed efter behag“. Derpå brød de op med en stærk skare; men greven, hvis harme det havde vakt, at budene ikke var vendte tilbage efter aftale, skikkede ny spejdere ud; af disse blev det ham ufortøvet tilkendegivet, så snart fjenden var i sigte. Og skönt han i grunden var bekymret over sit lidet talrige mandskab, var han alligevel så tapper en mand, at han foretrak at kæmpe, hvorfor han sagde til sine våbenfæller: „Nu er öjeblikket kommet, stalbrødre! til at vise, hvem der er kæk og djærv og dristig tör gå faren under öjne. Vel har jeg ikke sjælden måttet høre ilde af mine egne landsmænd for mit fejge kærlingesind, og fordi jeg hellere vilde afværge krigens ulykker med munden end med hånden. Imidlertid var det med velberåd hu, jeg gjorde dette, så længe jeg kunde forebygge krig uden at ofre en blodsdråbe. Men nu da faren i hele sin skrækkelighed står for dören, og vi behøver stærke arme, nu er det på tide at vise jer, om det, som I siger, er et kærlingehjærte, jeg har. Dog skal I med guds hjælp snarere få at se, at jeg

har et mandshjærte. Imidlertid vil jeg være endnu tryggere, hvis I er af samme mening og alle vil sværge at stå last og brast med mig i kampen for fædrelandet. Ti nu gælder det at svinge våben og værge, ikke blot fordi det er en skænsel at fly, men tillige fordi vort fædreland ellers er redningsløst fortabt“. Da grevens tale var til ende, følte hans kampsinder sig opildnede og forpligtede sig ved en dyr ed til at holde stand til deres eget og fædrelandets frelse. Da bød greven at kaste broen af og udstille vagter ved de grunde steder i floden. Men imidlertid kom der et bud og meldte, at fjenden var i færd med at sætte over ved en flække, Skullebi kaldet. Efterat greven havde holdt bön, ilede han derfor imod den del, der var sat over főr den øvrige hær. Ved det første sammenstød blev han kastet af hesten, men hjulpet i sadlen igen af tvende riddere, som kom ham til undsætning. Men kampen var hård, og udfaldet uberegneligt, indtil en af dem, der stod på grevens side, råbte, at man skulde hugge dygtig løs på haserne af hestene, som fjenderne sad på. Dette havde til følge, at hestene sank sammen og med dem deres svært pansrede ryttere, så de blev et bytte for vore landsmænds sværd. Etheler selv faldt, og de øvrige fornemme folk blev nedhuggede eller gjorte til fanger. Kongen og hans følge, der stod på flodens anden bred og derfra var öjenvidner til kampen, greb flugten og vendte om til Sleswik. Men også greven vendte hjem med hæder fra sin sejr, førte höjtstående mænd med sig som fanger og så sig ved hjælp af de løsepenge, disse gav ham, i stand til at klare en del af sin gæld.

Og fra den tid af helligede han sit eget land fortrinsvis sin omhu. Ti hver gang rygtet gik, at enten Danerne eller Sklaverne rørte sig, lod han straks en

hær lægge sig på det tjenligste sted, ved Travenemunde eller ved Egdora. Og Holzaternes, Sturmariernes og Markomannernes store hob rettede sig efter hans befaling. I almindelighed bruger man navnet Markomanner om den fra alle sider sammenskrabede befolkning i en mark [1]). Sådanne marker findes der adskillige af i Sklavernes land; og den ringeste blandt dem er ikke vort Wagirerland med dets kække befolkning, der er hærdet i kampen både med Daner og Sklaver. Over alle disse strakte sig grevens myndighed. Og han skaffede sit folk ret, bilagde deres stridigheder og friede de undertrykte ud af de mægtiges hånd. Kirkens tjenere var han fremfor alt venlig imod og tålte ikke, at nogen trådte dem for nær, hverken i gerning eller i ord. Men han döjede meget med at tvinge de genstridige Holzatere; ti dette fri og trodsige, rå og töjlesløse folkefærd så i freden kun et åg, som det på ingen måde vilde böje sig under. Alligevel gik denne mands overlegne kløgt af med sejren, og han fik netop på dem lejlighed til at vise sine store åndsgaver. Ti han vedblev at lokke disse utæmmede vildæsler, om jeg så må kalde dem, til sig ved alskens tryllesange, til han fik dem töjlede. Lad kun enhver, der vil, tage dette folks væsen i öjesyn, sådan en forandring som det har undergået, idet det tidligere „havde kun vane til det vilde fjæs at formumme, samt at udspænde garn for den forvildedes fod“ og derhos stjal, hvad det ikke kunde komme afsted med at røve; — men jeg beder enhver lægge vel mærke til, hvilken forskel der er på deres liv den gang og nu, da de har begyndt at vandre på „fredens vej“ [2]). Monne det ikke være den

1) Se begyndelsen af stykke 66.
2) Rom. 3,17.

höjestes höjre hånd, der har virket denne forandring [1])? Derefter forligte greven sig med Danernes konge Svejn, der havde været så heldig at vinde flere sejre og at få Kanut udjaget af landet og tvunget til på flugten at tage sin tilflugt til Saxonerne, hvor han fandt ly hos den vidt og bredt bekendte ærkebisp Hartwik [2]), som var en såre höjbåren og lige så hovedrig mand.

68. Om hertug Henrik [3]).

I de samme dage hjemførte vor unge hertug hertug Konrad af Zeringges datter, frøken Klementia, som sin brud [4]), og tiltrådte regeringen over hele Sklavernes land, idet han efterhånden steg i magt og indflydelse. Ti hver gang Sklaverne gjorde vanskeligheder, tog han på dem med jærnhandske, så de gav ham alt, hvad han fandt for godt at forlange, for at de kunde bjerge deres liv og deres fædreland. Dog var det på alle de togter, han allerede i sin første tid gjorde imod dem, kun deres pung men aldrig deres kristendom, han spurgte om. Ti de vedblev uforstyrret at ofre til dæmonerne og ikke til gud [5]) og drev fremdeles strandhug på Danernes kyster.

69. Om ærkebiskop Hartwik.

Da derfor ærkebispen i Hammemburg, herren Hartwik, mærkede, at Sklavenland var roligt, satte han

1) Smnl. Ps. 77,11.
2) Hans forgænger Adalbero døde 1148. Om Hartwiks slægt se 2. bog 6. st. imod slutningen.
3) Se stykke 56.
4) 1147.
5) Smnl. 1 Kor. 10,20

sig for atter at lade de bispesæder i Sklavenland opbygge, som de rasende Barbarer havde nedrevet, nemlig det i Aldenburg, Racisburg og Mikilenburg. Det i Aldenburg havde Otto den store grundlagt [1]) og underlagt det Polaberne og Obotriterne fra Holzaternes grænser lige hen til floden Penis og byen Dimin. Den første, han indsatte til biskop der, var Marko; den anden var hans eftermand Ekward, den tredje Wago, den fjerde Ezike, den femte Folkard, den sjette Rejnbert, den syvende Benno, den ottende Mejnner, den niende Abelin og den tiende Ezo. På dennes tid slog den store Adelbert sig op i Hammemburgkirken og satte af de rejsebiskopper, som han gav føden, Johannes til bisp i Mikilinburg og Aristo i Racesburg, hvorved Aldenburgstiftet blev delt i trende bispedömmer [2]). Dog da gud for at straffe menneskene for deres synd lod kristendommen gå til grunde i Sklavenland, henstod disse bispestole ubesatte i otti fire år lige indtil ærkebiskop Hartwiks tid [3]). Denne kirkefyrste, som selv var af höj byrd, anstrængte sig såre for at tilbagevinde de lydbisper i hele Dacien, Norwegien og Svedien, som efter fortidens beretninger en gang skal have stået under Hammemburgkirken. Da han imidlertid ikke udrettede det mindste, hverken hos paven eller hos kejseren, ved sin föjelighed og sine gentagne bestikkelser, vilde han dog skaffe sig nogle lydbisper, og gjorde derfor et forsøg på at genoprette de for rum tid siden nedlagte bispedömmer i Sklavenland; til den ende lod han den ærværdige præst Vicelin kalde og indviede ham, skönt han alt var i en fremrykket alder og havde tilbragt

1) Se stykke 11.
2) Se stykke 22.
3) Se stykke 24.

tredive år i Holzaternes land [1]), til bisp for Aldenburgstolen [2]). End videre indsatte han herren Emmehard i Mikilinburg; og begge modtog deres indvielse i Rossevelde for at skikkes til nødens og hungerens land, hvor Satan havde sin trone, og alle urene ånder deres bolig [3]).

Men alt dette havde han foretaget uden at tage enten hertugen eller vor greve på råd med, hvoraf følgen blev, at det venskab, der hidtil havde hersket mellem herren Vicelin og vor greve, fra den tid af led et knæk. Ti för den tid plejede greven at hædre ham som en fader. Men nu hævede han alle tiender, som kunde komme den ny bisp til gode i det år, og vilde ikke ud med den mindste smule. Da måtte bispen gå til hertugen for at bede om forladelse og fandt en ærbødig og ærefrygtsfuld modtagelse. Hertugen sagde da til ham: „Rigtignok havde I, biskop! fortjent, at jeg hverken skulde hilse på eder eller modtage eder, eftersom I har taget eder bispenavn uden at rådføre eder med mig, som dog skulde have rådet i den sag, især i et land, som gud har hjulpet mine fædre til at indtage med sværd og skjold, og som disse har efterladt mig til arv og eje. Såsom jeg imidlertid selv for længe siden er kommen til den overbevisning, at I er en hellig mand, og vore forfædre har befundet eder tro at være fra først til sidst, har jeg nu i sinde at skrive eders fejl i glemmebogen og af ganske hjærte række hånd til eders forfremmelse, men på det vilkår, at I föjer mig i, at jeg må iklæde eder som biskop. På den måde vil I kunne fremme eders sag“. Dette tyktes biskoppen en hård tale, fordi det var stik imod skik og brug. Ti bisper

1) Denne angivelse er ikke nöjagtig. Der burde stå 22.
2) 11. Okt. 1149.
3) Smnl. Joh. Åb. 2,13. 18,2.

har kun kejserens majestæt ret til at iføre deres skrud. En af hertugens tro tjenere, Henrik af Witha, en mægtig riddersmand, der gjorde meget ad bispen, sagde derfor til denne: „Handl I, som det er eder tjenligt, ved at nærme eder vor fælles herre og göre ham til måde, på det at I kan få kirker opførte i Sklavenland og selv komme til at lede tjenesten i guds hus. I modsat fald vil al eders möje være spildt, og hverken kejseren eller ærkebispen være eder til nogen nytte, så længe I har min herre imod eder. Ti ham og ingen anden har gud skænket dette land. Og hvad er det da for store fordringer, min herre stiller til eder, og som enten skulde stride imod eders samvittighed eller eders ære? Det hele er jo en ren ubetydelighed, som dog kan gavne eder uberegneligt: min herre modtager blot en vånd og nedlægger den i hånden på eder for dermed at tilkendegive, at I har ladet eder iklæde; og I kommer for fremtiden til at stå på en fortrolig fod med hertugen og vinder anseelse blandt de hedninger, hvis omvendelse I står i begreb med at påtage eder“. Bispen udbad sig da en frist til at tage hans råd under overvejelse. Man lod ham fare i fred; og han nåede til Bardewik, hvor han overfaldtes af en dødelig sot, der nødte ham til at blive der en tid lang. Ti han ramtes af et slag, hvis følger han kendelig ikke forvandt, så længe han levede. Da han imidlertid følte lidt lettelse, kørte man ham til Faldera; men det varede længe, inden hans svaghed tillod ham at genoptage sin kirkelige virksomhed. Ti alderens tryk bidrog til at forværre hans sygdom. Men da gud skænkede ham så mange kræfter, rejste han straks til Brema for at spörge ærkebispen og klærkene der til råds i anledning af den fordring, hertugen havde stillet. De begyndte alle endrægtig at udtale sig derimod og sva-

rede ham: „Vel véd vi, ærværdige biskop! at eders hellighed selv bedst må forstå, hvad der båder eder i den sag. Da I ikke desto mindre er kommen hertil for også at høre vort råd, vil vi i korthed give eder vor mening til kende. Det første, man herved må tage i betragtning, er, at ingen uden kejseren efter loven er værdig til at iklæde en bisp; ti kun kejserværdigheden står höjt nok dertil, da han næst efter gud selv er den mest ophöjede iblandt „menneskens börn“ [1]); men selv kejseren har måttet betale denne sin forret i dyre domme. Og de værdigste kejsere har ikke regnet det for en småting at kalde sig bispernes herre, men har måttet bøde for dette deres fejltrin med opofrelsen af rigets bedste skatte, indtil kirken omsider, efter at være stegen i rigdom og have vundet i glans, har troet uden at fornedre sig selv at kunne finde sig i en ringe eftergivenhed og uden at rødme at kunne böje sig for en eneste mand for ved hans hjælp at være herre over mange. Ti hvor finder man nogen steds en hertug eller markgreve eller nogen rigens fyrste, selv den allerstörste, som vægrer sig ved at hylde biskoppen ved håndsrækning, og som undlader, hvis denne afviser ham, „i tide og i utide [2])“ at skubbe sig frem? Der er et formeligt væddeløb om at blive kirkens mand og få del i dens goder. Vil I altså opgive denne store ære og göre brud på en ret, som skriver sig fra kirkens höje myndigheder? Vil I give denne hertug hånden, på det at fyrsternes tidligere herrer ved at tage eder til mønster kan synke ned til at blive deres trælle? I, som nu er moden af alder, og bestandig har vist en hæderlig færd, burde mindst af alle forskylde, at mis-

1) Ps. 11,4. 14,2 (53,3). 33,13.
2) 2 Tim. 4,2.

brug indsniger sig i herrens hus. Sligt være langt fra eder [1])! Ja selv om fyrstens raseri imod eder giver sig endnu stærkere luft, må I dog vel hellere miste eders timelige gods end tabe eders ære. Lad dem kun tage eders tiender, om de så vil; lad dem kun, hvis de finder for godt, spærre eder adgangen til eders stift! den modgang kan I bære. I har jo dog huset i Faldera, hvor I trygt kan dvæle og bie på herrens frelse [2])". Ved disse og lignende ord bevægede de ham til at lade hertugens ønske uopfyldt. Imidlertid forsinkede han ved at lade sig overtale hertil på mangfoldig vis sin ny plantnings fremvækst. Ti aldrig nogensinde kunde vor bisp gå til hertugen med nogen anmodning til bedste for kirken uden at få det svar, at denne var villig til at opfylde alle billige fordringer, så snart man havde vist ham den skyldige ære; i andet fald vilde man ikke udrette noget ved at kæmpe mod strömmen. Men bispens ydmyghed var så stor, at han slet ikke vilde have været utilböjelig til for kirkens bedste at föje sig efter hertugen i hans higen efter verdslig ære, hvis ærkebispen og de øvrige Bremerklærke ikke havde sat sig derimod. Ti disse var ikke mindre forfængelige og fandt, medens deres blomstrende kirke havde skatte i overflødighed, at det var deres værdighed, det her gik ud over, hvorfor de brød sig mindre om indtægten end om mængden af de bispedömmer, der stod under ærkebispestolen. Dette viste sig allertydeligst derved, at ærkebispen med hensyn til kirken i Falderas ejendomme optrådte såre ubillig imod vor biskop ved at borttage og udskille dele derfra og formene ham at leve i ro på det hvilested, som han selv

1) Smnl. Rom. 6,2.
2) Smnl. 1 Mos. 49,18. Ps. 119,166.

havde givet ham anvisning på. Man så derfor den samme mand, der havde haft så stort et navn tilforn, medens han som sin egen herre havde kunnet göre og lade alt, hvad han selv vilde, nu, da han havde fået dette navn byttet med navn af biskop, lige som omsnoet af usynlige lænker at anråbe enhver om bistand. Ti den mand, som havde fred med ham [1]), bortdrog ham netop fra klogskabens og „fredens vej" [2]) og hindrede ham i at slutte sig til dem, ved hvis hjælp kirken skulde trives og bære frugt.

Desårsag gjorde han alt, hvad han under slige omstændigheder kunde, besøgte kirkerne i sit stift, stod medlemmerne af sin menighed bi med påmindelser i deres salighedssag og meddelte dem på sit hellige embeds vegne åndelige gaver, uagtet han i det timelige ikke høstede nogen lön af dem [3]). Ti greven oppebar de bispen tilkommende tiender. På samme tid indviede han et bedehus i Kuzelina, som med et andet navn kaldes Hagerestorp, en kirke i Bornhovede ikke at forglemme. Fremdeles begav han sig til den nybyggede stad ved navn Lubeke for at styrke [4]) indbyggerne der og indviede sammesteds gud Herren et alter. Derfra drog han videre for at besøge Aldenburg, hvor der en gang havde været et bispesæde, og fandt en velvillig modtagelse hos de vilde indbyggere der i landet, hvis gud hed Prove. Navnet på den præst, som forestod deres afgudsdyrkelse, var Mike. Men også en fyrste var der i landet, som hed Rokel, en ivrig afgudsdyrker og viking og en ætling af Kruto. Derfor begyndte guds præst

---

1) Smnl Ps. 41,10. Ærkebisp Hartwik.
2) Rom. 3,17. Se stykke 67 sl.
3) Smnl. Rom. 15,27. 1 Kor. 9,11.
4) Smnl. Ap. gern. 14,22.

at vise Barbarerne sandhedens vej, som er Kristus [1]), og formane dem til at vende deres afguder ryggen og haste til „genfødelsens bad“ [2]). Men kun få af Sklaverne vendte sig til troen, al den stund deres sløvhed var såre stor, og fyrsternes hu endnu var utilböjelig til at tæmme de genstridiges sind. Men biskoppen lod uddele penge til skovhuggere for således at tilvejebringe det nødvendige til en helligdom; og opførelsen af værket påbegyndtes nær ved volden af den forhenværende by, hvor alle landsens mænd på Herrens dag [3]) plejede at stimle sammen for at købslå.

70. *Om grev Adolf.*

I de samme dage [4]) rejste hertugen en hær for at drage til Bawarien og tage dette hertugdömme tilbage, som hans stiffader Henrik, kong Konrads broder, sad inde med. Vor herre bispen indfandt sig derfor hos ham i Lunenburg for, som han ellers plejede, at udbede sig en gunst for sit bispedömme. Hertugen gav til svar: „Eders opfordring skal jeg tage til følge, såfremt I ikke glemmer at tage hensyn til os“. „For hans skyld“, svarede bispen, „som selv har fornedret sig til fromme for os [5]), er jeg redebon til at blive livegen for en af eders vasaller og endnu hellere for eder selv, som gud har sat höjere i fyrsternes række både i byrd og i magt“. Således talte han og modtog nødtvungen med staven bispedömmet af hertugens hånd, hvorpå denne sagde til ham i en mildere stemning: „Al den stund vi nu har fået syn

1) Smnl. Joh. 14,6.
2) Tit. 3,5.
3) Söndagen, se Joh. Åb. 1,10.
4) „I de dage, i de samme dage“ er et gængse bibelsk udtryk.
5) Smnl. Filipp. 2,7.

for sagn, for at I böjer eder for vor vilje, er det ikke mer end billigt, at vi viser eders hellighed den skyldige ærefrygt og for fremtiden er villige til at opfylde eders begæringer. Men som vi for öjeblikket er i færd med at drage bort, og ordningen af eders anliggender ikke kræver så kort en tid, så skænker vi eder for det første efter ønske landsbyen Buzoe tillige med det dertil hørende Dulzaniza, for at I kan bygge eder et hus midt i eders land og der oppebie vor tilbagekomst. Til den tid skal vi, om gud vil, lade eders sager nyde hurtigere fremme". Tillige anmodede han grev Adolf om ikke at nægte sit samtykke til denne forlening. Greven svarede: „Da min herre for öjeblikket er stemt for mildhed, er det vor pligt at medvirke til opnåelsen af hans öjemed og stå ham bi af yderste evne. Ti overdrager også jeg for mit vedkommende biskoppen den ejendom, som er ham overdraget af min herre, hertugen. Derhos afstår jeg halvdelen af mine tiender til biskoppen, ikke fordi det er min skyldighed, men af hensyn til eder, efterdi biskoppens anliggender endnu er svævende".

Hertugen overdrog altså vor greve opsynet med Sklaverne og Nordalbingerne og brød efterat have bragt ligevægt i Saxoniens forhold op med en krigshær for at tage hertugdömmet Bawarien tilbage. Hertuginden, fru Klementia, forblev derimod i Lunenburg, og greven havde en meget höj plads i hertugens hus, hvor han var hertugindens ivrigste tjener og tro rådgiver. Ti æredes han af Sklavernes høvdinger, men fremfor alt af Danernes konger, som hjemme plagedes med krig og derfor kappedes om at komme ham i møde med gaver. Kanut, der opholdt sig udenlands hos ærkebispen som flygtning, samlede nemlig i Saxonien en lejehær og vendte

hjem til Danien. Og næsten alle indbyggere i Juthlandien sluttede sig til ham. På rygtet herom samlede Svejn en sømagt, gik over søen og kom til byen Wiberge, hvor kongerne mødtes til slag, og Saxonernes styrke led et fuldstændigt nederlag [1]. Kanut reddede sig ved at flygte og nåede til Saxonien. Dog kom han kort tid efter tilbage til Danien og fandt en god modtagelse hos de i Juthlandien boende Fresoner, hvorefter Svejn indfandt sig for at kæmpe med ham og ved en afgörende sejr tvang ham til at tage flugten til Saxonerne. På disse hans gentagne rejser gennem Holzaternes land optrådte vor greve stedse med godhed imod ham, skænkede ham lejde og viste ham anden velvillig imødekommen. Men Svejn, som lykken bestandig smilede til i krigen, herskede i Danien som en stor voldsherre. Dog kunde han ikke holde de rasende Sklaver stangen, da han var optagen af kampe i sit hjem. Imidlertid skal han en gang have tilföjet dem et storartet nederlag på Seland.

71. Om Niklot [2].

Men i hertugens fraværelse kom fyrsten i Obotriternes land, Niklot, til hertuginden, fru Klementia, i Lunenburg og beklagede sig for hende og hertugens venner over, at Kicinerne og Circipanerne efterhånden begyndte at vise opsætsighed og vægre sig ved at betale de vante skatter. Det vedtoges derfor, at grev Adolf i forening med Holzaternes og Sturmariernes folk skulde understøtte Niklot med at kue de stivnakkede oprørere, og greven begav sig på vejen med et udvalgt mandskab, bestående af over to tusind. Også Niklot trak en hær af Obotriter sammen, og

1) 1151.

2) Se stykke 62 ff.

begge faldt i forening ind i Kicinernes og Circipanernes land og gennemstrejfede fjendens enemærker, hvor de hærgede alt med ild og sværd. Selv det vidt berömte tempel ødelagde de tillige med alle dets afgudsbilleder og overtroiske indretninger. Men da de indfødte så sig ude af stand til at byde dem spidsen, købte de sig fjenderne af halsen med en vældig stor sum penge og erstattede de manglende afgifter med tilgift. Og Niklot, der var sjæleglad over sin sejr, viste den störste taknemlighed imod greven, ledsagede ham på tilbagevejen lige hen til grænserne af sit land og sörgede med den störste omhu for hans hær. Fra den stund af var venskabet imellem greven og Niklot fast knyttet, og de samledes ofte i Lubeke eller Travenemunde for at træffe aftale om, hvad der kunde være tjenligst for deres lande.

Og nu var der fred i Wagirernes land, og den ny plantning tog ved guds nåde efterhånden vækst og trivsel. Også handelspladsen i Lubike udvidede sig daglig, og mængden af de der bosatte handlendes skibe forøgedes. Men herren biskop Vicelin tog til en begyndelse ophold på en ø, Bozoë kaldet, hvor han slog sig ned under en bøg, til der var blevet rejst hytter, som man kunde bo i. Samme steds begyndte han tillige at lade en kirke rejse i Herrens navn til minde om apostelfyrsten, salig Petrus. Byggeredskaberne og det til agerbruget nødvendige lod bispen hente fra Kuzelina og fra Faldera. Men det ny bispedömme stod fra først af på meget svage fødder, ti den ellers så fortræffelige greve så lidt skævt til bispen.

72. *Om kong Konrad.*

Medens dette altså gik for sig i Sklavernes land, opholdt vor hertug sig i Svevien og truede sin stif-

fader med en krig, der dog blev af forsvindende betydning, da stiffaderen fik hjælp af sin broder kongen, som erklærede det for uret, at nogen fyrste havde mer end ét hertugdömme. Da derfor markgrev Adalbert [1]) og forskellige andre fyrster fik at høre, at lykken ganske havde vendt hertugen ryggen, og at han ligesom holdtes indeklemt imellem fjender, skikkede de bud til kongen for at bede ham ufortøvet at begive sig til Saxonien med en hær for at angribe Brunsvik og overvælde hertugens venner. Følgelig lod kongen lægge vagter hele Svevien igennem for at hindre hertugen i at slippe bort, medens han selv brød op til Goslaria for at tage Brunswik og alle hertugens borge i besiddelse. Men Herrens hellige fødselsfest stod just for dören [2]). Da hertugen derfor mærkede, at kongen havde ondt i sinde og havde afskåret ham tilbagevejen fra Svevien, udstedte han et opråb til alle sine tilhængere, så vel fribårne som tyende, at de skulde møde i en vis by for at holde höjtiden sammen med ham, og fik derved dette således udspredt, at det kom for alle menneskers øren. Derpå forklædte han sig selv ved aftentide, sneg sig ud af borgen med tre fuldtro mænd og tiltrådte sin rejse om natten; og han slap lykkelig midt igennem fjendernes baghold og viste sig omsider fem dage efter i Bruniswik. Hans venner, der havde været nedtrykte af sorg så længe, blev derfor imod forventning atter tillidsfulde. Kongen havde imidlertid slået lejr i nærheden af Bruniswik på et sted, Heninge kaldet; og der fik han ved et bud melding om, at hertugen havde vist sig i Bruniswik. Da denne efterretning stadfæstede sig, opgav kongen sin fremrykning og

1) Se stykke 62 i beg.
2) 1151.

vendte om til Goslaria; og således faldt hele hans möjsommelige foretagende ud til slet intet. Men hertugen afværgede de fyrsters rænker, som stræbte ham efter livet, beholdt hertugdömmet Saxonien og gik dag for dag frem i magt og indflydelse. Kun hertugdömmet Bawarien kunde han ikke genvinde, så længe kong Konrad endnu var oven mulde.

Men da denne ikke længe efter afgik ved døden [1]), fulgte hans brodersön Friderik ham på tronen. Kong Konrad havde nemlig flere brødre, hvoriblandt hertug Henrik af Bawarien og hertug Frederik af Svevien var de første i rækken; og det var en sön af denne sidste, som hed lige som sin fader, der blev konge. I det år et tusind et hundred femti et, efter at ordet var blevet kød, kom riget til Frederik, den første konge af dette navn; hans stol rejste sig over de kongers stol [2]), der i mange tider havde været för ham. Og han var större i visdom og kraft end alle, der bor på jorden [3]). Hans moder var vor hertugs faster.

73. Provst Thetmars bortgang [4]).

Omtrent samtidig [5]) blev grev Heremann myrdet på borgen Winzeburg. Det var en mægtig mand, som var i besiddelse af en stor formue, hvorfor der opkom strid mellem vor hertug og markgrev Adalbert om hans borge og hans midler. For at berolige dem lod kongen tilsige en rigsdag til Marcipolis i Saxonien og bød fyrsterne at give höjtideligt møde.

1) 15. Februar 1152.
2) Smnl. Jer. 52,32.
3) Smnl. 1 Kong. 4,30. 31.
4) Han blev, som det synes, provst ved klosteret i Kuzalina (Hagerestorp), som senere flyttedes til byen Segeberg.
5) 29. Jan. 1152.

Tillige indbød han ved en sendefærd Danernes konger, der lå i strid med hinanden, til at indfinde sig hos ham, for at han kunde udjævne tvisten mellem dem ad rettens vej. Da indfandt Kanut, om hvem vi i det foregående har berettet, at han for tredje gang [1]) var fordreven fra Danien, sig hos vor hertug og bad denne være så god at skænke ham lejde og bistand på rigsdagen. Ærkebispen ledsagede derimod kong Svejn og havde i sit følge foruden mange andre klærke og ansete mænd også herren biskop Vicelin. Denne talrig besøgte rigsdag holdtes, som sagt, i Marcipolis [2]). Dér forligtes Danernes fyrster på de vilkår, at Svejn kronedes til konge, og de andre fandt sig i at være hans vasaller; derimod lod striden mellem hertugen og markgreven sig ikke bilægge, såsom disse fyrster i deres overmod lod hånt om den unge konges påmindelser. Derfor rådede ærkebispen biskop Vicelin til at lade sig iklæde af kongens hånd, hvormed han imidlertid ikke havde kirkens vel for öje, men kun vilde ægge hertugen til forbitrelse på Vicelin. Denne vilde dog ikke indlade sig derpå, da han frygtede, at hertugens vrede skulde gå over alle grænser. Ti i dette land er hertugens myndighed uindskrænket. Derpå opløstes rigsdagen.

Ved sin tilbagekomst til stiftet fandt biskop Vicelin den höjhellige Thetmar bortreven fra livet her på jorden. Og dette bedrøvede ham naturligvis såre. Ti denne så elskelige mand, hvis minde bør elskes og æres af alle mennesker, havde, som det synes, i sin tid ikke sin lige. For så kort som mulig at berøre nogle af hovedtrækkene i hans liv [3]), blev han för sin undfangelse bebudet sin hellige moder og viedes lige

1) Se stykke 67 sl. og 70.
2) 18. Maj 1152.
3) Se stykkerne 44, 45, 58.

fra sin vugge til at tjene ved alteret [1]). Siden blev han given i hænderne på en duelig lærer, stod som dennes mest udmærkede lærling under hans tugt lige indtil sin modne alder og bar både som hans discipel i Brema og hans fælle i Frankien med tålmod sin lærers åg, alt som det hedder hos Jeremias: „Det er en mand godt, at han har båret åg fra sin ungdom“ [2]). Efter hans tilbagekomst fra Frankien drog herren Vicelin bort til Sklavenland og overlod ham ligesom uden opdrager til sig selv. Hvorledes han da tog sig ad skolernes styrelse i Brema, og hvorledes hans opførsel var som dekan der på stedet, det han Bremerne vidne om. Kun så meget kan jeg sige, at Brema, efter at han havde forladt byen, opløftede klageskrig over, at dens kirkes lys var udslukket. Dernæst flyttede han af længsel efter et bedre liv til Faldera, hvor hans ophold bragte herren Vicelin stor glæde. Ja! alle, som var samlede i denne skrækkens krog med sit øde og sin tomhed [3]), fik, så at sige, et ganske andet udseende ved en så herlig gæsts ankomst. Da det efter nogle års forløb behagede gud at udvide kirkens område, skikkedes han til Kuzelina, også Hagerestorp kaldet, hvor han var til stor trøst for nybygdens beboere. Ti fangerne og de udplyndrede tog han sig så kærligt ad, at störrelsen af hans gaver tilsyneladende oversteg det den gang endnu ubetydelige huses kræfter. Og alt imedens han bad og læste, stod hans øren altid åbne [4]) og lyttede imod dören, om ingen trængende kom og bankede på for at bede om hjælp [5]). Grev Adolf bar ærefrygt for

1) Smnl. 1 Kor. 9,13.
2) Begr. 3,27.
3) Smnl. 5 Mos. 32,10 se stykke 27 beg. og 47.
4) Smnl. Ps. 34,16. 130,2.
5) Se stykke 66.

ham [1]), fordi han bebrejdede ham hans forseelser og ikke skånede ham, når han syndede. Ti den hjærtenshårdhed, han udviste imod biskoppen, søgte den ærværdige præst af al magt at mildne ved fordelende omslag; men sygdommen sad så dybt, at den trodsede ethvert lægemiddel. Dog rettede greven sig i mange stykker efter, hvad han sagde, fordi han vidste, at han var en retfærdig og hellig mand [2]). Da der således var henrundet ti år, efter at han havde fæstet bo i landet her, angrebes han af en sot, medens bispen just var borte og opholdt sig i Marcipolis [3]). Da brødrene, der stod ved hans sygeleje, imidlertid søgte at give ham fornyet håb om bedring, vilde han slet ikke høre tale derom, men svarede dem: „Så holder dog inde, kære brødre, med de gentagne forsikringer om mit jordiske livs vedvaren! Og bedrøver ikke ved sådan tale min sjæl, der er træt og mødig af udlændigheden og længes efter hjemmet! Se, nu er det ti år siden, at jeg bad Vor Herre at unde mig en forlænget livsfrist til bedste for mit nuværende kald. Den gang hørte han mig, og nu tör jeg omsider bede ham om hvile efter al min möje med den faste fortrøstning, at han vil være kærlig nok til, som altid, således også nu at opfylde min begæring". Ihvorvel hans indvendige smærter derfor tog til, blev desuagtet under aftagende legemskræfter „det indvortes menneskes" [4]) livskraft usvækket. På ham opfyldtes hint ord af Salomo: „Kærlighed er stærk som døden; vandströmme og stormvinde kan ikke udslukke den" [5]). Hos den døende var kærligheden levende og fornyede

1) Smnl. Mark. 6,20.
2) Smnl. det foregående bibelsted.
3) Ved Pintsetid 1152.
4) 2 Kor. 4,16.
5) Höjs. 8,6. 7.

til trods for hans legemes brøstfældighed tegnene på hans ømhed, den, der bragte brødrene trøst midt i deres kummer og råd midt i deres tvivlrådighed, skænkede dem et opbyggeligt forbillede og prægede indtrykket af hans sidste farvel med uudslettelige træk i hjærtet på hans venner. Ja! han glemte end ikke sin höjtelskede fader Vicelin, bad inderligt til Vor Herre, at han vilde lede dennes fjed, og priste sig atter og atter lykkelig ved tanken om, at det netop var Vicelin, der havde åbnet ham „saliggörelsens vej“ [1]) og udsigten til guds rige. Hos den syge indfandt sig med broderlig omhu prioren ved kirken i Faldera, Eppo, og præsten Bruno, og de så til ham og salvede ham på embedsvegne med den hellige olje [2]). Og efter at han havde annammet denne med ærefrygt og ligeledes havde styrket sig ved delagtiggörelse i Herrens livsskabende legeme, takkede han uden afladelse [3]). Natten för Pintseaften, det vil sige den syttende Maj, gennemvågede han således i bön under anråbelse af englene og påkaldelse af alle helgens forbön; og da hans sjæl alt var på vejen herfra, rørte hans tunge sig endnu til bön og lovprisning. O! hvor kær må gud ikke have haft denne i sandhed höjværdige præstemands sjæl! Lykkelig fortjente han allerede at nævnes, den stund han løb på banen [4]), men lykkeligere endnu, den gang han havde nået målet [5]) — han, som for en såre stakket arbejdstid fik evig ære til lön hos gud, men blandt mennesker en kærlig ihukommelse hos de hellige.

---

1) Ap. gern. 16,17.
2) Smnl. Jak. 5,14. Mark. 6,13.
3) Smnl. 1 Thess. 5,17.
4) Smnl. 1 Kor. 9,24.
5) Smnl. Filipp. 3,14.

74. Om sammes jordefærd.

Denne ærværdige præsts bortgang var længe i forvejen gjentagne gange bleven varslet af broder Luthbert, der fra at have været denne verdens stridsmand var trådt i herrens tjeneste [1]) og tillige med den gudfrygtige Thetmar sörgede for de fattige i herberget. På et besøg i Faldera så denne mand usædvanlig bedrøvet ud og græd heftigt. På spörgsmålet om årsagen til hans kummer gav han til svar, at han med föje sörgede, al den stund han snart skulde berøves samlivet med sin höjtelskede fader. Imidlertid tilstod han, at gud havde vist ham dette, ikke i et drömmesyn, men i vågen tilstand. Og ikke længe efter, at han havde forkyndt denne spådom, påfulgte præstens bratte bortgang. Derfor fattede brødrene, som deres inderlige kærlighed til den døde havde afpresset tårer, påny mod, øste håb og følte sig besjælede af trøstens ånd ved at komme denne hans forudsigelse i hu. Da de altså havde spurgt hans død i Faldera, skikkede de öjeblikkelig bud for at hente hans lig derover, efterdi han i sin dødsstund selv indtrængende havde forlangt det. Dette vilde de ærværdige brødre, Theoderik, Ludolf og Luthbert og de andre der på stedet, imidlertid slet ikke finde sig i, men forsikrede, at för måtte de alle dø, end de vilde miste dette dyre pant, som vilde være den nystiftede kirke i Wagirerland både et smykke og en trøst. Således stedtes hans hellige legem til jorde under stærk tilströmning af det troende folk fra Sigeberge og de omliggende byer, medens de fattige lydt jamrede over, at han var gået fra dem. Så være gud da priset i sine helgen [2]), han, som skabte sig en værdig præst i denne

1) Smnl. 2 Tim. 2,3. 2 Kor. 10,3. 4.
2) Smnl. 2 Thess. 1,10.

mand og tog ham til sig ved en salig hjemkaldelse. Også over eder, fædre for Lubekerstaten, vil Herren udgyde sin frelse i fuldere mål, hvis I ærer en sådan efter fortjeneste og sætter ham foran iblandt dem, som pány har rejst eders nedbrudte kirkes spir.

75. *Om biskop Vicelins sygdom.*

Efter den berömmelige præst Thetmars bortgang vendte biskop Vicelin med uforrettet sag tilbage fra rigsdagen i Marcipolis, da fyrsterne intet havde villet göre. Ti den herre ærkebispen og hertugen, der havde overledelsen af dette lands sager, kunde, på én gang forblindede af had og avind, ingen gud velbehagelige frugter bære, men kivedes kun indbyrdes om, hvem af dem landet tilhørte, samt hvem der havde magt til at indsætte bisper, og den ene tog sig vel i vare for at vige en hårsbred for den anden. Men selv grev Adolf, der dog i mange stykker fortjener ros, manglede i grunden sind for, hvad der vedkom bispen. Til disse uheld kom nu for vor biskops vedkommende ovenikøbet den endnu större sorg, der ramte ham ved herren Thetmars bortgang; ti så længe han endnu havde denne, forekom alle hans trængsler ham lettere at bære. Således nedtyngede dyb kummer daglig hans ånd; og han søgte forgæves nogen, der kunde trøste ham. Men efter forløbet af få dage siden hans tilbagekomst fra rigsdagen indfandt han sig i Buzoe, hvor han havde begyndt at lade huset og kirken [1]) opføre [1]), og meddelte de der samlede hobe frelsens ord [2]). Ti allerede havde Kristusdyrkere efterhånden begyndt at nedsætte sig i de omliggende byer. Dog var de såre rædde for

---

1) Se stykkerne 70 og 71,
2) Smnl. Ap. gern. 13,26.

overfald af røvere. Ti borgen i Plune var endnu ikke genopført [1]. Bispen fuldbyrdede altså gudstjenestens hellige hemmeligheder [2], bragte gud offeret [3] for sidste gang og kastede sig ned for Herrens alter i tilbedelse og bön til „den stærke gud“ [4], at hans dyrkelse måtte udbrede sig både her på stedet og overalt, så langt som Sklaverne boede. Og han forudsagde gentagne gange de indvandrede [5] med opmuntrende ord, at guds huses tjeneste inden kort tid vilde tage et mægtigt opsving i Sklavenland, hvisårsag de ikke måtte tabe modet, men vise sejg udholdenhed i håb om bedre tider. Derpå tog han afsked med den ærværdige præst Bruno og de øvrige, som han havde sat til forstandere på stedet, styrkede deres hænder [6] i Herren og vendte tilbage til Faldera, hvor han i løbet af en uge ramtes af „guds ris“ [7] og lammedes således af et slagtilfælde, at hans ene hånd og hans ene fod, ja! hele den höjre side på ham visnede, og at han, hvad der var det allerynkeligste, endogså mistede brugen af sin tunge. Dette syn rystede alle, der så den samme mand, som ikke havde haft sin lige i veltalenhed og været en så stor lærer, hvis mund havde strömmet over [8] af hellig formanings tale og sandhedens forsvar, brat berøvet brugen af sin tunge og sine lemmer og hjælpeløs i enhver henseende. Det er mig derfor tungt at ihukomme, men endnu tungere at måtte berette, hvor skurrende mange mennesker udtalte sig, og hvor for-

1) Den var nedbrudt 1139 se stykke 56.
2) Indvielsen af brødet og vinen.
3) Messeofferet.
4) Josva 22,22. (Åb. 18,8. Jer. 50,34).
5) Nybyggerne se st. 57.
6) Smnl. Es. 35,3. Sak. 8,9. 13. Hebr. 12,12.
7) Job. 21,9. Smnl. 9,34 o. a. st. i det gl. T.
8) Smnl. Ps. 45,2.

mastelige domme endog mange klærke fældede. Deres ord gik ud på, at det var Herren, som havde forladt ham; og de lod ude af betragtning skriften, som siger: „Saligt er det menneske, som gud tugter“ [1]). Derimod herskede der en ulægelig sorg og kummer blandt alle i Faldera og Kuzelina, men især blandt dem, som først havde fulgt ham til disse lande og sammen med ham var ældede under „dagens byrde og hede“ [2]). Den syge underkastedes lægebehandling, men den frugtede ikke; ti gud havde noget bedre og frelsen nærmere [3]) for med ham. „Ti at opløses og være med Kristo er meget bedre“ [4]). Halvtredje år måtte han således tilbringe på sygelejet, og han kunde hverken holde ud at sidde oprejst eller at lægge sig ned i sengen. Brødrene plejede ham imidlertid med rastløs iver, rakte ham alt, hvad hans legeme trængte til, og bar ham hen i kirken. Ti aldrig vilde han udeblive fra den höjtidelige messe eller den hellige nadver, med mindre han just var forhindret ved sygdommens voldsomhed. Med så dybe suk og sådanne råb af sit inderste hjærte kaldte han på Herren, at det næsten var de tilstedeværende umuligt at kvæle deres gråd. Huset [5]) forestodes i den tid af prioren samme steds, den ærværdige og i Kristo vel fortjente Eppo. Men Kuzelina og kirkerne i Wagirerland styredes af herren Ludolf, den samme, som forhen havde döjet så meget i Lubeke for Kristi evangeliums skyld, og som bispen, medens han endnu var karsk, havde gjort til provst i Kuzelina.

---

1) Job. 5,17. Smnl. Hebr. 12,5. Åb. 3,19. Ordspr. 3,12.
2) Matth. 20,12.
3) Smnl. Hebr. 6,9. 11,40.
4) Filipp. 1,23.
5) Se stykke 69.

76. Om byen Lubekes handel.

En dag talte hertugen følgende ord til grev Adolf: „Det er allerede for længe siden bragt til vor kundskab, at indbyggertallet i vor stad Bardewik mindskes betydelig på grund af handelspladsen i Lubike, efterdi alle handlende flytter derhen. I lige måde beklager alle i Luneburg sig over, at vort saltværk er ødelagt som følge af det saltværk, som I har anlagt i Thodeslo. Ti anmoder vi eder om at skænke os halvdelen af eders stad Lubike og af eders saltværk, på det at vi må tage os ødelæggelsen af vor by mindre nær. I modsat fald ser vi os nødsagede til at forbyde, at der handles i Lubeke. Ti vi kan umuligt finde os i, at vor fædrearv går over styr for fremmedes skyld“. Da greven imidlertid vægrede sig, fordi han mente, at det vilde være et uklogt skridt af ham, hvis han gik ind på en sådan overenskomst, påbød hertugen, at der ikke for fremtiden måtte holdes marked i Lubike eller dér åbnes lejlighed til at købe eller sælge andet end de nødvendige fødemidler. For at hæve sin egen by, bestemte han, at andre handelsvarer skulde føres til Bardewik. Og samtidig lod han saltkilderne i Thodeslo tilstoppe, hvilket altsammen var til skade for vor greve og Wagirerland, hvis velstand det hæmmede.

77. Om biskop Evermod.

Ej heller tror jeg med tavshed at turde gå hen over, hvorledes herren Evermod, provst i Magdeburg, den gang gud udvidede kirkens område, blev viet til biskop i Racesburg [1]) og af Henrik, Polabernes greve, fik en ø i nærheden af borgen til opholdssted. Derhos afstod grev Henrik hertugen tre hundrede fæste-

1) 1154.

lodder til bispedömmets udstyr og tilkendte fremdeles bispen tienderne i landet, men tog dog hælvten deraf til len, så han blev bispens håndgangne mand. De tre hundrede fæstelodder er imidlertid ikke indbefattede heri, da de med samtlige ydelser og tiender tilhører biskoppen. Ved ordningen heraf medvirkede provsten i Kuzelina, herren Ludolf, som, medens vor grev Adolf hørte derpå, sagde til grev Henrik: „Siden greven i Polabernes land nu har gjort en begyndelse med at være sin bisp huld, må da vor greve ikke stå tilbage. Snarest tör man vel hos ham göre sig håb om noget endnu större, al den stund han er en oplyst mand, der véd sin Herres velbehagelige vilje“ [1]). Da handlede vor greve, lige som Polabernes greve havde gjort, og afstod af sit len tre hundrede fæstelodder, som bispedömmet Aldenburg modtog i udstyr af hertugens hånd.

78. Vicelins hedengang.

Derefter brød vor hertug tilligemed kongen op til kejserkroningen i Italien. Medens han var borte, gjorde sygdommens stigende heftighed omsider ende på biskop Vicelins liv. Men han for heden den tolvte December år tusind ét hundred femti fire, efterat ordet var blevet kød. Bispestolen havde han klædt i fem år, ni uger. Hans legem jordedes i kirken i Faldera, og ved samme lejlighed indfandt biskoppen af Racesburg sig og holdt messen. Med brændende nidkærhed blev således den gode faders minde helligholdt både i Faldera og Kuzelina; og det var i forvejen foreskrevet kirkens forstandere, hvor meget der til hans sjæls frelse daglig skulde gives i almisse.

---

1) Smnl. Luk. 12,47.

Men nu var der en præst ved navn Volkard, der tjente for borde [1]) i Kuzelina; han var fra først af kommen til Faldera med herren Vicelin og var flink til al husgjerning. Han var imidlertid overdrevent sparsommelig og kom derved til at forsömme at uddele de for den gode hyrdes [2]) sjæl fastsatte almisser. Desårsag åbenbarede den ærværdige bisp sig, indhyllet i sit messeskrud, for en kvinde, der havde sit ophold i egnen ved Segeberge, og sagde til hende: „Gak hen og sig til præsten Volkard, at han ikke handler kærligt imod mig ved at unddrage mig det, som mine brødres hengivenhed har bestemt for min sjæls frelse"! „Hvem, herre"? spurgte kvinden, „har skænket eder liv og mæle? Er det ikke vidt og bredt bekendt, at I for mange både år og dage siden tabte mælet, ja! omsider endog afgik ved døden? Hvor har I da fået liv og mæle igen"? Med et mildt blik skænkede Vicelin hende trøst, idet han sagde: „Skönt det forholder sig, som du siger, har jeg dog fået begge dele fornyede tilbage. Sig derfor til den omtalte præst, at han skynder sig med at give mig erstatning for det, som han har taget fra mig! Og ydermere kan du föje så meget til, at han skal læse ni messer til ende efter mig". Således talte han og forsvandt. Da dette altså kom præsten for øre, begav han sig til Faldera for at hente råd i denne sag. Adspurgt derom tilstod han, at han havde gjort sig skyldig i den af gudsmanden påtalte forseelse, og lovede bedring. Hvad det derimod havde at betyde med de ni messer, som præsten skulde læse til ende efter Vicelin, blev os en gåde, som vi rådte forskelligt, indtil begivenhedernes gang snart bragte lys i

1) Smnl. Ap. gern. 6,2.
2) Smnl. Joh. ev. 10,11. 14.

dette mørke. Samme præst overlevede nemlig kun bispen i ni uger, så at det blev klart, at messerne skulde betyde lige så mange uger. Men også dette byder min ærefrygtsfulde hengivenhed for Vicelin mig at berette, hvor utrøstelig nær den såre navnkundige Eppo, som biskoppen for hans agtværdige vandels skyld havde følt sig på det nöjeste knyttet til, tog sig tabet af sin hedengangne fader; men hvorledes tidt nævnte biskop, da hans kummer ved blev at nage ham, i drömme nærmede sig en kysk og enfoldig jomfru med de ord: „Bed dog vor broder Eppo holde inde med sin gråd; ti jeg har det godt; men hans gråd volder mig smerte; se! jeg bærer hans tårer på mine klæder“. Og med disse ord viste han hende sit snehvide klædebon, der var helt bedugget med tårer. Hvorfor skal jeg omtale den person, som vi alle kender så godt, men hvis navn jeg dølger, hvortil jeg har den grund, at han endnu er i live, bor i Faldera og ikke vil røbes. Samme mand havde för tredive dages forløb efter bispens død et syn, hvori han hørte denne sige, at hvilen var ham beredt hos den store og navnkundige Bernard fra Klarevallis. Manden sagde da: „Ja! gid I så sandt havde fundet hvile“! men fik til svar: „Det har jeg, gud være lovet! ti vel troede I, at jeg var død; men jeg er i live og har siden min bortgang stadig været det“. Den gud hengivne læser vil med glæde og uden at trættes høre endnu en begivenhed beskrive, som mange véd, har tildraget sig til guds ære og til ros for vor bisp. Der levede i det Faldera tilhørende kirkesogn i en landsby, Horgene kaldet, en kone ved navn Adelburgis, der som følge af sin uplettede vandel var såre afholdt af bispen. Omsider blev hun blind; da havde den ærværdige fader for skik stadig at trøste hende; han

formanede hende til med tålmod at böje sig under herrens faderlige tugt og svøbe og ikke at forsage i sine trængsler [1]); og han trøstede hende stadig med, at hendes öjne var gemte i himlen. Knap et år efter bispens hedenfart så bemeldte kvinde ham stå for sig i et nattesyn og hørte ham spörge indtrængende til hendes helsen. Hun svarede: „Min helsen, jeg, som „„er i mørket““ [2]) og ikke skuer dagens lys [3])? Kære herre! hvor er nu din trøstetale, du, som altid sagde, at mine öjne var gemte i himlen? Men jeg slæber mig endnu lige kummerlig igennem, og min forstokkede blindhed vedvarer bestandig“. Men da sagde han til hende: „Tvivl blot ikke på vor guds nåde“ [4])! Og straks rakte han sin höjre hånd frem, trykkede korsets hellige tegn på hendes öjne og velsignede hende med det samme. Da det blev morgen, vågnede kvinden op og fornam, hvorledes blindhedens mørke ved en nådevirkning af Vorherre var svunden bort tillige med den mørke nat. Hun sprang derfor op fra sit leje, kastede sig ned på jorden og udbrød i tak til gud; og idet hun forsmåede al hjælp af en fører, styrede hun selv sine fjed ad kirken til og skænkede derved alle sine kyndinge og venner det herlige skue af hende, der havde fået sit syn tilbage. Og siden virkede hun med egen hånd et klæde til at brede over bispens grav til vidne og minde om, at hun igen havde fået sit syn. Også mange andre ting udførte Vor Herre ved denne mands hjælp, der både fortjener pris og omtale, men som ikke er skrevne i denne bog [5]).

---

1) Smnl. Ef. 3,13.
2) 1 Joh. 2,9.
3) Smnl. Job. 3,16. Ps. 58,9.
4) Smnl. Joh. 20,27. Mark. 5,36. Luk. 8,50.
5) Smnl. Joh. 20,30.

Desårsag

Være du, Faldera! stolt af din biskops strålende hæder,
Gemme i mindet hans dyd, gemme i mulden hans ben!

Og I, som sidder til höjbords i Lubekerkirken, må ej heller glemme at vise agtelse for denne mand, hvis billede jeg nu har skænket eder i simple og sanddru træk. Ti ham tör I på ingen måde fornægte, da det var ham, der først i eders nyby „oprejste stenen til en mindesten og øste olje ovenpå den“ [1]).

79. Om biskop Gerold af Aldenburg.

Da biskop Vicelin således var vandret heden, vægrede brødrene i Faldera sig ved fremdeles at stå under bispestolen i Aldenburg; ti de var kede ad den dermed følgende besvær, og de kårede derfor den hellige mand, herren Eppo [2]), til deres provst. Bispevalget blev derimod den herre hertugen forbeholdt. Men på den tid havde hertugen til kapellan en præst ved navn Gerold, som var en Svever ad byrd og ikke havde småfolk til forældre. Samme mand var så vel hjemme i den hellige skrift, at hans lige deri ikke let lod sig finde i Saxonien; han skjulte en stor ånd i en lille krop, var overlærer for skolen i Bruneswik og kannik på stedet der og stod som følge af det afholdne liv, han førte, höjt anskreven hos hertugen. Ti for ikke at tale om hjærtets renhed, som gud alene kan kende [3]), betragtedes han som såre kysk med sit legeme, og det var hans forsæt at blive munk på et sted, Ridegeshusen kaldet, og der at give sig ind under en abbed Konrad, der

1) 1 Mos. 28,18.
2) Se stykke 75 sl.
3) Smnl. Ap. gern. 1,24.

var hans broder, og som han følte sig knyttet til ikke mindre ved kærlighedens end ved blodets bånd; ved hertugens hof var han derimod tilstede mere med legemet alene end med sjælen. Da derfor rygtet om biskop Vicelins bortgang udbredte sig, sagde fru hertuginden til præsten Gerold: „Når du virkelig har i sinde med en stræng levevis at tjene gud, så skulde du for at påtage dig en gavnlig og frugtbar virksomhed drage til Sklavenland og overtage biskop Vicelins værk; ved at göre det vil du på én gang tjene dig selv og dine medmennesker bedst. Enhver god gerning bliver så meget des bedre, når det er det fælles bedste, den tjener til at fremme". Fruen lod altså provst Ludolf i Kuzelina tilkalde ved en skrivelse og betroede præsten til dennes varetægt på rejsen til Wagirerland, hvor Gerold skulde vælges til bisp. Her tiltrådte klærke og lægfolk ved deres valg enstemmig fyrstindens indstilling; men den bisp [1]), som skulde indvie den nyvalgte, var netop den gang borte; han havde nemlig lige fra først af været fjendtlig sindet mod hertugen, og lagde på den tid endnu mere an på at såre hans hæl [2]), efterdi hertugen var optagen af toget til Italien; og bispen havde derfor ladet sine borge Stadhen, Vorden, Horeborg og Friborg sætte i forsvarsstand imod ham.

I de samme dage havde fyrsterne i Østsaxonien og nogle af dem fra Bawarien aftalt et møde for, som det hed, at få en sammensværgelse bragt i stand; og ærkebispen, som også var indbuden, mødtes med dem i Boëmerskoven. Men da han derefter vilde skynde sig hjem, blev tilbagevejen til hans stift ham spærret af de hertugelige, og han måtte, således af-

1) Ærkebisp Hartwig i Bremen.

2) Smnl. 1 Mos. 3,15.

skåren, tilbringe næsten et helt år i Østsaxonien. Derfor gjorde vor nyvalgte bisp sig rede og begav sig på vejen til ham i Saxonien; og han fandt den, han søgte, i Marcipolis netop i færd med at overdrage bispedömmet Aldenburg til en anden. Det var nemlig hans forsæt at lönne en provst der på egnen, som havde vist ham tjenester, med denne værdighed, hvorfor han uden grund gjorde stort væsen ad dette bispedömmes rigdom. Ved rygtet om herren Gerolds ankomst blev han altså bestyrtet og vilde i begyndelsen erklære valget af denne mand for ugyldigt under foregivende af, at en så umoden kirke, der så godt som ingen kirkelige myndigheder havde i sin midte, uden hans tilladelse hverken kunde træffe valg eller anden bestemmelse. Men vore begyndte i modsætning hertil at påstå, at det foretagne valg stod ved magt som foretaget i følge fyrstindens indstilling og støttende sig til klærkenes enstemmige vilje samt den valgtes egen dygtighed. Ærkebispen gav så til svar: „Her er hverken tid eller sted til at gå nærmere ind på den sag; det må Bremerkapitlet [1]) afgöre ved min hjemkomst“. Da den nyvalgte derfor så, at han mødte modstand hos ærkebispen, skikkede han provst Ludolf og hans følge tilbage til Wagirerland, men selv omgjordede han sig [2]) og drog til Svevien for derfra ved et eget bud at underrette hertugen om sin stilling. Denne opfordrede ham til gengæld til at skynde sig til Longobardien og være beredt på at drage videre til Roma sammen med ham. Da han vilde adlyde denne befaling, blev han på grænsen af Svevien overfalden af røvere, mistede sine rejsepenge og

---

1) Dette bestod af kanniker, der stod ærkebispen ved siden med rådgivende myndighed.

2) At omgjorde sin lænd er et gængs udtryk i G. T.

blev selv hårdt såret i panden med et sværd. Dog ikke engang ved dette uheld lod den rastløse mand sig standse i fortsættelsen af sin én gang begyndte rejsefærd; og ved sin ankomst til Terdona, hvor kongen havde sin lejr, fandt han en velvillig modtagelse hos hertugen og hans venner. Derefter åbnede kongen i forening med samtlige fyrster et angreb på Terdona, der varede mange dage; og da han tilsidst havde fået byen indtaget [1]), lod han murene nedbryde og jævne med jorden. Da hæren derpå brød op, tog hertugen vor bisp i sit følge til Italien for selv at forestille ham for den herre paven.

Romanerne skikkede sendebud til kongen i lejren for at lade ham sige, at senatet og byens samtlige borgerskab var rede til at modtage ham i höjtideligt triumfoptog, såfremt han blot vilde vise sig som kejser. På hans spörgsmål, hvorledes han da havde at vise sig, gav de ham til svar: „Når en konge kommer til Roma for at ophöjes til kejser, må han komme på den ved slig lejlighed brugelige måde, det vil sige på en gylden vogn, iført purpurkåben, og han må lade de af ham i krigen betvungne herskere og folkenes rigdomme [2]) føre foran vognen. Derhos må han vise staden, hele jordens hoved og rigets moder, den tilbørlige ære og skænke senatet det ved forordninger fastsatte beløb, femten tusind pund sølv, på det at senatorerne således kan blive velvillig stemte og unde ham den ære at drage ind i triumf, og for at senatet med sin myndighed endelig kan stemple ham til kejser, som rigsfyrsternes valg har kåret til konge“. Med et smil tog kongen her til orde: „I lover godt, men også guld kan man købe altfor dyrt. Romanere!

---

1) 13 April 1155 efter en to måneders belejring.
2) Smnl. Es. 60,6. 11.

det er for store fordringer, I der stiller til vort udtömte skatkammer. Men jeg frygter for, at det kun er en anledning, I søger imod os ved eders ubillige pålæg. Imidlertid vilde I göre klogere i at opgive eders fordringer og snarere prøve vort venskab end vore våben". Dog Romanerne trængte på med endnu större ihærdighed og påstod, at intet nok så ringe indgreb turde tilstedes i stadens rettigheder, men han måtte böje sig for senatets vilje, da stadens porte ellers vilde lukke sig for ham, når han indfandt sig.

80. Kejser Frederiks indvielse.

Da kongen havde hørt på dette, udskikkede han en sendefærd og lod ved mænd, der klædte de höjeste æresposter, herren pave Adrian kalde til sig i lejren for at overlægge sagen med ham; ti Romanerne havde ligeledes krænket denne i mangfoldige stykker. Ved pavens ankomst i lejren ilede kongen ham i møde, holdt hans stigböjle, medens han stod af hesten, og førte ham med egen hånd ind i sit telt. Her slog den herre biskop af Bavemberg [1]) til lyd, førte ordet på kongens og fyrsternes vegne og sagde: „Ligesom din helligheds hædrende nærværelse, apostoliske biskop! længe har været vor brændende attrå, således hilser vi den nu med glæde og takker gud, alt det godes giver [2]), som har ledet os på vejen fra hjemmet til dette sted og ladet os findes værdige til dit höjhellige besøg. Ti ønsker vi, hellige fader! at det må være dig vitterligt, at hele denne menighed, som til rigens ære har forenet sig fra jordens yderste grænser, herved bringer din Salighed vor herre og

1) Eberhard.
2) Smnl. Jak. 1,17.

fyrste for at få ham hævet til kejserværdighedens tind, en fyrste, som er strålende ved ædel byrd, og udrustet med forstandens kløgt, som, fulgt af lykken, ikkun har triumfer at opvise, som derhos har sin fornemste styrke i, hvad der vedrører gud, holder fast ved den sunde tro, elsker freden og sandheden, ærer den hellige kirke i det hele taget, men først og fornemmelig den hellige Romanerkirke, den han omfatter med en moders ömhed, og som ikke glemmer nogen af alle de forpligtelser, som ved overlevering fra fædrene er ham pålagte til ære for gud og apostelfyrsten. Hvor rigtigt det forholder sig hermed, fremgår bedst af hans ved denne lejlighed udviste ydmyghed. Ti rolig er han kommen dig i møde ved din ankomst og har, idet han er trådt i dit höjhellige fodspor, gjort alt det, som ret er. Det står desårsag kun tilbage, at du, herre og fader! ligeledes opfylder din pligt imod ham og kroner dit værk, idet du under guds nådige bistand fuldbyrder det, som han endnu behøver for ganske at have besteget kejserværdighedens tind". „Hvad du der siger, broder"! svarede den herre paven, „er kun talemåder. Du foregiver, at din fyrste har bevist salig Petrus den skyldige ære. Men det synes snarere, at han ingen ære har vist ham; det var den höjre stigböjle, han var pligtig at holde, men den venstre, han holdt". Da en tolk havde meddelt kongen dette, svarede han ydmygelig: „Forklarer paven, at dette er sket af ukyndighed og ikke af mangel på ærefrygt! Ti jeg har ikke givet mig synderlig meget af med at holde stigböjlen for folk; og så vidt jeg husker, er han den første, jeg har vist den høflighed imod". „Har han af ukyndighed", gav den herre paven til svar, „forsömt noget, der er så let, hvorledes tror I da, han vil komme ud af det med det störste og vigtigste"?

Kongen blev nu en smule stødt og sagde: „Jeg kunde dog ønske noget nöjere at kende oprindelsen til den skik, om den blot har sin rod i velvilje, eller den er en formelig pligt. I første fald er det ubilligt af den herre paven at besvære sig over, at jeg ikke har været sikker i en høflighedsform, som er en frivillig ting og ikke nogen pligtsag. Vil I derimod foregive, at denne æresbevisning tilkommer apostelfyrsten som en skyldighed, der hidrører fra den oprindelige ordning, må jeg så spörge, hvad forskel der er på den höjre og den venstre stigböjle, når ydmygheden ikkun bliver uantastet, og fyrsten krummer ryg for fødderne af den øverste biskop“? Således rejste der sig en langvarig og hidsig strid, som endte med, at paven og kongen forlod hinanden uden at have udvekslet fredskys. Da derfor de, som ansås for at være rigens piller [1]), frygtede, at de til trods for deres anstrængelser intet skulde udrette, bevægede de ved mange overtalelser kongens hjærte og fik ham til at lade den herre paven kalde tilbage til lejren. Og ved hans andet komme tog kongen imod ham med de rette æresbevisninger. Men under den almindelige oprömthed og glæde over dette forlig bemærkede den herre paven: „Eders fyrste har endnu ikke opfyldt hele sin pligt, för han skaffer Apulien, som Sikuleren Willehelm voldelig har lagt beslag på, tilbage til den hellige Petrus; først da kan han komme til os for at lade sig krone“. Men fyrsterne svarede ham og sagde [2]): „Vi har nu tilbragt så lang en tid i lejren, at vor sold er sluppen op; og alligevel fordrer du af os, at vi skal skaffe dig Apulien tilbage, förend det kan komme til indvielsen. Det er for hårdt

1) Smnl. Gal. 2,9.
2) Gængs udtryk i bibelen.

og overstiger vore kræfter. Fuldbyrd så hellere indvielseshandlingen, at intet skal spærre os hjemvejen til fædrelandet, og vi må komme os en smule efter det slid, vi har döjet; derefter vil vi ved vor tilbagekomst være bedre i stand til at göre det endnu manglende færdigt“. Og den gud, under hvem de böjer sig, der bærer jordkredsen [1]), magede det så, at apostolikeren gav efter og gik ind på fyrsternes begæring. Da der således var opnået enighed, satte man sig til at pleje råd og forhandle om indtoget i staden, og hvorledes man bedst skulde sikre sig imod et muligt lumsk overfald fra Romanernes side.

På det tidspunkt indfandt vor hertug sig hos den herre paven for at bede denne indvie den nyvalgte biskop af Aldenburg, men fik på en meget mild måde afslag af paven, som svarede, at han gerne vilde opfylde hans begæring, hvis han blot kunde göre det uden at træde ærkebispen for nær. Ti Hammemburgherren var kommen hertugen i forkøbet ved at skikke paven et brev, hvori han havde bedet denne ikke at fuldbyrde hin indvielse, der vilde være krænkende for ærkebispen.

Da man altså kom i nærheden af staden, skikkede kongen i smug ved nattetide ni hundrede harniskklædte krigere hen til salig Petrus' domkirke tillige med den herre pavens legater, som medbragte befalinger til vagterne og lod krigerne komme ind i domkirken og borgen ad en bagdör. Da det var blevet morgen, kom da kongen med hele sin hær; og den herre paven med alle kardinalerne trådte frem og modtog ham på trappen; hvorefter de begav sig ind i salig Petrus' domkirke og begyndte indvielsesværket [2]). Imidlertid stod krigerne under våben rundt

1) Fyrsterne med rigsæblet.

2) 18. Juni 1155.

om kirken og huset for at holde öje med kongens vink, indtil de höjhellige hemmeligheder var fuldbyrdede. Da kejserkroningens værk derpå var tilendebragt, forlod den ny kejser stadens mure; og krigerne, som nedtyngedes af udmattelse, fik føde og forfriskning. Men medens de endnu tog deres davre, gjorde Lateranerne et udfald og gik over Tiberis, hvor de begyndte med at bringe uro i hertugens lejr, der stødte lige op til stadens mure. Da hæren med höjt vrål ilede ud af lejren for at sætte sig til modværge, kom det samme dag til et vældigt slag; vor hertug kæmpede tappert i spidsen, og Romanerne kom til kort og led et stort nederlag. Efter vunden sejr blev hertugens navn lovprist fremfor alle andres i lejren. Den herre paven ønskede desårsag at vise ham ære, skikkede gaver til ham og gav sit sendebud følgende besked: „Sig ham, at jeg med guds hjælp i morgen den dag skal indvie hans nyvalgte“. Dette løfte frydede hertugen; og da det var blevet morgen, lod den herre paven en offentlig höjtid holde og indviede vor bisp med stor ære.

81. Om nogle indbyggere i Veronas opklyngning i galgen.

Da paven atter havde taget Romanerne til nåde, tiltrådte kejseren og hans følge altså deres tilbagetog og kom på vejen ud af Italien til Longobardien. Da de fremdeles havde tilbagelagt vejen der igennem, nåede de til Verona, hvor det begav sig, at kejseren og hans hær kom i stor fare. Indbyggerne i Verona plejer nemlig altid, når kejseren kommer fra Longobardien, at slå en skibsbro over en flod, Edesa kaldet, som bryder frem lig en fos i voldsomhed og derved gör det umuligt at vade over den. Da hæren vel var kommen over, blev broen derfor straks bortreven af den vold-

somme ström. Imidlertid skyndte hæren sig fremad og nåede et pas, Klusa kaldet, hvor vejen er så indeklemt mellem klipper, der rager op imod himlen, at det kun med nød og neppe lader sig göre, at to kan gå der igennem på én gang. Men indbyggerne fra Verona havde taget plads på bjergåsen; derfra slyngede de med kastevåben, så de gjorde det umuligt på nogen måde at slippe igennem; og de lod forhøre hos kejseren, hvor meget han var villig til at give for at redde sit eget og sine folks liv. Kejseren, der på alle sider var indesluttet af floden og bjærgene, blev i allerhöjeste grad bestyrtet; derfor gik han ind i sit telt, drog sine sko af sine fødder [1]) og tilbad for Herrens livskabende korses træ. Og straks fandt han på råd; ti Vor Herre selv indgav ham tanken. Følgelig lod han dem af Veronas indbyggere, som var med i hans følge, kalde for sig og sagde til dem: „I må vise mig en sti, som kan føre os op på bjærgåsen, uden at man ser os; i modsat fald lader jeg öjnene stikke ud på eder". Men de ræddedes for hans trusel og røbede ham de skjulte opgange til bjærget. Og ufortøvet iværksatte de kækkeste krigere en opstigning, så de kunde falde fjenderne i ryggen; med våben i hånd jog de dem fra hinanden, tog de fornemste af dem til fange og bragte dem for kejserens öjne, som lod dem klynge op. Således var alle forhindringer ryddede til side, og hæren kunde uforstyrret drage videre.

82. Forståelsen mellem biskopperne Hartwik og Gerold.

Derefter fik vor bisp tilladelse af hertugen til at begive sig afsted til Svevien, hvor han fandt en ære-

1) Smnl. 2 Mos. 3,5.

fuld modtagelse hos sine venner og måtte blive i nogle dage. Derfra kom han til Saxonien, satte over Albia og begav sig til Wagirerland for at tiltræde den ham overdragne virksomhed. Da han således omsider satte foden på sit bispedömmes grund, var de indkomster, han der forefandt, så små, at de ikke en gang kunde strække til til hans underhold for en måned, eftersom huset i Faldera, efter at biskop Vicelin, salig ihukommelse! var død, af hensyn så vel til sin fordel som til sin rolighed havde sluttet sig til Hammemburgkirken; men provst Ludolf og brødrene i Hogerestorp mente at have gjort, hvad der kunde forlanges af dem, ved at vise bispen gæstfrihed ved hans ankomst og hans afrejse. Ikkun fra huset i Bozoë kunde bispen tage sit livsophold, men det tilhørende land var ganske ubeboet og uopdyrket. På et besøg for at hilse på sin menighed kom bispen derfor igen hen til Albia for at opnå en samtale med ærkebispen i Staden. Da denne imidlertid, opblæst ved bevidstheden om sin overlegne stilling, lod ham vente alt for længe og gjorde vanskeligheder ved at tilstede ham adgang, sagde vor biskop til abbeden af Reddegeshusen og de øvrige, som havde fulgt ham derhen: „Brødre, hvi bliver vi siddende her? Lad os begive os hen og se mandens åsyn“! Og ufortøvet gik han ind til kirkefyrsten, der kyssede ham, men uden at mæle et ord til hilsen. Vor bisp sagde da til ham: „Hvi taler I ikke til mig? Hvad har jeg gjort, siden jeg er uværdig til en hilsen? Hvis I ønsker det, kan vi jo vælge sættedommere til at afgöre vort mellemværende. Jeg indfandt mig, som I selv véd, i Marcipolis for at udbede mig velsignelsen af eder; men I afslog at skænke mig den. Først derefter begav jeg mig, dreven af nøden, til Roma for der ved selve den apostoliske stol at opnå det, som I

havde nægtet mig. Derfor havde jeg bedre skel til at harmes end I, der har bragt mig i den hårde nødvendighed at begive mig på en sådan rejse". „Hvad var det for en bydende grund", spurgte ærkebispen, „der drev eder til Roma og tvang eder til at underkaste eder den med slig rejse forbundne möje og pengeomkostning? Mon det var, fordi jeg, der den gang var langt borte herfra, opsatte at svare på eders andragende, indtil I kunde få det forebragt for vor kirke"? „Med denne opsættelse", gensvarede vor bisp, „var det eders agt at göre vor sag tvivlsom; ti det er jo det samme öjemed, I, når I vil være ærlig, siden endnu tydeligere har arbejdet hen til ved eders udtalelser. Men priset være Vor Herre, som har fuldkommet os i sin tjeneste og ladet os nå et anstrængende men tilfredsstillende mål"! Da sagde ærkebispen: „Vel har den apostoliske stol indviet eder, skönt det efter den gældende ret var os, der skulde göre det, og derved gjort brug af sin myndighed, som vi visselig ikke kan modsætte os. Men for at göre sin uret god igen har den grebet til det middel skriftlig at give os til kende, at eders underkastelse under vor myndighed derved ikke i mindste måde ophæves". Bispen svarede: „Ja, det véd jeg og nægter ingenlunde, at sagen virkelig forholder sig, som I der siger. Just derfor er det, jeg er kommen hid, for derved at vise eder al den agtelse, som I fortjener, på det at vor tvist måtte vorde bilagt, og freden genoprettet. Tillige tror jeg, det vilde være rigtigt, at I sörgede for at skaffe os hjælp til livsopholdet, al den stund vi betragter os som eders undergivne. Ti en krigsmand fortjener sin sold" [1]). Efter dette ordskifte sluttede de venskab med hinanden og lovede, når det gjordes behov, hver især at stå den anden bi.

---

1) Smnl. 1 Kor. 9,7.

Derpå brød vor biskop Gerold op og begav sig til Brema for at mødes med hertugen. Ti denne var bleven fornærmet af de Fresonere, som kaldes Rustrer; desårsag kom han nu til Brema den første November[1]) og lod alle dem, der var komne til markedet, gribe og deres gods tage fra dem. Men da han spurgte vor bisp, hvorledes ærkebispen havde taget imod ham, talte bispen godt om denne og søgte at stemme hertugen mildere imod ham. Det gamle fjendskab, som så længe havde bestået imellem begge, havde nemlig på samme tid fundet lejlighed til at lægge sig for dagen, efterdi ærkebispen havde opgivet togtet til Italien[2]), hvorved han havde svigtet sin ed og gjort sig skyldig i majestætsforbrydelse. Da kejserens ombudsmand derfor kom til Brema, lagde han beslag på alle bispens gårde og inddrog alt, hvad der forefandtes, i rigens kasse. Samme skæbne havde biskop Othelrik af Halverstad. Da hertugen derefter drog tilbage til Bruneswik, ledsagede vor bisp ham og holdt herrens fødselsfest i hans selskab.

Da denne höjtid var til ende, vendte bispen, der medtog sin broder, abbeden af Reddegeshuse, tilbage til Wagirerland og begav sig til Aldenburg for at holde epifaniefesten[3]) ved bispedömmets hovedsæde. Men byen lå plat øde; der fandtes hverken huse eller beboere, men ikkun et lille bitte kapel, som Vicelin, hellig ihukommelse! havde ladet rejse sammesteds, og der holdt vi[4]) messetjenesten i den skrappeste kuld, omgivne af sneen, der lå i tætte klynger. Til-

1) 1155.
2) Se stykke 79, hvor ærkebispen sætter sine borge i forsvarsstand mod hertugen.
3) Helligtrekongersdag 6. Jan. 1156.
4) Forfatteren indfører her sig selv i første person; smnl. Ap. gern. 20,5.

hørerne iblandt Sklaverne indskrænkede sig til Pribizlaus med nogle ganske få. Da vi havde fuldbyrdet de hellige hemmeligheder, bad Pribizlaus os ind i sit hus på et mere afsides liggende sted, modtog os med stor forekommenhed og gjorde et prægtigt gæstebud for os. Det for os fremsatte bord bugnede af tyve retter mad. Ved den lejlighed fik jeg troen i hænderne på det, som jeg tilforn kun havde hørt af ryggtets mund, at intet folk i gæstfrihed kan göre Sklaverne rangen stridig [1]); til at beværte deres gæster er de som efter aftale alle lige redebonne, så man end ikke behøver at anmode nogen om gæstevenskab. Ti alt, hvad de erhverver ved agerdyrkning, fiskeri og jagt, bruger de til hobe at skænke bort og priser den som den kækkeste, der er den störste ødeland. Ja! lysten til således at vise sig driver endog mange af dem til at stjæle og røve. Dette hører i hvert fald til den slags synder, som de ser igennem fingre med og skjuler under gæstfrihedens kåbe. Ti Sklaverne har for skik om dagen at uddele blandt deres gæster det, som de stjæler om natten. Hvis derimod nogen, som en såre sjælden undtagelse, bliver greben i at have nægtet en fremmed gæstevenlig modtagelse, er det tilladt at lade hans hus og eje gå op i rög; og den, der ikke har undset sig ved at nægte en fremmed en bid brød, er alle enige om at kalde en æreløs usling, som fortjener at udpibes af enhver.

83. Pribizlaus's omvendelse.

Hos sættekongen blev vi imidlertid den nat tillige med det følgende dögn og begav os derpå videre frem i Sklavenland for at gæste en mægtig mand,

1) Se 2 bog, stykke 12 slutn.

der hed Thessemar, som havde haft bud efter os. Men det begav sig, at vi under vejs kom ind i en lund, den eneste i dette land, der ellers helt og holdent er en åben slette. Der fik vi mellem ældgamle træer öje på hellige ege, som var indviede til guden i landet, Proven, og omgivne af et gårdsrum samt et med stor omhu opført træhegn, hvori der var anbragt to döre. Ti foruden de husguder og andre afguder, hvoraf hver eneste by vrimlede, havde landet på dette sted en fælleshelligdom, der havde sin særlige præst tillige med sine særegne fester og forskellige offerskikke; og der plejede folket i landet altid på den anden dag i ugen at mødes med sættekongen og præsten til rettergang. Adgangen til gårdsrummet var spærret for enhver, blot med undtagelse af præsten og dem, der vilde bringe ofre, eller som var stedte i overhængende livsfare; ti dem nægtedes der aldrig et tilflugtssted. Så stor er nemlig den ærbødighed, Sklaverne viser for deres helligdomme, at de ikke engang tåler, at templets omgivelser smittes med blodet af deres fjender. Til edsaflæggelse lader de det såre nødig komme; ti det at sværge er for Sklaverne hartad det samme som at forsværge sig, da man derved nedkalder gudernes vredeshævn over sit hoved [1]). Sklaverne har for resten mangehånde måder at dyrke deres afguder på; de deler langtfra alle en og samme slags overtro. Ti nogle stiller fantastiske gudebilleder til skue i deres templer, såsom billedet i Plune, som de kalder Podaga; andre af deres guder bor i skove og lunde, således som tilfældet er med Prove, guden i Aldenburg, og dem göres der ingen billeder af. Mange af deres guder fremstiller de endog med to eller tre, ja! med endnu flere hoveder. Men

---

1) Se stykke 52.

ved siden ad de mange forskellige guddomme, som de lader råde for mark og skov, sorg og lyst, nægter de heller ikke, at der er én gud [1]) „i himlene“ [2]), der byder over alle de andre; men denne, der er allermægtigst, sörger kun for himlens tarv, medens de andre røgter det hverv, de hver især af ham har modtaget, er udsprungne af hans blod og står des höjere, alt efter som de er denne gudernes gud nærmere. Da vi imidlertid kom i nærheden af hin lund og vanhellige plads, opmuntrede bispen os til at tage djærvt fat på rydningen af lunden, sprang derhos selv af hesten og splintrede med vilje dörenes prægtig smykkede, udvendige sider, hvorpå vi trådte ind i gårdsrummet, stablede alt tømmeret fra gårdens indhegning op omkring de hellige træer, stak ild derpå og optændte et bål; imidlertid var vi ikke ganske trygge ved tanken om, at vi kunde blive overvældede ved en rejsning af beboerne på stedet; men gud tog os i sin varetægt. Derpå böjede vi af til Thessemars gæstfri hus, hvor vi blev modtagne på det prægtigste. Men Sklavernes bægre kunde hverken trøste eller glæde os, al den stund vi der måtte se på de fodlænker og mange slags marterredskaber, som man havde for skik at bruge imod de fra Danien hidbragte Kristusdyrkere. Tillige havde vi der Herrens præster for öje, som var udmagrede af det langvarige fangenskab, hvori man havde ladet dem svælte, uden at bispen enten med det gode eller med det onde kunde udrette noget for dem.

På den næstfølgende Herrens dag kom hele folket i landet sammen til marked i Lubike. Samme steds indfandt hr. biskoppen sig og holdt en „formanings-

1) 1 Kor. 8,6. Mal. 2,10.
2) Matth. 6,9. Luk. 11,2.

tale“ [1]) til mængden, om at de skulde vende ryggen til afguderne og dyrke den ene gud, som er i himlene, annamme dåbens nåde og opgive deres onde gerninger, røverierne nemlig og drabene, som de øvede mod de kristne. Da han havde endt sin tale til mængden, svarede Pribizlav under de øvriges samstemning: „Dine ord, ærværdige bisp! er guds ord og viser os på rette vej i vor saligheds sag. Men hvor kan vi slå ind på denne vej, medens vi trindt omkring er omspændte af så store ulykker. For at du kan danne dig en forestilling om vor sörgelige stilling, låne du med tålmodighed øre til mine ord! Det folk, du har for öje, er jo dit folk, og vi bør derfor sætte dig ind i vor nød, ligesom du bør have medynk med os. Ti vore fyrster går frem imod os med slig strænghed, at vi under trykket af vore afgifter og det jærnhårde trælleåg, vi bærer, hellere må ønske at dø end at leve. Se! i år har nu vi, der bor her i denne smule afkrog, måttet bøde tusinde mark til hertugen og så mange hundrede til greven; men dermed er vi endnu ikke komne på det törre, ti vi snydes og klemmes dag for dag og bliver til sidst helt afklædte. Hvor skulde vi så kunne lade os døbe til denne ny religion, og få mon til at bygge kirker, vi, som hver dag må være belavede på at tage flugten? Og end ikke noget tilflugtssted har vi. Går vi over Travena, er elendigheden næsten lige så stor der, og kommer vi hen ad Penefloden til, bliver det ikke et hår bedre. Hvad skal vi da til sidst gribe til uden at vende landjorden ryggen, gå til søs og bo og bygge på bølgerne! Eller hvad kan vi for, at vi, når man fordriver os fra vort fædreland, nødes til at forstyrre freden på havet og tage vor rejsekost hos Danerne

1) Ap. gern. 13,15.

eller hos de kræmmere, der ror om på søen? Mon ansvaret for sligt ikke hviler på fyrsterne, som forjager os"? Hr. biskoppen svarede: „At vore fyrster hidtildags ikke har handlet varlig med eders folk, må I ikke finde besynderligt; ti efter deres formening begår de ikke nogen stor uret ved at gå således til værks imod afgudsdyrkere og dem, som er uden gud [1]). Tager derfor hellere eders tilflugt til den kristelige gudsdyrkelse og kaster eder ned for eders skaber, under hvem de må böje sig, som holder „jordens kreds" [2]) i deres hånd! Lever Saxonerne og de øvrige folk med kristennavn ikke i fred og ro, tilfredse med deres beskikkede del? I er de eneste, som har en fra alle andre forskellig religionsøvelse, så I må finde eder i at blive eders ejendom berøvede af alle". „Dersom hr. biskoppen og du ønsker, at vi skal dyrke gud på samme vis, som vor greve gör det", svarede Pribizlav, „så lad os tillige få Saxonernes love i henseende til besiddelser og afgifter! da skal vi med glæde blive kristne, bygge kirker og yde vore tiender".

Derefter begav vor biskop Gerold sig til hertugen i anledning af en landdag, som var berammet til Ertheneburg; og samme steds indfandt Sklavernes sættekonger sig efter indbydelse til den fastsatte tid. Da henvendte hertugen på bispens opfordring ordet til Sklaverne og talte om kristendommen, men fik til svar af Obotriternes underkonge Niklot: „Gud i himlene være din gud, men du vor gud, så forlanger vi ikke mer af dig. Ham dyrke du, men vi vil dyrke dig". Hertugen irettesatte ham for hans gudsbespottelige tale. Men med hensyn til bispedömmets og kirkens fremme foretoges der for öjeblikket ikke mere,

---

1) Smnl. Ef. 2,12.

2) Ap. gern. 17,26.

eftersom vor hertug, der nylig var kommen tilbage fra Italien, kun var opsat på at skrabe til sig, da hans skatkammer var øde og tomt. Da han derfor vendte hjem, fulgte bispen ham til Bruneswik og opholdt sig hos ham i mange dage. Endelig sagde han til ham: „Se! nu har jeg tilbragt et helt år i eders gård og har således faldet eder til byrde; og går jeg til Wagirerland, har jeg der intet til føden. Hvi har I da med dette navn [1]) lagt slig gerning på mine skuldre? Forhen var jeg langt bedre faren, end jeg nu for tiden er det". Disse ytringer bevægede hertugen til at lade grev Adolf hidkalde for med ham at forhandle om de tre hundrede fæstelodder, som var bispedömmet tilbudte i udstyr. Da overdrog greven Uthine og Gamale med alt, hvad dertil hørte, i bispens besiddelse og lagde oven i købet til den af hans ejendomme, som kaldes Bozoe, tvende landsbyer, Gothesvelde og Wobize. Også i Aldenburg skænkede han ham en meget passelig ejendom, der lå ved torvet. Derpå sagde greven: „Hr. bispen kan nu gå til Wagirerland og lade disse ejendomme værdsætte af kyndige mænd! Hvad der da monne fattes i de tre hundrede fæstelodder, spæder jeg til; men hvad der går derover, gör jeg fordring på". Bispen begav sig følgelig derhen for at tage det ham tilhørende i öjesyn; men ved det skön, han med nybyggerne optog derover, fandt han, at disse ejendomme knap beløb sig til hundrede fæstelodder. Desårsag lod greven landet opmåle med et kort reb, som ikke var i brug hos vore landsmænd, og lod dertil sump og krat tage med ved opmålingen. På den vis bragte han en såre stor mængde marker ud. Da derfor hertugen fik dette at vide, dömte han, at man skulde følge

---

1) Bispenavnet.

landsens skik ved opmålingen af det, der skænkedes bispen, og at sumpe og tykkere skovstrækninger ikke måtte regnes med i målet. Man gjorde sig derfor den störste möje med at tilvejebringe disse ejendomme; men lige til den dag i dag har dette været en umulighed så vel for hertugen, som for biskoppen.

De af mig i det foregående omtalte ejendomme skaffede biskop Gerold sig, idet han daglig trængte ind på fyrsterne både „i tide og i utide“ [1]), for at få pustet liv i den gnist af den biskoppelige værdighed, som ulmede i Wagirerland. Tillige lod han staden og handelspladsen Uthine bygge og lod sig indrette et hus der. Men eftersom der ingen forsamling af klærke fandtes i bispedömmet Aldenburg uden den i Kuzeline, der også fører navn af Hagerestorp, så lod han med hertugens tilladelse disse klærke flytte til Segeberk, til det fra først af grundede sted [2]), for at han på den måde kunde finde den fornødne understøttelse hos klærkene, når han som biskop skulde indfinde sig blandt menigheden på festdagene. Og endskönt provst Ludolf og brødrene fandt dette uheldigt på grund af den uro, der var på handelspladsen [3]), böjede de sig ikke desto mindre for deres foresattes beslutning, som de fandt det ubetimeligt at modsætte sig; og bispen lod derfor et hus indrette samme steds. Derpå drog han videre for at besøge ærkebispen og viste sig endog såre underdanig imod denne i det håb, at han derved skulde få klosteret i Faldera tilbage [4]), da det vitterlig både var grundet af hans forgænger [5]) og havde tilhørt denne. Men ærkebispen,

---

1) 1 Tim. 4,2.
2) Se stykke 53.
3) Se stykke 58 beg.
4) Det samme, der anden steds (se slutningen af stykke 75) kaldes „huset“.
5) Biskop Vicelin.

der fornemmelig havde sin egen kirkes [1]) tarv for öje, holdt ham hen med snedige løfter, idet han snart gav ham udsigt til at få det, men snart igen trak sagen i langdrag og på den måde vidste at vinde tid. Dog pålagde han den ærværdige provst Eppo [2]) ikke ganske at unddrage denne unge kirke sin hjælpende hånd, men stå bispen bi både med mænd til kirkens tjeneste og med alt, hvad der for resten kunde fremme dens udvikling.

Derfor lod vor bisp fra Faldera hidkalde præsten Bruno [3]), som efter Vicelins død havde forladt Sklavenland, og forflyttede ham til Aldenburg, for at han skulde drage omsorg for folkets frelse der. Ti Bruno følte sig også selv kaldet til denne gerning som følge af en guddommelig indskydelse. Han havde nemlig i et nattesyn set, hvorlunde han holdt karret med den hellige olje i sine hænder, og hvorledes der fra dettes låg fremskød en ung og frodig spire, der tog til i styrke og voksede op til et kraftigt træ. Denne hans forventning gik virkelig også i opfyldelse. Ti straks ved hans ankomst til Aldenburg, tog han med brændende nidkærhed fat på guds gerning og kaldte Sklavernes folk til genfødelsens nåde, idet han lod lundene omhugge og den vanhellige gudsdyrkelse udrydde. Og efterdi borgen og byen, hvor der tilforn havde været en kirke og et bispesæde, nu var øde, opnåede han hos greven, at Saxonerne der kunde grunde en nybygd, og præsten således hente trøst hos et folk, hvis sprog og sædvaner var ham bekendte, hvorved den ny kirke blev ikke lidet støttet. Nu rejste der sig nemlig i Aldenburg en såre anselig kirkebygning, rigelig

---

1) Kirken i Hamburg.
2) Se stykke 79 beg.
3) Se stykke 54 beg.

udstyret med bøger, klokker og det øvrige tilbehør. Og guds huses tjeneste fornyedes [1]) midt iblandt et „vanartigt og forvendt" [2]) folk hartad halvfemsindstyve år efter den tidligere kirkes ødelæggelse, som fandt sted ved den fromme høvding Godeskalks drab [3]). Kirken indviedes af biskop Gerold til den hellige Johannes den døbers ære; og ved den lejlighed gav den höjbårne grev Adolf og hans såre gudfrygtige hustru, fru Mektildis, den bedste prøve på deres gudhengivne sindelag, idet de begge var tilstede ved indvielsen. Greven bød tillige Sklavernes folk at bringe deres døde hid for at få dem jordede på kirkegården, og at samles i kirken ved festlige lejligheder for at høre guds ord. Ti forkyndelsen deraf besörgede guds præst Bruno på tilfredsstillende vis og røgtede således den ham betroede sendefærd ved at have prædikener nedskrevne på Sklavernes mål, som han efter tid og lejlighed kunde foredrage for folket. Og for fremtiden formente man Sklaverne deres eder ved træer, kilder og stene, hvorimod de måtte bringe dem, der var anklagede for forbrydelser, hen til præsten, for at de kunde blive prøvede ved jærnbyrd eller ved at træde på plovjærn. I de samme dage slog Sklaverne en Daner op til korset. Men da præsten Bruno havde underrettet greven derom, lod denne dem kalde for retten, idömte dem en pengebøde [4]) og afskaffede ganske denne art dødsstraffe i landet.

Da biskop Gerold så, at der i Aldenburg var lagt en god grundvold, gav han greven det råd at lade en kirke rejse i den egn, som kaldes Susle. Derhen sendte man fra huset i Faldera præsten Dej-

1) 1156.
2) Filipp. 2,15; smnl. 5 Mos. 32,5 (se st. 27 beg. og st. 47).
3) 1066, se slutn. af stykke 22.
4) Det er altså i mandebod, denne gives.

lawin, hvis ånd tørstede efter de möjsommeligheder og farer, som er uadskillelige fra evangeliets forkyndelse; på sin sendefærd kom han til en røverkule hos de Sklaver, der bor ved floden Krempine; der på stedet var et yndet smuthul for fribyttere; og iblandt disse boede præsten, tjenende Herren „i hunger, i tørst og i nøgenhed“ [1]). Da man således havde fået alt dette udrettet, fandt man det betimeligt at lade en kirke opføre i Lutelenburg og Rathekowe; og bispen og greven begav sig derhen for at betegne de pladser, hvor kirkerne skulde ligge. Guds gerning fik således god vækst i Wagirerland, og greven og bispen rakte gensidig hinanden hånd. Ved samme tid lod greven borgen Plune genopføre og grundede samme steds en stad og handelsplads. Men de Sklaver, som boede i de omliggende byer, fjernede sig, og der kom Saxonere til og nedsatte sig der. Således forsvandt Sklaverne lidt efter lidt fra landet. Men også i Polabernes land fremstod der ved hr. biskop Evermods og grev Henrik af Racisburgs ihærdighed langt flere kirker. Desuagtet var man endnu bestandig ude af stand til at forhindre Sklavernes fribytteri, da de fremdeles vedblev at drage over søen og hærge på Danernes land og endnu ikke havde aflagt deres fædres synder.

84. Om Kanuts død.

Danerne, som bestandig led under trykket af krige i hjemmet, savnede nemlig kraft til at føre krig i udlandet [2]). Ti deres konge Svejn, der såvel ved sine lykkelige sejrvindinger, som ved at støtte sig til kejserens myndighed havde sat sig fast i konge-

---

1) 5 Mos. 28,48.
2) Se stykke 65.

sædet [1]), mishandlede grumt sine landsmænd og fik derfor til straf af Vor Herre omsider en ulykkelig ende på sit liv. Men da hans medbejler Kanut mærkede, at folket knurrede imod Svejn, skikkede han bud for at hente Waldemar, Svejns fætter og forbundsfælle, som han knyttede til sig ved at give ham sin søster [2]) til ægte. Sikker på bistand fra Waldemars side, begyndte han derfor atter at lægge ildråd op imod Svejn; mens denne konge opholdt sig på Selant, kom Kanut og Waldemar ganske uformodentlig did med en hær for at bekrige ham [3]); for sin grumheds skyld blev han ladt i stikken af alle; og, da han derfor ikke havde kræfter nok til at vove et slag, måtte han tillige med sin hustru og alt sit hussinde fly ned til søen og sætte over til Aldenburg. Denne begivenhed, at nemlig en stormægtig mand, der tilforn havde haft sin trense i kæberne [4]) på alle nordiske folk, nu så brat var bleven styrtet, indjog grev Adolf en heftig skræk, da den kom til hans kundskab. Da Svejn derfor ønskede at lægge vejen igennem hans land, viste greven ham stor venlighed; og kongen vendte sig til sin svigerfader i Saxonien, markgrev Konrad af Within, og opholdt sig der i næsten to år. På samme tid [5]) indfandt vor hertug Henrik sig på fyrstedagen i Ratisbona for at få hertugdömmet Bawarien tilbage; ti dette havde kejser Fretherik frataget sin farbroder [6]), og nu skænkede han det pány til vor hertug [7]), eftersom kejseren på togtet til Italien og i

---

1) Se beg. af stykke 73.
2) Sofie, Knuds halvsøster.
3) 1154.
4) Smnl. 2 Kong. 19,28. Es. 37,29. Ez. 29,4. 38,4. (Ps. 32,9).
5) 17 Sept. 1156.
6) Henrik; se stykke 72 sl. 56 sl.
7) Se stykke 72 lidt ovenfor.

rigens øvrige handeler havde fundet denne tro. Således fik samme et nyt navn, nemlig Henrik Løve, hertug af Bawarien og Saxonien [1]).

Da hertugen således efter ønske havde fået dette sat igennem, indfandt Saxonernes høvdinger ved hans hjemkomst fra fyrstedagen sig hos ham med anmodning om at understøtte Svejn og føre ham tilbage til hans kongerige. Svejn selv lovede hertugen en mægtig sum. Derfor sammendrog vor hertug en såre betydelig krigsstyrke og førte ham om vinteren [2]) tilbage til Danien, hvor byerne Sleswik og Ripa straks lukkede op for ham. Desuagtet kunde de ikke få held til deres foretagende. Vel havde nemlig Svejn idelig for hertugen gjort sig til af, at Danerne vilde modtage ham med åbne arme, så snart han blot viste sig i spidsen for en hær. Men denne hans formodning slog aldeles ikke til. Ti der var i hele Danernes land ingen, der hverken bød ham velkommen eller gik ham i møde. Da han derfor mærkede, at lykken havde vendt ham ryggen, og at alle skyede ham, sagde han til hertugen: „Vor möje er spildt; det er bedst, vi vender om igen! Ti hvad fordel har vi af at hærge landet og udplyndre skikkelige folk? Hvor gerne vi end vilde mødes med vore modstandere til slag, kan vi dog aldrig komme så vidt, eftersom disse flygter for os og smutter over til de mere afsides liggende dele af havet". De lod derfor de tvende byer stille gisler og forlod Danien. Derpå greb Svejn til en anden fremgangsmåde og lagde ny planer, idet han besluttede at vende sig til Sklaverne; først var han gæst hos greven i Lubike, og derfra drog han hen til Obotriternes fyrste Niklot. Hertugen bød

1) Smnl. stykke 56 lidt ovenfor.
2) 1156.

også Sklaverne i Aldenburg og i Obotriternes land at yde Svejn deres bistand. Således kom han i besiddelse af nogle få skibe og afgik som ven til Lalande, hvor indbyggerne viste sig glade til mode over hans komme, eftersom de lige fra første færd havde vist ham troskab. Derfra begav han sig over på Feonien og vandt tillige det for sig, hvorpå han fremdeles tog vejen til resten af de mindre øer, fik ved sine gaver og løfter så mange som mulig af disse til at tage parti for sig og var samtidig på sin post imod rænkespind, idet han satte sig fast på de sikreste punkter. Da Kanut og Waldemar derfor erfor, hvad der gik for sig, kom de med en hær for at slå Svejn og forjage ham fra landet. Han havde imidlertid taget stade på Lalande og rustet sig så meget bedre til at tage imod dem, som selve hans faste stilling var ham et værn. Nu gav hr. biskop Helyas af Ripa og de ypperste mænd på begge sider sig til at mægle, og den herskende tvedragt gik over til fred, idet riget blev delt i trende stykker. Juthlande gaves til Waldemar, Selant til Kanut, men Skone, hvor befolkningen er dygtigere i våbenfærd, til Svejn. De andre mindre øer delte de imellem sig, efter som forholdene gjorde det tjenligst; og på det at den nu trufne aftale ikke skulde brydes, blev den stadfæstet ved ed. Derefter gjorde Kanut og Waldemar et stort gæstebud i en by på Selande ved navn Roskilde, hvortil de også indbød deres frænde Svejn for at ære og opmuntre ham samt trøste ham over alle de kvaler, de havde ladet gå ud over ham på den dag, de var fjender og lå i krig sammen. Men som han nu sad til bords og så de andre konger uforstyrrede af enhver frygt og mistanke bænkede sammen med sig ved bordet, gav han sig med sin medfødte grumhed til at søge en gunstig lejlighed til at øve rænker. Ti

hidskaffede man på den tredje dag af gildet [1]), da nattemørket allerede faldt på, efter et vink af Svejn nogle sværd; og förend kongerne kunde se sig for, sprang man ind på livet af dem og gennemborede Kanut lige på stedet. Men da morderen ligeledes førte et stød imod Waldemars hoved, satte denne ud af stuen med et voldsomt spring, væltede lyset og slap med Vor Herres hjælp bort i mørket uden at få mer end et eneste sår. Han flygtede derfor til Juthlande og bragte hele Danien i bevægelse. Svejn trak da fra Selande og øerne i havet en hær sammen, hvormed han satte over til Juthlande for at slå Waldemar. Sidst nævnte førte imidlertid også en hær i marken og mødte ham med en vældig styrke. Ikke langt fra Wiberge kom det til slag. Svejn og med ham hele hans mandskab bed samme dag [2]) i græsset. Derpå blev Waldemar konge over Danerne, som dette fredens barn styrede i fred. Hermed ophørte de indvortes krige, der i en lang årrække havde tynget på Danien. Tillige knyttede Waldemar venskab med grev Adolf og viste ham hæder, ligesom hans kongelige forgængere havde gjort för ham.

85. Om opførelsen af Lewenstat.

I de samme dage [3]) fortærede en ildsvåde byen Lubike, og handelsmændene og byens øvrige indbyggere skikkede bud til hertugen og lod ham sige: „Længe har der på eders udtrykkelige befaling ikke været drevet handel i Lubike. Hidindtil har vi imidlertid håbet på, at I vilde finde for godt at vise os

1) 9 Avg. 1157.
2) 23 Okt. 1157. Slaget på Grathehede.
3) I efteråret 1157.

den nåde igen at skænke os tilladelse til at handle, og har holdt ud her i dette håb, idet vi heller ikke har kunnet beslutte os til at vende de huse ryggen, som det har kostet os så mange penge at få færdige. Men nu, da ilden har fortæret disse vore huse, finder vi det ikke umagen værd at føre dem op igen på en plads, hvor der ikke må drives købmandsforretninger. Ti skænke du os efter dit eget valg en anden plads, hvor vi kan opføre os en by!" I den anledning bad hertugen grev Adolf, at han vilde overlade ham Lubikes ø og havn; men da denne afslog ham det, lod hertugen opføre en ny stad ovenfor Wokenicefloden ikke langt fra Lubike i Racesburglandet og tog straks fat på at bygge og befæste den. Samme by lod han opkalde efter sig selv med navnet Lewenstad d. e. Løvestaden. Da pladsen der imidlertid hverken passede så godt til havneplads eller fæstning og kun var tilgængelig for små fartöjer, begyndte hertugen atter at henvende sig til grev Adolf, og bringe Lubikeøen og -havnen på bane og give greven store løfter, ifald han vilde samtykke i at föje ham. Således gav greven omsider virkelig køb, gjorde, hvad han ikke kunde undlade, og afstod både borgen og øen til hertugen, på hvis opfordring de handlende med glæde vendte den ny stad med dens mange ulemper ryggen og tog fat på genopførelsen af Lubekes kirker og mure. Og hertugen skikkede bud ud til byerne og rigerne i Norden, Danien, Svedien, Norwegien og Rucien, og bød dem fredsvilkår, så de fik fri handelsadgang til den ham tilhørende by Lubike. Fremdeles lagde han en mønt og en toldbod samme steds og skænkede borgerne i byen de anseligste rettigheder. Fra den tid af havde denne stadig fremgang med sine foretagender, og dens indbyggerantal steg til det mangedobbelte.

86. *Angrebet på Mediolanerne.*

Omtrent i de samme dage opbød den heltemodige kejser Fretherik alle fyrsterne i Saxonien til angreb på byen Mediolanum [1]). Vor hertug måtte derfor på embeds vegne først tage sig ad rigens tarv; til den ende begyndte han at bilægge alle stridigheder i sit hertugdömme samt søgte omhyggelig at forebygge, at der skulde udbryde uroligheder i fyrsternes og de øvrige höjtstående personers fraværelse. Han skikkede ligeledes bud for at indbyde Danernes konge Waldemar til et møde og knyttede venskabsbånd med ham. Kongen anmodede igen hertugen om at skaffe ham fred for Sklaverne, der uafbrudt hjemsøgte hans kongerige, og lovede ham til gengæld over tusind mark sølv. Ti bød hertugen Sklaverne, nemlig Niklot og de øvrige, at give møde hos ham og forpligtede dem ved befaling og ed til at vedligeholde det fredelige forhold både til Daner og Saxonere, lige indtil han var vendt tilbage igen. Og på det at de ikke skulde bryde deres løfter, bød han, at Sklaverne skulde føre alle deres sørøverfartöjer til Lubike og forevise dem for hans der værende sendemand. Sklaverne bragte imidlertid med deres vante dumdristighed, som endnu var stegen derved, at hertugens togt til Italien var umiddelbart forestående, kun nogle ganske få og det tilmed ældgamle skuder for dagens lys, medens de var snedige nok til at holde hele resten, som var i kampdygtig stand, tilbage. I den anledning henvendte greven sig ved hjælp af de ældste i Wagirerland, Markrad [2]) og Horno, til Niklot og bad ham i al venskabelighed ikke at

1) Majlands anden belejring begyndte 3. Juli 1159.

2) Se stykke 47.

plette sin troskab imod hans land; og dette hans ønske holdt Niklot sig efterrettelig som en mand af ære.

Da hertugen på sådan vis havde bragt rede i tingene, drog han, efter hvad man vil vide, i spidsen for tusind harniskklædte krigere, i følge med grev Adolf og mange ædelbårne herrer fra Bawarien og Saxonien afsted til Longobardien og stødte med disse til kongens hær, der lå for en fast plads, Krumne kaldet, som tilhørte Mediolanerne og var stærkt forskanset. Denne plads måtte de næsten anvende et helt år på at indtage, endskönt de byggede stormredskaber i mængde og udslyngede masser af ild. Omsider indtog de den imidlertid [1]) og kejseren vendte sig med hæren til Mediolanum, men hertugen fik orlov og tog vejen hjem til Saxonien.

Grev Adolf begav sig derimod til Anglien [2]) i følge med sin frænde, herren Rejnold, som var valgt til biskop i Kolonia, men nu i et offentligt hverv rejste til Anglernes konge og ved den lejlighed ønskede at være ledsaget af greven. Og både klærkene og folket i vort land var såre bedrøvede over deres brave beskytters lange fraværelse. Ti Sklaverne fra Aldenburg og Mikilinburg, der kunde råde sig selv, medens fyrsterne var borte, brød freden i Danernes land, så vort land måtte skælve „for" Danernes konges „åsyn" [3]). Imidlertid stræbte vor biskop Gerold både personlig og ved at sende andre at formilde kongens vrede og udvirkede en foreløbig våbenhvile, så længe til hertugen og de andre fyrster igen indfandt sig. Ved hertugens og grevens tilbagekomst

1) 26. Jan. 1160.

2) Akvitanien, hvor kong Henrik II af England dengang opholdt sig.

3) Bibelsk udtryk.

indvarslede man en landdag for alle både tevtoniske og sklaviske Markomanner [1]) på et sted, Berenvorde kaldet. Også Danernes konge Waldemar kom hen til Ertheneburg og beklagede sig for hertugen over al den skade, som Sklaverne ved at overtræde det offentlige forbud havde tilföjet ham. Sklaverne turde heller ikke vise sig for hertugen, eftersom de havde en ond samvittighed, hvorfor hertugen erklærede dem i akten og lod alle sine mænd holde sig færdige til krigstogt ved høstens tid. Da Niklot mærkede, at hertugen havde ondt i sinde imod ham, satte han sig for at komme ham i forkøbet ved at bryde ind i Lubeke og skikkede til den ende hemmeligt sine sönner derhen med mandskab. Men på samme tid boede der i Lubeke en ærværdig præst ved navn Athelo; og hans hus lå i nærheden ad den bro, som fører sønder på over floden Wokenice. Han havde just ladet grave en meget lang grav for at aflede en ström, der var en smule længere borte. De til overfaldet bestemte Sklaver, som ilede til for først at få broen i deres magt, blev således stoppede af graven og kom på vildspor ved at lede efter et overgangssted. Dette lagde de folk mærke til, som opholdt sig i præstens hus, og gjorde anskrig af fuld hals, så præsten i sin forfærdelse styrtede afsted for at tage imod fjenden. Den fjendtlige styrke var imidlertid allerede kommen halvvejs over broen og var just ifærd med at nå porten, da gud hasteligen skikkede præsten did. Han gjorde brokæden løs og afvendte derved den fare, der så uformærkt var kommen bag på indbyggerne. Da hertugen fik underretning om det skete, lod han samme steds udstille krigere på vagt.

---

1) Se stykke 66 beg. 67 beg.

87. Niklots fald.

Derefter trængte hertug Henrik med en stærk hær ind i Sklavernes land og hærgede det med ild og sværd. Da Niklot således fik syn for sagn om, hvor mægtig hertugen var, satte han af frygt for et angreb ild på alle sine borge, både på Ylowe, Mikilinburg, Zverin og Dobin, og beholdt selv kun den ene borg Wurle tilbage, der ligger ved floden Warnov i nærheden af Kicineland. Derfra vovede folkene sig daglig ud, holdt öje med hertugens hær og nedhuggede fra deres baghold dem af hans stridsmænd, der ikke tog sig i agt. Medens hæren således lå ved Mikilinburg, kom Niklots sönner, Pribizlav og Wertizlav, en dag ud for at fortrædige den og fældede nogle, der havde forladt lejren, i det öjemed at skaffe korn til veje. De kækkeste i hæren satte imidlertid efter dem og opsnappede mange, som hertugen lod klynge op i galgen. Men Niklots sönner kom med tabet af deres heste og bedste mandskab tilbage til deres fader, som sagde: „Jeg troede, at det var mænd, jeg havde opdraget; men de er raskere til at smöre haser end noget kvindemenneske. Så må jeg altså selv afsted for at prøve, om jeg ikke skulde være i stand til at bringe noget mere ud deraf“. Derpå brød han op med en del udvalgt mandskab og lagde baghold i nogle smuthuller i nærheden af hæren. På samme tid forlod nogle knægte lejren for at hente foder og nærmede sig bagholdet. Men i følge med trællene var der kommet henved tresindstyve krigskarle, som bar harnisk under deres klæder. Uden at lægge mærke til denne omstændighed for Niklot på sin lynsnare ganger ind iblandt dem for om muligt at gennembore en. Men hans lanse sprang tilbage fra harnisket, og hans stød forfejlede således sit mål.

Derfor vilde han vende om til sine landsmænd; men da ingen af disse kom ham til hjælp, blev han omringet og dræbt på stedet. Hans hoved genkendte man og bragte det til lejren; og mange undredes höjligen over, at gud havde givet denne store mand i hænderne på dem, så at han var den eneste, som var falden af alle hans landsmænd. Ved efterretningen om hans død stak hans sönner så Wurle i brand, fjælede sig i skovene og bragte deres hussinde ombord på fartöjer.

Hertugen ryddede desårsag hele landet, begyndte derpå at opbygge Zverin og borgen der og satte en mand af ædel byrd, den krigerske Guncelin, til høvedsmand samme steds i spidsen for en besætning af krigere. Senere blev Niklots sönner atter tagne til nåde af hertugen, som skænkede dem Wurle med hele det tilhørende land. Obotriternes land skænkede han derimod sine krigere og fordelte det imellem dem. Og på borgen Kuscin lod han Ludolf lægge sig, der för havde været foged i Bruniswik. I Milikov anbragte han Ludolf af Pajna, men overgav Zverin og Ilinburg til Guncelin. Mikilinburg overdrog han derimod til en fornem mand fra Skathen, Henrik, som tillige bragte en mængde folk med sig fra Flandrien, som han lod nedsætte sig i Mikilinburg og hele det dertil hørende land. Derhos indsatte hertugen herren Berno til biskop i Obotriternes land; og denne overtog efter Emmehards død styrelsen af kirken i Magnopolis, som er det samme som Mikilinburg. Til udstyr for kirken i Magnopolis bestemte hertugen tre hundrede fæstelodder, ligesom tidligere for kirken i Racisburg og den i Aldenburg. På ansøgning fik han af kejseren fuldmagt til at oprette, bortskænke og stadfæste bispedömmer i hele den del af Sklavernes land, som dels han selv og dels hans

forfædre ifølge krigens ret havde lagt under sig med skjold [1]) i hånd. Ti lod han herren Gerold fra Aldenburg, herren Evermod fra Racisburg samt herren Berno fra Magnopolis kalde, for at de kunde modtage deres værdigheder af ham og ved at aflægge lens-eden til ham blive hans håndgangne mænd, ligesom det ellers gik til hos kejseren. Og endskönt disse mænd fandt denne hans fordring såre trykkende, gav de dog efter for hans skyld, som fornedrede sig for os [2]), på det at den unge kirke ikke skulde tage skade. Hertugen skænkede dem altså nådesbreve på deres ejendomme, indkomster og rettigheder. Derhos bød han de af Sklaverne, som var blevne tilbage i Wagirernes, Polabernes, Obotriternes og Kicinernes land, at erlægge de samme ydelser til bispestolen, som Polaner og Pomeraner, det vil sige af hver plov trende skepper hvede og tolv pengestykker i gangbar mønt. Men på Sklavernes eget tungemål kaldes den skeppe, de bruger, kuritce; og hos dem går der et par øksne og lige så mange heste på en plov. Tienderne i Sklavernes land flød nu også rigeligere ind, eftersom Tevtonere strömmede til fra deres forrige hjem for at bosætte sig i dette vidt strakte land, der var et frugtbart kornland, indbydende ved sine græsganges frodighed og i overflod forsynet med fisk, kød og alt andet godt.

88. Om Albert Björn.

På samme tid stod det østlige Sklavenland under markgrev Adelbert med tilnavnet Björn, som endogså ved guds nåde lykkelig udvidede grænserne for

---

1) Smnl. Josva 24,12. Se 2 bog stykke 9.
2) Smnl. Fil. 2,7. Se stykke 70 beg.

sin arvelod såre betydeligt. Ti hele det land, der tilhørte Brizanerne, Stoderanerne og mange andre folkeslag, der havde bopæle ved Habela og Albia, lagde han under sit åg og töjlede de genstridige iblandt dem. Tilsidst, da Sklaverne lidt efter lidt gjorde sig usynlige, skikkede han bud til Trajektum og de strøg, der grænser op til Renus, samt derhos til dem, der bor ved Oceanet og idelig måtte döje overlast fra søen, Hollandrere, Selandrere og Flandrere, fik en overvættes mængde mennesker af disse folk trukne derhen og lod dem tage bolig i Sklavernes stæder og byer. Og bispedömmerne Brandenburg og Havelberg fik en vældig tilvækst i magt ved de fremmedes indvandring, da tallet på kirker blev langt större, og tienderne steg til en overmåde rig indtægtskilde. Men også på den søndre bred af Albia lige fra byen Soltwedele af begyndte hollandriske fremmede at nedsætte sig i hele det sumpige og flade land, der fører navn af Balsemer- og Marskinerland, og satte sig i besiddelse af såre mange stæder og byer lige hen til Boëmerskoven. Det var alt sammen lande, hvor Saxonerne tidligere på Ottonernes tid skal have været bosatte, som man endnu kan se af de fortidsdæmninger, som de havde opkastet ved brederne af Albia i Balsamernes sumpland; siden efter fik Sklaverne imidlertid overhånd, ryddede Saxonerne af vejen og ejede landet lige indtil vore dage. Men for tiden er Sklaverne overalt knuste og fordrevne, efterdi Vor Herre i rigt mål har skænket vor hertug og de øvrige fyrster held og sejr; og fra landene ved Oceanet har man hentet utallige masser af kække folk, som er komne og har taget Sklavernes forrige område i besiddelse, opført byer og kirker og forøget deres velstand uberegneligt.

89. Flytningen af bispestolen i Aldenburg.

Omtrent samtidig hermed bad herren, biskop Gerold hertugen om, at den bispestol, som fra arilds tid havde været i Aldenburg, måtte flyttes til Lubeke, da det var en by med en talrigere befolkning, en sikrere og i alle måder heldigere plads. Herpå gik hertugen derfor ind, og de aftalte dagen til et møde i Lubeke for at træffe forholdsregler angående kirkens og bispedömmets fremtidsstilling. Tillige bestemte hertugen det sted, hvor grunden skulde lægges til et bedehus, som var udset til at være hovedkirke, samt byggepladser for klostret; og man oprettede samme steds tolv præbender for klærke, der levede som kanniker; en trettende tilhører provsten. Biskoppen skænkede tillige visse tiender til brødrenes tarv samt så meget af indtægterne fra Sklavenland, som var tilstrækkeligt til at afrunde præbenderne [1]). Men grev Adolf afstod nogle heldigt beliggende landsbyer i nærheden af Lubeke, som hertugen straks skænkede brødrene til afbenyttelse, og lod derhos tilflyde hver af disse tvende mark i Lubikermønt fra toldstedet, ja! tilmed endnu andre goder, som findes optegnede i gavebreve, der gemmes i kirken i Lubike. Til provst på stedet indsatte man herren Ethelo, som vi på et foregående blad har omtalt med berömmelse [2]).

90. Kirkebrudet mellem Alexander og Viktor.

I løbet af de samme dage døde pave Adrian [3]); og der opstod et brud i guds kirke mellem Alexan-

1) Det til kannikernes livsunderhold fastsatte beløb.
2) Se stykke 86 sl., hvor han kaldes Athelo.
3) 1 Sept. 1159.

der, også kaldet Roland, og Viktor, som også kaldes Oktavian. Da kejseren derfor var optagen af det angreb, han rettede mod Mediolanum [1]), indfandt Viktor sig i lejren hos ham ved Papia og vandt hans tilslutning; og på en kirkeforsamling, der trådte sammen, erklærede tillige de udvalgte biskopper Rejnold af Kolonia og Konrad af Maguntia sig for ham tillige med alle dem, der lod sig beherske af frygt for kejseren, eller som vilde vinde hans yndest. For Alexander erklærede sig derimod kirken i Jerusalem og i Antiokien foruden hele Frankien, Anglien, Hispanien og Danien samt alle andre riger trindt om på jorden. Ovenikøbet stod hele Cistercienserordenen på hans side; og til samme hører der en såre betydelig mængde ærkebisper og bisper, over syv hundrede abbeder og en talløs skare af munke. Disse afholder årlig en kirkeforsamling i Cistercium, hvor de træffer aftale om alt, hvad der tjener deres tarv; og deres uovervindelige erklæring var det, som især gjorde Alexander stærk. I sin harme lod kejseren derfor udgå det bud, at alle munke af Cistercienserordenen, der opholdt sig i hans rige, enten skulde tage parti for Viktor eller jages ud af riget. Vanskeligt lader det sig således sige, hvor mange fædre og hvor store skarer munke der forlod deres hjemstavn og tyede til Frankien. Også et betydeligt antal höjst samvittighedsfulde bisper i Longobardien og i hele riget blev af kejseren med vold fordrevne fra deres embeder, og andre indsatte i deres sted.

---

1) Der er her sammenblandet to begivenheder; medens kejseren lå for Milano, kom Viktor til ham og blev i Febr. 1160 erkendt af ham på et bispe- og fyrstemøde i Pavia; og umiddelbart efter indtagelsen af Milano blev han i April 1162 på et kirkemøde i Pavia erkjendt af flere bisper, deriblandt af den først i det samme år valgte Konrad af Majntz.

Efterat angrebet altså havde stået på i fem år og længere, kom kejseren i besiddelse af Mediolanum [1]); og han lod indbyggerne i den udjage, alle dens ranke tårne slöjfe, dens mure jævne med jorden og byen göre til en ørk. Da ophöjede hans hjærte sig alt for meget [2]), og al verdens riger forfærdedes ved rygtet om hans navn. Og han skikkede bud til kong Lodewik af Frankien om at mødes med ham i Laona, der ligger i Burgundionernes land ved floden Araris, for at de kunde genoprette enigheden i kirken. Kongen af Frankien lovede at komme. Derhos sendte han bud til kongen af Danien, kongen af Boëmien og kongen af Ungarien om at indfinde sig på en bestemt dag og bød tilmed alle ærkebisper, bisper og höje myndigheder i sit rige tillige med alle ordensbrødre at begive sig til mødet. Desårsag vaktes der hos alle store forventninger ved udsigten til så fuldtallig en rigsdag, hvor begge paver og så stort et antal af jordens konger sagdes at ville samles. Da begav Waldemar tillige med bisperne i Danien, ærkebiskop Hartuwik, biskop Gerold og grev Adolf med mange höjbårne Saxonere sig hen til det til sammenkomsten bestemte sted. Men hertugen, der befandt sig i Bawarien, var kommen derhen ad en anden vej. Derfor tog kong Lodewik af Frankien, hvis komme man især var spændt på, i betænkning at møde kejseren, da han erfor, at denne nærmede sig med en betydelig væbnet magt. For ikke at bryde sin ed indfandt han sig dog på det aftalte sted den bestemte dag, d. e. Johannes den døbers halshuggelsesdag [3]), og viste sig midt ude på broen fra den tredje til den niende time [4]). Men kejseren havde endnu bestandig

1) 26. Mars 1162.

2) Smnl. 5 Mos. 8,14. 2 Krøn. 32,25. 26 o. a. st.

3) 29. Avg. 1162.

4) Fra kl. 9 til kl. 3.

ikke indfundet sig. Dette tog kongen af Frankien for et varsel; han toede sine hænder i floden ligesom for at bevidne, at han havde holdt sig sit givne ord efterrettelig, forlod stedet og begav sig endnu samme dags aften bort til Diviona. Da kejseren nu indtraf om natten og erfor, at kongen af Frankien havde bortfjernet sig, udsendte han nogle ansete mænd for at få ham til at vende om igen. Men kongens tid vilde slet ikke tillade ham at vende tilbage; og til hans store glæde havde han således både holdt ord og var dog sluppet for at falde i kløerne på kejseren, som han ikke havde den bedste tro til. Mange vilde nemlig vide, at det havde været dennes hensigt at lægge en snare for ham, og at det var derfor, han tværtimod aftalens ordlyd var kommen derhen væbnet. Men her fangede den ene ræv den anden. Ti Frankerne, der stikker dybest i kløgt, kom ved list igennem der, hvor der tyktes dem ufremkommeligt med våbenmagt. Da forlod kejseren yderst opbragt rigsdagen og var opsat på krig imod Frankerne. Pave Alexanders magt og indflydelse var fra det öjeblik af i stigen. Hertug Henrik gjorde en afstikker til Bawarien; og efter at han der havde bragt rede i tingene, vendte han tilbage til Saxonien.

91. *Om tienden hos Holzaterne.*

I de samme dage herskede der altså fred i hele Sklavenland; og de faste pladser, som hertugen i følge krigens ret var kommen i besiddelse af i Obotriternes land, begyndte at blive befolkede af de fremmede, som var komne ind i landet for at tage det til eje; men statholder der i landet var Guncelin, en tapper mand og hertugens gode ven. Også grev Henrik af Racesburg, der ligger i Polabernes land,

førte en mængde folk derhen fra Westfalien, for at de skulde bosætte sig der, og fordelte landet imellem dem efter målesnoren [1]). De byggede kirker og lod tienderne af afgrøden på deres marker komme guds huses tjeneste til gode. I Henriks levetid [2]) nedlagdes spiren til det gudelige værk i Polabernes land, men først under hans sön Bernhard opnåede denne spire större fylde og modenhed.

Men Holzaterne, der efter Sklavernes fordrivelse sad inde med Wagirernes land, var vistnok nidkære til at bygge kirker og øve gæstfrihed, men vægrede sig hårdnakket ved at udrede de tiender, som guds lov bød dem at give. De gav kun seks meget knappe måder af hver plov og påstod, at det var en lettelse, som var bleven dem indrömmet, medens de endnu var bosatte i deres fødeland, eftersom de var naboer til Barbarerne, og tiderne var krigerske. Men det land, hvorfra Holzaterne var udgåede, tilhører Hammemburgstiftet og ligger Wagirerland nærmest. Da biskop Gerold derfor så, at Polaberne og Obotriterne, der dog var midt i den brændende ovn [3]), betalte deres tiender efter loven, foresatte han sig at stille et lignende krav til dem, der stod under ham, tog til den ende grev Adolf på råd med og søgte at bevæge de ubøjelige Holzatere ved at henvende sig til dem med en skriftlig formaning. Han skikkede desårsag til Burnhovede, som med et andet navn kaldes Zventineveld, og hvor Markrad, som var landets ældste og den næste i rang efter hertugen, boede tilligemed kærnen af de øvrige Holzatere, et brev sålydende:

---

1) ɔ: til arv og eje. Smnl. Ps. 78,55.

2) Han døde efter år 1166.

3) Smnl. Dan. 3,11. 17. 19. 21.

„Gerold, af guds nåde biskop for kirken i Lubike, sender hermed samtlige lægmedlemmer af kirken i Burnhovede sin hilsen tillige med bevidnelsen af sin hengivenhed. Såsom det har behaget Vor Herre at betro forvaltningen af kirken i mine hænder, og det altså er et ærind fra gud, jeg har at røgte til eder, göres det fornødent, at jeg stræber at føre eder fra en god vej ind på en bedre, samt anstrænger mig af yderste evne for at drage eder bort fra alt det, som træder hindrende i vejen for eders sjælefrelse. Jeg takker nemlig gud [1]), at man hos eder bliver tydelige kendetegn var på mangfoldige dyder, så at I for Vor Herres skyld lægger vind på udøvelsen af gæstevenskabet og andre barmhjærtighedsgerninger, viser eder såre beredvillige til at høre guds ord, lægger eders nidkærhed for dagen ved opførelsen af kirker og hendrager eders liv i kyskhed efter lovens forskrift og guds velbehagelige vilje. Ikke desto mindre vil iagttagelsen af alle disse ting ikke være til fromme for eder, dersom I forsömmer opfyldelsen af resten af budene; ti, som skrevet står: „Hvo som støder an i ét bud, er skyldig i alle“ [2]). Guds bud lyder nemlig også: Du skal give mig tiende af alt, på det at det må gå dig vel, og du må længe leve [3]). Og det er et bud, som patriarkerne, Abraham nemlig og Isak og Jakob tillige med alle dem, som ved troen er blevne Abrahams börn [4]), har vist sig lydige imod og derved opnået pris og evige belönninger. Det selv samme bud har også apostlene og de apostoliske mænd i følge guds ord givet og overgivet til de kommende slægters efterlevelse, hvis disse ikke vilde

1) Smnl. Rom. 1,8. 1 Kor. 1,4. Ef. 1,15. 16. Fil. 1,3.
2) Jak. 2,10.
3) Smnl. 5 Mos. 14,22—29.
4) Smnl. Gal. 3,29.

belægges med band. Da det således står fast og er hævet over al tvivl, at dette bud skriver sig fra den almægtige gud selv og derhos er stadfæstet ved de hellige fædres anseelse, er det vor skyldighed ved vor gerning iblandt eder at virke hen til, at guds nåde kan råde bod på det, som endnu mangler i eders frelse [1]. Ti formaner og besværger [2] vi eder alle i Herren, at I villigen og gerne som lydige sönnner [3] i dette stykke fæster lid til mig, som den faderlige omsorg for eders vel er betroet, og giver tiende efter guds indstiftelse og den apostoliske myndigheds under bandsstraf givne stadfæstelse til udvidelse af gudstjenesten og til besörgelse af kirkens fattigpleje, på det I ikke ved at forholde Vor Herre det, som I skylder ham, på én gang skal drage evig fortabelse både over eders jordiske gods og eders sjæle. Og hermed levvel"!

Da dette kom det urolige folk for øren, knurrede det og erklærede, at det aldrig vilde böje nakke under et så tyngende trælleåg, hvorved fast alle til hobe, som dyrkede Kristus, kom til at stå under en trykkende præstevælde; og de kom derhos sandheden temmelig nær ved at lægge til, at næsten alle tienden var gåede over i hænderne på overdådige verdensmennesker. Dette svar bragte bispen altså hertugen. Men denne bød alle Holzatere i Wagirerland, at de under hans nådes forlis skulde udrede bispetienderne i deres fulde omfang, lige som brug er i Polabernes og Obotriternes lande, endskönt disse først er opdyrkede i nyere tid og mere udsatte for krigens rædsler.

Denne befaling fremkaldte fra Holzaternes side

1) Smnl. 1 Thess. 3,10.
2) Smnl. 1 Thess. 1,5. 27.
3) Smnl. 1 Pet. 1,14.

det trodsige svar, at de ingensinde vilde give andre tiender end dem, som deres fædre havde givet; för vilde de sætte ild på deres egne huse og römme ud af landet, end de vilde böje sig under et så svart trælleåg. Derhos omgikkes de med tanken om at myrde bispen tillige med greven samt alle de fremmede, som giver tiende efter loven, forvandle landet til en brandtomt og tage deres tilflugt til Daneland. Men iværksættelsen af disse skumle planer strandede på en fornyelse af forbundet mellem vor hertug og Danernes konge, som ved denne lejlighed begge havde måttet love ikke at modtage hinandens overløbere. Desårsag så Holzaterne sig stedte i den nødvendighed, at de i overværelse af hertugen måtte slutte en overenskomst med bispen, hvorved bestemtes, at de skulde yde rigeligere i tiende og betale seks måder hvede samt otte måder havre af hver fæstelod, målet regnet efter den måde, der i almindelighed kaldes hemmete. Og for at forebygge, at de følgende bisper pålagde dem fornyede byrder, udbad de sig stadfæstelse på dette under hertugens og bispens segl. Men da skriverne i følge vedtægt krævede en mark guld, gjorde det rå folk sig atter stædigt, og sagen blev henstående uafgjort. Tillige stødte ordningen af denne sag trods dens overordentlige betydning for kirkens fremtidstarv på store hindringer, der tildels hidrørte fra bispens snare hedengang, men tildels også fra det grumme krigsuvejr, der stod og truede.

92. Wertezlaus's fangenskab.

Ti Niklots sönner Pribizlav og Wertizlav, der ikke var tilfredse med at beholde Kicinernes og Circipanernes land, higede også efter at få Obotriternes land tilbage igen, som hertugen i følge krigens ret havde frataget

dem [1]). Statholderen i Obotriternes land, Guncelin fra Zverin [2]), var imidlertid kommen under vejr med deres rænker og gjorde hertugen klog derpå. Men denne kastede påny sin vrede og fortörnelse på dem og faldt ved vintertide med en stor hær ind i Sklavernes land. Disse havde sat sig fast i byen Wurle [3]) og befæstede denne plads imod angreb af uden fra kommende fjender. Men hertugen skikkede Guncelin med de kækkeste folk i hæren forud for straks at åbne angrebet, at Sklaverne ikke skulde römme; selv fulgte han skyndsomst bag efter med resten af hæren; og således lagde man sig for fæstningen, hvor Niklots sön Wertizlav var tillige med mange andre af ædel byrd og derhos en såre stor blandingshob. Den ældste broder Pribizlav havde derimod med en flok ryttere fjernet sig til afsides liggende steder i skovene, for at han derfra kunde overfalde dem, der ikke vidste at vare sig mod baghold. Hertugen var såre tilfreds med, at Sklaverne, uden at lade deres trodsige mod falde, oppebiede ham i fæstningen, hvorved der frembød sig en lejlighed for ham til at få dem i sin magt. Til de yngre i hæren, som plagedes af en urimelig lyst til at udæske fjenden og rejse fægtninger, sagde han: „Hvi vover I eder uden nytte portene af byen så nær og udsætter eder selv for faren? Den slags sammenstød kan ikke føre til det mindste, men vil kun have skadelige følger. Langt hellere må I holde eder i eders telte, hvor I har dækning imod fjendens pile, for således at våge over, at ingen fra den betrængte by slipper ud. Så skal vi med guds hjælp sörge for uden forstyrrelse eller tab at få byen

---

1) Se stykke 87 midten.
2) Se samme steds.
3) 1163.

selv i vor magt". Og straks lod han hente tømmer fra skovens tykning og bygge krigsredskaber af samme form, som han han havde set prøver på ved Krimma og Mediolanum, og således inhrettede, at de blev af såre stor virkning; et af dem bestod af flere stokværk og skulde tjene til at gennembryde murene; men et andet, der var endnu höjere og knejste som et tårn, lod han give en sådan höjde, at det kom til at rage op over fæstningsværkerne, for at man kunde tage sigte med pilene og få dem, der stod bag brystværnet, til at trække sig tilbage. Og det lykkedes fuldstændig. Ti fra den dag af, da dette værk begyndte at knejse, vovede ingen af Sklaverne længere at stikke hovedet frem eller vise sig bag brystværnet. Samtidig dermed blev Wertizlav hårdt såret af en pil. En dag forebragtes det imidlertid for hertugen, at Pribizlav tillige med en deling ryttere havde vist sig ikke langt fra lejren. For at komme ham på spor udskikkede Henrik derfor grev Adolf med en udvalgt skare af ungt mandskab. Den, de havde taget til vejviser, og som var gunstigere stemt imod fjenden end imod vore landsmænd, ledte dem imidlertid på vildspor, så de hele dagen måtte flakke om gennem sumpe og skove uden at støde på et menneske. Men hertugen havde forbudt dem, der skulde hente foder, på denne dag at vove sig nogen steds hen uden for lejren, for at de ikke skulde falde i hænderne på fjenden. Ikke desto mindre havde nogle af Holzaterne, stridige, som de af naturen er, sat sig ud over hans forbud og brød til trods for dette op for at hente korn; disse uforsigtige kom da Pribizlav bag på, styrtede sig over dem og dræbte der et hundrede stykker, mens resten kom tilbage til lejren som flygtninge. Herover optændtes hertugens harm i den grad, at han skyndede endnu heftigere på an-

grebet. Og allerede begyndte murens fæstningsværker at rokkes, true med fald og skilles ad, som følge af at man havde udhulet grunden under dem. Da opgav Wertizlav det sidste håb om bedring i sine kår, tog imod lejde og begav sig hen til grev Adolf i lejren for at hente råd hos ham. Men greven svarede: „Det er lovlig sent at æske lægeråd, når den syge først er opgiven. De farer, der nu truer, skulde man have forudset i tide. Hvem i al verden har dog rådet dig så ilde og fået dig til at udsætte dig for den med et fjendtligt angreb forbundne fare? Det var såre ubetænksomt handlet selv at stikke foden i snaren, når man hverken kan smutte bort derfra eller bryde ud deraf. Du har derfor ikkun den udvej tilbage at overgive dig. Det er det eneste redningsmiddel, jeg endnu kan öjne“. Dertil svarede Wertizlav: „Så læg et godt ord ind hos hertugen for os, at vi må blive stedede til overgivelse uden at udsætte os for at miste liv eller lemmer“! Da begav greven sig hen til hertugen for at få de mænd i tale, der havde den störste indflydelse ved sagernes afgörelse, og satte dem ind i forholdene. Disse søgte først i al almindelighed at skaffe sig kundskab om hertugens sindelag og gav derpå greven deres hånd på, at alle Sklaver, så mange som uden forbehold overgav sig til hertugen, skulde beholde både lemmer og liv, dog på det vilkår, at Pribizlav også skulde nedlægge våbnene. Da kom Wertizlav og alle höjbårne Sklaver, førte af den navnkundige greve, ud af fæstningen og kastede sig, hver især med sit sværd hængende over nakken, ned for fødderne af hertugen, som tog deres overgivelse for gyldig, lod dem hensætte i forvaring og bød, at de af Danerne, der holdtes fangne inde i borgen, igen skulde nyde deres frihed. En mægtig skare af disse strömmede ud og nedbad

velsignelse over deres kække redningsmand hertugen. Denne sparede fremdeles den befæstede by og almuebefolkningen og satte Niklots broder Lubemar, en udtjent kriger, til høvedsmand på stedet, for at han som hertugens tro undersåt skulde stå i spidsen for landet. Men den sklaviske sættekonge Wertizlav førte han med sig til Bruneswik, hvor han lod hans hænder slutte i jærnböjler; og de øvrige lod han sætte i forvaring på adskillige steder, hvor de måtte blive, indtil de havde betalt den sidste hvid [1]). Ved denne stordåd ydmygede han Sklavernes magt således, at de fik öjnene op for, „at løven er vældigst iblandt dyrene og ikke viger tilbage for nogen [2])“. Derfor begyndte også Wertezlavs ældre broder Pribizlav, der af naturen var skarpsindig, og som ønskede at hjælpe sin fangne broder, at betjene sig af sendebud for at påvirke hertugen og bede ham om fred. Da denne imidlertid krævede gisler som pant på, at forliget vilde blive overholdt, lod Pribizlav ham svare: „Hvi behøver min herre at kræve gisler af sin tjener? Holder han ikke min broder og alle höjbårne Sklaver i forvaring? Dem kan han jo behandle som gisler, og, i fald vi skulde bryde tro og love, lade dem undgælde det lige så hårdt, som han selv finder for godt“. I det forholdsvis korte tidsrum, der hengik med disse underhandlinger samt med at give Pribizlav løfter for at holde modet oppe hos ham, var der et ophold i krigen; fra Mars [3]) indtil Februar måned det følgende år herskede der fred i Sklavenland, og ingen af hertugens borge, hverken Malakov, Kuscin, Zverin, Ilowe eller Mikelinburg forulempedes.

1) Smnl. Matth. 5,26.
2) Ordspr. 30,30.
3) 1163.

93. Indvielsen af Novum Monasterium.

Samme år begyndte biskoppen for kirken i Lubike, herren Gerold, da de høje helligdage i påsken var til ende [1]), at skrante og måtte holde sygesengen lige indtil den første Juli. Hans bön til Vor Herre var, at der endnu måtte forundes ham liv så længe, at han kunde nå at få bedehuset i Lubike indviet og se den der samlede forening af klærke komme til kræfter i deres ny stilling. Og denne korte livsfrist skænkede gud ham virkelig også. Følgelig indfandt han sig hos hertugen, som just da havde begivet sig til Stadhen for at møde ærkebispen, og forhandlede med ham om Lubikerkirkens tarv. Hertugen, som også glædede sig over, at han havde bragt denne sag på bane, opfordrede ham til snarest mulig at vende hjem til Lubeke for at træffe alle de fornødne forberedelser til indvielsen. Tillige bad han ærkebispen at göre sig selskab for at fuldbyrde den hellige handling. Denne opfyldte hans begæring, tog vejen til Wagirerland og indviede under vejs kirken i Faldera, der, som bekendt, både er grundlagt af biskop Vicelin af Aldenburg, hellig ihukommelse! og har tilhørt ham. Ærkebispen gjorde provsten og de der værende brødre meget godt samt bød, at stedet, der i forvejen hed Faldera eller Wippenthorp, for eftertiden skulde kaldes Novum Monasterium. Provsten dersteds var Heremann, som alt tilforn i Lubeke havde fristet stor modgang, medens han midt under Barbarernes raseri havde forkyndt det glade budskab sammen med herren Ludolf, provst i Segeberg, og Bruno, præst i Aldenburg [2]). Samme Heremann havde som

---

1) 24. Mars 1163.
2) Se stykke 54 og 55 samt 47.

forstander for Novum Monasterium fulgt den ærværdige Eppo, da dennes udmærket hellige liv, som altid og af alle bør bevares i kærlig ihukommelse, allerede en stund forud, nemlig den første Maj, var bleven kronet med en salig fuldendelse. Da hr. ærkebispen, som för omtalt, havde fuldbyrdet indvielsen af Novum Monasterium, drog han over til Segeberg, hvor han tog ophold hos grev Adolf. Men ved sin ankomst til Lubeke modtoges han med stor glans af hertugen og bispen, og man skred straks til indvielsesværket. Hertug Henrik, biskop Gerold og grev Adolf skænkede ham hver især det, hvortil deres hjærte drev dem, og deres gaver bestod i faste ejendomme samt i ydelser og tiender til klærkesamfundets underhold. Derimod var ærkebispen, alle opfordringer uagtet, ikke at formå til at overlade Novum Monasterium til bispen af Lubike. Efter at han således havde røgtet sit hverv på tilbørlig vis, vendte ærkebispen hjem igen til sit, medens hertugen først ordnede Saxoniens anliggender og dernæst begav sig bort til Bawarien for at bringe fredsforstyrrerne til rolighed og lade alle, der skete uskel, vederfares ret og retfærdighed.

94. Biskop Gerolds hedenfart.

Imidlertid følte den ærværdige biskop Gerold sine smerter, der for en tid havde stilnet af, tage til igen. Ti foresatte han sig at besøge kirkerne i sit stift, men vilde ikke kræve tilskud hverken af den ene eller den anden, for at han ikke skulde falde nogen til byrde [1]). Med en faders omhu meddelte han sine börn formaninger i overflod til deres sjælefrelse, viste de vildfarende på rette vej, bilagde stri-

1) Smnl. 1 Thess. 2,9.

dighederne mellem dem, der var blevne uens, og meddelte stadfæstelsens nådegave [1]) overalt, hvor der var trang. Tillige forbød han i kraft af guds ord det marked i Plune, som Sklaverne og Saxonerne stadig plejede at besøge om söndagen, eftersom kristenfolket af lutter nidkærhed for at göre gode forretninger forsömte gudstjenesten og höjtidsmessen. Denne grove afgudsdyrkelse forstyrrede han uden at bekymre sig om, at dens afskaffelse stod i strid med et almindeligt ønske, og forbød under bandsstraf, at ingen for fremtiden måtte genoprette den. Og for eftertiden samlede folk sig ved kirkerne for at høre guds ord og overvære udførelsen af de hellige hemmeligheder. Således kom hr. biskoppen, da han i embeds medfør var draget igennem hele sit stift, omsider til Lutelenburg for at trøste dem, som boede der; men ret som om hans gerning nu var til ende, idet han havde fuldbragt de hellige hemmeligheder, begyndte hans legemskræfter her pludselig at svigte ham; og man lod ham bringe til Bozove, hvor han lå til sengs i længere tid. Dog forsömte han lige indtil sin sidste dag ingen sinde höjtidsmessen; og jeg må tilstå, at af alle, som jeg har set, kommer jeg ingen i hu, hvis færdighed i gudstjenesten overgik hans, eller som var flittigere end ham til at synge psalmer og give møde allerede ved morgentimen [2]) og mere velsindet imod klærkestanden, som han ikke engang tålte, at nogen krænkede med et ord. Således lod han en lægmand, der talte ilde om en klærk, tildele en vældig dragt prygl til advarsel for andre, på

---

1) Den biskoppelige håndspålæggelse, der betragtedes som en fuldendelse af dåben (konfirmation).

2) Hora matutina. Om de kanoniske timer se bemærkningen til stykke 55.

det at de måtte lære ikke at tale bespotteligt [1]). Ved efterretningen om den gode hyrdes [2]) sygdom indfandt derfor de ærværdige mænd Odo, dekan ved kirken i Lubike, og Ludolf, provst ved kirken i Segeberg, sig hos ham tillige med brødrene fra samfundene på begge steder. Disse stod ved hans sygeleje og tilønskede ham forlænget liv. Men selv svarede han dem: „Brødre! hvorfor bede I for mig om noget, som er unyttigt? Om jeg end lever aldrig så længe endnu, skal jeg dog én gang dø. Så lad det komme straks, som dog kommer en gang. Det er bedst at have det overstået, som ingen kan undgå". Hvilken frimodighed, som ikke lader sig skræmme af dødsfrygten selv! Under samtalen henviste han os til psalmens [3]) ord: „Jeg glædede mig ved det, som blev mig sagt: vi ville gå til Herrens hus". På vort spörgsmål, hvor sygdommen sad, gav han os til kende, at han ikke følte skærende smerter, men ikkun plagedes af kraftløshed. Men da brødrene mærkede, at hans fuldendelses stund var for hånden, lod de ham få del i kirkens hellige salvelse [4]), og, således udrustet med de saliggörende nådemidler, nedlagde han, da det gryede ad dag, og natteskyggerne veg, kødets forkrænkelige byrde. Hans legeme bragtes til Lubeke og stedtes med hæder til jorde [5]) af klærke og lægfolk midt i den kirke, som han selv havde lagt grunden til. Men Lubikerstolen stod ledig lige indtil den første Februar, eftersom hertugen var fraværende, og man måtte oppebie en udtalelse af ham.

---

1) Smnl. 1 Tim. 1,20.
2) Smnl. Joh. 10,11. 14. se stykke 55 sl.
3) Ps.1 22,1.
4) Smnl. Jak. 5,14. Mark. 6,13. 16,18. Se stykke 73 sl.
5) 13. Avg. 1163.

Sklavekrønike af Helmold, præst i Bosov.
Anden bog.

Fortale til den følgende del af værket.

Blandt dem, der skriver historie, finder man sjælden nogen, som ganske står til troende med hensyn til indholdet af det skrevne. Menneskenes indbyrdes afvigende tilböjeligheder, der som oftest har deres udspring fra en plumret kilde, lader sig jo öjeblikkelig skjelne allerede på overfladen af fortællingen, idet deres hjærte svulmer ligesom af overströmmende vædsker, der avler enten ufortjent kærlighed eller uforskyldt had, så at fortællingens ström får en skæv retning og kommer til at skeje ud snart til höjre og snart til venstre fra sandhedens lige vej. Ti mangfoldige påtager sig for at vinde menneskers gunst en venskabelig maske og siger af ærgerrighed eller havesyge det, som er folk behageligt, tilskriver uværdige personer en værdig handlemåde, roser de lastværdige og ønsker alt godt over dem, som mindst fortjener det. Og i modsætning til disse lader andre sig drive af had, skåner ingen, men gennemhegler enhver og lader det gå desto bitrere ud over dem med tungen, som de ikke kan række med hånden. Det er just slige folk, som gör mørke til lys [1]) og kalder

---

1) Smnl. Es. 5,20.

nat for dag. Stundom har det heller ikke fattedes på fortællere, der af frygt for at gå glip af deres fæmon og vorde pinte på kroppen ikke har dristet sig til at lade fyrsternes ugudeligheder komme frem for dagens lys. Imidlertid har de sidste, som af mangel på sjælsstyrke tager mer end tilbørligt hensyn til tidsforholdene og af den grund fortier sandheden, dog större krav på skånsel end de første, som kun opspinder lögn i det håb derved at opnå forfængelig vinding. Når man vil give en fremstilling af andre menneskers handlesæt, må man følgelig, lige som kunstneren, der udmejsler sit værk lige ned til de fineste enkeltheder, altid bevare et uhildet blik, som hverken af gunst, af had eller af frygt lader sig bortdrage fra at følge sandhedens vej. Men såsom det at styre talens ror midt iblandt så vanskelige klipper og skær udkræver stor forfarenhed og den största kunstfærdighed, føler jeg mig dreven til indstændigt at anråbe Vor Herre om, at han, da jeg i min egenskab af krønikeskriver har ført min snekke ud på dybet, og det ikke så meget af forvovenhed som af uforsigtighed, selv vil stå mig mildelig bi, skænke mig gunstig medbør og ikke finde mig uværdig til at lade mig nå den endnu manglende fuldendelses trygge bred. Ti ellers skulde de stedse mere trykkende forhold og fyrsternes udartede sæder måske få mig til at lade mig forblinde af menneskefrygt. Men for enhver, der holder sig til sandheden, er det en lige så stor som sikker trøst, at denne, om den end stundom opvækker de ugudeliges had, dog i sig selv bliver fast og ikke kan rokkes, men er ukrænkelig lige som lyset, der afskys af det svage öje, uagtet det som bekendt ikke er lyset, skylden ligger hos, men öjets svaghed. På samme vis må den, der betragter sit naturlige ansigt

i et spejl [1]), ikke lægge spejlet men sig selv det til last, om han bliver noget hæsligt eller fordrejet var i sine træk. Således tilegner jeg den del af mit ringe værk, som nu følger, lige som den foregående, til eders kærlighed, ærværdige herrer og brødre! med det ønske at hædre de nu levende iblandt eder og at fremme deres tarv, der for eftertiden måtte stifte bekendtskab med indholdet af min beretning. Men også for mit eget vedkommende håber jeg at høste den bedste frugt af de store mænds bön, som læser denne ubetydelige bog, og som ikke vil afslå min ydmyge begæring om at indeslutte mig i deres forbönner [2]).

---

1. Biskop Konrad af Lubekes valg.

Da Henrik Løve således havde ordnet Bawariens anliggender, vendte han, strålende i glansen af sin dobbelte hertugkrone, tilbage til Saxonien, stevnede klærkene i Lubeke for sig og skænkede dem til bisp herren Konrad, som var abbed i Reddegeshuse og en kødelig broder til hr. biskop Gerold. Og skönt denne udnævnelse var ærkebiskop Hartwik og næsten alle Lubekerne imod, gik hertugens vilje dog af med sejren; ti at modsætte sig den var en farlig sag. Indvielsen til sit hellige kald modtog Konrad ved ærkebisp Hartwiks hånd i byen Stade. Han var rig på lærd dannelse, veltalenhed, velvilje, godgörenhed og mange andre gode gaver, som det sömmer sig vel for en mand i en værdig stilling at bære til skue. Men denne skönne yderside vanheldedes af uhelbrede-

---

1) Smnl. Jak. 1,28.
2) Smnl. Rom. 15,30. 2 Kor. 1,11. Filipp. 1,19. Filemon 22.

ligt skab, som jeg fristes til at kalde det, en syge, der lagde sig for dagen i et så raptunget vægelsind, at han aldrig kunde blive stående ved det samme, altid var i splid med sig selv, aldrig handlede efter overlæg, gav upålidelige løfter og satte stor pris på alle fremmede, medens hans egne var ham til byrde. Mod de klærke, han traf på ved sit komme til den endnu spæde kirke, for han frem med overdreven strænghed, begyndte med de første, som tjente ved kirken i Lubike, og gik ned lige til de sidste, som boede ude på landet. Alt, hvad præsternes var, kaldte han sit og betragtede præsterne selv som trælle i steden for som brødre. Havde han begyndt at gå i rette med en broder, forsömte han at lade denne stevne på lovlig vis og rettede sig hverken efter, om stedet eller tiden passede, ej heller efter hvad kapitlet mente om sagen, men afsatte vilkårligt dem, som han vilde til livs, fra deres embed eller stødte dem ud af kirken. Og skönt han fik en påmindelse af hertugen, tog han dog ikke derfor reb i sejlene, men drog sig kun bort fra ham og slog sig sammen med ærkebispen for med dobbelt styrke at knuse enhver, der gjorde modstand.

Omtrent på samme tid, som Konrad først blev forfremmet til præsteværdighedens øverste trin, og medens han endnu opholdt sig hos ærkebispen i byen Horeburg, som ligger på Albias anden bred, brød der i Februar måned, den sekstende i måneden [1]), et voldsomt uvejr løs med stormende vindstød, lynglimt og tordenbrag; mange huse både hist og her kom derved i brand eller styrtede sammen; og for at göre ulykken fuldstændig gik søen så höjt op over sine breder, at noget lignende fra arilds tid ikke er

1) 1164.

spurgt, væltede ind over Fresiens strand, Hathelen og hele marsklandet ved Albia, Wirra og alle de floder, som har deres udløb i verdenshavet; og ved denne lejlighed druknede mange tusind mennesker tillige med en talløs mængde kvæg. Hvormangen både rig og mægtig mand sad ikke endnu om aftenen og svælgede i nydelser uden at drömme om mindste fare! Men brat var ulykken der og begravede ham i bølgernes skød.

2. *Indtagelsen af Mikelenburg og angrebet på Ylowe.*

Just samme dag, som denne store ulykke hjemsøgte kystlandene ved Oceanet, kom det i Sklavernes by Mikelenburg til et stort blodbad. Niklots yngste sön Wertizlav, der holdtes lænket i Bruneswik, skikkede nemlig efter sigende bud til sin broder Pribizlav med følgende besked: „Se! jeg skal evig smægte i lænker, men du er ligegyldig derved! Så vågn dog op og stræb med våben i hånd, som det er en mand værdigt, at tiltvinge dig det, som du ad fredelig vej ikke kan opnå! Eller tænker du ikke på, hvor umuligt det var for os, den gang vor fader Niklot holdtes i forvaring i Lunenburg, at få ham frigivet enten ved bönner eller ved penge? Men da vort mandige sind så drev os til at gribe til våben og lade byerne gå op i røg og brand, fik vi ham så ikke ud"? Da Pribizlav havde modtaget den besked, samlede han hemmeligt en hær, hvormed han pluselig viste sig for Mikilenburg på en tid, da borgens høvedsmand, Henrik af Skathen, just var borte, og besætningen således savnede sin høvding. Derfor begav Pribizlav sig tæt hen til fæstningen og tiltalte besætningen der på følgende måde: „Stor vold har

man øvet såvel imod mig som imod mine landsmænd, idet man har fordrevet os fra vort fødeland og berøvet os vor fædrenearv. Desuden har I föjet ny uret til den gamle ved at falde ind i vort land og sætte eder i besiddelse af de byer og landsbyer, som tilkommer os i kraft af vor arveret. Ti stiller vi eder valget imellem liv og død. Ifald I er villige til at åbne os fæstningens porte og lade os få det land tilbage, som vi har krav på, vil vi lade eder fare i fred med eders hustruer og börn samt alt, hvad eders er; og hvis nogen af Sklaverne berøver eder det mindste af eders ejendele, skal jeg tvefold erstatte eder det. Vægrer I eder derimod ved at drage bort, og vil I endelig hårdnakket forsvare byen her, så sværger jeg eder til, at jeg, hvis gud og sejren følger os, vil lade eder alle tilsammen bide i græsset for mit skarpe sværd". Som svar på denne tiltale begyndte Flamingerne [1]) at tage sigte med deres kastevåben og såre fjenderne; følgelig brød Sklavernes hær, der både var störst i tal og bedst udrustet, ind i fæstningen, hvor de dræbte alt mandkön, så de end ikke lod en eneste af de fremmedes folk i live; men deres hustruer og spæde börn førte de i fangenskab og satte ild på borgen.

Derefter vendte de deres ansigt til [2]) borgen Ylove for ligeledes at ødelægge den. Men hertugens vasal og statholder i Obotriternes land Guncelin havde ved hjælp af sine spejdere spurgt Sklavernes udrykning og var derefter med en liden væbnet skare draget derhen for at dække byen. Da Pribizlav, som sagt, havde lagt Mikelenburg i grus, ilede han med sine kækkeste stridsmænd forud for den øvrige

1) Se 1 bog stykke 87.
2) Smnl. 1 Mos. 19,28.

del af hæren for således hurtig at åbne angrebet og derved hindre, at nogen undkom. Ved rygtet herom sagde Guncelin til sine tilhængere: „Lad os snarest mulig rykke ud og kæmpe med ham, inden resten af hans hær kan nå hid! Ti endnu er de trætte af kampen og blodbadet i dag“. Hans trofaste svarede ham imidlertid: „Vi gör alligevel sikrest i at blive, hvor vi er; ti Sklaverne her inde i byen giver sig vel nu mine af at holde med os; men så snart vi vender ryggen til dem, vil de straks lukke byens porte i efter os; og når vi således er afskårne, vil staden komme i hænderne på Sklaverne“. Men dette ord var ondt for Guncelins og hans mænds öjne [1]). Derfor lod han alle de Tevtonere, som opholdt sig i byen, sammenkalde og lod Sklaverne samme steds, som man frygtede, var forrædere, høre på, at han sagde til dem: „Jeg har fået at vide, at de Sklaver, som er med os indenfor denne bys porte, har svoret Pribizlav at forråde både os og byen til ham. Låner mig derfor øre, I mine brave landsmænd, som således er givne død og ødelæggelse i vold, og tøver ikke med, når I mærker svig, at spærre portene, kaste ild ind i byens huse og opbrænde disse troløse tillige med deres hustruer og spæde börn! Lad dem finde døden sammen med os, og lad ingen af dem blive i live for at prale af vor tilintetgörelse“. Disse ord hørte Sklaverne inde i byen med forfærdelse og vovede ikke at skride til udførelsen af deres planer. Ved aftentide indtraf imidlertid Sklavernes samlede styrke for borgen Ylove, hvorpå Pribizlav henvendte følgende ord til sine landsmænd indenfor murene: „I véd jo alle, hvor store tab og hvor hårdt et tryk hertugens voldsherredömme har bragt over os, da han berøvede

1) Smnl. 4 Mos. 22,34. 1 Sam. 8,6.

os vor fædrenearv og overalt lod fremmede, nemlig Flamingere og Hollandrere, Saxonere og Westfalere, bosætte sig indenfor grænserne af den. Disse forurettelser var det, der forbitrede min fader livet lige indtil hans sidste stund; og de er også skyld i, at min broder evig må smægte i lænker, og at der ikke er nogen tilbage, der længere tænker på vort folks bedste eller stræber at give det oprejsning efter dets fald, med undtagelse af mig alene. Så skyder da hjærtet op i livet, I, som er de sidste levninger af Sklavernes gamle stamme, tager pany mod til eder og overgiver denne by tillige med dem, der med urette har fået den i deres magt, til mig, på det at jeg kan tage hævn over disse, ligesom jeg alt har taget hævn over dem, der var brudt ind i Mikelenburg"! Tillige begyndte han at minde dem om deres løfte, som de dog i deres skræk ikke turde vedgå. Derfor fjernede Sklaverne sig længere bort fra borgen, eftersom dagen alt kvældede, og de måtte tænke på at afpæle sig en lejrplads. Men da det var gået op for dem, at Guncelin og hans mænd var kække og krigerske, og at de umuligt kunde indtage fæstningen uden at udsætte sig for at miste mange af deres folk, opgav de ved første daggry helt angrebet og vendte hjem igen til deres eget. Og Guncelin slap bort fra Ylove, lig en brand, der er reddet ud af ilden [1]), lagde en styrke samme steds til at holde öje med Sklaverne og begav sig til Zwerin, hvor byens folk følte sig opmuntrede ved hans uventede komme, da rygtet dagen i forvejen havde fortalt dem, at han var falden tillige med hele resten af hans mandskab.

---

1) Smnl. Sak. 3,2.

3. Om biskop Berno.

Femte dagen efter Mikelenburgs fald begav den ærværdige biskop Berno tillige med nogle få klærke fra Zverin sig derned for at jorde de faldne. Om halsen bar han det præsteskrud, som han plejede at være iført ved fuldbyrdelsen af messeofret, rejste et alter midt inde iblandt de slagne og bragte med sorg og bæven gud Herren den frelsebringende hostie [1]) for dem. Allerbedst som han var i færd med at fuldbyrde offerhandlingen, rejste Sklaverne sig imidlertid fra et baghold for at fælde bispen og dem, der fulgte med ham. Men hasteligen kom en vis Rejkard af Saltwidele, sendt af Vor Herre selv, tilstede med en væbnet magt. Da han havde hørt, at Guncelin var bleven angreben i Ylove, var han draget ud for at ile ham til hjælp og nåede nu ved et rent træf Mikilenburg under vejs, just som det var på nippet til, at bispen og hans følge skulde lade livet. Forfærdede over hans komme flyede Sklaverne; og bispen, som nu var frelst, fuldbyrdede sit fromme værk, jordede henved syvti af de dræbtes legemer og vendte derefter tilbage til Zverin. Men ikke længe efter samlede Pribizlav pány en skare Sklaver, hvormed han kom til Malakowe og Kuscin, talte til indbyggerne i byen og sagde: „Jeg véd jo vel, at I er kække og höjsindede mænd, som ikke betænker eder på at adlyde eders herre, vor store hertugs bud. Lad mig derfor give eder det gode råd at lade mig få den borg tilbage, som engang har været min faders, og hvortil arveretten nu er min! så skal jeg både sörge for at skaffe eder lejde lige til bredeme af Albia og tillige for tvefold at erstatte eder, hvis

1) Oblaten.

nogen lægger voldshånd på det mindste af, hvad der tilhører eder. Forkaster I derimod mine gode vilkår, da nøder I mig til pånу at friste lykken og tage kampen op. Glemmer derfor ikke, hvorledes det gik indbyggerne i Mikilenburg, fordi de lod hånt om mine fredsvilkår og til deres egen fordærvelse udæskede mig“! Da nu krigsbesætningen på stedet der så, at den ikke var tjent med at indlade sig i kamp, eftersom fjendernes antal var stort, medens hjælpernes kun var ringe, udbad den sig lejde, indtil den havde lagt Sklavenland bag sin ryg; og Pribizlav fik således borgen tilbage.

4. Wertezlaus's opklyngning i galgen.

Da hertug Henrik Løve derfor spurgte, hvor usikkert alt stod til i Sklavenland, tog han sig denne efterretning så nær, at han foreløbig skikkede kærnen af sine stridsmænd til Zverin for at vogte på den og bød grev Adolf med Holzatiens ældste at begive sig til Ylove for at sikre ham også denne borg. Derefter drog han en stor hær sammen og kaldte sin frænde Adelbert, som var markgreve i den østlige del af Sklavenland, og alle de kækkeste mænd i hele Saxonien til hjælp for således at gengælde Sklaverne den skade, de havde voldet. Men også Danernes konge Waldemar fik han til at indfinde sig med en krigsflåde, for at han således kunde tugte dem både til lands og til vands. Og grev Adolf stødte ligeledes til ham med hele Nordalbingernes folk i egnen ved Malakowe. Men da hertugen var gået over Albia og havde nået Sklavernes enemærker, lod han i nærheden af sidst nævnte by Sklavefyrsten Wertizlav dø i galgen, eftersom Pribizlav ved at bryde sine fredsløfter havde bragt fordærvelse over sin broder.

Tillige gav hertugen ved et sendebud grev Adolf følgende befaling: „Bryd op med Holzaterne og Sturmarierne og med alt det folk, du har hos dig, for at drage forud for mig hen til det sted, der kaldes Wirukne! Det samme skal vor statholder Guncelin i Obotriternes' land, grev Rejnold af Thetmarsien og grev Kristjan af Aldenburg, der ligger i Fresonernes landskab Amerland, göre: alle disse skal i forening med dig drage forud med hele den skare krigsfolk, som de råder over". Grev Adolf begav sig straks på vejen med de øvrige höjbårne høvdinger, som i følge hertugens befaling var udsete til at göre ham følgeskab; og de kom til det sted, som kaldes Wirukne, der ligger omtrent to mil fra byen Dimin, og slog lejr der. Imidlertid blev hertugen og de øvrige fyrster foreløbig på det sted, der kaldes Malakowe, men vilde efter nogle dages forløb følge dem med resten af hæren samt heste og førere, der medbragte levnedsmidler i overflødighed til hærens forsyning. Men hele Sklavernes hær havde lejret sig i byen Dimin; og deres høvdinger var Pomeranernes hertuger Kazemar og Bugezlav tillige med Pribizlav, der havde kaldt den hele opstand til live. Disse skikkede bud til greven for ved hans hjælp at sikre sig passende fredsvilkår og lovede, at de vilde udrede tre tusind mark, men satte siden ved andre sendebud summen ned til to tusind. Men dette ord mishagede grev Adolf, som derfor sagde til sine folk: „Hvad tykkes eder som forstandige mænd? De samme mennesker, som endnu igår lovede os tre tusind mark, byder i dag ikkun to tusind. Således taler kun den, der foretrækker krig for fred". Om natten skikkede Sklaverne da også spejdere ind i lejren for at komme til bedre kundskab om hærens tilstand. Ihvorvel nemlig de Sklaver, der havde hjemme i Aldenburg,

fulgte grev Adolf, skete dette dog alene på skrömt, hvorfor de ved hjælp af spejderne skikkede fjenderne bud tilbage om alt det, der forefaldt i hæren. Derfor sagde Markrad, som var ældste i Holzaternes land, og de øvrige, der havde fattet det skjulte ord [1]), til grev Adolf: „Vi har for ganske sikkert spurgt, at vore fjender ruster sig til krig. Men vore landsmænd er altfor sløve og ikke tilstrækkelig påpassende hverken ved nat eller ved dag. Hold derfor et vågent öje med dit folk, at hertugen må få gode tanker om dig“! Denne påmindelse slog greven og de andre höjbårne herrer imidlertid hen i vejret og svarede blot: „„Fred og tryghed [2])““! Ti Sklavernes manddom er død og borte“. Og således sløvedes årvågenheden i hæren. Da det skortede dem på levnedsmidler, eftersom hertugen tøvede med at indfinde sig, fik nogle knægte det hverv at begive sig hen til dennes hær for at hente fødevarer. Men se! ret som disse ved første daggry havde givet sig på vej, viste Sklavernes talløse horder af folk både til hest og til fods sig på skrænten af en höj. Ved dette syn vendte knægtene om og vakte med höjt skrig den slumrende hær, der ellers havde sovet sin sidste sövn. Nu modtoges fjenderne under deres nedstigning fra höjen af de herlige krigshelte Adolf og Rejnold, der, skönt de kun havde nogle få tilfældig opskræmmede og hurtig tililende Holzatere og Thetmarsiere hos sig, dog oprev Sklavernes forreste række og kastede den helt midt ud i en sump. Men lige i hælene på Sklavernes forreste række fulgte deres anden og væltede sig med bjærgevægt ind over Saxonerne; grev Adolf og grev Rejnold dræbtes, og alle de kækkeste af deres

1) Smnl. Luk. 18,34. Se stykke 19.
2) 1 Thess. 5,3.

mandskab faldt. Også Saxonernes lejr kom i fjendevold, og alt, hvad deri forefandtes blev, et bytte for Sklaverne [1]). Guncelin og Kristjan tillige med mer end tre hundrede krigere holdt sig imidlertid tæt samlede ved en side af kamppladsen; men de vidste i deres rådvildhed ikke, hvad de skulde gribe til. Ti de havde god grund til at være bange for at give sig i kast med en så mandstærk fjende, som havde nedhugget eller adsplittet alle deres kampfæller. Da førte tilfældet en af Sklavernes horder hen til et teltskur, der tjente en mængde våbendragere og endnu flere heste til opholdssted; og da Sklaverne brød på med vælde for at få disse i deres magt, skreg våbendragerne på den i nærheden forsamlede kreds af deres herrer og råbte: „Hvi bliver I tapre riddersmænd stående der isteden for at ile eders betrængte tjenere til hjælp? Större nidingsdåd kunde I til visse ikke göre eder skyldige i“. Ved tjenernes skrig kom der liv i herrerne; de styrtede løs på fjenderne, kæmpede som i blindt raseri og befriede deres knægte, hvorpå de med heltemod brød ind i lejren, slog så vældige slag og øvede så drabeligt et mandeslæt, at det fast ikke lader sig beskrive; ja! de helmede ikke, forinden de havde adsplittet Sklavernes sejrkronede rækker og taget lejren tilbage, som de havde mistet. Tilsidst lod gud en forvirringens ånd komme over Sklaverne [2]), så at de måtte bide i græsset for de brave riddersmænds hånd. Da dette kom de Saxonere for øre, som lå i skjul rundt omkring, brød de frem og trængte med frisk mod og kraft ind på fjenderne, som de tilföjede et så skrækkeligt nederlag, at marken helt bedækkedes med dynger af døde.

---

1) 6. Juli 1164.
2) Smnl. Es. 19,14.

Nu kom også hertugen tililende for at tage sig af sine mænd; og da han så, hvor stort et tab hans folk havde lidt, og at grev Adolf tillige med alle de tapreste var falden, brast han ud i heftig gråd. Imidlertid dæmpedes hans smærte noget, da han fik at vide, hvor glimrende en sejr hans undergivne havde vundet, og hvor mange Sklaver de havde fældet; ti man regnede, at Sklaverne i dette slag alene havde mistet henved to tusind og fem hundrede mand. Hertugen lod da grev Adolfs afsjælede legem skille i flere stykker, törre og balsamere, for at han kunde føre det fra sted til sted og få det bisat i det gravmæle, hvor den afdødes fædre hvilede. Og således gik det varslende ord i opfyldelse, som greven havde ladet falde dagen för sin død, da han vedblev at gentage det vers af psalmen: „Du har prøvet mig med ild, men der er ikke fundet uret hos mig“ [1]).

De af Sklaverne, som ikke var blevne et bytte for sværdet, nåede Dimin og satte ild på denne stærke borg; derpå begav de sig, idet de flyede fra hertugens ansigt [2]), til de indre dele af Pomeranerland. Men den følgende dag indtraf hertugen tilligemed hele hæren ved Dimin. Da han fandt borgen afsveden, lod han en del af hæren blive på stedet for at nedbryde volden og jævne den med jorden samt tage sig af de sårede, der trængte til pleje. Men selv drog han kong Waldemar i møde med resten af hæren; og disse to fyrster begav sig nu videre för med samlet styrke at hærge Pomeranerland i hele dets vidde og kom til et sted, Stolpe kaldet, hvor Kazemar og Bugezlav allerede for rum tid siden havde grundet et abbedi til deres samme steds dræbte og

1) Ps. 17,3.
2) Smnl. 1 Sam. 21,10. Åb. 20,11.

begravede fader Wertizlavs ihukommelse. Ti denne var den første af alle Pomeranernes hertuger, der blev omvendt til troen; det var den höjhellige biskop Otto af Bavenberg, der havde været redskabet hertil; og Wertizlav grundede derefter selv bispedömmet Uznam og tilstedede indførelsen af den kristne gudsdyrkelse i Pomeranernes land [1]). Så langt nåede altså hertugens hær uden at støde på modstand under vejs. Ti Sklaverne lagde bestandig vejen videre frem og flyede fra hertugens ansigt [2]); og de vovede aldrig at holde stand, fordi de frygtede for hans åsyn [3]).

5. Grev Adolfs bisættelse.

I de samme dage indfandt der sig et sendebud hos hertugen i Sklavernes land og bragte ham følgende besked: „Se! en afsending fra kongen af Grekien [4]) er med stort følge kommen til Bruneswik og ønsker at få dig i tale“. For at høre, hvad denne havde at forebringe, forlod hertugen Sklavenland og sin hær, så at han opgav at forfølge de fordele, han havde vundet på sit felttog. Ellers vilde han, båren frem af sin sidste sejr og lykkens strygende medbør, have fortæret Sklavernes sidste marv og handlet med Pomeranernes land ligesom med Obotriternes. Ti hele de sidstnævntes land var tillige med de under samme konge lydende nabostrøg som følge af de vedholdende krige, og deriblandt især denne sidste, fra ende til anden forvandlet til en ørk. Således stod

1) Se 1 bog stykke 40 sl.
2) Smnl. 1 Sam. 21,10. Åb. 20,11. Se det nærmest foregående.
3) Smnl. 1 Sam. 7,7.
4) Manuel Komnenus.

Herren den fromme hertug bi og styrkede hans höjre hånd [1]). Og skönt Sklavernes yderste rester endnu holdt sig, var de dog som følge af kornmangel og markernes hærgning så medtagne af hunger, at nøden drev dem til skarevis at tage deres tilflugt til Pomeranerne og Danerne, der uden barmhjærtighed solgte dem til Polaberne, Soraberne og Boëmerne.

Efterat hertugen således var brudt op fra Sklavenland, havde givet sin hær orlov og ladet enhver gå til sit, blev grev Adolfs lig bragt til Mindin og der bisat med hellig andagt. Men grevskabet beholdt hans enke Maktildis i forening med hans spæde sön. Dog omskiftedes fra nu af dette lands udseende, al den stund det viste sig, at retfærdigheden og menighedernes fred havde lidt et dybt skår ved tabet af den gode beskytter. Ti så længe han endnu var i live, tyktes intet hårdt eller dröjt for klærkene. Hans trofasthed, godhed, kløgt og forstand var så udmærkede, at man mente, at han var udrustet med alle mulige dyder. Ja! han befandtes som en af Herrens stridsmænd [2]), og det tilvisse ikke som den ringeste eller mindst brugbare inden for grænserne af sit beskikkede område, hvor han udryddede afgudsdyrkelse og overtro samt fremmede den ny plantnings værk, så det bar velsignet frugt. Omsider fuldkommede han løbet [3]) på den gode vej og vandt sejrens palme. Som bannerfører i Herrens lejr holdt han stand til sin død, idet han værnede om fædrelandet og viste sine foresatte troskab lige indtil det sidste. Da man bad ham tage flugten for at redde sit liv, viste han med dyb harme dette forslag fra sig

1) Smnl. Es. 41,13.
2) Smnl. 2 Tim. 2,3.
3) Smnl. Ap. gern. 20,24. 2 Tim. 4,7.

og var af lyst til heltedåd villig til at falde med sværd i hånd, men med bön på læberne, så at driften til at måle sig med ham blev en spore for den brave hertugs berömmelige og fortræffelige vasaller, Guncelin og Bernhard, den ene høvding i Zverin og den anden i Racesburg, så de også begge, hver for sig, øvede et godt værk og inden for deres beskikkede kreds kæmpede således i Herrens krige, at de derved bragte vor guds huses tjeneste på fode hos det vantro og hedenske folk.

6. *Dimins genopførelse.*

Da Pribizlav, der havde været skyld i opstanden, var fordreven fra sin fædrenearv, tog han ophold hos Pomeranernes hertuger Kazemar og Buggeslav, og de begyndte at genopbygge Dimin. Herfra brød Pribizlav oftere frem, lagde sig i baghold, hærgede det til Zverin og Racesburg hørende land og gjorde gentagne gange en god fangst både af mennesker og kvæg. Men Guncelin og Bernhard holdt öje med, når han vovede sig ud, førte ligesom han kampen fra baghold og gik i en stor mængde træfninger hver gang af med sejren; og de holdt således ved så længe, indtil Pribizlav efter tabet af sine stærkeste mænd og heste så sig ude af stand til ethvert foretagende. Kazemar og Buggezlav sagde da til ham: „Vil du bo her og nyde gæstevenskab hos os, må du sky det, som er ondt for hertugens mænds öjne [1]); hvis ikke, forviser vi dig fra vort land. Ti du har nu allerede længe bragt det så vidt med os, at vi har döjet den hårdeste medfart og har mistet vore bedste mænd og byer. Vil du nu ikke engang lade

1) Smnl. 1 Sam. 29,7.

dig nöje dermed, men atter bringe hertugens vrede over os"? Derved formåede de Pribizlav til at opgive sin vanvittige færd. Således blev Sklavernes magt ydmyget, så de af skræk for hertugen ikke vovede at kny.

Også med Danernes konge Waldemar stod hertugen på fredsfod, så at de til begge landes tarv havde sammenkomster både ved Egdora og i Lubike, ligesom kongen overlod hertugen en rund sum, for at han skulde skaffe hans land fred for Sklavernes hærgningstogter. Og alle de øer i havet, som hører under Danernes rige, begyndte at blive befolkede, eftersom sørøverne nu forsvandt, og fribytternes skibe blev tilintetgjorte. Endelig kom kongen og hertugen overens om indbyrdes at dele skatten fra alle de folkeslag, som de måtte underlægge sig både til lands og til vands.

Sålunde overgik hertugen i magt alle dem, som har været för ham, og stod i fyrstevælde over alle landets fyrster. Han satte foden på de genstridiges nakke [1]), nedbrød deres fæstninger, stiftede fred i landet, byggede klippefaste borge og havde det störst mulige land i arv og eje. Ti foruden arven efter sine store forfædre, kejser Lothar og hans hustru Rikenzen samt en hel række hertuger af Bawarien og Saxonien, kom han derhos i besiddelse af mange ejendomme, som för havde tilhørt andre fyrster, deriblandt Heremann af Winzeburg [2]), Sifrid af Hammemburg, Otto af Asle og flere, hvis navne nu ere gåede ad glemme; for ikke at tale om det vidtstrakte landområde, der tilhørte ærkebiskop Hartwik som en ætling af Udonernes gamle

---

1) Smnl. Baruk 4,25. Josv. 10,24.
2) Se 1 bog stykke 34.

stamme, og hvoraf hertugen allerede i bispens levetid fik den anselige borg Stadhen med alt, hvad dertil hørte, tillige med grevemagt over flodbreden på begge sider [1]) og over Thetmarskien dels i arv og dels i len; og endelig „udrakte“ Henrik Løve „sin hånd“ [2]) imod Fresien og skikkede en hær mod indbyggerne der, indtil de omsider for at købe sig fri lod ham få, hvad han havde forlangt af dem.

7. *Fyrsternes avind over hertugens anseelse.*

Men såsom æren avler misundelse, og der ingen bestandighed er i de menneskelige ting, vakte den overordentlig store anseelse, som hertugen således nød, skinsyge hos alle fyrsterne i Saxonien. Ti udstyret med grænseløs rigdom, strålende af sejr og hævet til ærens höjeste tind ved på én gang at være herre over Saxonien og Bawarien, tyktes han såvel alle fyrsterne i Saxonien som de höjbårne herrer sammesteds utålelig. Frygt for kejseren afholdt ikke desto mindre fyrsterne fra at bringe noget af det til udførelse, som de tænkte på. Men da kejseren havde rustet sig til sit fjerde togt til Italien [3]), og tiden således var bleven belejligere, dukkede den gamle forbindelse straks op igen, og en vældig sammensværgelse kom i stand imellem dem alle imod den ene. Formænd var ærkebiskop Wikmann i Magdeburg og biskop Heremann i Hildensem. Næst efter dem stod i første række landgrev Lodewik af Thuringien, markgrev Adelbert af Soltwedele og dennes sön tillige med markgrev Otto af Kamburg

1) Af Elben.
2) Bibelsk udtryk.
3) 1166.

og hans brødre samt paltsgrev Adelbert af Someresburg; og disse støttedes endvidere i deres foretagende af følgende höjbårne mænd: Otto af Asle, Wedekind af Dasenburg og Kristjan, herre til det i Amerland beliggende Aldenburg. Fremdeles var bispen af Kolonia, rigskansleren Rejnold, der overgik alle de fornævnte i vælde, med at spinde rænker mod hertugen, skönt han rigtignok ikke var personlig tilstede men opholdt sig i Italien; dog gik al hans digten og tragten kun ud på at få hertugen styrtet. Da angreb fyrsterne i Østsaxonien tillige med Thuringernes fyrste Lodewik den hertugen tilhørende fæstning, der fører navn af Aldeslef[1]), og lod bygge mange krigsredskaber for at få den i deres magt, medens grev Kristjan fra Amerland samlede en skare Fresonere, tog Brema og hele det omgivende land i besiddelse og afstedkom store omvæltninger i landet vesterpå. Da hertugen således så krige rejse sig fra alle sider, begyndte han at befæste sine byer og borge og at lægge vagthold på dertil skikkede steder. På samme tid var grevemagten over Holzatien, Sturmarien og Wagirerland i hænderne på grev Adolfs enke og hans den gang endnu spæde sön. Men på grund af de krigsuroligheder, som nu var i færd med at bryde løs, beskikkede hertugen drengen en formynder, som skulde lede alle foretagender i krigen, nemlig hans morbroder Thuringieren Henrik, som var kriger til liv og sjæl, så han mindst af alt kunde finde sig i at ligge på den lade side. Efter samråd med sine tro venner tog hertugen derhos Sklavernes fyrste Pribizlav, som han ved mange i det foregående omtalte kampe havde fordrevet fra landet, til nåde og lod ham få hele den arv igen, der tilkom ham efter

1) 1167.

hans fader, nemlig Obotriternes land undtagen Zverin med tilliggende. Til vederlag tilsikrede Pribizlav hertugen og dennes venner ubrødelig troskab, som han lovede, at ingen krigsstorme herefter skulde rokke; ti han vilde være hertugen lydig, agte på det mindste vink fra hans venner og ikke i noget stykke give ringeste anstød.

8. Bremernes udplyndring.

Derpå samlede hertugen en stor hær, hvormed han rykkede ind i Østsaxonien for at tage kampen op med sine fjender midt inde i deres eget land. Men da disse så, at han kom imod dem med en stærk skare, dristede de sig ikke til at møde ham. Følgelig lod hertugen fjendens land bøde hårdt, hjemsøgte det med ild og rov samt overfór det lige indtil murene af Magdeburg. Derefter vendte han sig med sin hær vester på for at dæmpe de uroligheder, grev Kristjan havde vakt, viste sig ganske uventet for Brema og indtog denne by. Grev Kristjan måtte fly til de afsides liggende marsklande i Fresien; men hertugen brød ind i Brema, som han udplyndrede, medens borgerne flygtede ud i marsken; ti de havde forbrudt sig imod hertugen og svoret til Kristjan, hvorfor hertugen satte dem i akten, indtil de ved ærkebispens mægling opnåede fred for en sum af mer end tusind mark sølv. Men grev Kristjan døde efter få dages forløb [1]); og derved stilledes de lidelser, som hans oprørsværk havde voldet.

Medens borgerkrigen således rasede på alle kanter, havde ærkebiskop Hartwik i sit stille sind besluttet at holde sig uden for de krigsuroligheder, der

1) 1167.

kom til udbrud, hvorfor han i rolig tilbagetrukkenhed blev siddende i Hammemburg, hvor han beskæftigede sig med opførelsen af klosterbygninger samt, hvad der ellers tjente hans kirkes tarv. Da lagde imidlertid ærkebispen af Kolonia og de øvrige fyrster ham ved skrivelser på hjærte at drage sig til minde alle de mange måder, hertugen havde trykket og pint ham på: nu var omsider den tid kommen, da han ved fyrsternes hjælp påny kunde komme i besiddelse af den hans værdighed tilkommende stilling; byen Stadhen og grevemagten, som man havde berøvet ham, kunde han nu håbe at få tilbage ved at slutte sig til fyrsterne. Ærkebiskop Hartwik, der dog havde set så mange prøver på hertugens stadige krigslykke og tillige havde mærket, af hvor tvivlsom art fyrsternes troskab var, eftersom han så ofte var bleven ført bag lyset af dem ved lignende løfter, begyndte at være tvivlrådig. På den ene side følte han sig tilskyndet af sin higen efter atter at komme til at indtage sin forhenværende höje stilling; men på den anden side afskrækkedes han ved tanken om fyrsternes ubestandighed, som han så tidt selv havde måttet prøve. Imidlertid vedblev forholdet at være venskabeligt på overfladen, og hans ord klang fredeligt. Men ikke desto mindre begyndte han at befæste sine pladser Vriborg og Horeborg og lod et så stort forråd af våben og levnedsmidler ophobe på disse steder, at det kunde strække til både for måneder og år.

9. Biskop Konrads fordrivelse.

Ved samme tid opholdt biskop Konrad ved Lubikerkirken sig hos ærkebispen og udøvede en afgörende indflydelse på hans endelige beslutning. Da

det imidlertid var kommet hertugen for øre, at bispen, langt fra at være fredelig stemt, havde i sinde at styrte ham og derfor tilrådede ærkebispen at træde over på fyrsternes side og afbryde venskabet med ham, besluttede han for at komme på det rene med sagen at indkalde biskoppen til en sammenkomst i Ertheneburg. Men for at undgå den mægtige mands vrede gjorde bispen en afstikker til Fresien, hvor han foregav at have et ærind at røgte for ærkebispen. Da han omsider vendte hjem, lod hertugen ham anden gang kalde for sig; og i følge med hr. ærkebispen samt herren Berno af Magnipolis mødte nu biskoppen hertugen ved Stadhen for at høre, hvad han havde at sige ham. Hertugen indlod sig da med bispen angående det, han havde hørt, hvorlunde nemlig biskoppen ved bagvaskelser skulde have gjort skår i hans ære og rådet til hans fordærvelse. Bispen forsikrede, at han intet sådant var sig bevidst. Efter megen talen frem og tilbage begyndte hertugen, der ønskede at genoprette det forstyrrede gode forhold og knytte bispen, som han allerede i forvejen satte pris på, endnu fastere til sig, med megen venlighed at opfordre ham til at aflægge sig hylding som lensherre; ti slig hylding havde kejseren, som i det foregående meddelt [1]), skænket hertugen ret til at tage imod i de af Sklavernes lydlande, som denne selv i følge krigens ret havde underlagt sig med skjold og sværd [2]). Men det forslag, hertugen således gjorde ham, vægrede den stolte bisp sig ved at gå ind på og svarede, at hans kirkes indtægter kun var ringe, og at han aldrig for at beholde dem vilde tage sin frihed fangen eller stille den under nogensomhelst

1) Se 1 bog stykke 87.

2) Smnl. Josva 24,12: Ikke med dit sværd, ej heller med din bue.

fremmed myndighed. I modsætning hertil erklærede hertugen, at biskoppen enten ganske måtte vige pladsen eller underkaste sig de her opstillede vilkår; og da sidstnævnte ikke vilde forandre sin beslutning, lod hertugen adgangen til hans stift spærre for ham samt alle hans bispeindtægter inddrage. Efter hertugens bortrejse sagde ærkebispen derfor til biskop Konrad: „Jeg tror, at hertugens vasaller, som vi her er omgivne af på alle sider, gör det usikkert for eder at blive i længere tid hos os. I må hellere for vor æres og eders eget velfærds skyld begive eder hên til ærkebispen af Magdeburg [1]) og de øvrige fyrster for derved at undgå eders fjenders efterstræbelser. Selv skal jeg da om få dage følge efter og dele kår med eder på fremmed sted“. Bispen fulgte ærkebispens råd og begav sig til ærkebispen i Magdeburg, hos hvem han forblev i henved to år. Derfra gik han til Frankien, besøgte klærkemødet i Cistercium og blev forligt med pave Alexander, hvortil bispen af Papia [2]) hjalp ham; thi denne stod på Alexanders side, var bleven fordreven fra sin bispestol og opholdt sig i Klaravallis; og han pålagde biskoppen, at når han fik lejlighed dertil, skulde han enten selv indfinde sig hos Alexander eller skikke en anden til ham på sine vegne. Efterat denne sag så vidt var bragt i orden, vendte Konrad tilbage til Magdeburg; der traf han ærkebisp Hartwik af Hammemburg, der ligeledes havde veget pladsen; og de to tilbragte i forening mange dage hos ærkebispen af Magdeburg.

---

1) Wikmann.

2) Denne synes at have været en Syrus, der var biskop — andre kalder ham generalvikar — i Pavia omtr. ved årene 1160—66, og som holdt med pave Alexander III, medens Petrus Toskanus, biskop samme steds 1148—78, blev æret som modpave.

Ikke desto mindre gjorde ærkebiskop Hartwiks vasaller idelige udfald fra de befæstede pladser Horeborg og Vriborg og brændte og skændte på hertugens ejendomme. Desårsag skikkede denne en krigerskare hen til Vriborg og besatte den; han lod dens fæstningsværker nedbryde og byen selv jævne med jorden; og han lagde beslag på alle bispens indkomster, så at denne ikke beholdt det ringeste tilbage. Alene den i fæstningen Horeborg liggende besætning holdt ud, lige indtil ærkebispen kom tilbage; ti dette sted beskyttedes ved bundløse sumpe. Men oprørsstormen raste vildt fra den ene ende af Saxonien til den anden, eftersom alle fyrsterne stod i harnisk imod hertugen. Stridsmænd toges til fange og lemlæstedes, byer og huse omstyrtedes, hele stæder gik op i luer, og Goslaria kom i fyrsternes magt. Til gengæld lod hertugen for at afskære denne by fra al korntilførsel vejene dertil bevogte, og hungeren der på stedet var svar.

10. Pave Kalixtus's tronbestigelse [1].

I de samme dage faldt et længere ophold af kejser Fretherik i Italîen. Under dette knuste han Longobardernes opstandsforsøg og indjog dem skræk for sin manddom, lod mange folkerige og vel befæstede byer storme og hærgede Longobardien værre end de konger, der för ham havde hersket i mange tider, og derefter vendte han sit åsyn imod Roma for at begive sig derhen, forjage Alexander og indsætte Kalixtus i steden for ham. Ti Paskalis, der kun levede en föje tid, var dengang død. Kejseren lagde

1) I hele dette stykke nævner Helmold istedenfor Paskalis III († 20. Septbr. 1168) dennes eftermand Kalixtus III.

sig desårsag for Janua [1]), som holdt til med Alexander, skikkede Rejnold fra Kolonia og Kristjan fra Mogontia i forvejen og lod dem med en del af hæren drage forud til Roma. Da disse var nåede til Thuskülanum i nærheden af staden, og Romanerne erfor, at de var komne ind på deres enemærker, rykkede de ud med en talløs hær til kamp for Alexander; men også Rejnold rykkede i marken med de tevtoniske stridsmænd; og skönt disse med deres ringe tal måtte kæmpe mod en talløs mængde, fik de alligevel bugt med Romanerne, huggede henved tolv tusind ned og forfulgte resten, der flyede, lige hen til stadens porte [2]). Landet forpestedes af de slagnes ådsler, og Romanernes kvinder sad i mange år hen som enker, så stærkt skortede det på mænd indenfor stadens mure. Samme dag, som dette gik for sig i Roma, kæmpede kejseren med Januanerne, gik af med sejren og fik deres by i sin magt. Derpå drog han, fulgt af sin hær, til Roma og traf Rejnold og den styrke, han havde skikket i forvejen, optagne af glæde over, at de var komne så godt fra det og havde bragt så stor en ødelæggelse over Romanerne. Kejseren lod nu hæren sætte sig i bevægelse for at tage Roma, angreb salig Petri domkirke, der var besat af Romanerne, lod sætte ild på dens porte og fordrev således dens forsvarere fra tårnene ved den kvælende røg. Og da han havde fået templet i sin magt og havde fyldt dette hus med dynger af lig, satte han Kalixtus på pavestolen og höjtideligholdt salig Petri lænkefest i Roma [3]). Derpå lagde han hånd på Lateranerne for at tilintetgöre dem. Og

1) Genua, som var kejserlig sindet, står her ved en fejltagelse i steden for Ankona. — 1167.

2) 30. Maj 1167.

3) 1. Avg. 1167.

disse lod ham for at beholde livet og deres by få alt, hvad han havde forlangt af dem. Men da kejseren vilde tvinge dem til at tage Alexander til fange, måtte de opgive dette, al den stund han ved nattetid havde taget flugten. Kejseren modtog da de fornemme Romaneres sönner som gisler, der skulde være ham et pant på, at stadens indbyggere for fremtiden ikke vilde göre sig skyldige i brud på den lydighed og troskab, de var Kalixtus skyldige.

Men ovenpå disse for kejseren så heldige begivenheder fulgte en brat ulykke. Ti Roma hjemsøgtes på én gang af en sådan pestsot, at fast alle omkom i løbet af nogle få dage. I Avgust måned siges uheldsvangre dunster nemlig at stige op der i landet. Denne pestsyge lagde kejserens øverste rådgivere, Rejnold fra Kolonia [1]) og Heremann fra Verden [2]), i graven; fremdeles bortrev den kong Konrads höjbyrdige unge sön, som havde vor hertug Henriks eneste datter til hustru [3]); og derhos bukkede samtidig en mængde bisper, fyrster og andre fornemme folk under for sygdommen. Kejseren tog vejen tilbage til Longobardien med resten af sin hær. Under sit ophold der spurgte han forstyrrelserne i Saxonien, skikkede en sendefærd samme steds hen og hemmede ved gentagne underhandlinger oprøret i dets udbrud, for at han på denne vis kunde trække tiden ud og få sit italiske togt fra hånden.

I løbet af de samme dage skikkede hertug Henrik af Bawarien og Saxonien sendebud til Anglien;

---

1) 14. Avg. 1167.

2) 11. Avg. samme år.

3) Friderik af Rothenburg havde 1166 ægtet Gertrud, hertugens næstældste datter, — ikke den eneste, som Helmold siger. Hun fik senere den danske kong Knud VI til husbond. Se det følgende stykke 14.

disse hentede kongen af Angliens datter og medbragte tillige sølv og guld samt andre rige skatte til hertugen, som tog hende til hustru [1]). Ti sin første hustru, fru Klementia [2]), var han bleven skilt fra som følge af sit altfor nære frændskab til hende. Med hende havde han imidlertid en datter, som han gav kong Konrads sön til ægte. Denne levede også en kort tid med hende, indtil han, som ovenfor sagt, på togtet til Italien overraskedes af en altfor brat død.

11. Fyrsternes forståelse med hertugen.

Ikke længe efter disse begivenheder rottede Longobarderne, der så, at rigens piller var omstyrtede, og hærens kraft brudt, sig sammen alle som en i den hensigt at rydde kejseren af vejen. Denne opdagede imidlertid, endnu inden det var for silde, deres rænker, forlod hemmelig deres land, vendte hjem til Tevtonien og berammede en rigsdag til Bavemberg [3]). Derhen lod han alle Saxoniens fyrster stævne, som han beskyldte for, at de havde brudt freden, og lod dem vide, at det kun var urolighederne i Saxonien, der havde voldet Longobardernes frafald. Således bilagdes til trods for mangfoldige udsættelser stridighederne mellem hertugen og fyrsterne med stort snille og overlæg. Alt gik efter hertugens ønske, så at han slap ud af den snare, fyrsterne havde lagt for ham, uden at lide det mindste tab. Derpå kaldte man hr. ærkebispen af Hammemburg tilbage til hans bispesæde;

1) Mathilde, kong Henrik II's ældste datter, som hertugen 1. Febr. 1168 i byen Minden ved Weser tog til sin brud.
2) Se 1 bog stykke 68.
3) Ifald Helmold ikke har taget fejl af stedets navn, må denne være holdt för 1. Juli 1168, da kejseren mæglede fred imellem hertugen og fyrsterne i Frankfurt.

men her ramtes han af en sot, der i løbet af få dage lagde ham i graven [1]). Ved hans død gik den gamle strid om grevskabet Stathen til ende, og fra den tid af tilhørte det uimodsigelig hertugen. Også biskop Konrad af Lubike fik ved kejserens mellemkomst tilladelse til at vende tilbage til sit stift, dog på det vilkår, at han lod sin tidligere udviste trods fare og opfyldte sine pligter imod hertugen. Men da han således af hertugens nåde havde fået lov at vende tilbage, blev han en ganske anden. Ti af det, han selv havde lidt, havde han lært at have medlidenhed med sine brødre [2]) og for fremtiden lægge vind på större imødekommen og velvilje. Nu som för tog han imidlertid klærkene i beskyttelse imod fyrsternes og magthavernes rænker, især imod grev Henrik af Thuringien, der hverken frygtede gud eller mennesker men blot attråede præsternes gods.

Men medens alle krigsurolighederne ved guds førelse atter havde givet plads for fredens glæde, afslog Wedekind af Dasenberg ikke desto mindre at deltage i den af fyrsterne sluttede overenskomst. Det var nemlig en mand, som fra sin ungdom af havde været nidkær til det onde, og som stadig havde misbrugt sin krigserfaring til at røve og plyndre. Kun hertugen havde ved sin strænghed lagt en töjle på ham og hindret ham i at øve al den fortræd, han gerne vilde. Ti da han engang var kommen i fangenskab og bleven kastet i lænker, havde han måttet love, at han for fremtiden vilde afholde sig fra rov og plyndring og tjene hertugen med uskrömtet lydighed. Men ved krigens udbrud glemte han sit løfte og lod sit raseri gå endnu skrappere ud over hertugen end nogen af alle de andre. Da disse derfor

1) 11. Okt. 1168.

2) Smnl. Hebr. 5,8. 5,2. 4,15.

havde måttet slutte fred, angreb hertugen denne uforsonlige vildmand på borgen Dasenberg. Men da bjærgets höjde spottede de voldsomste angreb selv med de virksomste krigsredskaber, skikkede hertugen bud hen og lod sagkyndige mænd [1]) fra Rammelsberg kalde til stedet; og disse gav sig til det vanskelige og hidtil uhørte arbejde at gennemgrave grunden af bjærget Dasenberg; ved at ransage bjærgets indre fandt de da en brønd, hvorfra folkene på borgen drog vand op, og som de derfor tilstoppede, så at det kom til at skorte på vand for dem, der opholdt sig i borgen; og således tvang den hårde nød Wedekind til at overgive både sig selv og borgen i hertugens hænder, hvorimod denne lod den øvrige besætning gå, og den skiltes ad for at gå hver til sit eget land.

12. Om Rujanernes afgudsbilled Zvantevit.

På den tid samlede Danernes konge Waldemar en stor hær og mange skibe for at drage til Rugianernes land, som han vilde underlægge sig. Heri understøttedes han af Pomeranernes fyrster Kazemar og Buggezlav og Obotriterfyrsten Pribizlav; ti hertugen havde befalet Sklaverne at bringe Danerkongen hjælp overalt, hvor denne monne skikke sig til at undertvinge udenlandske folkefærd. Desårsag fik værket heldig fremgang ved Danerkongens bestræbelser; med vældig hånd betvang han Rugianernes land [2]); og for at købe sig fri lod disse ham få alt, hvad han pålagde dem. Det ældgamle billed af Zvantewith, som hele Sklavernes folk dyrkede, lod kongen hente frem og bød at lægge et reb om halsen

1) Bjærgværksfolk.
2) 1168. Se 2 bog stykke 13 beg.

på det og lade Sklaverne se på, at man slæbte det midt igennem hæren, splintrede det og kastede det på ilden. Templet lod han ødelægge tillige med alt, hvad der hørte til helligdommen, og lod det rige skatkammer plyndre. Derpå bød han Rugianerne at aflægge de vildfarende meninger, de havde indsuget med modermælken, og tage ved troen på den sande gud. Han afholdt udgifterne ved opførelsen af kirkebygninger, og en tylvt af kirker rejste sig i Rugianernes land, ligesom man ved ansættelsen af præster sörgede for folkets gudelige tarv. Kongen fandt understøttelse hos biskop Absalon fra Roskilde og Berno fra Magnopolis, der begge var tilstede og viste den störste nidkærhed for at få grundlagt guds huses tjeneste iblandt et „vanartigt og forvendt" folkefærd [1]). Fyrste over Rugianerne var på samme tid den höjbårne Jaremar; og da han havde hørt om den sande guds dyrkelse og den katholske tro, ilede han med frejdighed til dåben og bød i lige måde alle, der hørte ham til, at lade sig forny [2]) i denne. Selv viste han som kristen lige stor urokkelighed i troen og udholdenhed i forkyndelsen; han frembød således skuet af en anden Pavlus, der, kaldet af Kristus selv, røgtede en apostels gerning [3]) og hverken lod det mangle på ordets forkyndelse eller endog på trusler for at få et råt folk, der rasede med dyrisk töjlesløshed, omvendt fra dets medfødte vildhed til en religion, der fører til „et nyt levned [4])".

Af hele Sklavernes folkestamme, som er fordelt over mangfoldige landskaber og fyrstendömmer, har

---

1) Filipp. 2,15. 5 Mos. 32,5. Se oftere i det foregående.
2) Smnl. Tit. 3,5.
3) Smnl. Gal. 1,1.
4) Rom. 6,4.

det nemlig vist sig, at ingen har så hårdt et sind som Rugianerne, de eneste, der lige indtil vore dage vedblivende har forhærdet sig i vantroens mørke; men havet, som omgiver dem på alle sider, gör det jo også til en umulighed for enhver anden at komme til dem. Et løst rygte vil vide, at Karls sön Lodewik [1]) engang skal have skænket Rugianernes land til salig Vitus i Korbeja, hvor bemeldte konge siges at have grundet et kloster for samme helgen. Derfra skal forkyndere af ordet være udgåede, og de skal have omvendt Rugianernes eller Ranernes folk til troen og grundlagt et bedehus på deres ø for derved at hædre blodvidnet Vitus, til hvis ære dette landskab er indviet. Siden fik tingene imidlertid et ganske andet udseende; og Ranerne, der er de samme, som også kaldes Rugianer, fór igen vild fra sandhedens lys. Således blev det sidste bedrag værre end det første [2]); ti den samme hellige Vitus, som efter vor bekendelse har været en guds tjener, begyndte Ranerne at dyrke som selvstændig gud, gjorde sig et såre stort billed af ham og „tjente skabningen over skaberen" [3]). Og denne overtro har således grebet om sig hos Ranerne, at Zvantevit, guden i Rugianernes land, er kommen til at indtage den øverste plads mellem alle Sklavernes guder og til at anses for den ypperste til at skænke sejr og den skrappeste til at give dem svar, der henvender sig til ham. Desårsag var det endnu i vor tid skik og brug ikke alene fra Wagirerland, men tillige fra alle Sklavernes landskaber årlig at sende skat derover, eftersom alle var enige om åbenlyst at erklære ham

1) Se 1 bog stykke 6.
2) Smnl. Matth. 27,64.
3) Rom. 1,25. Se 1 bog stykke 6.

for „gudernes gud“ [1]). Kongen nyder hos dem kun ringe anseelse i forhold til præsten [2]). Ti denne sidste æsker gudens svar og ransager det lod, der hver gang kommer ud. For loddets vilje må han, men for hans vilje må igen konge og folk böje sig.

Men et af de forskellige ofre, som præsten også i mellemstunder plejede at bringe, var et kristenmenneske. Ti han forsikrede idelig, at intet andet offer voldte guderne så stort behag som blodet af et sådant [3]). For få år siden begav det sig således, at en såre talrig skare kræmmere indfandt sig på stedet for at drive fiskeri. I November, når blæsten bliver skrappere, er dér nemlig god sildefangst, hvortil det står handelsmændene frit for at indfinde sig, dog ikke uden på det vilkår, at de forinden betaler den afgift, som de er landets gud skyldige. Ved den lejlighed var just en vis Godeskalk tilstede, en Herrens præst fra Bardewik, som man havde opfordret til at tage med, for at han skulde røgte guds kald i denne store folkehob. Men dette kunde ikke længe skjules for Barbarernes præst. Han stævnede både konge og folk for sig og gav dem tilkende, at guderne var heftig fortörnede, og at de ikke kunde forsones på anden vis end ved blodet af den præst, der havde formastet sig til at bringe en fremmed gud et offer midt i deres kreds. Da sammenkalder det barbariske folk i sin bestyrtelse hele kræmmerhoben og beder om at få præsten udleveret, at de kan bringe ham til et sonoffer for deres gud. Da de kristne vægrer sig herved, tilbyder de dem hundrede mark i skænk. Og da de heller ikke på den vis

---

1) Ps. 136,2.
2) Se 1 bog stykke 6.
3) En lignende betragtningsmåde se 1 bog stykke 52.

udrettede noget, begyndte de at true med at bruge vold og opsige kræmmerne freden fra den følgende dag af. Men såsom kræmmernes skuder allerede bugnede af fangst, tiltrådte de deres hjemrejse endnu samme nat og unddrog således ved at betro sig til en gunstig medbør både sig selv og præsten fra den skrækkeligste fare.

Imidlertid stod Ranerne, skönt deres had til kristennavnet og deres modtagelighed for alskens overtro overgik alle andre Sklavers, ikke desto mindre höjt i mange naturlige dyder. Ti deres gæstfrihed lod intet tilbage at ønske, ligesom de viser deres forældre al den ære, der tilkommer dem. Man finder derfor heller aldrig nogen trængende eller tigger hos dem. Ti så snart nogen iblandt dem enten føler sig svækket af sygdom eller udslidt af alder, henvises en sådan öjeblikkelig til den, der skal arve ham, og som har at sörge for ham og tage sig så kærligt som mulig ad ham. Ti gæstevenlighed og omsorg for deres forældre er de dyder, som Sklaverne sætter allerhöjest. For resten er Rugianernes land kornrigt og har overflod på fisk og vildt. Hovedstaden i landet hedder Arkona.

13. Brødets og vinens forvandling til legeme og blod.

I det år 1168 efter at ordet var blevet kød [1]) lagdes således grunden til nyplantningens værk i Rugianernes land; og kirker opbyggedes og fik anseelse ved de præster, der indfandt sig. Rugianerne måtte nu tjene Danernes konge og svare ham skat; han modtog de fornemmes sönner som gisler og førte

1) Smnl. Joh. 1,14.

dem bort med sig til sit land. Dette gik for sig på samme tid, som Saxonerne lå i borgerkrig. Men såsnart Herren atter havde skænket dem fred, skikkede hertugen öjebliklig bud til Danernes konge for at kræve gislerne tilbage tillige med halvdelen af den skat, som Ranerne må udrede, efterdi det både var lovet og dertil slået fast ved ed, at hertugen skulde yde Danernes konge bistand, hvergang denne havde i sinde at undertvinge et eller andet folkefærd, og med arbejdet tillige dele lönnen med kongen. Da denne imidlertid afslog hertugens krav, og sendebudene måtte vende om med uforrettet sag, lod hertugen, greben af harme, Sklavernes fyrster kalde og bød dem at tage hævn over Danerne. Straks på hans første kald svarede de: „Her har du os“ og adlød ham med glæde, da han udskikkede dem. Da skødes de slåer til side, som så længe havde spærret for søen, og dörene åbnedes, så strömmen brød frem og på sin vej oversvømmede mange af Danernes øer og kystlandskaber, som den truede med undergang. Fribytternes skibe udrustedes; Sklaverne satte sig i besiddelse af de rige øer i Danernes land og mættede sig efter den lange faste med Danernes rigdomme; ja! jeg kan gerne sige, at de både blev tykke og fede og formelig svulmede op derved. Jeg har selv ladet mig fortælle, at man på torvedagen i Mikelenburg har kunnet tælle ikke mindre end syv hundrede levende danske fanger, der alle var tilfals, hvis det ikke havde skortet på købere.

Denne ulykke, der beredte så mange undergang, var imidlertid bebudet ved adskillige varsler. Da således en præst i et af Danernes lande, der hedder Alfse, stod for det hellige alter, havde opløftet kalken og vilde til at tage hostien, se! da syntes det ham, at det var kød og blod, der viste sig for ham

i kalken. Da han omsider var kommen sig af sin skræk, vovede han dog endnu ikke at tage noget til sig, der havde et så uvant udseende, men gik hen til bispen, hvor han lod de forsamlede klærke syne kalken. Medens nu mange af disse påstod, at det var et tegn fra gud for at styrke menigmand i troen, forsikrede derimod bispen, der så dybere i tingene, at kirken truedes med tunge tilskikkelser, og at der vilde komme til at flyde meget kristenblod. Ti for hver gang Kristi vidners blod må flyde, korsfæstes denne pány i sine lemmer. Ej heller slog bispens forudsigelse fejl. Ti efter knap fjorten dages forløb indfandt Sklavernes hær sig ganske uventet, satte sig i besiddelse af hele landet, lagde kirkerne i grus, gjorde øens befolkning til fanger og slog hver den, der vovede at sætte sig til modværge, med det skarpe sværd.

Længe tav Danernes konge til det skete og lod det tab, hans folk havde fristet, gå upåtalt hen. Ti Danernes konger er dorske og ligegyldige, altid svirende ved uafbrudte gildeslag og derfor næsten stedse ufølsomme for de slag, som rammer deres folk. Da Daciens konge omsider ligesom var vågnet op af sövne, samlede han en hær og hjemsøgte med denne en ringe del af Circipanerland; også en sön af ham ved navn Kristoforus, som han havde avlet med en slegfred, kom efter sigende i spidsen for tusind panserklædte til Aldenburg, som på dansk kaldes Brandenhuse [1]), og hærgede kystlandet der. Men kirken, hvorved præsten Bruno gjorde tjeneste, lod de være i fred, ligesom de ikke med en finger rørte præstens gods. Så snart Danerne nu trak sig tilbage igen, fulgte

1) Saxo kalder den Brammesiernes by.

Sklaverne dem lige öjebliklig og hævnede tifold den lidte skade. Ti Danien er for störste delen udstykket i øer, der, trindt omflydte, som de er, af havet, har ondt ved at sikre sig imod at blive overraskede af sørøvere, eftersom Sklaverne der finder pynter og næs i mængde med ypperlige smuthuller, hvorfra de hemmelig lister sig ud for at ramme den, der ikke tager sig i vare for deres lumske list. Sklaverne er nemlig særdeles stærke i at komme bag på dem, de vil overfalde. Derfor er det også, at dette uvæsen at leve som røvere har holdt sig hos dem endnu i den aller sidste tid, så at de helt har givet afkald på alt det gode, der er ved jordbruget, medens al deres digten og tragten hele tiden har gået ud på at strejfe om på søen, idet deres eneste håb og bedste rigdom er deres fartöjer. Ja! selv på opførelsen af deres bygninger anvender de kun ringe möje og indskrænker sig hellere til blot at flette sig hytter af riskviste for således at skaffe sig det nødtørftigste ly imod storm og regn. Men hver gang krigsgny lader sig fornemme, tærsker de hele deres afgrøde og gemmer den tillige med alt, hvad de ejer af guld, sølv og andre kostbarheder, i grave, medens de fjæler deres hustruer og spæde börn enten i deres faste pladser eller dog i skovene. Således kan fjenden ikke göre andet bytte end deres skure, og tabet af disse tager de sig såre let. Danernes angreb regner de for slet intet, ja! de finder endog en fornöjelse i at binde an med dem. Kun hertugen frygter de; og kan har knækket Sklavernes magt mer end alle de hertuger, der har været för ham, ja! endnu langt mere end den navnkundige Otto [1]) selv; ti hertugen

1) Kejser Otto den store, se 1 bog stykke 9.

har lagt trense i deres kæber [1]), så han efter forgodtbefindende kan styre dem, hvorhen han vil. Han mæler fred, og de lyder; han byder krig, og de svarer: „Se! her har du os“!

14. Forsoningen imellem Danerkongen og hertugen.

Ved synet af sit folks lidelser fik Danernes konge således omsider öjnene op for, at freden er et gode, og skikkede derfor bud til den tapre hertug for at bede denne forunde ham lejlighed til et venskabeligt møde i nærheden af Egedora. Hertugen indfandt sig på det sted, som kongen havde udbedt sig til underhandlinger, på den hellige Johannes den døbers fødselsdag [2]). Her mødte Danernes konge hertugen og viste sig villig til at föje ham i et og alt; han tilkendte ham ret til hælften af den skat og de gisler, Ranerne havde måttet give, samt en lige andel i tempelskatten; og han gik således ind på alt det, hertugen mente at kunne forlange af ham. Deres gamle venskab fornyedes, og det formentes Sklaverne for fremtiden at falde over Danien. Disse gjorde derfor ikke de gladeste miner til forbundet mellem fyrsterne. Hertugen skikkede sine sendebud i forening med kongens over til Ranernes land, som nu også blev hertugen skattepligtigt. Danernes konge bad hertugen skænke hans sön, der alt var udset til at blive konge, sin datter til hustru, som var enke efter den höjfornemme fyrst Fretherik af Rodenburg;

---

1) Smnl. Ez. 29,4. 38,1.
2) St. Hansdag (24. Juni) 1171.

og flere store fyrsters mægling bevægede Henrik til at give sit samtykke til denne forbindelse og skikke sin datter til Danernes rige. Glæden blev nu stor overalt iblandt Nordens folkefærd, for hvem der oprandt fryd og fred tillige. Nordenvindens isnende kulde gik på én gang over til søndenvindens milde luftninger, søen hærgede ikke længere landets kyster, og alle uvejrsstorme gik til hvile. Den, som fra Danien vilde begive sig til Sklavenland, kunde med tryghed styre sin kås did; og nu, da alle hindringer var ryddede til side, og fribytterne forsvundne, befærdedes denne vej endog af kvinder og spæde börn. Ti hele den egn af Sklavenland, som begynder ved Danerigets enemærke Egdora og drager sig hen imellem det balthiske hav og Albia over de vidtløftigste landstrøg, indtil den når lige til Zverin, hele dette landområde, som skrækken for baghold tilforn havde gjort usikkert og hartad forvandlet til en ørk, har gud nu skænket lykke til at antage skikkelse ligesom af en eneste stor nybygd af Saxonere; stæder og byer rejser sig her, og tallet på kirkerne og Kristi tjenere vokser mægtigt. Selv Pribizlav opgav omsider, da han mærkede, at det ikke hjalp ham noget „at stampe imod bråden“ [1]), sine langvarige og hårdnakkede opstandsforsøg; han blev siddende i god fred og ro, tilfreds med den ham beskikkede lod og del, opbyggede byerne Mekelenburg, Ylowe og Rozstok og lod sklaviske folk fæste bo i disse byer og deres område. Men eftersom sklaviske stimænd foruroligede de Tevtonere, som boede i Zverin og det tilhørende land, så bød den kække Guncelin, som i hertugens tjeneste var høvedsmand på

1) Ap. gern. 9,5. 26,14.

borgen der [1]), sine folk at gribe alle de Sklaver, som de antraf på smutveje, og som ikke kunde klare tilstrækkelig for sig, og på stedet lade dem bøde med livet ved at klynge dem op. Og således blev Sklaverne på enhver måde som helst bragte til at opgive deres tyverier og deres røveruvæsen.

---

1) I dokumenterne kaldes Guncelin fra året 1161 af greve, men aldrig hos Helmold.

Navneliste.

Tallene angive siden.

---

[1]) På sistnævnte sted forveksler Helmold (eller rettere Adam af Bremen, af hvem stedet er udskrevet,) vistnok Northmanner med Nordmænd og gör Limfjorden til Skagerak.

Tillæg og rettelser.

Side 9, linje 4 f. o. „eller“ læs „og“.
— 10, — 12 f. o. „Boëmen“ læs „Boemien“.
— 14, — 4 f. o. „eller“ læs „og“.
— 14, — 9 f. n. indskydes efter punktum: Den ligger lige over for Wagirerne, så man derfra kan se Aldenburg.
— 24, — 12 f. n. „som en konge“ læs „ikke mindre end kongen“.
— 32, — 11 f. n. „skænkede ham grevskaber“ læs „overdrog ham en greves hverv“.
— 45, — 7 f. n. indskydes efter ordet „kystland“ ordene „samt hele den del af Saxonernes land“.
— 47, — 10 f. n. „slette regering“ læs „löjhed“.
— 85, — 9 f. o. „gid eders gerning må mislykkes“ læs „gid eders hæder vantrives“.
— 97, — 4 f. o. „bar kongenavn“ læs „kaldtes konge“.
— 118, — 13 f. n. „Rodulf“ læs „Radolf“.
— 121, — 11 f. o. „tre af Nordalbingernes folk“ læs „Nordalb's tre f.“.
— 127, — 15 f. o. „fætter“ læs „brodersön“.
— 129, — 9 f. o. „var på veje til at gå over“ læs „var bilagte“.
— 161, — 3 f. o. „Henrik“ læs „Herik“.
— 173, — 7 f. n. „et“ går ud.
— 220, — 12 f. o. „ovenfor“ læs „ved“.
— 223, — 15 f. n. „aflede“ læs „indlede“.
— 242, — 10 f. o. „forbød“ læs „bød“.
Mindre fejl er forbigåede.

